

Honvédségi Szemle

141. évfolyam
2013/4. szám

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

A FORGÓSZÁRNYASOK SZEREPE VESZÉLYHELYZETI FELADATOK VÉGREHAJTÁSA SORÁN

Honvédségi Szemle

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

Megjelenik évente hat alkalommal, minden páratlan hónapban (január, március, május, július, szeptember, november)

Kiadja a Honvéd Vezérkar

A kiadásért felel:

Dr. Orosz Zoltán altábornagy

Szerkesztőbizottság:

Elnök (főszerkesztő):

Dr. Orosz Zoltán altábornagy

Tagok:

Dr. Besenyő János alezredes

Dr. Földesi Ferenc ny. ezredes

Dr. Harai Dénes ny. ezredes

Dr. Koller József ezredes

Dr. Lippai Péter ezredes

Dr. Nagy László ny. ezredes

Dr. Ruszin Romulusz ezredes

Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes

Dr. Szakály Sándor

Tanácsadó testület:

Birinyi István ezredes

Bozó Tibor dandártábornok

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok

Horváth Gábor dandártábornok

Lamos Imre dandártábornok

Szabó István dandártábornok

Szpisják József mk. dandártábornok

Szűcs András Péter dandártábornok

Dr. Tamási Béla ezredes

A folyóirat kiadásában és terjesztésében közreműködik a HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság Felelős vezető:

Dr. Bozsonyi Károly ügyvezető

Kiadói főszerkesztő: Zsalakó István

Mb. szerkesztőségvezető:

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy

Szerkesztőség

Felelős szerkesztő: Kiss Zoltán

Tervezőszerkesztő: Dancs Katalin

Korrektor: Eszes Boldizsár

Szerkesztőségi titkár: Solti Gabriella

Telefon: 272-02; 459-5355

e-mail: hsz@hm.gov.hu

A szerkesztőség címe:

1087 Budapest, Kerepesi u. 29/B

Fotók: Zrínyi Média, a szerzők felvételei, archív, internet

Ár nélküli, belső terjesztésű kiadvány.

A folyóirat teljes terjedelmében olvasható

a parbeszed.hm.gov.hu és a

honvedelem.hu portálon

HU ISSN 2060-1506

A Honvédségi Szemlét az MTA Hadtudományi Bizottsága B kategóriás mértékadó folyóiratként ismeri el.

A Honvédségi Szemle lapelődjei:

Ludovica Academia Közlönye,

Magyar Katonai Közlöny, Magyar Mars,

Magyar Katonai Szemle, Honvéd,

Katonai Szemle,

Honvédelem, Új Honvédségi Szemle

A Honvédségi Szemle tagja

az Európai Katonai

Sajtószövetségnek

(EMPA)

Tartalom

Baráth István dandártábornok:

Gondolatok a Magyar Honvédség Logisztikai Központ megalakítása kapcsán 1

Dr. Porkoláb Imre ezredes:

Új kihívások az aszimmetrikus hadviselésben 2

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy:

A kaukázusi dzsihád folytatódik 5

Mező András alezredes:

A csapatok tevékenységének osztályozásáról 10

Halászné Tóth Alexandra őrnagy:

A pilóta nélküli légi járművek alkalmazásának szabálysértési aspektusai 15

Magó Károly zászlós:

A forgószárnyasok szerepe a katonai és polgári veszélyhelyzeti feladatok végrehajtása során 18

Nagy Norbert őrnagy:

A távirányított fegyverállványok alkalmazásának lehetőségei 23

Molnár Otília:

Digitális kamera alkalmazása a Nyitott Égbolt Szerződés szerinti megfigyelő repülésekben és az állami feladatok során 26

Gál Csaba ny. mk. ezredes:

Nemzetközi katonapolitikai és haditechnikai szemle 28

HADTUDOMÁNY

Harcokcsi és töltőtoll. Dr. Resperger István ezredes,

az NKE Nemzetbiztonsági Intézetének igazgatója (Haris T. Csaba) 31

KIKÉPZÉS-FELKÉSZÍTÉS

Horváth Gábor dandártábornok – Szép László ezredes:

Az olasz összhaderőnemi szintű képzésben való részvételünk lehetőségei 33

Korcsog László mk. alezredes:

Az altiszti tanfolyamok, céltanfolyamok lebonyolításának tapasztalatai 37

Simon Zsolt őrnagy:

A Magyar Honvédség helikopterszemélyzeteinek szárazföldi túlélőkiképzése 39

Faludi Miklós – dr. Varga András:

A katonai alapismeretek tantárgy oktatásának tapasztalatai 42

MÚLTUNK

Dr. Gulyás Géza alezredes:

A fegyvernem magalakulása és a tüzértisztképzés beindítása, a fegyvernem részvétele az első világháborúban 45

Dr. Helgert Imre ny. ezredes:

165 év krónikája – a budapesti honvéd helyőrség parancsnokságai 1848-tól napjainkig (1.) (1848–1918) 52

FÓRUM

Magó Károly zászlós:

Egy hős nyomában 58

SZEMLE

Illesse hódolat a hősokeket (Dr. Harai Dénes ny. ezredes) 60

Megújult a Katonai helyesírási szótár (Dr. M. Szabó Miklós ny. altábornagy) 62

Hadifoglyok, emigránsok (Dr. Róbert Péter)

A TÁVIRÁNYÍTOTT
FEGYVERÁLLVÁNYOK
ALKALMAZÁSÁNAK
LEHETŐSÉGEI

23

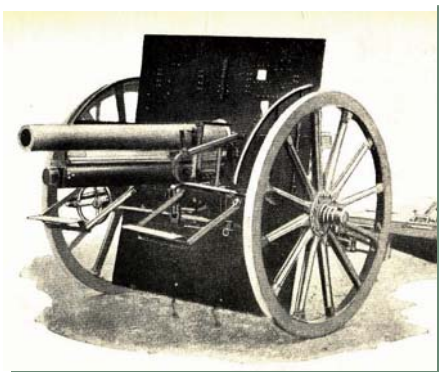
A MAGYAR HONVÉDSÉG
HELIKOPTERSZEMÉLYZETEINEK
SZÁRAZFÖLDI
TÚLÉLŐKÉPZÉSE

39

A TŰZÉR FEGYVERNEM MEGALA-
KULÁSA ÉS A TŰZÉRTISZT-
KÉPZÉS BEINDÍTÁSA...

45

Baráth István dandártábornok:

**GONDOLATOK A MAGYAR
HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI KÖZPONT
MEGALAKÍTÁSA KAPCSÁN**

A védelemgazdasági és központi logisztikai feladatokat ellátó szervezetek átalakításával összefüggő feladatokról szóló 30/2013 (V.17.) HM utasítás nyomán jelentős változások történtek a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség logisztikai rendszerében. Megszűnt a HM Fegyverzeti és Hadbiztosági Hivatal (továbbiakban HM FHH), feladatainak és állományának egy része átkerült a HM Közgazdasági és Pénzügyi Hivatal bázisán megalakult HM Védelemgazdasági Hivatalba. A HM FHH feladatainak és állományának további jelentős része – az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (a továbbiakban: MH ÖHP) feladatrendszeréből kikerült központi logisztikai gazdálkodási és ellátási felelősséggel összefüggő feladatokkal és az azok ellátásához szükséges személyi állománnyal együtt – átadásra került a Honvéd Vezérkar főnök közvetlen szolgálati alárendeltségében 2013. június 24-ei hatállyal létrehozott MH Logisztikai Központ (a továbbiakban: MH LK) részére. A fenti változásokon túlmenően megszűnt az MH Veszélyesanyag Ellátó Központ, amelynek feladatait és az azok ellátásához szükséges személyi állományt – az MH Logisztikai Ellátó Központ bázisán megalakított MH LK szolgálati alárendeltségében működő MH Anyagellátó Raktárbázis (a továbbiakban: MH ARB) vette át. Az átalakítás kapcsán a HM Hadfelszerelési és Vagyonfelügyeleti Főosztály és a HM Igazgatási és Jogi Képviselői Főosztály feladatrendszere is bővült.

Az átalakítás, még ha nem is teljes vertikumban érinti a Magyar Honvédség logisztikai rendszerét, több szempontból is komoly átrendeződést jelent. Elsőként a végrehajtás gyorsaságát kell említeni. Voltak ugyan a HM FHH átalakítására utaló jelek már tavaly év végén, de az MH-logisztikát érintő változásokról a vezérkarfőnök ez év április 3-án tett először nyilvános bejelentést. A következő héten megkaptam az MH LK felállítására vonatkozó megbízólevelemet, és megkezdődött az a szervezőmunka, amelynek eredményeképpen, a feladat végrehajtásában részt vevő kollégáim elkötelezettségének köszönhetően, 2013. június 24-én megalakult és megkezdte tevékenységét az MH Logisztikai Központ. Ez alatt a 81 nap alatt, az árvízi védekezésben való részvétel mellett, alakítottuk ki az MH LK szervezeti felépítését a 117 fős létszám által meghatározott keretek között, töltöttük fel az állománytábláját – döntően a HM FHH és az MH ÖHP állományával – és teremtettük meg az elhelyezési feltételeket a Soroksári úton. Természetesen a teljes készenlét eléréséhez, a

támogatási feladatok zökkenőmentes végrehajtásához még számos kihívást le kell küzdenünk, de a rendelkezésre álló időkeret rövidségét figyelembe véve jelentős feladatot hajtottunk végre.

Az átrendeződés jelentőségét támasztja alá az a tény is, hogy az MH LK megjelenésével 2006 után újra van logisztikai képesség a vezérkarfőnök közvetlen irányítása alatt. 2010-ben, a HVK Logisztikai Csoportfőnökség újbóli létrehozásával már megjelent a logisztika a vezérkarban, de a központi végrehajtó szervezetek továbbra is az MH ÖHP-parancsnok kezében maradtak. Most a központi gazdálkodási feladatok és a raktárbázisok kerültek az MH LK feladatkörébe és alárendeltségébe, és ezzel egy lépést tettünk a német haderőben kialakított logisztikai rendszerhez hasonló magyar szervezeti rend megteremtéséhez. De ahogyan dr. Benkő Tibor vezérezredes, vezérkarfőnök az alakuló ünnepi állománygyűlésen elmondott beszédében kihangsúlyozta, ez csak az első lépés. A továbblépéshez át kell tekinteni az egyes szervezetek belső működését és az általuk alkalmazott eljárások korszerűségét is. Példaként a modern raktározási és kiszolgálási feltételek megteremtéséhez elengedhetetlen korszerű logisztika kialakítását említeném.

A jelenlegi helyzet – miként azt a vezérkarfőnök úr beszédében kiemelte – jó lehetőséget kínál a jobbításra; a lehetőséggel való éles azonban már nem csak egy eshetőség, hanem vezetői elvárás is. Követelményként fogalmazódik meg az MH LK és az MH ARB állományával szemben, hogy a folyamatban lévő ügyeket legalább az eddigi szinten továbbvigye, ugyanakkor az MH logisztikai támogatása terén valami újat nyújtson. Olyat, ami a következő évekre tervezett változatlan költségvetési támogatás ellenére minőségi javulást hoz az alakulatok feladatainak támogatásában.

Ahhoz, hogy e célt sikerüljön megvalósítani, új gondolkodás szükséges. Egy vezető, egy szervezet nem elegendő a változáshoz. A siker feltétele, hogy a logisztikai támogatásban érintett HM- és MH-szervezetek között valódi együttműködés alakuljon ki, és az egyéni szempontok helyett a szervezeti érdekek domináljanak a döntéshozatalban. Ha ez megvalósul, akkor bizakodva tekinthetünk a jövőbe.

Dr. Porkoláb Imre ezredes:

ÚJ KIHÍVÁSOK AZ ASZIMMETRIKUS HADVISELÉSBEN

A háború befejezését követően 2003-ban Irakban teljesítettem szolgálatot egy többnemzeti hadosztály (MND-CS) felderítő törzsében, az elemző-értékelő osztályt vezettem több mint kilenc hónapon keresztül. A kialakult helyzettel kapcsolatban számtalan forrásból jutottam információhoz, így körvonalazódott bennem egy kép, amely még tovább gazdagodott, amikor 2008 végén megkezdtem a szolgálatomat egy másik hadszíntéren, Afganisztánban a Különleges Műveleti Erőkkel. Akkoriban már tudni lehetett, hogy a Talibán erők, bár számos problémával küzdöttek, de egy egyedülálló 21. századi kihívást jelentettek a szövetséges erők számára. A felkelők minden előnyüket kihasználva, a lakosság soraiban elrejtőzve, a közös kulturális kötelekeket ápolva, sok esetben fejlett technológiát alkalmazva valós időben és a lehető legszélesebb körben terjesztik ideológiájukat. Nyilvánvalóvá vált számomra, hogy a hálózatban szerveződő aszimmetrikus kihívást jelentő ellenséggel szemben való sikeres hadviselést meghatározzák a vezetési módszerek. A szövetséges erők által használt vezetési módszerek nem vezettek sikerre, így egyre növekvő lelkesedéssel kezdtem kutatni a hagyományostól eltérő vezetési módszereket és azok alkalmazhatóságát.

Az iraki tapasztalatok is arra engedtek következtetni, hogy az al-Kaida iraki frakciója sokkal inkább egy hálózatszerű szervezeti rendszerben volt jelen, mintsem egy hagyományos hadsereg formájában. Amikor elkezdtük feltérképezni az egyes szereplők kapcsolati rendszereit, azonnal nyilvánvalóvá vált, hogy a bürokratikus szervezeti formától (amibe eredetileg szeretnénk volna kategorizálni a jobb érthetőség végett) távol áll. A modell, amit rá akartunk erőltetni az ellenségképre, nem állta meg a helyét. Az al-Kaida döntéshozatali folyamatairól sok esetben kiderült, hogy azok nem centralizáltak, a helyi terrorszervezetek harcosai nem várták meg Oszama bin Laden parancsait, hanem adaptálódtak a helyi viszonyokhoz. Al-Zarkávi harcosai hihetetlenül leleményes módon alkalmazták a rendelkezésükre álló erőforrásokat a helyi lakosság megnyeréséhez és megfélemlítéséhez. Nekünk, katonáknak eleinte nehezünkre esett elfogadni ezt a tény, hiszen világéletünkben arra képezték minket, hogy felderítsük az ellenség szervezetét, menetvonalait, szándékait, és a katonai döntéshozatali folyamatnak megfelelően elkészítsük saját parancsainkat. A szemben álló fél azonban, ahogy kiderült, egy folyamatosan önszerveződő, megfoghatatlan szervezeti formát alkotó hálózatként öltött formát, ahol a személyes kapcsolatok és hírnév alapján nyertek el pozíciókat egyes emberek. A rendkívül rugalmas szervezeti forma azt is lehetővé tette, hogy viszonylag gyorsan helyet-

tesítsék a harcban elesett társaikat is és betömjék a keletkezett lyukakat. Váratlan módon és helyeken hajtottak végre csapatösszevonásokat, majd az akciókat követően ugyanilyen hirtelen tűntek el és szóródtak szét. Akkoriban a gerilla-hadviselést leíró szakmai publikációk tucajtait olvastam el. Ezek is rámutattak, hogy a hagyományos stratégiai megközelítés (amely szerint az ellenség pusztítása a fő célkitűzés) aszimmetrikus konfliktusokban nem célravezető.

Ahogy küzdöttünk ezzel a fontos stratégiai paradoxonnal, egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy egy hálózat legyőzéséhez saját magunknak is hálózatszerű szervezeti formát és vezetési módszereket kell alkalmaznunk. Irakban a kint szolgáló amerikai és brit különleges erőkkel is sikerült jó kapcsolatokat kialakítani, amelyek naprakész információkkal rendelkeztek a szemben álló félről. Az egyik ilyen beszélgetés alkalmával egy amerikai különleges műveleti tiszt rávilágított a probléma lényegére. Ezt a problémafelvetést McChrystal tábornoktól vettem át, aki a saját jegyzetömbjébe vázolta fel az általa legégetőbbnek vélt felismerést, amikor a különleges műveleti csoportokat látogatta. Egy lapra két háromszöget rajzolt, amelyek a csúcsaiknál fogva összeértek és egy homokórát formáztak.

A HOMOKÓRA-PARADOXON

A homokórára hasonlító ábrán a felső rész a műveleti területen tartózkodó különleges műveleti csoportokat szimbolizálta. Ezek a csoportok kis létszámúak voltak – általában 15 főből álltak – és csak egy hírszerző-elemző volt hozzájuk rendelve. Meglehetősen spártai módon helyezték el őket a nagyobb, hagyományos harcoló kötelekek által létesített tábor sarkában; az összeköttetés, amelyet a parancsnoksággal tartottak, csak rendkívül szűk sávszélességet tett lehetővé a kommunikációra. (1. ábra)

A jelentéseik a JSOTF¹-parancsnokságon (Joint Special Operations Task Force – Összhaderőnemi Különleges Műveleti Alkalmi Kötelekek) a szokásos bürokratikus szolgálati utat követve, a döntéshozatali folyamatba bekerülve sokáig „utaztak” a rendszerben. Mire a döntési jogkörrel felruházott személy meghozta elhatározását, és mire az parancs formájában visszakerült a végrehajtó csoporthoz, addigra a célpont már rég eltűnt.

Erre a problémára később McChrystal tábornok is rávilágított könyvében,² ahol kifejtette, hogy a műveleti biztonság miatt az együttműködés az információt birtokló szervezetek között a hadszíntéren meglehetősen nehézkes volt. A hosszú évekig tartó aszimmetrikus küzdelemnek akkor még nagyon az elején tartottak, de az nyilvánvalóvá vált a tábornok

1. ÁBRA A HOMOKÓRA-PARADOXON

számára, hogy egy hálózati formát alkalmazó (mátrix, vagy ad hoc) szervezetet kell építenie annak érdekében, hogy sikerrel vehesse fel a harcot a szemben álló terrorszervezetekkel és gerillákkal. Hamarosan a különleges erők mantrájává vált a gondolat: *egy hálózatot csak egy másik hálózat győzhet le.*

A JSOTF el is kezdte a munkát ezen a téren, és a legalapvetőbb feladatokat viszonylag gyorsan sikerült orvosolni. A megnövelt sávszélességnek megfelelően az adatáramlás felgyorsult az egyes szervezetek között, ez azonban csak a legelső lépés volt egy hosszú úton. A nehezebb feladat az volt, hogy a különböző szervezeteket egybeolvasztva, egy közös harcállásponton üzemeltetve, a döntéshozatali folyamataikat harmonizálva, a döntési jogköröket a legalacsonyabb szintre delegálva, a kölcsönös bizalomra és személyes kapcsolatokra alapozva lehetővé tegyék az információk minden irányú áramlását és a szinte azonnali cselekvést a beérkező információkra.

A JSOC,³ ahogyan a köteleket elnevezték, magában foglalta az elemzőket, a területen fellelhető valamennyi hírszerző szervezet képviselőjét, a pilóta nélküli repülő eszközöket kezelő operátorokat, a rajtaütő alegységeket, amelyeket különböző különleges műveleti alakulatok delegáltak, valamint a helyszínelő szakembereket, akik a rajtaütéseket követően a megszerzett adatokat és információkat elemezték. A hagyományos lineáris döntéshozatali folyamat helyett az információ mindenki számára rendelkezésre állt és lehetővé tette, hogy az ad hoc alapon a feladatnak megfelelően szervezett csoportok a közös működési rendben addig elképzelhetetlen sebességgel reagálhassanak a felmerülő információkra. Ennek köszönhetően, míg 2006-ban Irakban a JSOC összesen 80 rajtaütést hajtott végre, addig ez a szám 2008-ra már heti negyvenre emelkedett. Sokszor előfordult, hogy egy különleges műveleti rajtaütő csoport három közvetlen műveletet⁴ is végrehajtott egy éjszaka leforgása alatt.

A műveletek ilyen mértékű megnövekedése egy nagyon érdekes hatást is eredményezett. Az az alapvetés, amely szerint a gerillaszer-

vezetek ellen aszimmetrikus konfliktusokban a kinetikus megközelítés (vagyis az ellenség vezetőinek kiiktatása) nem célravezető, korábban helytálló volt, de időközben megváltozott. A terror- és gerillaszervezetek nem voltak képesek a jelentősen megfogyatkozott vezetőket helyettesíteni, így a különleges erők stratégiai sikert értek el, a szervezetek műveleti képességét jelentősen csökkentve. Ebben az átörésben véleményem szerint a technológiai fejlődés csak segítséget nyújtott, de igazán az új szervezeti forma és a vezetési rendszer, valamint a vezetési módszerek gyökeres megváltoztatása hozta meg a sikert.

A JSOC számos (eltérő kultúrával rendelkező, sok esetben hagyományostól különböző szervezeti formákat alkalmazó) szervezetet tömörített magába és sikeresen, egyetlen cél érdekében működtette azokat. A JSOC által generált ad hoc csoportokban elsősorban nem a rendfokozat, hanem a tapasztalat és a tudás határozta meg, hogy ki legyen a vezető. A csoportok folyamatosan elemezték a saját tevékenységüket, és ennek eredményeképpen alkalmazkodtak a kialakult helyzethez és az éppen szemben álló félhez. Saját maguk fejlesztették és tökéletesítették munkafolyamataikat és a szervezeti felépítésüket, ugyanúgy, ahogyan azt a szemben álló fél is tette. Ahogyan azt McChrystal tábornok egy későbbi interjúban elmondta, nem csupán egy hatékony hálózat kiépítésében szerzett tapasztalatokat, de arra is rádőbent, hogy ennek a hálózatnak a vezetése rengeteg kihívást tartogat, és a megszokott vezetési elvek ebben az esetben nem működnek.

A KOMFORTZÓNA-ELMÉLET

Több történelmi példa is bizonyítja, hogy napjainkban folyamatban van egy változás mind a vezetők, mind pedig az őket követő emberek hozzáállásában. Azok a vezetők, akik alkalmasak voltak a hagyományos konfliktusokban a katonai műveletek vezetésére, nem biztos, hogy a leghatékonyabbak egy aszimmetrikus konfliktusban. Az aszimmetrikus konfliktusokban a hagyományostól eltérő vezetési elveket kell követni, másféle módszereket kell alkalmazni. Hasonlóan ahhoz, ahogy a JSOC esetében is láthattuk, a módszerek és a szervezet folyamatosan fejleszteni szükséges és azokat hozzá kell igazítani a kihívásokhoz.

A következőkben vizsgáljuk meg kicsit mélyrehatóbban az általam *hagyományostól eltérő vezetésnek* nevezett jelenséget, hogy teljesebb képet kaphassunk a folyamatról. Ezt megelőzően azonban célszerű felfrissíteni a *komfortzóna-elmélettel* kapcsolatos ismereteinket. (2. ábra)

A komfortzóna életünk azon területe, ahol kényelmesen és biztonságban érezzük magunkat; azokat a képességeinket foglalja magában, amelyeket készségszintre fejlesztettünk, és amelyeket biztonsággal tudunk alkalmazni a mindennapokban. Ha például évek óta vezetünk, akkor nem jelent gondot egy gépjármű vezetése. Abban az esetben azonban, ha egy olyan kihívással találkozunk, amelyhez foghatót még nem vagy csak nagyon ritkán tapasztaltunk, és úgy döntünk, hogy megoldjuk a felmerülő problémát, akkor ki kell mozdulnunk a komfortzónánkból,

amely a stressz-szint növekedését eredményezi. Annál stresszesebb egy helyzet, minél nehezebb a felmerülő feladat vagy probléma. Ebben az esetben az úgynevezett fejlődési zónában tartózkodunk, és amennyiben sikeresen megoldjuk a problémát, az idővel új képességek elsajátításához vezet, így tágul a komfortzónánk és fejlődik a személyiségünk, illetve gyarapodnak képességeink.

A komfortzóna növelésének egyik legjobb eszköze, ha valaki aktívan keresi a kihívásokat és szembenéz azokkal, természetesen csak akkor, ha reális esélyt lát arra, hogy meg tudja oldani a felmerülő problémát vagy feladatot. Minél nehezebb az adott probléma, annál nagyobb kihívást jelent, annál stresszesebb a megoldás is, és annál nagyobb a fejlődés lehetősége.

Teher alatt nő a pálma, ahogyan a mondás is tartja; sokan kimondottan keresik a kihívásokat annak érdekében, hogy továbbképezzék és fejlesszék önmagukat. A legnehezebb feladatok megoldása során már a fejlődési zónán kívül tartózkodunk, az úgynevezett *pánikzónában*. Itt már akkora a stressz, hogy az alatt egy gyengébb személyiségű ember könnyen összeomlik. Ezt a fajta stressz-szintet nem szabad hosszú távon fenntartani, mert egészségkárosító hatása lehet. Nyilvánvalóan ez azért van így, mert az a veszély is fennáll, hogy olyan fába vágjuk a fejszénket, amelyet nem leszünk képesek kivágni, tehát a kudarc lehetősége nagyon komolyan felmerül. A *pánikzóna* szélén találkozhatunk a *sikertelenség zónájával*. Amennyiben mégsem vagyunk képesek végrehajtani a feladatot, akkor sikertelenek vagyunk. Ha sokkal tovább nyújtózkodunk, mint ameddig a takarónk ér, akkor nagyon könnyen ebbe a hibába eshetünk. Ezt az esetet mindenki igyekszik elkerülni, hiszen (bár a hibáinkból is tanulhatunk) a sikertelenség akkor is kellemetlen élmény, és jóval kevesebb fejlődési lehetőséget hordoz magában, mint egy feladat sikeres végrehajtása.

A komfortzónából kilépni kellemetlen dolog, ugyanakkor azok, akik ezt gyakran megtapasztalják, kutatások szerint sokkal boldogabbnak tartják magukat, mint azon embertársaik, akik inkább kerülik a kihívásokat. A komfortzóna terjeszkedése, amely a tudásunk és tapasztalatunk fejlődésének kulcsa, az adaptáció kulcsa, és a mai gyorsan változó környezetben minden vezető arra törekszik, hogy minél adaptívabb legyen. Ami érdekessé teszi a hagyományostól eltérő vezetés vizsgálatát az, hogy túlmutat a leggyakrabban vizsgált vezetésen, amikor a vezetési aktus a pozícióból vagy katonák esetében a viselt

2. ÁBRA A KOMFORTZÓNA-ELMÉLET

Sikertelenség zónája

3. ÁBRA KOMPLEX KIHÍVÁSOK A KOMFORTZÓNA-ELMÉLET TÜKRÉBEN

rendfokozatból ered, és képes egy ügy mögé állítani azokat, akik nehezebben motiválhatóak még akkor is, ha nincsenek közvetlen alá- vagy főlérendeltségi viszonyban. Ez a fajta képesség egy aszimmetrikus konfliktusban, ahol a helyi lakosság felkészítésével, kiképzésével és aktív közreműködésével lehet csak a sikert kivívni, különösen fontos. A hagyományostól eltérő vezetéssel kapcsolatban a legfontosabb kérdések egyike, hogy hol figyelhető meg, vagyis milyen kontextusban kerül rá sor, és hogyan képes minél több embert bevonni egy ilyen vezető az általa képviselt ügy érdekében a feladat megoldásába.

HAGYOMÁNYOSTÓL ELTÉRŐ VEZETÉS

A vezetést számos alkalommal feldolgozták már, rengeteg szemszögből vizsgálva a vezetői magatartást. A hagyományostól eltérő vezetés azonban jelen esetben azt a magatartást jelenti, amikor egy vezető tudatosan a fejlődési és *pánikzónában* keresi a kihívásokat egy gyorsan változó környezetben. A vezetés kontextusa a komfortzóna-elméletben bemutatott példa alapján könnyebben érthető. (Ezért is mutattuk be.) A vezetést a komplex kihívások tükrében érdemes vizsgálni. Valójában nem is nagyon érdemes vezetésről és vezetőről beszélnünk akkor, amikor nem találkozunk kihívásokkal, hiszen ezekben az esetekben aligha van szükség vezetőre. Egy gyorsan változó környezetben, mint például az aszimmetrikus konfliktusok, több összetett kihívással is találkozhat az ember. Ezeket a kihívásokat alapjában véve három kategóriára oszthatjuk: technikai kihívások, adaptív kihívások és kritikus kihívások. Ez a három típus meglehetősen jól elkülöníthető egymástól. (3. ábra)

A technikai kihívások elsősorban azokat a problémaköröket ölelik fel, amelyekre már van kitalált megoldás, és valamilyen már meglévő tudással vagy képességgel a probléma megoldható. Tipikus példa erre egy harcocsimotor cseréje, amit nem mindenki tud végrehajtani, de az erre felkészített szakemberek viszonylag rövid időn belül orvosolják a problémát. Ahhoz tehát, hogy egy technikai kihívást kezelni tudjunk, mindösszesen arra van szükség, hogy megtaláljuk a megfelelő személyt, aki képes annak megoldására.

Az adaptív kihívások olyan problémát vetnek fel, amelyre nem létezik kidolgozott megoldás. Éppen ezért újfajta szemszögből kell megvizsgálni őket és valódi innovációra van szükség ahhoz, hogy ezeket a helyzeteket kezelni tudjuk. Egy szervezeti átalakítás során például, amikor tisztában vagyunk vele, hogy

mit akarunk, és ki kell találni az új szervezeti formát, pontosan ilyen helyzetbe kerülünk. A cikkben szereplő JSOC felállítására is tipikusan egy ilyen feladat volt, amely egy új és sikeres szervezetet hozott létre, ami képes volt hatékonyan fellépni az ellenállókkal szemben.

A kritikus kihívások – hasonlóan az adaptív kihívásokhoz – szintén új módszerek és eljárások kidolgozását igénylik, azonban, eltérően az adaptív kihívásoktól, mindegyik időhiányos környezetben kerül sor. A katonai életből szintén számtalan példát lehetne hozni erre; leginkább harc helyzetben fordulnak elő ilyen vezetői döntést igénylő helyzetek, amikor szinte azonnal kell reagálni. Ilyenkor ajánlott (amennyiben ez lehetséges) egy gyorsított döntéshozatali folyamat lefuttatásával átgondolni a lehetséges változatokat és ezt követően minden figyelmünket a kiválasztott változat megvalósításának szentelhetjük. Kritikus kihívások során (például harc helyzetben) a tét is nagyon magas, hiszen emberéletek forognak kockán, így a stressz-szint is sokkal magasabb, mint a másik két kihívás megoldása során.

Az adaptív és kritikus kihívásokra úgy is tekinthetünk, mint egy szakadéka a jelenlegi helyzetünk és az általunk megvalósítani kívánt forgatókönyv között, amelyen az átkeléshez egy olyan hidat kell ácsolnunk, amire még nem volt példa. Az adaptív és kritikus kihívások megoldásához éppen ezért sokkal több gondolkodásra és innovatív ötletre van szükség, ami önmagában is másfajta vezetési stílust feltételez, mint a már ismert know-how-t alkalmazó technikai kihívások megoldása. A tanulási folyamat ilyenkor sokkal többről szól, mint pusztán információgyűjtésről, hiszen a folyamat során új ismeret keletkezik, amely viszont magának a szervezetnek az adaptációját is magában hordozza.

ZÁRÓGONDOLATOK

Évszázadokon keresztül azt hittük, hogy a Föld az univerzum középpontja, és 1543-ban, amikor Kopernikusz egy alternatív elképzeléssel állt elő, nem sokan adtak hitelt a szavainak. Mára természetesen már a kopernikuszi elméletet is meghaladta a modern tudomány, de éppen ezért érdemes elgondolkoznunk rajta, hogy az általunk ismerősnek tartott vezetési elképzelések napjainkban is megállják-e a helyüket.

A bürokratikus vezetési modell azt az elméletet tükrözi, hogy az éppen aktuális piramis csúcán elhelyezkedő vezető tud a legtöbbet és ő irányít minden folyamatot. Ő rendelkezik a legjobb válaszokkal, és mivel ő a legtapasztaltabb, így tőle várja mindenki a megoldást is. A különleges műveleti erőkkel nemzetközi környezetben eltöltött éveim tapasztalatai alapján elmondhatom: ez a legtöbb adaptív és kritikus kihívást követelő helyzetben nem feltétlenül állja meg a helyét. A vezetőnek más döntéshozatali módszereket kell alkalmaznia és másképp kell motiválnia és vezetnie a beosztottait, illetve a vele együttműködő szervezeteket, mint ahogyan azt a bürokratikus modell előírja. Ha nem ezt teszi, akkor veszélyeztetni is ilyen kihívásokra adott megoldások időbeni megtalálását, végső soron pedig veszélybe sodorja az emberei és a velük együttműködők életét.

Az adaptációs elméletek alapját a biológiai

evolúciós modell szolgáltatja. Amennyiben úgy gondoljuk, hogy az adaptáció a fejlődés és végső soron az életben maradás egyetlen alternatívája, és elismerjük, hogy ez az elmélet nem csak biológiai értelemben, de a szervezetekre is vonatkozik, akkor arra is rá kell jönnünk, hogy napjainkban nagy szükség van az alternatív vezetési módszerek kutatására katonai területen is. Az a fajta gondolkodásmód, amivel az aszimmetrikus konfliktusokban találkoztam, jelentősen eltért attól, amit a bürokratikus vezetői környezetben tapasztaltam, ahol az esetek döntő többségében technikai kihívásokkal kell szembenéznünk a vezetőknek.

A jövőben véleményem szerint a hagyományostól eltérő vezetőkre jóval nagyobb szükség lesz, mint eddig. Ezek döntő többsége viszi majd előre a szervezeteket és biztosítja az életben maradásukat, ugyanúgy, ahogy az elmúlt évtizedekben a bürokratikus vezetői magatartás segítette elő a fejlődést. A megváltozott környezetben azonban szükség van azokra az emberekre, akik értik és elsajátítják ezeket az elveket, képesek szembenézni az újabb és újabb adaptív és kritikus kihívásokkal és ezáltal előrevizik azokat a szervezeteket, amelynek tagjai. Éppen ezért vigyáznunk kell ezekre a vezetőkre, nem szabad őket „elburokratizálni” arra való hivatkozással, hogy különböznek a többiekől, és olyan beosztásokban kell őket foglalkoztatni, ahol a legtöbbet képesek tenni a szervezet folyamatos fejlesztéséért. Ez biztosítja, hogy fejlesszék önmagukat és továbbadhassák az általuk megszerzett tudást az elkövetkező generációnak.

¹ Joint Special Operations Task Force (Összhaderőnemi Különleges Műveleti Alkalmi Kötelék), amelyet McChrystal tábornok vezetett akkoriban.

² Stanley McChrystal, My Share of the Task (Portfolio Hardcover, January 7, 2013).

³ A Joint Special Operations Command (JSOC – Összhaderőnemi Különleges Műveleti Parancsnokság) az amerikai Különleges Műveleti Parancsnokság egyik alárendelt műveleti parancsnoksága, feladata többek között a különleges műveleti erők újszerű alkalmazása, elveinek és gyakorlatának tanulmányozása és tesztelése. Az Egyesült Államokat ért 2001. szeptember 11-i támadásokat követően a JSOC szerepe rendkívüli módon felerősödött. A JSOC alárendeltségében olyan összhaderőnemi alkalmi harci kötelékeket vetettek be, amelyeket a legtöbb esetben csak a kódnevükön emlegettek (TF11, TF 6-26, TF 121). Ezek az alkalmi harci kötelékek szigorúan titkos műveleteket hajtanak végre.

⁴ DA (Direct Action – közvetlen művelet). A Különleges Műveleti Erők NATO-felosztás szerinti három alapvető műveletet hajthatnak végre, ezek közül a kinetikus akciók gyűjtőneve az úgynevezett közvetlen műveletek.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Baráth István dandártábornok, a Magyar Honvédség Logisztikai Központ parancsnoka

Dr. Porkoláb Imre ezredes, MH NÖK képviselővezető (Norfolk)

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy

Mező András alezredes, az MH Vezetési és Doktrinális Központ főtisztje

Halászné Tóth Alexandra őrnagy, a HM Tervezési és Koordinációs Főosztály Légügyi Osztály kiemelt főtisztje (ov-h.)

Magó Károly zászlós, az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis Repülőműszaki Zászlóalj ellenőr altisztje

Nagy Norbert őrnagy, az MH ÖHP Haderő-tevezési Főnökség főtisztje

Molnár Otília kiértékelő mérnök (HM Zrínyi Kommunikációs és Térképészeti Nonprofit Kft.)

Gál Csaba ny. mk. ezredes

Haris T. Csaba újságíró

Horváth Gábor dandártábornok, az MH Altishti Akadémia parancsnoka, az 1. Nemzetközi Felsővezetői Tanfolyam (ICC 2013) magyar hallgatója

Szép László ezredes, az Olasz Védőerő Vezérkar (Róma) magyar összhaderőnemi összekötő főtisztje, a 2. ISSMI-tanfolyam (1999–2000) magyar hallgatója

Korcso László mk. alezredes, az MH Altishti Akadémia Személyügyi-Humán és Tanulmányi Főnökség főnöke

Simon Zsolt őrnagy, az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis kiképzési főtisztje (fh.)

Faludi Miklós főtörzsőrmester, a MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár kiképzési részlegének altisztje

Dr. Varga András, az NKE Oktatási Iroda munkatársa

Dr. Gulyás Géza alezredes, a Honvéd Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökség Fegyvernemi Osztályának kiemelt referense (tűzér)

Dr. Helgert Imre ny. ezredes

Dr. Harai Dénes ny. ezredes, egyetemi tanár (NKE)

Dr. M. Szabó Miklós ny. altábornagy, az MTA rendes tagja

Dr. Róbert Péter történelemtanár

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy:

A KAUKÁZUSI DZSIHÁD FOLYTATÓDIK¹

2013. április 15. 14:50, USA, Boston-maraton: a nézők tömege a Boylston Street-i célba érkezők újabb nagy hullámát köszönti, amikor megtörténik az első robbanás. Házilag elkészített robbanóeszközt (a vizsgálatok eddigi információi alapján robbanószerrrel, vasgolyókkal, szögekkel is megrakott főzőkuktát, földre helyezett hátizsákban) indítottak, időszerekkel vagy távirányítással. Szörnyű látvány, sportolóknak és nézőknek egyaránt. De már működik a CNN-effektus, élőben látjuk a sokkoló képeket és halljuk a fájdalmas segítségkéréseket. 15:02: újabb, az előzőnél hatalmasabb detonáció rázza meg az utcát, elzárva a futók és nézők elől a menekülési útvonalat. Három halott, több mint kétszáz sebesült, közöttük gyerekek, sokan nagyon súlyos sérülésekkel. A terroristák által alkalmazott módszer és az eljárás ismert és ismerős! Akárki is követte el a robbantásokat (azóta már tudjuk az igazságot vagy az igazság egy részét), az al-Kaida kézikönyv² vonatkozó útmutatásait követte. S mindezt a Patriots Day bostoni ünnepnapján. Itt tart a világ – 2013-ban!

2013. április 18-án az 1. számú gyanúsítottat (a csecsen állampolgársággal rendelkező, 26 éves Tamerlan Carnajevet) tűzharcban lelőtték, míg a 2. számú gyanúsított elmenekült, sebesülten. A 2. számú gyanúsított Dzsohar Carnajevet (19 éves, csecsenföldi származású, 2012. 09. 11. óta USA állampolgár) – aki 2002 óta az USA-ban él a szüleiivel, a Massachusettsi Műszaki Egyetemen (Massachusetts Institute of Technology – MIT) tanult –, 2013. április 19-én 20:46-kor elfogták Watertownban, a Franklin Street 76 sz. ház udvarán lévő yachtban rejtőzve, súlyosan sebesülten, robbanóeszköz nélkül.

Sokakban jogosan merülhetnek fel kérdések, mint például:

- a terrorcselekménnyel meggyanúsított személyeknek voltak-e belső vagy külső segítői?

- mi volt a véres akció fő oka és motivációja?

- mi indokolta, hogy a biztos lebukás tudatában (nem kérdéses, hogy Carnejevék tisztában voltak a térfelügyelő kamerák működésével) jól azonosíthatóan, felismerhetően hajtották végre akciójukat?

- az 1. számú gyanúsított, azaz az idősebb testvér a 2011-ben történt FBI-kihallgatása ellenére (ami után nem kérdéses, hogy nyilván tartásba került, ha addig az el is maradt volna csecsen származása és lehetséges kapcsolatai ellenére) hogyan bízhatott az azonnali gyanúsítottai körből való kimaradásában?

- magányos tettesek ők, vagy a kaukázusi dzsihád folytatódik?

A lehetséges válaszokhoz tekintsük át a kaukázusi háborúk és a kaukázusi dzsihád elmúlt negyedszázados történetét. A kép nem lehet teljes a régió más súlyos (grúz-abház, grúz-oszét, grúz-orosz) konfliktusainak bemutatása, valamint a nemzetközi szervezetek válságkezelési törekvéseinek áttekintése nélkül.

AZ ÉSZAK-KAUKÁZUSI SZÖVETSÉGI KÖRZET HÁBORÚI

Az Észak-kaukázusi Szövetségi Körzet Oroszország nyolc szövetségi körzetének egyike. Ezt a szövetségi körzetet Dmitrij Medvegyev elnök 2010. január 19-én kelt

rendeletével hozták létre úgy, hogy a korábbi Déli Szövetségi Körzetet kettéosztották: az északi résznek meghagyták az eredeti, Déli Szövetségi Körzet nevet; a leválasztott déli területeket pedig az újonnan létrehozott Észak-kaukázusi Szövetségi Körzetbe sorolták.

Az Észak-kaukázusi Szövetségi Körzet területe 172 360 km², Oroszország területének csupán közel 1%-a. Lakóinak száma nem éri el a 10 milliót.

A csecsen háborúk, illetve a dagesztáni háború

A Szovjetunió felbomlása után a továbbra is Oroszországhoz tartozó Észak-Kaukázus rövid idő alatt háborús övezetté vált. Elsőként az első csecsen háborúban Csecsenföld vívta ki gyakorlati függetlenségét, majd lázongások kezdődtek a régió többi államában is.

A csecsenek felmenői közel ezer éve háborúznak; legyőzték már a Mongol Birodalmat (a XIII. században, gerilla harcmodorral), majd az Orosz Birodalmat is (a XIX. században, szintén gerilla taktikával). A csecsenek függetlenségét elsőként a cári Oroszországnak sikerült elvenni, 1859-ben, 14 évnyi háború után. Ezután megkezdődött az oroszok betelepítése. Mára az iszlám fundamentalisták váltak az egyetlen szövetségesükké. A csecseneket hívják a világ egyik legnagyobb túlélő nemzetének, akiknek kultúráját áthatja a folyamatos hadiállapot.

Az első csecsen háború az 1994. december 11. és 1996. augusztus 31. közötti időszakban zajlott, az Orosz Föderáció és az Icskeria Csecsen Köztársaság mint harcoló

felek között. Az Orosz Föderáció harcoló csapatait (50 ezer fő) Pavel Gracsov és Anatolij Kulikov tábornokok vezették, míg a csecsen erők (15 ezer fő) parancsnoki tisztét Dzsohar Dudajev és Aszlan Maszhadov gerillavezérek töltötték be. Az első csecsen háború helyszínei: Csecsenföld, Ingusföld, a sztavropoli határterület és Dagesztán. A háború eredménye az ún. haszavjurti egyezmény³ volt, amely Csecsenföld gyakorlati függetlenségét jelentette.

Az 1994–1995-ös kezdeti hadjárat után, amely a pusztító grozniji csatában csúcsozott ki, az orosz föderációs haderő megpróbálta ellenőrzése alá vonni Csecsenföld hegyvidéki területeit. A csecseneknek – az oroszok nagy erőfőlénye ellenére – gerillahadviseléssel és síksági rajtaütésekkel (beleértve a Csecsenföldön kívüli túszejtő akciókat) ezt sikerült visszaverni. Az orosz csapatok demoralizálódása és a közvélemény végül arra készítette Borisz Jelcin orosz elnököt, hogy 1996 nyarán túszszünetet hirdessen meg és egy évvel később békeszerződést írjon alá.

Becslések szerint a harcokban 7500 orosz katona, 4000 csecsen harcos és több mint 35 000 civil halt meg. Több mint félmillió civil menekült el lakhelyéről, rommá lőtt városokat és falvakat hagyva hátra. A konfliktus végül megoldatlan maradt az Orosz Föderáció és a csecsen szeparatisták között. Ennek következménye volt az 1999-ben kezdődött második csecsen háború.

A dagesztáni háború 1999. augusztus 7. és szeptember 28. között zajlott az Oroszországhoz tartozó Észak-Kaukázusban lévő Dagesztán területén. Az első csecsen háború során de facto függetlenséget kivívó Csecsenföldön anarchia és gazdasági válság ütötte fel a fejét. Ez a geopolitikai helyzet első sorban a szélsőséges iszlamisták támogatottságát növelte, akik egyaránt lázadtak Aszlan Maszhadov csecsen elnök uralma ellen és agítottak Észak-Kaukázus teljes körű függetlenítéséért. A konfliktus kiváltó oka az ún. Iszlamista Nemzetközi Brigádnak⁴ a dagesztáni szeparatista mozgalom segítségére indított fegyveres akciója volt, amely kiváltotta Oroszország az orosz hadsereg ellentámadását.

Már 1997-ben elkezdődött egy iszlamista légió szervezése a szaúd-arábiai születésű Ibn

al-Khattab vezetésével, mely szorosan együttműködött a dagesztáni iszlamista felkelőkkel. Nagy valószínűséggel szerepe volt a dagesztáni civil és katonai célpontok ellen végrehajtott bombamerényletekben és fegyveres támadásokban is.

1999. augusztus 4-én dagesztáni fegyveresek több orosz biztonsági személyt megölték egy támadásban a dagesztáni határ közelében. Augusztus 7-én Samil Basajev és Ibn al-Khattab vezetésével 1500-2000 fegyveres lépte át a csecsen–dagesztáni határt, majd a dagesztáni iszlamista felkelőkkel egyesülve megszálltak több dagesztáni falut. Augusztus 10-én kikiáltották a független Dagesztáni Iszlamista Köztársaságot, és hadat üzentek az orosz párti dagesztáni kormányoknak, valamint az orosz megszálló egységeknek.

Az oroszokat felkészületlenül érte a támadás, így kezdetben az iszlamisták elleni harcot gyakorlatilag egyedül a dagesztáni rendőrség és spontán felfegyverzett civil milíciák vívták.

Basajev és Khattab tervei nem váltak valóra, a dagesztáni lakosság nem állt egyöntetűen az újonnan érkezett felszabadítók mellé, sőt inkább hódítóknak tekintették őket. Mire kialakult Dagesztánon belül a szervezett ellenállás, az orosz haderő is támadásba lépett. Erre válaszul az iszlamisták szeptember folyamán négy bombamerényletet hajtottak végre kormányzati épületek ellen, egyet Dagesztánban, kettőt Moszkvában és egyet Volgodonskban. A támadások összesen 293 ember halálát okozták.

1999. szeptember 5-én a lázadók megkíséreltek egy újabb inváziót a dagesztáni települések ellen, megszállva többek között Haszavjurt kisvárost is. Heves tűzharc bontakozott ki a településért, melyben végül az oroszok – helybeli önkéntesek támogatásával – szeptember 12-ére virradóra győztek, és a fegyveres ellenállók ismét kénytelenek voltak visszavonulni a hegyekbe. Szeptember 28-án Basajev hivatalosan is bejelentette kivonulását Dagesztán területéről.

A lázadók visszavonulását követően, szeptember végén orosz harci repülőek már a csecsen fővárost, Groznijt bombázták. A csecsen elnök, Maszhadov nyíltan elítélte a dagesztáni inváziót, és felajánlotta Moszkvának a főbűnösök kiadatását. Moszkva nem fogadta el a csecsen ajánlatot és folytatta hadműveleteit Csecsenföld ellen. A Kaukázusban továbbra is gerillaharcok folytak (ezek kisebb intenzitással ugyan, de a mai napig tartanak). A csecsenek egyre radikalizálódva gerillaháborút (az ún. második csecsen háborút) kezdték a szovjetek ellen.

A második csecsen háború 1999 augusztusától 2009 áprilisáig zajlott Oroszország és Észak-Kaukázus területén. A szemben álló erők vezetői között olyan hírhedt személyiségek is szerepeltek, mint például az Oroszországgal szövetséges csecsenföldi állami vezető, a merényletben elhunyt Akhmad Kadirov, vagy az utódjaként a csecsen állami vezetés élére állt, Moszkva-barát Ramzan Kadirov. A csecsen szeparatisták s a velük szövetséges kaukázusi szeparatisták, valamint a mudzsahedin önkéntesek vezetői-parancsnokai között megtalálható volt többek között Aszlan Maszhadov (KIA⁵ – Killed in action), Abdul Halim sejk (KIA), Hamzat Gelajev (KIA),

Samil Baszajev (KIA), al-Khattab (KIA), Abu al-Walid (KIA), Abu Hafs (KIA), illetve Doku Umarov.

A második csecsen háborúban az orosz erők és a velük szövetséges csecsen állami erők harcoló létszáma 1999-ben 93 ezer fő volt, míg a veszteségük elérte a 7620 főt. A csecsen szeparatisták és a velük szövetséges harcoló létszáma 1999-ben 22 ezer fő volt, míg a veszteségük több mint 5 ezer fő. A háború áldozatai között 30 ezer polgári személyt is nyilvántartanak.

A második csecsen háború 1999. augusztus 26-án kezdődött. A háború kirobbanásának okaként Baszajev parancsnok csapatának akciója szolgált. Az első támadás 1999. augusztus 2-án történt, amikor Samil Baszajev és a szaúd-arábiai származású al-Khattab közel kétezer fegyveressel több falut is megszállt Dagesztánban. Ez csak előkészítése volt egy még nagyobb méreteket öltő katonai akciónak, amely Dagesztán iszlám köztársasággá változtatására és Oroszországtól való elszakítására irányul.

A 2001. szeptember 11-ei események gyakorlatilag szabad kezet adtak Oroszországnak, mely a csecsenek elleni háborúkat ettől kezdve a nemzetközi terrorizmus elleni harc színtereként tünteti fel.

A csecsenek 2005-ben megalapították a Kaukázusi Frontot. 2006-ban a szervezet vezetője Doku Umarov lett, aki dzsihádot hirdetett az orosz állam ellen. 2007-ben kikiáltotta a Kaukázusi Emirátust, melynek vezetőjévé is saját magát tette meg. Oroszországnak azonban sikerült a csecsen lakosság egy részét maga mellé állítania, melynek köszönhetően felállíthattak egy orosz párti csecsen kormányt, melynek vezetőjévé Ramzan Kadirovot tették meg.

A gerillatámadások egyre erősödtek a térségben. Míg 2008-ban csak 150 fő halt meg az itt vívott harcokban, egy évvel később már 442. Ennek ellenére az orosz kormány 2009. április 15-én hivatalosan is lezártnak nyilvánította a második csecsen háborút. A konfliktus azonban a gyakorlatban továbbra is tartott, sőt szétterjedt az Észak-Kaukázus teljes területére.

Fegyveres konfliktusok, gerillaharcok és merényletek a Kaukázusban, 2009 óta

Az ún. *észak-kaukázusi felkelés* 2009. április 15-én, azaz a második csecsen háború hivatalos lezárásának időpontjában kezdődött, gyakorlatilag mégis inkább a csecsen konfliktustörténet egyenes folyamányának tekinthető. A konfliktus az Orosz Föderációhoz tartozó öt észak-kaukázusi tagköztársaság területén zajlik. A felkelők az orosz biztonsági erők és hadsereg elleni harc mellett rendszeresen hajtottak végre robbantásos merényleteket még Moszkvában is.

A harcok leghevesebb színhelyének továbbra is Csecsenföld számít. Itt a 2010-es év folyamán 97 orosz biztonsági személy és 189 fegyveres lázadó és civil vesztette életét a harcokban. Ingusföldön 2007 óta polgárháború zajlik, melyben a hivatalos kormányt Oroszország, az ellenzékét a Kaukázusi Emirátus lázadói támogatják. A Kabard-Balkárföldre is kiterjedő konfliktus még 2005-ben kezdődött a második csecsen háború részeként, de nagyobb intenzitással 2010-től

tapasztalható, mikor orosz biztonsági erők megölték a lázadók addigi vezetőjét, Anzor Asztemirovot. A felkelők élén őt váltó Asker Dzapujev és Ratmir Samejev már jóval agresszívabb politikát folytatott. Sorozatos támadásokat intéztek nemcsak az orosz kormányzati épületek és a hadsereg, hanem a civil lakosság ellen is. Annak ellenére, hogy orosz katonák 2011 áprilisában mindkét vezetőt megölték egy rajtaütésben, a harcok továbbra is nagy intenzitással folynak. Észak-Oszétiát érintette az eddigiek során a legkevésbé a konfliktus, jóformán csak bombamerényletekre korlátozódik.

A szélsőségesek taktikája, harcmodora és eljárása között megtalálhatók:

- az öngyilkos merényletek,
- a robbanóeszközök alkalmazása,
- komoly célpontok elleni támadás városközpontokban,

- a polgári, azaz „soft targets” (puha célok), vagyis gyengén védett és kevésbé reagálóképes személyek elleni támadások.

A felkelők rendszeresen hajtják végre öngyilkos és bombamerényleteket. Doku Umarov vállalta a felelősséget a 2010. március 29-én két moszkvai metrójárat ellen végrehajtott öngyilkos merényletért, melynek 40 halálos áldozata volt, és a 2011. január 24-én a moszkvai Domogyedovo Nemzetközi Repülőtérén végrehajtott öngyilkos robbantásért, mely 37 halálos áldozattal járt.

DOKU UMAROV (KÖZÉPEN) ÉS DZSIHADISTA HARCOSAI A KAUKÁZUSI EMIRÁTUS SHAHADA ZÁSLAJÁVAL A HÁTTERBEN
FORRÁS: BENJAMIN SHAPIRO: CAUCASUS JIHAD: TERROR TACTICS BACK ON THE HORIZON? 2009. MÁJUS 21. LETÖLTVE: [HTTP://WWW.LONGWARJOURNAL.ORG/ARCHIVES/2009/05/CAUCASUS _JIHAD](http://www.longwarjournal.org/archives/2009/05/caucasus_jihad) (2013.06.14. 17:48)

A felkelés az utóbbi időben olyannyira nagy méreteket öltött, hogy felvetődött a 2014-es téli olimpia máshol történő megrendezésének szükségessége és lehetősége is. Vlagyimir Putyin orosz elnök a fegyveres testületek képviselőinek részvételével megtartott 2013. májusi ünnepségen arról is beszélt, hogy kíméletlenül vissza kell verni azokat, akik radikális nacionalista és szeparatista jelszavakat igyekeznek használni, meg akarják osztani a társadalmat, gyengítik Oroszország egységét. Az államfő különösen fontosnak nevezte az észak-kaukázusi térség ellenőrzését, értekezletre, hogy az intézkedés elsősorban az ebben a térségben működő iszlám szélsőségesek ellen irányul. Az intézkedés egyik fő célja éppen a már említett, közel fél év múlva kezdődő szocsi téli olimpia biztonságának erősítése. Tény, hogy az olimpiák történetében először rendezik a versenyeket olyan helyszínen, amelynek a szomszédságában aktív fegyveres lázadók tevékenykednek. Az orosz elnök eltökéltsége a téli olimpia Szocsiban tör-

ténő sikeres megrendezése mellett azért is érthető, mert 2008-ban személyesen is lobbizott a rendezési jog megszerzéséért. Talán ennek a határozottságnak a legfrissebb jeleit (többek között látványos rendőri bevetéssel) érzékelték a helyi szemlélők 2013. június 7-én, pénteken egy moszkvai muzulmán imaházban, ahol 300 személyt (több mint ötven százalékuk külföldi volt) állítottak elő, s iszlamista kiadványokat is lefoglaltak.

GEORGIA (GRÚZIA) BELSŐ ÉS KÜLSŐ HÁBORÚ

Georgia (Grúzia) vs. Abházia, Dél-Oszétia

A Kaukázuson túl élő népek feletti uralomért az ókorban és a középkorban állandó küzdelem folyt a Perzsa és a Római, illetve a Bizánci, majd az Oszmán Birodalom között. A középkorban a 12–13. század, Tamara grúz királynő uralkodása jelentette Grúzia fénykorát. A 19. század közepéig tartó török–oros, valamint a perzsa–oros háború eredményeként a terület feletti ellenőrzést a 19. század végén az Orosz Birodalom szerezte meg.

A független Grúziát 1918-ban kiáltották ki. Az ország függetlenségét 1920-ban Szovjet-Oroszország is elismerte, de 1921-ben az abháziai és adzsáriai felkelések leverésére szovjet-oros csapatok szállták meg az országot, melynek következtében 1922-ben Grúz Szovjet Szocialista Köztársasággá vált. 1922 decemberében Azerbajdzsánnal és Örményországgal megalakították a Kaukázusontúli Szovjet Szocialista Szövetségi Köztársaságot, amely a Szovjetunió alapító tagja lett. 1936-ban vált szét a három köztársaság, és Grúziát a Szovjetunió egyik önálló tagköztársaságává nyilvánították.

1991. március 31-én Grúzia függetlenségéről tartott népszavazást viszont a nem grúzok bojkottálták. A grúz lakosság nagy többsége Grúzia függetlenségét támogatta. Ennek nyomán 1991. április 9-én Grúzia kikiáltotta függetlenségét.

1992. február 21-én a Grúziát uraló katonai tanács érvénytelennek nyilvánította a szovjet időszak alkotmányát és ismét hatályba helyezte az 1921-es alkotmányt. Sok abház úgy tekintett erre a lépésre, mint autonómiájuk felszámolására. 1992. július 23-án a szakadár abház rezsim kikiáltotta a függetlenségét Grúziától, bár ezt a lépést más hatalom nem ismerte el. A grúz kormányzat az abházokat vádolta a belügyminiszter elrablásával és fogságba vetésével Abháziában. Háromezer katonát vezényelt a térségbe a rend helyreállítására. Súlyos harcok bontakoztak ki Tbiliszi erői és az abház milícia között Szuhumiban és környékén. Az abház hatóságok elutasították Grúzia igényeit és invázióról beszéltek. Az egyhetes harc számos sebesülést okozott mindkét oldalon. Végül a grúz kormány erői ellenőrzésük alá vonták Abháziát és elvágták a régiót a külvilágtól.

Az abházok katonai veresége vezetett egy sajátos szervezet megalakulásához. A Kaukázusi Hegyi Népek Konföderációja Észak-Kaukázus oroszbarát mozgalmának gyűjtőszervezete volt. Részt vettek benne csecsenek, kozákok, oszétok, Oroszországból érkezett önkéntesek százai. Itt tevékenykedett Samil Baszajev, aki később a Moszkva-ellenes

csecsen szakadárok egyik vezetője lett. Ők támogatták az abház szeparatistákat a grúz kormányzat ellenében. Beszámolóik szerint reguláris orosz erők is beavatkoztak a szakadárak oldalán.

Szeptemberben az abházok és orosz önkéntesek a tűzszünet megsértésével megtámadták Gagrát, és Abházia jelentős részét megtisztították a grúz erőktől. Sevardnadze grúz elnök és kormányzata Oroszországot gyanúsította a lázadók támogatásával, Grúzia területi épségének megbontásával, a grúz–orosz határ frontvonallá változtatásával. 1992 végére a lázadók ellenőrzésük alá vonták Abházia Szuhumitól északnyugatra eső részét.

2003-ban a „rózsás forradalom” az ellenzék juttatta hatalomra; Eduard Sevardnadze ellenállás nélkül mondott le. Az USA-ban egyetemet végzett és így nyilvánvalóan jelentős amerikai támogatást is élvező Miheil Szaakasvili lett az új államfő. A Moszkva által tovább szított belpolitikai feszültségek megmaradtak, csakúgy, mint a demokratikus politikai kultúra hiánya.

A hónapok óta tartó kis intenzitású, de gyakori fegyveres összecsapásokat megelőző grúz vezetés az „alkotmányos rend helyreállítása” címén átfogó műveletet indított Dél-Oszétia és az ott állomásozó orosz békefenntartó erők állásai ellen. 2008. augusztus 8-án éjjel dél-ozsét fegyveresek megtámadták a grúz erőket, és a többszöri felszólítást követően sem hagytak fel tevékenységükkel. A grúz vezetés állítása szerint a grúz erők ezt követően csak ellencsapást hajtottak végre. Dél-Oszétia 1992 óta de facto független, a többségi oszétok 90%-a az utóbbi években orosz állampolgárságot is kapott.

Az orosz–grúz háború, a „dél-ozsétiai” háború

Az orosz–grúz háború 2008. augusztus 7. és 2008. augusztus 16. között zajlott, Dél-Oszétia, Grúzia, Abházia, Fekete-tenger helyszínén. 2008. augusztus 9-én Grúziában 15 napos hadiállapotot jelentettek be. A háború eredménye: orosz/dél-ozsét/abház győzelem; Oroszország elismerte Dél-Oszétia és Abházia függetlenségét; Grúzia elvesztette az ellenőrzését Dél-Oszétia és Abházia felett.

Harcoló felek:

Dél-Oszétia, valamint Abházia s a velük szövetséges Oroszország: 18 ezer fő katona, továbbá több száz észak-ozsétiai önkéntes, valamint ismeretlen létszámú harcoló csapat a Kodori-völgyben. Veszteségek: 411 halott, 283 sebesült; 1 db Tu–22 és Szu–25 megsemmisült.

Grúzia, illetve MPRI⁶ (USA katonai tanácsadók): 1 katonai zászlóalj, korábban békefenntartók, illetve az USA katonai tanácsadó, kiképzők, továbbá zsoldosok és kislétszámú önkéntes csoport Azerbajdzsánból. Veszteségek: 162 katona halott és 228 polgári halott; 15 harckocsi kilőve, továbbá 9 partvédelmi hajó, 1-1 Mi–8 és Mi–24 helikopter megsemmisült.

Érdeklőség: az Európai Unió vizsgálóbizottságának Grúziát elmarasztaló hivatalos jelentésében az szerepel, hogy a háborút Grúzia kezdte. Azon grúz állítások, hogy előzetesen az oroszok támadtak, hamisak, áll a jelentésben.

NEMZETKÖZI VÁLSÁGKEZELÉS, BÉKEMISSZIÓK A KAUKÁZUSBAN

ENSZ-vezetésű békemiisszió a Kaukázusban

UNOMIG, az ENSZ grúziai missziója

Az ENSZ grúziai megfigyelő misszióját (UNOMIG) az 1992 augusztusában kirobbant grúz–abház polgárháború békés rendezése céljából hozták létre. Feladata a felek között megkötött fegyvernyugvási egyezmény betartásának felügyelete és az emberi jogok megsértésének jelentése. Magyarország a misszió alapító tagjai közé tartozott. Egyidejűleg, váltásonként hét magyar katonai megfigyelő teljesített szolgálatot a kaukázusi országban.

Az 1992–1993-as konfliktus alatt az abház oldal az Észak-kaukázusi Hegyi Népek Konföderációjától jelentős segítséget, az orosz katonáktól logisztikai és kommunikációs biztosítást, illetve taktikai tanácsot kapott. A harcok során megközelítőleg háromszáz ezer ember hagyta el Abháziát, többségük Grúziába, kisebb részük Oroszországba menekült. 1993. július 27-én orosz közvetítéssel a szemben álló felek Szocsiban aláírták a tűzszüneti egyezményt. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának augusztus 24-i határozata alapján 88 tiszttel létrehozták az ENSZ grúziai megfigyelő misszióját.

1994. május 14-én aláírták a „moszkvai egyezményt”, amely kimondta a szemben álló felek szétválasztását és a FÁK-országok békefenntartó csapatainak a telepítését. A Biztonsági Tanács 1994. júliusi határozatában 88-ról 136-ra növelte a misszió ENSZ-megfigyelőinek létszámát. Az ENSZ égisze alatt tárgyalások folynak Grúzia és Abházia között a menekültek visszatéréséről és Abházia nemzetközi státusának rendezéséről.

Az ENSZ BT a 1839/2008. számú határozatában a grúziai UNOMIG-misszió mandátumát 2009. február 15-ig meghosszabbította. E technikai hosszabbítás miatt felfüggesztették a katonák váltását, s kezdeményezték azon személyek szolgálati idejének meghosszabbítását, akiknek 2008. december 31-e és 2009. február 15-e között volt esedékes a váltása. Ez a technikai hosszabbítás időt biztosított a feleknek, hogy a 2008 augusztusában kirobbant konfliktust követően megegyezzenek. Az abház fél ugyanis „UN Mission in Abkhazia” névre akarta változtatni az UNOMIG elnevezést, sikertelenül, amire Oroszország az ENSZ BT-nél megvétőzte az UNOMIG-misszió mandátumának további meghosszabbítását.

Magyar hősi halott Grúziában

Az ENSZ grúziai missziójáról szólva mindenképpen meg kell említeni, hogy a Magyar Honvédség egyik főtisztje ebben a misszióban vesztette életét. A Török László ezredes – aki az UNOMIG-misszió katonai megfigyelői parancsnokának helyettese volt –, valamint hat megfigyelőtársát szállító, UN megkülönböztető felirattal rendelkező helikoptert 2001. október 8-án Abházia felett lelőtték, amikor egy Mi–8 helikopterrel teljesítették járőrözési feladatukat a Khodori-völgyben. A katasztrófában a szállítóhelikopter háromtagú személyzete is életét vesztette. A hősi halált halt Török László ezredes a honvédelmi miniszter posztumusz dandártábornokká nevezte ki.

2009. július 15-én az ENSZ utolsó megfigyelőcsoportja véglegesen elhagyta Abházát. A világ térképén két új állam keletkezett – az Abház Köztársaság és a Dél-Oszét Köztársaság, kevés állam által elismerten.

EBESZ-vezetésű missziók a Kaukázusban

Az EBESZ Grúziában

1992-ben döntött úgy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, hogy szakértőket küld a kaukázusi volt szovjet köztársaságba a fegyveres konfliktusok békés megoldásában való részvételre, valamint az általános európai célok, az emberi jogok érvényesítése, a jogállamiság kiépítése, a demokratizálási folyamatok felgyorsítása érdekében.

A feladatok között a legfontosabb az 1992-ben kitört grúz-oszét, valamint az 1993 óta tartó grúz-abház kisebbségi konfliktusok megoldásának elősegítése volt. Itt fontos megjegyezni, hogy mindmáig egyik problémára sem sikerült megoldást találni, és Dél-Oszétia, valamint Abházia is gyakorlatilag független államként funkcionál Grúzián belül, a központi hatalom nem érvényesül a szakadár területeken. A másik jelentős feladat volt a „belső” határok ellenőrzése az Orosz Föderációba a határos tagköztársaságaiból, Csecsenföldről, Ingusföldről és Dagesztánból beszivárgó terroristák és tiltott fegyverszállítmányok lefűlése érdekében. Ezen misszió mandátuma azonban 2004. december 31-én lejárt.

Nem katonai dimenzióban is számos feladat vár megoldásra Grúziában. Az emberi jogok érvényesítése, demokratikus intézmények kiépítése, valamint gazdasági reformok keresztülvitele terén (főleg energiaszektor) rengeteg megoldatlan probléma van még a dél-kaukázusi államban.

A dél-kaukázusi térségben az EBESZ Örményország fővárosában, Jerevánban és Bakuban, Azerbajdzsán fővárosában tart fenn irodát. Az ottani személyzet feladata, hasonlóan a grúziaihoz, a helyi kormányok tanácsokkal való ellátása a demokratikus intézmények kiépítésében, Azerbajdzsánban pedig a Karabah Tartomány kisebbségeinek, főleg a helyi örményeknek a védelme.

EBESZ-misszió, Bakui Iroda, Azerbajdzsán

Az EBESZ Állandó Tanácsa az 1999. november 16-án meghozott 318. számú döntésével alapította meg a bakui misszió irodáját. Az EBESZ-iroda Bakuban 2000. július 17-én kezdte meg működését, az Állandó Tanács által adott mandátum, valamint az EBESZ és Azerbajdzsán között megkötött Egyetértési Nyilatkozat alapján.

Fontos tudnivaló: az EBESZ Bakui Irodája nem azonosítható be az ún. EBESZ Minszki Csoport Irodával, amely a Nagorno-Karabahi (Hegyi-Karabah) konfliktussal kapcsolatos problémákat felelős kezelni.

Az EBESZ Bakui Irodájának mandátuma teljességgel lefedi az EBESZ felelősségi körébe tartozó témaköröket, beleértve a biztonság és stabilitás humán, politikai, gazdasági, környezetvédelmi aspektusait is.

EBESZ Misszió, Jereváni Iroda, Örményország

Az EBESZ Jereváni Irodáját az EBESZ Állandó Tanács 1999. július 22-én meghozott 314. számú döntésével alapították meg. Az iroda 2000.

február 9-én kezdte meg működését, miután az EBESZ-iroda létrehozásával és működésével kapcsolatos Egyetértési Nyilatkozatot (mely az EBESZ és az örmény Külügyminisztérium között kötött) Örményország Nemzeti Gyűlése ratifikálta.

Az EBESZ Jereváni Irodájának mandátuma az EBESZ tevékenységi körének valamennyi aspektusát lefedi, beleértve a politikai-katonai, gazdasági, környezetvédelmi és a humán témaköröket is.

Az EBESZ Jereváni Irodája független az ún. Minszki Csoporttól.

EU-vezetésű békemissziók a Kaukázusban

Az EU dél-kaukázusi különleges képviselője

Az Európai Uniónak az Amszterdami Szerződésben lefektetett jogszabálya határozott arról, hogy különleges képviselőt küldjön a dél-kaukázusi térségbe. A cél az volt, hogy ezzel segítsék az EU és a célország-csoport közötti dialógusok kialakítását.

Az EU 2003-ban küldött először különleges képviselőt a Dél-Kaukázusba Heikki Talvitie személyében. Feladata a Dél-Kaukázus országainak támogatása volt annak érdekében, hogy megvalósíthatóvá politikai és gazdasági reformjaikat, különösen a jogállamiság, a demokratizálódás, az emberi jogok, a felelős kormányzás, a fejlődés, illetve a szegénység mérséklése terén. A különleges képviselő a meglévő mechanizmusokkal összhangban a régió belüli konfliktusok megakadályozására, a konfliktusok békés rendezésére tett kísérletet, ideértve a menekültek és az országban belül lakhelyüket elhagyni kényszerült személyek hazatérésének előmozdítását is. Emellett konstruktív kapcsolatok kialakítására törekedett a régió tekintetében érdekelt főbb szereplőkkel is. További feladata volt, hogy ösztönözze a régió államait, különösen a Dél-Kaukázus országai közötti együttműködést (ideértve a gazdaság, energetika és közlekedés kérdéseit), és növelje a régió belüli uniós szerepvállalás hatékonyságát és közismertségét, illetve támogassa a főképvisező munkáját a régióban.

A közös képviselő a megbízatását a főképvisező felügyelete és operatív irányítása alatt végezte. Az EU szakfelelős biztonsági bizottsága is kiemelt kapcsolatot tartott fenn a közös képviselővel, a megbízatás keretein belül stratégiai iránymutatást és politikai támogatást nyújtott a közös képviselő számára. A közös képviselő egy támogató csoporton keresztül jelentéseket és értékeléseket készített az EU részére.

Az EU főképvisezője a dél-kaukázusi különmegbízott mandátumát 2011. február 28-án megszüntette. Tette mindezt akkor, amikor Azerbajdzsán már egyre inkább szorgalmazza az Unió szerepvállalását a rendezésben. Előrevetíthető, hogy amennyiben az Unió visszafogja a régióban történő szerepvállalását, teret nyit arra, hogy más szereplők jobban érvényesíthessék érdekeiket a térségben.

Az EU grúziai missziója (EUJUST Themis, az EU grúziai jogállamisági missziója)

Az Európai Unió ezen jogállamisági missziója az EU által az európai biztonság- és védelempolitika keretében indított első jogállamisági

missziója volt. Az Európai Unió dél-kaukázusi különleges képviselőjének (Heikki Talvitie) kinevezése 2003 júliusában újabb lépést jelentett a Grúziával és a régió két másik országával (Azerbajdzsán, Örményország) fenntartott kapcsolatok elmélyítésében.

A misszió létrehozását Zurab Zsvania grúz miniszterelnök felkérése indokolta, valamint az EU-nak az az ambíciója, hogy további konfliktus- és válságkezelő tevékenységekben vegyen részt és szerezzen tapasztalatot Európa keleti határára is.

Zurab Zsvania grúz miniszterelnök 2004. június 3-i levelében kérte fel az Európai Uniót jogállamisági misszió telepítésére, azzal az indokkal, hogy a rózsás forradalom utáni országban még mindig a jogállamiság kialakulásának kezdeti állapotában vannak, ezért az EU politikai erőfeszítésének és forrásainak alkalmazása segítséget nyújthat a stabilitás megteremtéséhez a régióban. A missziót az Európai Unió Tanácsának 2004. június 28-i 2004/523/KKBP együttes fellépése hozta létre, beleértve a misszióknak a fogadó fél területén telepített és az EUJUST THEMIS-hez rendelt komponenseit, székhelyeit és személyi állományát. 2004. június 30-án a főképvisező javaslata alapján az EUJUST THEMIS misszió vezetőjévé Sylvie Pantzot nevezték ki.

EUMM Georgia (EU Monitoring Mission in Georgia, az EU grúziai civil megfigyelő missziója)

2008 nyarán fegyveres konfliktus alakult ki Grúziában azt követően, hogy a két autonóm terület (Abházia és Dél-Oszétia) kinyilvánította függetlenségét. A határvillongásban Oroszország és Grúzia egyaránt elfogadta (igényelte), hogy az EU-országok határfigyelőket küldjenek a térségbe. A konfliktust követően az Európai Unió tényfeltáró misszió küldését rendelte el, amelynek feladata a vonatkozó információk gyűjtése és egy esetleges polgári európai biztonság- és védelempolitikai (EBVP) misszió előkészítése volt. 2008. szeptember 15-én az EU Tanácsa döntést hozott az EUMM válságkezelési misszió létesítéséről, mely az eddigi valamennyi missziót figyelembe véve, a legrövidebb idő (bő két hét) alatt állt fel az oroszokkal kialakított és Grúzia által is elfogadott béketervezés szerint.

2009. november 17-én, tekintettel az ENSZ és az EBESZ-missziók megszűnésére, az EU-misszió maradt az egyetlen nemzetközi megfigyelő misszió Grúziában, amely még inkább növeli az EUMM tevékenységének jelentőségét, s amely jelentősen hozzájárul a térség és Grúzia stabilizációjához és az ottani helyzet normalizálódásához.

Magyar vonatkozású érdekesség: a misszió vezetője 2011–2012-ben az lengyel Andrzej Tyszkiewicz nagykövet volt, aki még a lengyel haderő vezérőrnagyaként 2003. augusztus–2004. február időszakban Irakban, az MND C-S Többnemzeti Közép-Dél Hadosztály parancsnokaként szolgált a babiloni parancsnokságon 299 magyar katona előjárójaként (MH Szállító Zászlóalj al-Hillahban 292 fővel, valamint 7 fő törzstiszt a hadosztály-parancsnokságon).

Az európai jelenlét mintegy 300 alkalmazottból áll, s a misszióban jelenleg 5 magyar szakértő teljesít szolgálatot.

UTÓSZÓ

2013. május 29-én négy ember életét veszítette és negyvennégy másik megsebesült, miután két bomba robbant a dagesztáni Mahacskalában. Vélhetően a helyi rendőri erők voltak a célpontok. A pokolgépek egy helyi bírósági tisztviselő irodája előtt robbantak fel. Az egyik, gépjárműbe rejtett robbanószerkezetet egy járőröző rendőr vette észre. A helyszínre hívta a tűzsereszeket, hogy hatástalanítsák azt, de mire odaértek volna, a bomba felrobbant. Miután a kíváncsiskodó tömeg a környékre gyűlt, egy második, sokkal erősebb pokolgép is robbant, amely a sérüléseikért és halálos áldozatokért volt felelős. Egy iszlamista felkelő szervezetnek sikerült magát megszilárdítania az Észak-Kaukázusban, illetve erős a jelenléte a térségben az iszlám fegyveresek moszkvai igazgatás elleni tevékenységeinek is.

A kaukázusi dzsihad tehát folytatódik.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Magyar Péter: Félig háború, félig béke van. Interjú Czímre Lászlóval. www.origo.hu/nagyvilag/20041210felig.html Letöltve: 2013.06.24.
- Kirill Haratjan: Orosz államkór. Az orosz-csecsen konfliktusról. www.beszelo.c3.hu/04/10/04haratjan.htm Letöltés: 2013.06.17.
- Chervonnaya, Svetlana: Conflict in the Caucasus: Georgia, Abkhazia and the Russian Shadow. Glastonbury, 1994.
- Bremmer, Jan & Taras, Ray: New States, New Policies: Building the Post-Soviet Nations. Cambridge University Press, 1997.

¹ A kaukázusi dzsihad folytatódik címmel 2012-ben a szerzővel kétrészes videobeszélgetés készült a HM Zrínyi Nonprofit Kft. Katonai Filmstúdiójában. A videoelemzések megtalálhatók a következő elérhetőségeken.

[www.honvedelem.hu/cikk/30750/a-kaukazusi-dzsihad-\(1-resz\)](http://www.honvedelem.hu/cikk/30750/a-kaukazusi-dzsihad-(1-resz)) Megjelenés: 2012.03.13., videoklip-hossz: 7':15"

[www.honvedelem.hu/cikk/30921/a-kaukazusi-dzsihad-\(2-resz\)](http://www.honvedelem.hu/cikk/30921/a-kaukazusi-dzsihad-(2-resz)) Megjelenés: 2012.03.30., videoklip-hossz: 8':54"

² Al-Kaida Kézikönyv: 2004 májusában, az iraki Bagdadban, az USA-vezetésű többnemzeti koalíciós erők főparancsnokságának (CJTF-7 HQ) különleges műveleti köteléke az egyik „levadászott” ellenállónál talált egy arab nyelvű, al-Kaidától származó kézikönyvet, benne többek között részletes útmutatásokkal a robbanószerkezetek használatára vonatkozóan.

³ Haszavjurti egyezmény: Az egyezmény egy tűzszüneti megállapodás volt, amely véget vetett az első csecsen háborúnak. A dagesztáni Haszavjurt városban írta alá 1996. augusztus 30-án Alekszandr Lebegy és Aszlan Maszhadov. Nyolc és fél hónappal később, 1997. május 12-én Borisz Jelcin és Maszhadov a Kremlben aláírták az orosz–csecsen békeszerződést. A

szerződés érvényét veszítette, miután Samil Baszajev csapatai támadást hajtottak végre Dagesztánban. Ezzel elkezdődött a második csecsen háború.

⁴ Iszlamista Nemzetközi Brigád – egy csecsenföldi székhelyű iszlamista fegyveres alakulat. A Riyad-us-Saliheen nemzetközi dandár parancsnoka egy időben a híres hadúr, Samil Baszajev (2006-ban végeztek vele) volt. Ez a dandár hajtott végre öngyilkos merényleteket és halálos támadásokat a Kaukázusban és Oroszországban (például a beszláni tűzszök válsága 2004-ben, valamint polgári repülőjáratok elleni támadások, vagy a moszkvai színházi véres és kegyetlen dráma, sok ártatlan civil beáldozásával). Doku Umarov jelenlegi vezér nyíltan beszélt a 2008 augusztusában, Csecsenföldön, Vedeno településen lévő Yug Dél Zászlóalj (a Csecsen Belügyminisztérium biztonsági egysége) bázisán elkövetett öngyilkos robbantásról. Szólt a 2008 novemberében az Észak-Oszétia fővárosában, Vladikavkazban öngyilkos merénylető által elkövetett robbantásról is, amelyben 12 polgári személy veszítette életét.

⁵ KIA: Killed in Action, azaz megölték akció közben; nemzetközileg elfogadott rövidítés, hasonló a WIA-hoz, amely a „megsebesült akció közben” tartalomnak felel meg.

⁶ MPRI: Az MPRI Military Professional Resources Inc. (katonai professzionális képességeket szolgáltató vállalkozás), magán katonai szolgáltatások nyújtója, globális léptékben. Az állami és magánszektor részére egyaránt szolgáltató szervezet, ennek keretében az USA védelmi, a külügyi, az igazságügyi és a belbiztonsági minisztériumainak rendszeres partnere. Az MPRI szerződéses viszonyban áll kormányokkal, ügynökségekkel és kereskedelmi vállalkozásokkal is. Az 1987-ben nyolc korábbi katonai csúcsovezető tábornok által alapított vállalkozás székhelye az USA-ban, a Virginia állambeli Alexandriában található. Az MPRI jelenlegi elnöke a NATO egykori európai főparancsnoka, a US Army nyugállományú négycsillagos tábornoka, Bantz J. Craddock. A vállalkozás különböző országok felkérései alapján kiképzéshez, korszerűsítéshez személyes és haditechnikai tanácsadást nyújt, válságkövetek és háborús műveletek által érintett régiókban is. Az USA-ban az MPRI vállalkozás ún. Tartalékos Tisztek Kiképző Hadtest nevű cégrésze több mint 200 egyetemnek nyújt katonai kiképzési szolgáltatást. A sokak által csak az „USA magánhadseregének” titulált szervezet képviselőivel találkozhattunk a Balkánon 1995–2002 között, Irakban 2003 óta. Ott vannak a cég emberei Afganisztánban 2004-től, egyes afrikai országokban (a közlemények szerint eddig több mint 120 afrikai vezető közvetlen támogatásában, biztonsági felkészítésében vettek részt) már közel 20 éve. Megtalálhatóak a cég „katonái” egyes volt szovjet tagkörtársaságokban is, a szépen hangzó „demokratikus átmenetet támogató programok” vagy a „képezd ki és szereld fel hadfelszereléssel” szolgáltatásainak keretében. A cég tevékenysége botrányoktól sem mentes, lásd a horvátországi vagy az iraki tevékenysége körüli sajtóhíreket.

Honvéd Altiszti Folyóirat

XXV. évfolyam 2013/1
HONVÉD ALTISZTI FOLYÓIRAT

A kéthavonta 24 oldalon megjelenő Honvéd Altiszti Folyóirat az altisztek hangján mutatja be az állománycsoport szolgálatteljesítésének kérdéseit, ad képet a katonacsaládok mindennapjairól, a szabadidő hasznos eltöltéséről.

A Honvéd Altiszti Folyóirat a világhálón:
www.parbeszed.hm.gov.hu
www.honvedelem.hu
 (kiadványok)

Mező András alezredes:

A CSAPATOK TEVÉKENYSÉGÉNEK OSZTÁLYOZÁSÁRÓL

„Vak ügetését hallani
Eltévedt, hajdani lovasnak...”
(Ady Endre: Eltévedt lovas)

A MAGYAR ÚT?

Magyarország NATO-hoz történt csatlakozása után nemcsak a magyar biztonságpolitikai gondolkodás, hanem a hadtudományi kutatások iránya is gyökeresen megváltozott. A csatlakozás Magyarországot a NATO védőernyője alá helyezte, a honvédség számára pedig megjelölte a fejlesztési irányokat: az integrációt és együttműködést a NATO katonai szervezeteivel. Az együttműködési képesség alapját a szellemi kompatibilitás képezi. E kompatibilitás legfontosabb elemeit a szövetség műveleti doktrínái fektetik le. „Ezért, ha meg akarunk felelni a szövetséges elvárásoknak, akkor a szövetséges doktrínákat hatályba kell léptetnünk, és belátható időn belül meg kell felelnünk a benne leírtaknak...”¹

Igaz az az (ellen-)érvelés, hogy a szövetséges doktrínák elsősorban a szövetséges műveletek számára szolgálnak alapul, és ténykérdés, hogy azok magyar vonatkozásában lehetnek eltérő elemek. Ugyanakkor joggal teszik fel sokan a kérdést: meddig tart a valódi, tartalmas, a nemzeti érdekeket képviselő konstruktív álláspont és hol kezdődik a céltalan, destruktív különködés? Mi az oka annak, ha valamit máshogyan fogunk fel? Van-e mögötte komoly tudományos gondolkodás és kutatómunka? Áll-e mögötte valami valóban lényeges és elvi különbség? És ha van, akkor miért nem fejt ki az MH képviselője a NATO-tól élesen elütő (és természetesen sokkal jobb) álláspontunkat a doktrínák bonyolult és hosszadalmas egyeztetési eljárása során? Én úgy hiszem, ebben a kérdésben (ti. a csapatok tevékenységének osztályozásában) nincs semmi alap arra, hogy ne fogadjuk el a NATO gondolkodását. Sehol sem olvastam és sehol sem hallottam annál „komolyabb” érveket, mint azt, hogy „a világ fejlett hadseregeivel rendelkező államokban alkalmazott eljárások, módszerek csak modern technikai eszközökre adaptálhatóak”.² Még mindig akadnak olyanok, akik ezt a gondolkodást magukénak vallják, azt állítják, hogy minőségi haditechnikai eszközök, azaz képességek nélkül a modern elvek sem alkalmazhatóak a Magyar Honvédség viszonyai között. Csakhogy aki ezen az állásponton van, az figyelmen kívül hagyja, hogy a doktrínák olyan általános és felhatalmazó jellegű dokumentumok, melyek elveit mindig az adott helyzetben legcélravezetőbb módon, önállóan kell alkalmazni. A műveletek végrehajtása során a doktrína nem akadályozza és nem korlátozza a parancsnokok újszerű és innovatív gondolkodását vagy jogkörét.³ *A doktrínákat sohasem adott haditechnikai fejlettségnek megfelelően*

Ady Endre örök érvényű verssorai arra a felismerésre igyekszem felhívni a figyelmet, hogy a magyar hadtudomány egy ideje letévedt az egyetemes hadtudomány fejlődésének útjáról és – Ady lovasához hasonlóan – „Ős sűrűből bozót” között rekedt meg, legalábbis a csapatok tevékenységének osztályozását illetően. A kérdés csak látszólag elméleti, mert az a gondolatmenet, hozzáállás, ami arra ragadtatta a „hajdani lovas”-t, hogy elkanyarítsa a magyar katonai gondolkodást a NATO elfogadott elveitől, eredményezte azt, hogy még mindig sürgető szükségletként jelentkeznek a hazai alapelvek felváltásának igénye. A közeljövőben kibocsátani tervezett két alapvető dokumentum (Műveleti Doktrína és a Harcszabályzat) igyekszik visszatérni a helyes útra és helyére tolni a kiképzett időt. Írásom célja, hogy a magyar katonai szakma szélesebb rétegeivel még a kiadás előtt megismertessem a csapatok tevékenységének egyetlen érvényes felosztását.

A tevékenységek felosztása

HARCI TEVÉKENYSÉGEK	TÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGEK	A MŰVELETEK BIZTONSÁGÁT SZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGEK	KIEGÉSZÍTŐ TEVÉKENYSÉGEK	KÜLÖNLEGES TEVÉKENYSÉGEK
TÁMADÁS	HARCI TÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGEK	ATOM-, BIOLÓGIAI- ÉS VEGYI VÉDELEM	A CSAPATOK NYUGVÁSA	LÉLEKTANI HADVISELÉS
Támadó hadművelet (-harc)	Tűztámogatás	Álcázás, megtévesztés	A csapatmozgások	Polgári-katonai együttműködés
Találkozó ütközet (-harc)	Légi támogatás	Fedező-biztosítás	A menet	Fogadó nemzeti támogatás
Üldözés	Tűzérségi támogatás	Területbiztosítás, őrzés-védelem	A szállítás	Tömegtájékoztatás (a nyilvánosság tájékoztatása)
Bekerítésből való kitérés	Haditengerészeti támogatás	Titokvédelem	Kombinált csapatmozgás	
Bekerítés	Légvédelem	Katonai biztonsági tevékenység	Váltás	
	Műszaki támogatás		Átcsoportosítás	
	Elektronikai hadviselés			
	Vegyi támogatás			

HARCI TEVÉKENYSÉGEK	TÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGEK	A MŰVELETEK BIZTONSÁGÁT SZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGEK	KIEGÉSZÍTŐ TEVÉKENYSÉGEK	KÜLÖNLEGES TEVÉKENYSÉGEK
VÉDELEM	VEZETÉSTÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGEK			
Védelmi harc (hdm)	Felderítés			
Bekerítésben vívott harc	Híradó támogatás			
	Katonaföldrajzi és térképészeti támogatás			
	Katonai kommunikáció és rendszerszervezés			
	Informatikai támogatás			
	Katonai rendőri támogatás			
KÉSLELTETÉS	HARCI KISZOLGÁLÓ TÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGEK			
Halogató harc	Logisztikai támogatás	Adminisztratív támogatás		
Visszavonulás	Anyagi támogatás	A hábonús veszteségek kezelése, a személyi állomány pótlása		
Harcból való kivonás	Technikai támogatás	Pénzügyi támogatás		
	Közlekedési támogatás	Személyügyi támogatás		
	Elhelyezési támogatás	Lelkesítő támogatás		
	Egészségügyi támogatás			

Készítette: Dr. Somorácz András alezredes és Fodor József alezredes.

1. ÁBRA A CSAPATOK TEVÉKENYSÉGÉNEK FELOSZTÁSA 2000-BÓL (FORRÁS: HAJDÚ–SOMORÁ CZ–FODOR I. M.)

Példa a teljes spektrumú harctevékenységre

2003. március 22–24-én, mindössze 72 óra alatt az 1. Királyi Fusilier Ezred „Z” százada arra kényszerült, hogy mind a négy harctevékenységet szinte egyszerre végezze.

Március 22-én a két harcokocsizakasszal megerősített gépesített lövészsorozat (szd.) átlépte a megindulási vonalat azzal a feladattal, hogy birtokba vegye a Bászra város előtti négyes számú hidat, és biztosítsa a zászlóaljharccsoport (ZHCS) főerőinek átkelését a hídon. A hidat alkonyatra elérték, megrohmozták, majd éjszakára birtokba vették, ezt követően kiaknálták a sikert, és a híd közvetlen szomszédságában álló laktanyát is megtisztították a szervezetenül tevékenykedő ellenségtől (→ támadó tevékenység).

Éjszaka a híd körül hevenyészett védelmi állásokat építettek ki (→ védelmi tevékenység). Hajnalban nagyobb, civilekből álló tömeg vette körbe az állásaikat, és azt követelték, hogy engedjék át őket a hídon. A szd. azt a parancsot kapta, hogy senkit se engedjenek át a hídon, mert tartani lehet attól, hogy a civilekkel az iraki hadsereg tagjai is átszivárognak a ZHCS hátába. A szd. parancsnoka (pk.) úgy döntött, hogy a század egy részével feloszlátja a tömeget, miközben a szd. másik fele továbbra is biztosítja a hidat (→ stabilizálási tevékenység + védelmi tevékenység párhuzamosan).

Március 23-án tüzérségi támadás érte az állásokat, majd három T-55-ös harckocsi és gyalogság megtámadta a hidat, hogy birtokba vegye azt (→ védelmi tevékenység). A támadást visszaverték.

Délután a század parancsot kapott egy rajtaütésre Bászra belvárosában. Egy szakasz két harcokocsival hajtott végre rajtaütést egy ellenséges csoportosításon, megsemmisítve öt T-55-ös harckocsit és a kísérő gyalogságot. Eközben a szd. többi része a hidat biztosította (→ támadó tevékenység + védelmi tevékenység párhuzamosan).

Március 24-én hajnalban a ZHCS-parancsnok úgy döntött, hogy a századot leváltja és hátravonja egyéb feladatokra. A váltás után a század a már megszállt területeken ellenőrizte az utak forgalmát, humanitárius segélyeket biztosított, civil infrastruktúrát őrzött a fosztogatótól és részt vett egy olajkút eloltásában. (→ átmeneti tevékenység + stabilizálási + nem háborús tevékenység egymás után).

Eközben a ZHCS többi százada hasonlóan változatos tevékenységet hajtott végre, így tehát mind a zászlóalj, mind a század szintjén egyszerre valósult meg a teljes spektrumú művelet. (forrás: B-GL-300-001/FP-001)

írják meg, hanem az adott katonai gondolkodást fejezik ki vele.

A NATO egységesítési eljárás legfőbb célja az interoperabilitás megteremtése. Az interoperabilitás együttműködési képességet jelent, olyan tulajdonságot, ami alkalmassá teszi a Szövetséget arra, hogy egységesen, hatékonyan és eredményesen érhesse el harcászati, műveleti és stratégiai céljait.⁴ Az egységesítési eljárás az anyagi-technikai területen túl a katonai műveleteket is egységes alapra helyezi. Nagyon fontosnak tartom, hogy ezekkel az egységes alapokkal ne csak a külföldi katonai szolgálat vagy missziós alkalmazás előtt vagy alatt, a folyamatban lévő műveletek kellős közepén ismerkedjenek meg a magyar tisztek.

Nagyon célszerűtlennek tűnik az is, hogy egyszerre két különböző elvrendszer maradjon érvényben: egy magyar, ami az országhatárig tart, és egy, amelyet az expedíciós műveletek során alkalmaznak. Melyiket fogjuk tanítani? Melyiket fogjuk a gyakorlatba átültetni? Lehetséges az, hogy egyszerre két irányba gondolkozzunk?

A csapatok tevékenységének osztályozása a harcjeljárások alapjait teremti meg, és biztosítja a katonai vezetők számára az eligazodást a tevékenységek bonyolult és sokrétű erdejében.⁵ Tehát a hadtudomány olyan fontos kérdéséről van szó, amelyet semmiképpen sem lehet lesöpörni az asztalról, elintézni egy vállrándítással és egy fordítás félreértelmezésével.⁶ Az ATP-35B szabályzatot felváltó műveleti doktrína (AJP-3(B)) már egyértelműen kimondja: az egységesítés a doktrínák fejlesztésére és azok gyakorlati kivitelezésére is kiterjed, az „Iránymutatása mérvado és mint ilyen ezt a doktrínát követni kell...”⁷

Írásomban bemutatom a korszerű — Magyarország által egyébként fenntartás nélkül elfogadott — szövetségi kiadványokban (AJP 01 (D), az AJP-3(B), az AJP-3.2 és az ATP 3.2.1.) lefektetett szárazföldi harcászati tevékenységek osztályozását, mely élesen különbözik az eddigi magyar felfogástól. A felsorolt dokumentumok a NATO közös politikájával szoros összhangban készültek, és pontosan azért, hogy végrehajtásuk teljes összhangot mutasson, elkészítésük teljes konszenzust követelt meg a tagállamok részéről. Némelyik dokumentum⁸ átfogó elveket rögzít, mások viszont konkrét és részletes technikai, harcászati követelményeket fektetnek le, amelyeket a legalacsonyabb szinten is alkalmazni kell.⁹

Vannak, akik a NATO elveinek következetes átvételétől az egész magyar hadtudományt féltik, sőt már-már annak teljes megszüntetését vizionálják.¹⁰ Ugyanakkor ők maguk is megállapítják, hogy: „Az egyetemes hadtudomány fejlődése független egy adott országban alkalmazott hadtudomány fejlődésétől.”¹¹ Furcsa módon érvelésükhöz éppen a francia hadtudomány fejlődésének zsákutcáját mutatják be a második világháború előestéjén, mint példát a „különutas” doktrínális fejlődésre, ami a francia hadsereg teljes vereségéhez vezetett. A példa tényleg jó, csak hogy szerintem nem őket igazolja, hanem éppen ellenkezőleg. A francia példa azt mutatja be, hogy milyen következményekkel jár, ha a hadvezetés fittyet hány az európai fejlődés főbb tendenciáira, és teljesen független gondolkodásban látja a jövő kulcsát.

Tanulmányomban a sajátos nemzeti álláspont érvényesítésének egy „jó” példáját is be fogom mutatni: a kanadai hadsereg úgy illesztette be sajátos nemzeti gondolkodásmódját

a NATO elvei közé, hogy nem került azzal ellentmondásba, mindössze tovább árnyalta, gazdagította azt.

Következtetésem: nincs helye semmiféle sajátos magyar „különutas” megoldásnak, és soha nem is volt. A nemzeti hadtudomány elszakadása a nemzetközi trendektől, a korszerű hadtudománytól tragikus következményekhez vezethet. Ennek felismerése után igazán talányos, hogy mégis miért térítették le egy vakmerő kantárhoz hasonlóan a magyar hadtudomány lovát az egyetemes hadtudomány ösvényéről 2000-ben.¹² Az 1. ábra röviden összegzi a csapatok tevékenységének korabeli – NATO-elvekkel nem összehangolt – csoportosítását.

A FEGYVERES KÜZDELEM SZINTJEI ÉS HIERARCHIÁJA

A hadviselés a klasszikus felosztás szerint három szintre tagolódik: stratégiai (hadászati), hadműveleti és harcászati szintre. A hadműveleti környezet összetettsége, különböző dimenziója, a feladatok egy hadszíntéren történő „összekeveredése”, valamint a média, a globális kommunikáció világszerte növekvő súlya miatt ma már nem lehet olyan könnyen megkülönböztethetővé tenni e három szintet. Jelentéktelenné tűnő események és harcászati szintűnek látszó akciók is könnyen járhatnak stratégiai szintű következményekkel. A „stratégiai tizedes”¹³ gondolata éppen azt fejezi ki, hogy egy harctevékenységet önállóan vezető alegységparancsnok milyen fontos szerepet tölthet be a hadjárat sikerességében vagy éppen kudarcában. (2. ábra)

A (had-)műveleti szintű tevékenységek pozitív stratégiai hatásaira magyar példával is szolgálhatunk; egy csekély létszámú (zászlóalj erejű) nemzeti kontingens segítségével nemzetbiztonsági stratégiai célkitűzéseink megvalósítását is elértük. Az 1996–2002 között az IFOR, később SFOR alárendeltségében tevékenykedő, 416 főből álló Magyar Műszaki Kontingens szerepvállalása jelentősen segítette hazánkat a NATO-hoz való csatlakozás tárgyalásai során.¹⁴ A kontingens nem jelentéktelen műveleti sikereit ugyanis messze meghaladta a misszió politikai-stratégiai hozadéka: az ország euroatlanti szövetségi rendszerhez való csatlakozása.

A most következő felsorolás csak a célkitűzések szempontjából nyeri el értelmét, hiszen a példák is bizonyítják, hogy hatásaik szempontjából milyen könnyen átjárhatóak ezek a kategóriák.

Katonai stratégiai (hadászati) szint

Ezt a szintet világosan meg kell különböztetnünk az ország védelempolitikai koncepcióit megjelenítő nemzetbiztonsági stratégiától (NBS) és a nemzeti katonai stratégiától (NKS). Ezek a fogalmak bár kapcsolódnak egymáshoz, mégis teljesen más szerepet töltenek be. A NBS az egész társadalmat átfogó olyan koncepció, mely meghatározza az ország bel- és külpolitikáját, olyan politikai, gazdasági, társadalmi, környezeti és katonai elemei vannak, melyek közvetlenül befolyásolják az ország biztonságát. Így az NBS összehangolja a nemzeti diplomáciai, katonai és nem katonai erőforrások felhasználását a hosszú távú cé-

lok elérése érdekében. A nemzeti stratégiák napjaink komplex hadművelési környezetében csak akkor érvényesülhetnek, csak akkor lehetnek sikeresek, ha a nemzeti erő minden elemét már a kezdetektől együttesen alkalmazza. Az NKS az NBS céljaiból levezetett, szűkebben az állam katonai biztonságával kapcsolatos koncepciója, a honvédelem rendszerének, a fegyveres erők felkészítésének és felhasználásának elgondolása. A hadászat viszont a hadművészet vezető ágazata, a katonai műveletek egészére vonatkozó nézetek tudományos rendszere.

A Szövetség számára a hadviselés katonai stratégiai szintjét a fegyveres erők alkalmazása jelenti, átfogó politikai keretben, a Szövetség stratégijával összhangban, a Szövetség stratégiai célkitűzéseinek megvalósítása érdekében.¹⁵ A nemzeti érdekek kifejezésére a nemzetek határozzák meg a biztonság- és védelempolitikai célokat, katonai képességeket, alkalmazási elveket. A stratégia katonai összetevője határozza meg a hadművelési célt és a kívánatos végeredményt.¹⁶

A fegyveres küzdelem hierarchiájában ezen a szinten a háború helyezkedik el, vezetője a hadászati csoportosítás parancsnoka, illetve az alárendelt összhaderőnemi vagy haderőnemi parancsnok.¹⁷

Hadművelési szint

A háború/katonai konfliktus hadművelési szintjén tervezik és hajtják végre a nagyobb (had-)műveleteket és hadjáratokat azért, hogy elérjék a kitűzött stratégiai célokat a hadszí-

2. ÁBRA KAPCSOLAT A FEGYVERES KÜZDELEM SZINTJEI KÖZÖTT (FORRÁS: AJP 3.2)

téren vagy a hadművelési területen.¹⁸ Ez a szint kapcsolja össze a hadászati és a harcászati szintet. Ezen a szinten határozzák meg és irányítják a szükséges katonai műveleteket a hadművelési célok és a kívánatos végeredmény elérése érdekében. A stratégiai célkitűzések teljesítése érdekében tervezett és végrehajtott katonai műveletek összességét hadjáratnak hívják. A hadjáratok összhaderőnemi jellegűek, melyek során általában tengerészeti, szárazföldi és légi erőkötélékeket alkalmaznak. (AAP-6)

A hadjárat mellett ezen a szinten helyezkedik el a nagyobb hadművelet, a hadművelet és az ütközet is. Vezetője az összhaderőnemi vagy haderőnemi parancsnok, vagy az összhaderőnemi alkalmi harci kötelék parancsnoka.¹⁹ A (had-)művelési parancsnok felelős azoknak a művelési céloknak a kijelöléséért, melyeken keresztül a meghatározott stratégiai célkitűzések megvalósíthatók, a célok elérésének sorrendjéért, megfelelő erőforrások hozzárendeléséért a célok elérése

érdekében, a hadművelési tartalékok közvetlen vezetéséért, az erők és egyéb eszközök összehangolásáért és a művelettel járó elfogadható kockázat meghatározásáért.²⁰

Harcászati szint

A háborúnak az a szintje, ahol a harcot a harcászati egységek és alegységek számára kijelölt katonai célkitűzések elérése érdekében megtervezik és végrehajtják. (AAP-6) Harcászati szinten a harcászati erők összecsapásokat és harctevékenységeket terveznek és hajtják végre a szükséges hatások és hadművelési célok elérése érdekében.

A harcászati szinten elért győzelmek önmagukban nem garantálják a hadművelési vagy hadászati győzelmet. A sikeres csaták és összecsapások mindössze alakítják, formálják a helyzetet a végső cél elérése felé, de csak a hadjárat/hadművelet teljes tervében nyerik el értelmüket. Afganisztánban a stratégiai cél a felkelés leverése és olyan biztonságos és nyugodt környezet kialakítása, ami hosszú távon is képes a szélsőségesekkel szemben fenntartani a működőképes állapotot. Ez a cél csak részben katonai természetű, ahhoz, hogy a hadjárat célját elérhesse, átfogó civil-katonai megközelítésre van szükség. Így a harcászati cél nem a felkelők fizikai megsemmisítése, hanem a lakosság védelme és támogatása. Hiába érnek el az ISAF csapatai harcászati győzelmeket, ha a lakosság továbbra sem képesek megvédeni, a felkelőket elszigetelni, megfosztani támogatásuktól, a stratégiai cél továbbra is elérhetetlen marad.

A HADJÁRAT SZAKASZAINAK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI (KANADAI CSOPORTOSÍTÁS)

1. TÁBLÁZAT

A HADJÁRAT SZAKASZAI²¹

	Nem háborús művelet	Békétámogató művelet	Felkészítés	Nagyobb hadművelet	Korlátozott beavatkozás
Politikai kockázat*	Alacsony	Alacsony v. közepes	Veszteségek: magas Szövetségben: közepes	Magas	Alacsonyabb, mint a téttlenség
Cél	A biztonsági helyzet javítása	Nemzetközi béke és biztonság fenntartása	Felkelők legyőzése Belső és külső támogatás megszüntetése	Ellenséges állam legyőzése Terület (vissza-)szerzése Ellenfél viselkedésének megváltoztatása	Evakuálás stb.
A harc jellege	kiterjedés	Nem jellemző	Helyi szinten, ritkán, elszigetelten	Helyi szinten, időszakosan	Széles körben, folyamatosan
	szintje**	Önvédelem	Raj és szakasz	Raj, szakasz, század	Zászlóalj és/vagy annál magasabb egység
	intenzitása	Nem jellemző	Alacsony, ritkán magas	Hosszú időn át közepes, alacsony, rövid időszakokra magas	Magas
Ellenséges erők***	Nincs	Reguláris és/vagy irreguláris egységek	Irreguláris egységek	Reguláris egységek	Reguláris és/vagy irreguláris egységek

Egy-egy konkrét konfliktus pontos jellemzőit nagyon nehéz megállapítani, azok nem egyértelműen tartoznak valamilyen kategóriába, hanem inkább egy skálán mozognak, ahol mindig csak átmenetet képeznek, és csak rövid ideig lehet egyértelműen kijelenteni, hogy milyen kategóriába tartoznak. Ezen a skálán a bal oldalon a béke állapota van, amikor a politikai életet a békés együttműködés jellemzi, a jobb oldalon pedig a háború, annak klasszikus felfogásában: nagyméretű ütközetekkel, csatákkal, általános pusztítással. (3. ábra)

Komplikálja a helyzetet, hogy egy-egy konfliktus jellemzői időben sem egyenletesek, hanem gyakran és élesen is változhatnak.

A második világháborút például általában háborúnak kell tekinteni, hiszen országok és azok képviselőiben egyenruhát viselő reguláris hadseregek csaptak össze földrajzilag nagy kiterjedésű térségekben, ugyanakkor bizonyos időszakokban, bizonyos területeken alacsonyabb intenzitású konfliktusok is zajlottak. Ilyenek voltak például a német hadsereg helyi kormányokkal együttműködésben végzett felkelés elleni műveletei (pl. Jugoszlávia), vagy Magyarország német megszállása.

A konfliktusok ilyen felfogása természetesen azt jelenti, hogy annak teljes terjedelmében a hadseregek egymástól nagyon eltérő típusú hadjáratokat vezetnek. Ezeket a hadjáratokat a többé-kevésbé azonosítható, valamelyes egységességet mégiscsak felmutató legjellemzőbb tulajdonságai alapján úgynevezett részekre vagy szakaszokra bontják. A hadjárat részei egymástól mindig eltérő sajá-

Harcászati szint	Támadó harctevékenységek	Védő harctevékenységek	Stabilizáló tevékenységek	Támogató tevékenységek*
Harcászati tevékenységek	Támadóharc (támadás) Rajtaütés Lesállás Siker kifejlesztése Üldözés Kitörés Színlelés Erődemonstráció Harcfelderítés	Védelmi harc (védelem) Késleltetés (halogatás)	Biztosítás és ellenőrzés** Támogatás a biztonsági szektor reformjához Támogatás az alapvető közszolgáltatások elsődleges helyreállításához*** Támogatás az elsődleges kormányzati feladatok ellátásához	Felderítés Fedezőbiztosítás Harcérintkezés felvétele Találkozó harc Csatlakozás Visszavonulás Kivonás Váltás Menet Akadálynyitás és áthaladás átjárón

*Az ATP 35 (B) jóváhagyott fordítása még Átmeneti tevékenységekről ír, Szenes ny. vezérezredes javaslatára döntöttem az „Enabling” szót jobban visszaadó „Támogató tevékenységek” kifejezés mellett.

**A biztosítás és ellenőrzés célja a védett és biztonságos környezet kialakítása, melyben nem katonai szervezetek képesek feladataikat ellátni és ezzel hozzájárulnak a műveleti és stratégiai célok eléréséhez.

***Az alapvető közszolgáltatások elsődleges helyreállításának célja eleinte a szükséges infrastruktúra helyreállítása, a kormányzati és közigazgatási feladatok ellátása vagy segítése, mint például egészségügyi ellátás, közrendvédelem, humanitárius segítségnyújtás.

3. ÁBRA A KONFLIKTUS TERJEDELME ÉS A HADJÁRAT SZAKASZAI (FORRÁS: ATP 3.2.1)

tos szemléletet és az erők eltérő csoportosítását követelik meg. A hadjáratok terjedelme a nagyobb hadművelettől (major operation) a felkelők elleni műveleteken át a békétámogató műveletekig és a nem háborús műveletekig terjedhetnek. A szárazföldi erőnek készen kell állnia arra, hogy a hadjáraton belül egyszerre egy időben több műveletet vagy nagyon rövid időn belül, egymás után hajtsanak végre, amint azt a konfliktus megköveteli.²² A hadjáratok jellegük alapján az alábbiak szerint oszthatók fel:

Nagyobb hadművelet. Általában olyan körülmények között kerül sor nagyobb hadműveletre, melyet háborúként szokás leírni. Célja általában nagyon szerteágazó, például egy ellenséges kormányzat megdöntése, területek, gazdasági erőforrások megszerzése stb. A hadjárat, melynek része a nagyobb hadművelet, a legmagasabb követelményeket támasztja a résztvevőkkel szemben, mert alapvető jellemzője a széles körű és intenzív harctevékenység, így természetesen ez a hadjárat hordozza mindig a legnagyobb kockázatot és ez jár a legmagasabb veszteségekkel. Ugyanakkor az ilyen hadjáratok viszonylagos rövidegsége miatt a teljes veszteség alacsonyabb is lehet, mint egy hosszan elnyúló felkelés elleni művelet. A második iraki háború teljes koalíciós vesztesége (155 amerikai és brit katona²³) eltörpül a 2003. április 9-e²⁴ óta elesett összesen 4649 fő²⁵ embervesztéssel szemben.

Felkelés leverése vagy felkelés elleni művelet. „Felkelés elfojtása érdekében végrehajtott katonai, félkatonai, politikai, gazdasági, lélektani és polgári tevékenységek.”²⁶ Gyakorlatilag fegyveres politikai küzdelem, melynek célja a hatalom megtartása, illetve

a területi egység megőrzése. A felkelők célja a politikai hatalom megragadása, vagy az állami kontroll meggyengítése egy bizonyos területen, melyen autonóm államot alapíthatnak. A felkelés leverése nem elsősorban katonai megoldást követel, azért a hadsereg csak támogatja más állami szervek erőfeszítéseit, és a tevékenysége nem a felkelők fizikai megsemmisítésére irányul elsősorban. Az összecsapások viszonylag ritkák, és általában raj-, szakasz- és századszinten zajlanak. Nem gyakran előfordulhatnak nagyméretű összehangolt zászlóaljharccsoport, dandárharccsoport méretű műveletek is.

Békétámogató művelet. „Olyan művelet, amelynek során általában az Egyesült Nemzetek alapokmánya céljainak és elveinek a teljesítése érdekében a béke visszaállítása vagy megőrzése szándékával részrehajlásmentesen diplomáciai, civil és katonai eszközöket alkalmaznak. Az ilyen műveletek magukba foglalhatnak konfliktusmegelőzést, béketeremtést, békekikényszerítést, békeépítést és/vagy humanitárius segítségnyújtást.”²⁷ Az ilyen hadjárat politikai és katonai természetű nem olyan nyilvánvaló, mint a felkelés leverésében, az összecsapások ritkák, kivéve a békekikényszerítést.

Nem háborús művelet. Olyan katonai tevékenységek, melyekben más nemzetek is részt vesznek a biztonsági helyzet javítása érdekében. Ilyen programok lehetnek például két- és többoldalú gyakorlatok, katonai kiképzési rendezvények, tanácsadók kiküldése és fogadása, vagy a biztonsági szektor reformja.

Korlátozott beavatkozás. Olyan korlátozott célú és idejű katonai tevékenységek, mint például a humanitárius segítségnyújtás vagy a nem harcolók biztosítása. Ezeket a műveleteket ENSZ- vagy egyéb nemzetközi jogi felhatalmazás alapján egy állam vagy egy koalíció hajtja végre.²⁸ Ezt a fajta hadjáratot az AJP 01(D) nem említi, kizárólag kanadai sajátosság. Érdekesnek tartottam azonban, mint követendő példát arra, hogyan lehet a NATO-dokumentumokkal nem ellentmondásba kerülve megjeleníteni a nemzeti sajátosságokat.

Az 1. táblázat erősen általánosítva mutatja be a hadjárat lehetséges szakaszainak legjellemzőbb vonásait kanadai értelmezésben. (1. táblázat)

TELJES SPEKTRUMÚ MŰVELETEK

A teljes spektrumú műveletek elmélete magyarázza meg az összefüggést a hadjárat céljai és a harctevékenységek között, melyet a hadjárat során végeznek. Az elmélet szerint a konfliktusok lehetséges teljes terjedelmében, valamennyi hadjáratban sor kerülhet az összes lehetséges harctevékenységre. Ami mégis megkülönböztethetővé teszi ezeket a hadjáratokat, az a harctevékenységek aránya.

Egyetlen hadjárat során nemcsak annak szakaszai változhatnak meg gyorsan, hanem maguk a végrehajtandó harctevékenységek is sűrűn változnak.²⁹ A csapatok a hadjáratokat és műveleteket harctevékenységeken³⁰ keresztül hajtják végre. *A harctevékenységek lehetnek támadó, védő, stabilizáló és támogató tevékenységek.* (l. a 2. táblázat) A fenti példa is azt szemlélteti, hogy a feladatok végrehajtása során az egységek ezt a három (a negyedik, a támogató tevékenységek nem képeznek önálló kategóriát), eddig élesen megkülönböztetett tevékenységet szinte egyszerre, egymástól alig szétválaszthatóan fogják végezni (l. a 4. ábrát a teljes spektrumú művelethez). A zászlóaljharccsoport egyszerre, egy időben támadhat, közben véd fontos csomópontokat, stabilizálja a biztonsági helyzetet a már megszállt területeken, és közben humanitárius segítséget is nyújt a lakosságnak.

A harctevékenységek csoportosítása

A harcászati tevékenységeket az AJP 3.2 a következők szerint csoportosítja.

Támadó tevékenységek: olyan tevékenységek, melyek során a saját erők az ellenfél megtámadására törekednek.³¹

Védelmi tevékenységek: olyan tevékenységek, melyek során a saját erők ellenállnak az ellenfél támadásának.³²

Stabilizálási tevékenységek: olyan tevékenységek, melyek során a saját erők megszállt területet és csökkentik az erőszak szintjét. A saját erők biztosítják és ellenőrzik a körzetet, miközben katonai képességekkel segítik a civil hatóságokat a rend és a közszolgáltatások helyreállításában.³³

Támogató tevékenységek: olyan harcászati tevékenységek, melyek összekötik, elősegítik vagy megteremtik a támadó, védő vagy sta-

bilizáló tevékenységek feltételeit.³⁴ A támogató tevékenységek közé tartozik a felderítés, a fedezőt biztosítás, a harcérintkezés felvétele, a találkozóharc, a csatlakozás, a visszavonulás és kivonás, a váltás és a menet, valamint az akadálynyitás és áthaladás átjárón.

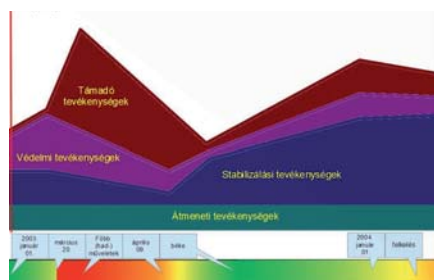
A magyar fordításban is megjelent STANAG 2868 (ATP 35B) az itt felsorolt tevékenységeket „átmeneti időszakok a hadműveletekben”-nek nevezte el,³⁵ ami tökéletesen megfelelt az angol eredeti „transitional phases during operation” kifejezésnek.³⁶ A magyar katonai felsőoktatásban hasonló tartalommal „kiegészítő tevékenységként” terjedt el.³⁷ A 2009-ben kiadott AJP 3.2 megváltoztatta az angol kifejezést a nehezen lefordítható „enabling operation”-ra, ezzel tovább fokozta a zűrzavart, teret engedve a semmitmondó „harcra kapcsolatos tevékenységek” megnevezésnek is.

A harctevékenységek ilyen szemléletű csoportosítása leírja valamennyi tevékenységet, melyet egy hadjárat során harcászati szinten végezhetnek a szárazföldi erők. A hadjárat jellegétől függetlenül ezekre a tevékenységekre sor kerülhet egyszerre vagy egymás után, nagyon rövid időn belül.

Egy béketámogató művelet során például többnyire stabilizáló tevékenységekre kerül sor, de ez nem jelenti azt, hogy nem fordulhat elő támadás egy ellenszegülő makacs hadúr ellen, vagy éppen védelmi tevékenység a biztonsági bázis védelme érdekében. A harcászati tevékenységek összetétele határozza meg a hadjárat alapvető jellegét. A nagyobb hadműveletek elsősorban támadó és védő tevékenységet jelentenek, a felkelés elleni műveletek arányosan tartalmaznak támadó, védő és stabilizáló tevékenységeket. A támogató tevékenységeket azonban sosem elszigetelten, önállóan hajtják végre a baráti erők, hanem a többi tevékenység bevezetése vagy támogatása céljából.³⁸

A koalíciós erők 2003-ban Irak felett egy repülés tilalmi zónát tartottak fenn, ami egy béketámogató hadjárat része volt. Március 20-án megindították a második öbölháborút és ezzel a hadjárat a nagyobb hadműveletek szakaszba lépett – ez elsősorban támadó harctevékenységet jelentett. Az első városok elfoglalásával egyre inkább béketámogató műveletté vált, majd ahogy romlott a biztonsági helyzet, a hadjárat témája egyre inkább a felkelés leverése lett. Az átmenetet egyedül a háború megindításakor lehetett pontos időhöz kötni, minden más alkalommal fokozatos, nehezen észrevehető volt.

2003. április 9-én Bagdad bevételével formálisan lezárult ugyan a háború, de a valószínű katonai műveletek ezzel nem szakadtak félbe: Kirkukot április 10-én foglalták el (→ támadóművelet) kurd harcosok, április 13-án öt amerikai hadifoglyot szabadítottak ki tengerészgyalogosok (→ korlátozott beavatkozás), Tikritet április 14–15-én rohamozták meg és foglalták el (→ támadóművelet), de elszigetelt ellenállásra sor kerül egészen májusig. Május 1-jén Bush elnök hivatalosan is bejelentette Amerika győzelmét Irak felett.³⁹ Eközben a felosztatott hadsereg, és rendőrség hiányában a közbiztonság rohamosan hanyatlott, majd néhány kaotikus hét után a fosztogatást az egyre jobban szervezett támadások és merényletek

4. ÁBRA A KOALÍCIÓS CSAPATOK TELJES SPEKTRUMÚ MŰVELETE IRÁKBAN 2003. 04. (FORRÁS: LAND OPERATION, CANADIAN NATIONAL DEFENCE)

váltották fel, melyek végül nagyméretű felkelésbe csaptak át. A hadjárat szakaszaitól függetlenül végig – ám mindig változó arányban – jelen volt mind a négy harctevékenységi fajta.

A harctevékenységek az alábbiak szerint „bomlanak” tovább.

A védelmi tevékenységek egyszerre tartalmazzák a védelmet és a halogatást, noha e két tevékenységnek a célja és az eredménye különböző, de végrehajtásuk technikája és elvei nagyon hasonlítanak. A támadó tevékenységekben is egymástól eltérő célú harctevékenységeket találunk (pl. támadás és harcfelderítés), de a hasonló elvek és eljárások miatt megszervezésük szinte teljesen megegyezik.

A stabilizáló tevékenységek magukban foglalják a védett és biztonságos környezet létrehozását és az alapvető közszolgáltatások helyreállítását – együttműködésben helyi csoportokkal és nem kormányzati szervezetekkel. A stabilizáló tevékenységekre sor kerülhet támadó vagy védő harctevékenységet követően, sőt lehet, hogy ez alkotja a hadjárat fő erőki-fejtését. A stabilizáló tevékenységek teremtik meg az alapját annak, hogy nem katonai (diplomáciai, politikai gazdasági) eszközökkel együttműködés alakuljon ki egy törvényes kormányzattal.⁴⁰

A támogató tevékenységek kötik össze a különféle harcászati tevékenységeket. A harcérintkezés felvétele például egy támadást vezet be, míg a visszavonulás egyik védelmi tevékenységet köti össze egy másikkal.

KÖVETKEZTETÉSEK

Magyarország nem csak haszonélvezője a NATO közös védelmi rendszerének, hanem aktív hozzájáruló, tevékeny partnere is. A szövetségi szerep erősítése olyan nemzetbiztonsági érdek, amelyet egyetlen kormány sem hagyhat figyelmen kívül, ezért a Magyar Honvédségnek rendelkeznie kell a NATO keretei között folytatott, kollektív védelemhez szükséges katonai képességekkel és szellemi kompatibilitással.

Magyarország a NATO teljes jogú tagja. Más szavakkal: a NATO mi vagyunk. A csapatok harcászati tevékenységének e cikkben ismertetett felosztása nem az „övek”, hanem a miénk. Katonai képviselőink ott ülnek a NATO valamennyi fontosabb fórumán, tájékoztatást kapnak a döntésekről, így a doktrínák fejlesztésének minden állomásáról is. Észrevételeiket, hozzászólásaikat, különleges magyar álláspontjukat rögzítik és bedolgozzák a készülő dokumentumokba. Amikor a cikkemben említett doktrínák készültek, az MH nem jelzett

semmilyen fenntartást velük kapcsolatban, azokat teljes mértékben elfogadta és különféle intézkedésekkel bevezette. Úgy vélem, éppen ideje, hogy végre megismerjük tartalmukat, hiszen a csapatok tevékenységének osztályozása az egész katonai gondolkodás olyan alapjait rakja le, melyek nélkülözhetetlenek a készülőben lévő új doktrínális irodalom-rendszer megértéséhez.

¹ Dr. Krajnc Zoltán – dr. Berkovics Gábor: Alakulóban a Magyar Honvédség doktrínális irodalom-rendszere, http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/nek/2003_3/01_krajnc_berkovics.pdf, letöltve: 2012. április 12.

² Dr. Somorác András alezredes – Fodor József alezredes: A csapatok tevékenységének osztályozása. Egyetemi jegyzet, ZMNE, Budapest, 2000, 5.

³ MH Összhaderőnemi Doktrína (Tervezet) előszó.

⁴ AAP-6 (2012): NATO szakkifejezések és meghatározások szógyűjteménye (angol és magyar), MH Vezetési és Doktrínális Központ Kiadványa. MH intranet/Központi Doktrínális Adatbázis. Letöltve: 2012. október 14.

⁵ Somorác – Fodor i. m. 5.

⁶ Somorác – Fodor i. m. 6.; szó szerint idézi az (azóta már elavult) ATP-35B szabályzat 8. pontját, amely valóban félreértelmezhetően engedékeny a sajátos nemzeti doktrínákkal szemben, de azt is leszögezi, hogy azok nem eredményezhetik az együttműködés gátját.

⁷ AJP-3(B) Allied Joint Doctrine For The Conduct Of Operations, March 2011. North Atlantic Treaty Organization NATO Standardization Agency (NSA) Preface.

⁸ Az ún. „capstone”, illetve „keystone”, azaz alapvető szabályzatok az alábbiak: AJP-01, AJP-2, AJP-3, AJP-4, AJP-5, AJP-9.

⁹ AJP-01(D) Allied Joint Doctrine, 2010 December, 0105. bekezdés.

¹⁰ Dr. Hajdú István ezredes – Dr. Somorác András alezredes – Fodor József alezredes: A tűztámogatás elméleti és gyakorlati kérdései, problémái a katonai vezetők felkészítésében, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, konferencia vitaanyaga: http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/nek/2003_1/06_hajdu_somorac_fodor.pdf, letöltve: 2012. október 13.

¹¹ Uo. 36.

¹² A már említett Somorác– Fodor egyetemi jegyzet bevezető részében ígéretet tesz ugyan arra, hogy a csapatok tevékenységének osztályozása során a NATO-tagországok által elfogadott elveket, eljárásokat tudományos igényességgel fogja vizsgálni, de a korabeli NATO műveleti doktrínát (ATP-35(B)) a jegyzet – az előbb említett 8. pontra hivatkozva – nem tükrözi vissza.

¹³ Gen. Charles C. Krulak: The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War, IN: Marines Magazine, January 1999.

http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/strategic_corporal.htm, letöltve: 2012. október 13.

¹⁴ „Ha ez a kontingens nem úgy dolgozott volna az elmúlt egy év alatt, ahogy dolgozott, akkor Magyarország nemzetközi megítélése és NATO-tagságának esélyei nem úgy állnának, [mint] ahogy most állnak. Ezért a kormányzat és az egész ország köszönettel tartozik önöknek” – Gyarmati István, HM helyettes államtitkár, Okucani, 1996. november 30. In: Görög István – Padányi József: Az IFOR–SFOR Magyar Műszaki Kontingens 1996–2002, az MH kiadványa, Budapest, 2005, 133. Természetesen ezt a szerepvállalást szerves egységben kell nézni az ország egyéb, a NATO-tagság előmozdítása érdekében tett erőfeszítéseivel (befogadó nemzeti támogatás nyújtása, az MH NATO-kompatibilis átalakítása, szövetségi vállalatok, a közvélemény felkészítése a NATO-tagságra stb.).

¹⁵ AJP 01 (D) 1–4.

¹⁶ Land Operation, Canadian National Defence (B-GL-300-001/FP-001), 2008, 2–3.

¹⁷ Dr. Szendy István ezredes előadása. ZMNE, 2010.

¹⁸ AAP-6 (2012) version 2 (magyar fordítás)

¹⁹ Dr. Szendy ezredes előadása

²⁰ AJP 01 (D) 1–6.

²¹ Angol eredetiben a „Campaign theme” szó szerepel, ami témát vagy tételt jelenthet, mindkét szó egyformán szokatlan, ezért Szenes Zoltán ny. vezérezredes javaslatára a szárazabb „szakaszok” kifejezést használok.

²² ATP 3.2.1 0119. bekezdés

²³ John Keegan: Az iraki háború. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2004, 314.

²⁴ Bagdad elfoglalásának időpontja.

²⁵ Icasulties.org honlapja: <http://icasulties.org/Iraq/index.aspx>, letöltve: 2012. július 10.

²⁶ AAP-6 (2012)

²⁷ AAP-6 (2012)

²⁸ Land Operation, Canadian National Defence. 3–11.

²⁹ ATP 3.2.1 0106. bekezdés

³⁰ A kifejezések közötti zavar megszüntetése érdekében az AJP 3.2 és AJP 3.2.1 a harcászati szintű műveleteket „tevékenységek”-nek hívja és nem használja az átfogó „művelet” szót rá.

³¹ AJP-3.2 130.

³² Uo. 123.

³³ Uo. 134.

³⁴ Uo. 124.

³⁵ Szárazföldi Csapatok Harcászati Doktrínája, ATP 35 /B/ (fordítás), HVK Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökség Kiadványa, 1999, 318.

³⁶ ATP-35 (B) 6–1.

³⁷ Juhász József: A csapatok tevékenységének felosztása, IN: Nemzet és Biztonság 2009. január, 60., 66–67.

³⁸ ATP 3.2.1 0126. bekezdés

³⁹ President George W. Bush Lands on USS Lincoln in Navy Jet, NBC hírarchívum, <http://archives.nbclearn.com/portal/site/k-12/flatview?cuecard=2701>, letöltve 2012. december 19-én.

⁴⁰ ATP 3.2.1 0129. bekezdés

Halászné Tóth Alexandra őrnagy:

A PILÓTA NÉLKÜLI LÉGI JÁRMŰVEK ALKALMAZÁSÁNAK SZABÁLYSÉRTÉSI ASPEKTUSAI

A légi közlekedés utóbbi időszakában tapasztalt jelentős mértékű fejlődésével egyidejűleg a magyar légtérben jelentősen megnövekedett a pilóta nélküli légi járművek (UAV) száma. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem és az Óbudai Egyetem szakértőivel közösen a „TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0001 Kritikus infrastruktúra védelmi kutatások” pályázaton belül az ún. Adatintegrációs alprogramban, „A pilóta nélküli légi járművek alkalmazásának légiközlekedés-biztonsági aspektusai” című kiemelt kutatási területen (KKT) lehetőségem nyílt a pilóta nélküli légi járművek polgári alkalmazását biztosító hazai jogszabályi környezet vizsgálatára, illetve a jogi szabályozás kialakításához szükséges szakmai ajánlások kidolgozására. Ennek keretében az új szabálysértési törvény nemrég történt elfogadása alkalmat adott arra, hogy röviden – a teljesség igénye nélkül – rávilágítsak az ezen eszközök alkalmazásával összefüggésben felmerülő légi közlekedési szabálysértések körére, a teljesség igénye nélkül.

MIÉRT SZABÁLYSÉRTÉS?

A légi közlekedési alágazatban megjelenő korszerű technikai eszközök – elsősorban a pilóta nélküli légi járművek – megjelenése komoly kihívást jelent a jogalkotó számára. Az UAV-forgalom minden korábbi időhöz képest igen magas szintre emelkedett, mely eszközöknek köszönhetően a „repülés”, habár nem közvetlenül, ma már nem csak a tehetős réteg számára elérhető, egyre szélesebb kör engedheti meg magának. A tapasztalat is azt mutatja, hogy ezen eszközök alkalmazásában töretlen fejlődés prognosztizálható, azonban a növekedéssel egyidejűleg a légi közlekedési szabálysértések száma is megnő. Általánosságban megállapítható, hogy a légi közlekedési szabálysértések és azon belül a pilóta nélküli légi járművekkel kapcsolatos szabálysértések nagy része az eszközt kezelő, irányító (operátor) fegyelmezetlenségére, figyelmen kívül hagyására vezethető vissza. Statisztikailag kimutathatóan a közlekedési szabálysértések a leggyakrabban előforduló szabálysértések, melyek mind szándékosan, mind gondatlanul elkövethetők.

A SZABÁLYSÉRTÉSI JOG ÚJ RENDSZERE

A társadalomra csekélyebb fokban veszélyes cselekményekkel szembeni védelmet a magyar jogrendszerben a szabálysértési jog biztosítja, melynek jogszabályi alapjait a 2012. április 15-én hatályba lépett, a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény rögzíti. Az új szabálysértési törvény célja egy olyan új szabálysértési eljárási rendszer kialakítása, mely hatékony és gyors eljárási lehetőséget biztosít a szabálysértési hatóságok számára. A törvény 1. § (1) bekezdésében foglaltak alapján a „Szabálysértés az a törvény által büntetni ren-

delt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra.”

Jelentős változásként jelenik meg, hogy míg korábban egy cselekményt törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati rendelet nyilváníthatott szabálysértésnek, addig a törvény hatálybalépésével kizárólag törvény állapíthat meg szabálysértési tényállást.

A hatályos légügyi törvényünk (a légiközlekedésről szóló 1995. évi XCVII. törvény – Lt.) fogalom meghatározása alapján (Lt. 71. § 5. pontja) a pilóta nélküli légi jármű is légi járműnek minősül, így a magyar jogrendszer légi járműre vonatkozó szabályait, így a szabálysértési törvény vonatkozó rendelkezéseit is alkalmazni kell.

Az Lt. igen szűkszavúan fogalmaz, hiszen az Lt.-ben egy bekezdés erejéig említi meg a pilóta nélküli légi járműveket, nevezetesen a 6. § (5) bekezdésben: „A légiközlekedési hatóság, az állami célú légiközlekedéssel összefüggő feladatok tekintetében a katonai légügyi hatóság engedélyével repülhet a magyar légtérben az a légi jármű, amely vezető nélküli repülésre alkalmas, továbbá a jogszabályban meghatározott repülőmodell, illetve repülőeszköz. Lakott terület felett a modellrepültetés a légiközlekedési hatóság engedélyén túlmenően csak a helyi önkormányzat által feladatkorában kiadott rendeletben kijelölt területen és feltételek mellett hajtható végre.”

A pilóta nélküli légi járművek alkalmazásával összefüggésben a szabálysértési törvényben, a teljesség igénye nélkül, a kezelő, irányító (operátor) részéről különösen az alábbi szabálysértések merülhetnek fel: járművezetés az eltiltás tartama alatt; ittas vezetés; engedély nélküli vezetés; légi jármű fedélzetén elkövetett szabálysértés; a légi közlekedés biztonságát és védelmét szolgáló szabályok megszegése.

A fenti szabálysértések – a járművezetés az eltiltás tartama alatt szabálysértés kivételével – a kiemelt közlekedési, valamint a közlekedéssel kapcsolatos egyéb szabálysértések között található meg. Az előbbi kiemelt figyelmet igényel, mivel azt a jogalkotó a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértések közé sorolja.

AZ UAV ALKALMAZÁSÁVAL KAPCSOLATOS LEGFONTOSABB SZABÁLYSÉRTÉSEK

A pilóta nélküli légi járművek igénybevitelével összefüggésben jelentkező szabálysértésekre vonatkozó fontosabb rendelkezéseket az Lt., valamint annak felhatalmazó rendelkezései alapján kibocsátott rendeletek (végrehajtási jogszabályok) tartalmazzák.

Külön kiemelendő, hogy az új törvény a szabálysértési ügyekben, így a pilóta nélküli légi járművel okozott szabálysértéseknél is, nem határozza meg a kiszabható büntetési nemeket és azok mértékét, kivéve a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértéseket. Ezen esetekben a szabálysértési hatóság szabadon állapíthatja meg a szabálysértés miatt kellő viszsztatartó hatást kiváltó szankciót a törvény általános részében meghatározottak szerint.

Járművezetés az eltiltás tartama alatt

„131. Járművezetés az eltiltás tartama alatt
176. § Az a járművezetéstől eltiltott személy, aki a járművezetéstől eltiltás hatálya alatt annak érvényesülési körébe tartozó járművet vezet, szabálysértést követ el.”

A repülés veszélyes üzem, még akkor is, ha az nem a klasszikus értelemben vett légi járművel folytatható, ezért nagyon fontos, hogy a szükséges hatósági engedély birtokában lehessen a repülési tevékenységet végezni. Akit a légi jármű vezetésétől eltiltottak, az nagy valószínűséggel súlyos normasértést követett el, így akit jogerősen eltiltottak a repüléstől, és ennek ellenére vezet, az szabálysértést követ el, amely a szabálysértési törvényben megfelelő módon szankcionálható.

JÉLENTŐSEN MEGNÖVEKEDETT A PILÓTA NÉLKÜLI LÉGI JÁRMŰVEK (UAV) SZÁMA
FORRÁS: [HTTP://WWW.SHEPHARDMEDIA.COM/STATIC/IMAGES/ARTICLE/TALARION](http://www.shephardmedia.com/static/images/article/talarion)

Ittas vezetés

„171. Ittas vezetés

217. § Aki

a) vasúti vagy légi járművet, gépi meghajtású vízi járművet, úszó munkagépet, illetve nem gépi meghajtású vízi járművet úgy vezet, hogy szervezetében szeszes ital fogyasztásából származó alkohol van, vagy

b) vasúti vagy légi jármű, gépi meghajtású vízi jármű, úszó munkagép, illetve közúton vagy a közforgalom elől el nem zárt magánúton gépi meghajtású jármű vezetését olyan személynek engedi át, akinek a szervezetében szeszes ital fogyasztásából származó alkohol van, szabálysértést követ el.”

A pilóta nélküli légi jármű biztonságos alkalmazásának egyik elengedhetetlen feltétele, hogy légijármű-kezelőként, -irányítóként (operátorként) csak olyan személyek vegyenek részt a légi közlekedésben, akik a biztonságos légijármű-vezetésre alkalmasak. Az alkalmatlanság egyik kritériuma a szeszes italtól befolyásolt állapot, mely önmagában, veszélyhelyzet vagy sérülés nélkül is szabálysértési felelősséget eredményez.

A szabálysértési törvény végrehajtási rendelete meghatározza e szabálysértés miatt alkalmazandó szabálysértési pénzbírság, illet-

ve helyszíni bírság kötelező mértékét, mely az alábbi táblázatban látható.

Engedély nélküli vezetés

„174. Engedély nélküli vezetés

220. § Aki vasúti járművet, légi járművet, gépi meghajtású vízi járművet, úszó munkagépet, illetőleg a közúti forgalomban olyan gépi meghajtású járművet vezet, amelynek vezetésére hatósági engedéllyel nem rendelkezik, továbbá aki e járművek vezetését ilyen személynek átengedi, szabálysértést követ el.”

Légi jármű vezetése a külön jogszabályban meghatározott érvényes szakszolgálati engedély birtokában történhet. Figyelemmel arra, hogy a hatályos ágazati szabály alapján a pilóta nélküli légi jármű légi járműnek tekintendő, a pilóta nélküli légi jármű is kizárólag szakszolgálati engedély megléte esetén vezethető. A jogalkotó azonban még nem készült fel ezen új technikai eszköz légi közlekedésbe történő bevezetésére, hiszen sem a polgári, sem az állami célú légi közlekedés szabályozói között nem található UAV-irányító, -kezelő (operátor) tevékenység vezetésére jogosító szakszolgálati engedély. Az állami repülés légi közlekedési szakmunkálatának új szakszolgálati engedélyeiről rendelkező tárcarendelet tervezete

Fsz.	Ittas vezetés (217. §)	A szabálysértés elkövetési magatartásával megszegett jogszabályi rendelkezés	A helyszíni bírság összege (Ft)	A pénzbírság összege (Ft)
1.	Vasúti vagy légi járművet, gépi meghajtású vízi járművet, úszó munkagépet, illetve nem gépi meghajtású vízi járművet vezetőnél a szeszes ital fogyasztásából származó alkohol mértéke 0,50% véralkohol-koncentrációt vagy a kilégzett levegőben a 0,30 mg/l-t nem haladja meg, feltéve, ha az nem minősül bűncselekménynek	217. § a) pont	15 000	30 000
2.	Vasúti vagy légi járművet, gépi meghajtású vízi járművet, úszó munkagépet, illetve nem gépi meghajtású vízi járművet vezetőnél a szeszes ital fogyasztásából származó alkohol mértéke 0,50% véralkohol-koncentrációnál magasabb, de 0,80% véralkohol-koncentrációt nem haladja meg vagy a kilégzett levegőben 0,30 mg/l-nél magasabb, de a 0,50 mg/l-t nem haladja meg, feltéve, ha azok nem minősülnek bűncselekménynek	217. § a) pont	20 000	40 000
3.	Vasúti vagy légi járművet, gépi meghajtású vízi járművet, úszó munkagépet, illetve nem gépi meghajtású vízi járművet vezetőnél a szeszes ital fogyasztásából származó alkohol mértéke a 0,80% véralkohol-koncentrációt vagy a kilégzett levegőben a 0,50 mg/l-t meghaladja, feltéve, ha az nem minősül bűncselekménynek	217. § a) pont	25 000	50 000
4.	Vasúti vagy légi jármű, gépi meghajtású vízi jármű, úszó munkagép, illetve közúton vagy a közforgalom elől el nem zárt magánúton gépi meghajtású jármű vezetésének olyan személynek történő átengedése, akinek a szervezetében szeszes ital fogyasztásából származó alkohol van	217. § b) pont	25 000	50 000

A BOEING EGYIK PILÓTA NÉLKÜLI REPÜLŐGÉPE

FORRÁS: [HTTP://WWW.UAVDRONES.ORG/WP-CONTENT/UPLOADS/2012/09/AIR_UAV_A160T_1k_Test_PayLoad](http://www.uavdrones.org/wp-content/uploads/2012/09/AIR_UAV_A160T_1k_Test_PayLoad)

azonban már bevezeti ezt az új szakszolgálati engedélytípust.

A fentiek alapján tehát látható, hogy jelenleg a végrehajtási jogszabályok alapján a pilóta nélküli légi jármű vezetéséhez nincs szükség hatósági engedélyre, azonban ha azt a jogalkotó előírja, a szakszolgálati engedély hiányában történő vezetés szabálysértésnek fog minősülni.

Légi jármű fedélzetén elkövetett szabálysértés

„181. Légi jármű fedélzetén elkövetett szabálysértés

227. § Aki

a) a légi jármű parancsnokának a repülés biztonságát érintő intézkedését nem teljesíti,

b) a légi járművön repülés közben nem a kijelölt helyen tartózkodik,

c) a légi jármű fedélzetére olyan anyagot vagy tárgyat visz fel, amelynek felvitelét megtiltották,

d) a légi jármű fedélzetén engedély nélkül vagy az engedélyben foglaltaktól eltérő módon mérőkamerával fényképez, filmez,

e) a légi jármű parancsnokának engedélye nélkül rádióadót, rádióvevőt vagy más, a fedélzeti rendszerekben zavart okozó rádiófrekvenciás jelet kibocsátó eszközt üzemeltet, vagy bekapcsolt (üzemkés) állapotban tart,

f) a légi jármű fedélzetéről repülés közben engedély nélkül tárgyat ledob,

ha ezzel a légi közlekedés biztonságát nem veszélyezteti, szabálysértést követ el.”

A légi jármű fedélzetén elkövetett szabálysértésre vonatkozó fontosabb jogszabályok az előzőekben említett Lt. és végrehajtási rendeletei. E tényállás hat keretrendelkezésben foglalja össze a légi jármű fedélzetén elkövetett szabálysértéseket, melyek főleg a légi jármű parancsnoka utasításának nem teljesítésével, valamint a légi közlekedési hatóság engedélye nélkül, vagy az abban foglaltaktól eltérő végzésével valósulhatnak meg. A hat keretrendelkezés közül a második a pilóta nélküli légi jármű esetében nem értelmezhető, azonban a többi minden további nélkül alkalmazható.

A légi közlekedés biztonságát és védelmét szolgáló szabályok megszegése

„182. A légi közlekedés biztonságát és védelmét szolgáló szabályok megszegése

228. § (1) Aki a légi közlekedés biztonságát vagy védelmét szolgáló szabályokat megszegi vagy a repülés biztonságát szolgáló létesítmé-

nyek, illetőleg berendezések működését zavarja, szabálysértést követ el. (...)

(4) Az (1)–(3) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt a hivatásos katasztrófavédelmi szerv erre felhatalmazott ügyintézője is szabhat ki helyszíni bírságot.”

A légi közlekedés biztonságát és védelmét szolgáló szabályok megszegésének szabálysértése is a légi közlekedés biztonságát védi, azonban különös gondot szükséges fordítani az egyes súlyosabb cselekményektől, így a közlekedés biztonsága elleni, illetve a légi közlekedés veszélyeztetése, valamint a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büncselekményétől történő elhatárolására.

ÖSSZEĞZÉS

Az új szabálysértési törvény egyes törvényi tényállásainak áttekintését követően felmerülhet a kérdés, nem lenne-e szükség egy olyan törvényi tényállás megalkotására, mely a pilóta nélküli légi járművek alkalmazásával összefüggő szabálysértések szankcionálását teszi

lehetővé. Azonban bebizonyosodott, hogy a Szabs. tv. jelenlegi formájában is megfelelő szabálysértési jogi védelmet biztosít a tárgyi eszközök alkalmazásával, illetve üzemeltetésével összefüggő szabályok, előírások gondos betartásához, azonban megfontolásra javasolt egy speciális törvényi tényállás megjelenítése. Összességében tehát a pilóta nélküli légi jármű a hatályos légügyi törvény szerint akár légi járműnek minősül, akár nem, célszerű a szabálysértési törvényben külön törvényi tényállás megfogalmazása.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1995. évi XCVII. törvény a légi közlekedésről
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

63/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet az egyes közlekedési szabálysértések miatt alkalmazandó szabálysértési pénzbírság, illetve helyszíni bírság kötelező mértékéről, valamint a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvénnyel összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról

22/2012. (IV. 13.) BM rendelet a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény végrehajtásával kapcsolatos rendelkezésekről, valamint ahhoz kapcsolódó egyes rendeletek módosításáról

Bisztriczki László – Kántás Péter: Az új szabálysértési törvény magyarázata. HVG ORAC Kiadó, Budapest, 2012.

Dr. Király Eszter – Dr. Erdei Árpád: Szabálysértési jog. Novissima Kiadó, Budapest, 2013.

A ÚJDONSÁGAI

ZRÍNYI KIADÓ

Kis magyar hadtörténet
Keménykötés,
272 oldal
Bolti ár: 5000 Ft

Magyar hadizászlók
Kartonált, 68 oldal,
A4-es formátum
Bolti ár: 2990 Ft

Zrínyi Kiadó – HM Zrínyi Nonprofit Kft. • Cím: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/B • Győr Edina, tel. 06 1 459 5373; 06 30 578 1048 • e-mail: gyoredina@armedia.hu • Bartha Cynthia, tel.: 06 1 459 4319; 06 30 633 0619 • e-mail: cinti@armedia.hu • Könyveinket megtekintheti a www.honvedelem.hu/kiadvanyok oldalon.

Magó Károly zászlós:

A FORGÓSZÁRNYASOK SZEREPE KATONAI ÉS POLGÁRI VESZÉLYHELYZETI FELADATOK VÉGREHAJTÁSA SORÁN

A Mi-8/17 helikopterek sokoldalúságát talán az jellemzi a legjobban, hogy nemcsak a katonai repülésben, hanem a polgári életben is fontos szerepet töltenek be. Több mint négy évtizedes szolgálatuk alatt bebizonyították, hogy a vészhelyzetekben nélkülözhetetlenek.

SEGÍTSÉG AZ ÉGBŐL

A Mi-8-asok Magyarországon jóformán a rendszeresítésük óta állnak készenlétben az állóhelyeken. Riasztáskor, rövid időn belül indulnak az árvizekhez és a balesetekhez. A vészhelyzetben lévő emberek számára a közeledő rotorzaj a reményt jelentette egy olyan helyzetben, amikor az égből érkező gyors segítség az egyetlen kiút. Sajnos kevés dokumentum maradt fenn ezekről a repülési feladatokról, ezért nem lehet teljes képet adni arról, hogy pontosan hány emberen segítettek a magyar katonai helikopterek. A személyzetek és a szerelők csendben tették a dolgukat, mert ahogy mondani szokták: „természetes, hogy segítünk!” Ez az írás minden mentési feladatkörből bemutat eseményeket. A teljes történeti feldolgozás további kutatásokat igényel, ezért az összeállítás még nem teljes, azonban áttekintést ad arról, hogy milyen sokrétű feladatok ellátására képesek a „Forgószárnyas Angyalok”.

ÁRVÍZI MENTÉSEK, VÍZÜGYI FELADATOK

Hamar felismerték hazánkban, hogy a helikopterek a sokoldalúságuknak köszönhetően sokkal alkalmasabbak a vízügyi mentési feladatok megoldására, mint bármilyen más jármű. Első alkalommal 1965. április 23-án került sor helikopterek vízügyi „bevetésére”, amikor a 86. Vegyes Repülőosztály két Mi-1-es helikopterét a Rába áradása miatt árvízvédelmi feladatok ellátására vezényelték Pápára, majd Csákydoroszlóra. Az árvízvédelmi munkálatokban részt vevő egyik katonai lánctalpas úszó gépkocsi felborult és a személyzetet a két Mi-1-es mentette ki. Valószínűleg ekkor hajtottak végre először magyar helikopterrel mentést.¹ Majdnem három hónappal később, 1965. július 14-én ismét árvízvédelmi feladatokra vezényelték két Mi-1-es helikopter Győrbe. A mentési feladatok mellett, levegőből szemrevételezték a vízügyi szakemberek a dunai gátakat.² 1970. április 15. és május 4. között a Szeged–Makó szakaszon a Tisza

kilépett a medréből. A 86. Önálló Helikopter Ezred új Mi-8-as helikopterei is részt vettek az árvízvédelmi repülésekben. Egy hónappal később, május 15-től a Szamoson és a Felső-Tiszán alakult ki árvíz, ezért 18 darab Mi-1 és Mi-8 típusú helikoptert vezényeltek a térségbe. Tunyogmatolcs környékéről 4282 főt mentettek ki. A fehérgyarmati kórház evakuálása során 40 kisbabát, az egészségügyi személyzetet és a betegeket is sikerült négy helikopterrel két óra alatt kitelepíteni.³ Május 20-án a Maros minden eddiginél nagyobb árhulláma miatt ismét készülségekben voltak a Mi-8-asok. Nagylakon, Magyarcsanakon, Apátfalván, Kiszomboron, Ferencszálláson és Kübekházában volt a legkritikusabb a helyzet, ezért a lakosság kitelepítésére is felkészültek.⁴ A magas vízszint miatt kénytelenek voltak a gátat olyan területnél megnyitni, ahol nem veszélyeztetett lakott települést. A felázott gátakon azonban nem tudták bevinni a gát robbantásához szükséges robbanóanyagot, ezért úgy döntöttek a vízügyi szakemberek, hogy levegőből kell megoldani a robbanóanyag kihelyezését.

Bakó János alezredes visszaemlékezése: *„Egy fiatal tisztet bíztak meg a robbantás végrehajtásával, s őt kellett a 250 kilogramm robbanóanyaggal a helyszínre szállítanunk. Először a robbanóanyagot engedték le, de a víz mindig elsodorta. Végül a gáton találtunk egy vízből kiálló fatuskót. Talán 15-20 perc is eltelt, mire sikerült az alig fél négyzetméternyi területen elhelyezni a »csomagot«. Hátra volt még a »beélesztés«. A tűzszerező, aki még soha nem ült repülőgépkocsi, nagyon vonakodott a leereszkedéstől. Végül mégis részánta magát.”*⁵ 1974. október 21. és 30. között a Hernád, a Sajó és a Tarna áradása miatt a honvédség helikopterei részt vettek a védekezési és a mentő munkálatokban. Összesen 29 órát töltöttek a levegőben a Mi-8-asok.⁶ 1979. január 28-án ismét a Tisza adott munkát a helikoptereknek. A tiszai árvíz mentési munkálatában Veszény és Szolnok közötti szakaszon segítettek Mi-8-asok a védekezésben.⁷ A következő árvízvédelmi feladatot 1980. június 24-én kapták a forgószárnyasok, amikor a Körösök és a Berettyó folyók kiléptek a medrükéből. A védekezési és mentési munkálatokra Mi-8-asokat vezényeltek a veszélyeztetett területekre.⁸ 1998. november 5-én két helikoptert vezényeltek a nyíregyházi repülőtérré, mert a Tisza Záhony és Tiszabecs közötti szakaszán kritikus árvízi helyzet alakult ki. Az árvízi védekezésben összesen hat Mi-8-as helikopter vett részt.⁹ 1999. március 19-én a

Tisza áradása Szolnokon a Tiszaligetet veszélyeztette, Tószeget pedig három oldalról fenyegette az árvíz. A szolnoki repülőtéren települt helikopterek folyamatos készülségekben voltak az áradás idején.¹⁰ 2000. április 7-én kellett ismét riadóztatni a Magyar Honvédséget a tiszai árvíz miatt. Tiszalúc és Szolnok környékén volt a legkritikusabb a helyzet. Április 18-án Tiszajenőnél megroggyant a gát a víz nyomásától, ezért a 89. Szolnok Vegyes Szállítórepülő Ezred helikopterei másfél tonnás konténereket szállítottak a gát meggyengült részére.¹¹ 2001. március 6-án kora délután két helyen a Tisza jobb parti töltése átszakadt Tivadar és Tarpa között.¹² Március 7-én a Beregközt elárasztotta a víz, emiatt 20 települést ki kellett telepíteni.¹³ A március 21-ig tartó mentési és gáterősítési munkákban a nyíregyházi repülőtérré telepített Mi-8 és Mi-17 típusú helikopterek is részt vettek, és összesen 355 órát repültek.¹⁴ 2002. augusztus 13. és 23. között három katonai helikopter vett részt a dunai árvíz védekezési munkálatában. Augusztus 18-án 848 centiméteres rekordnál tetőzött a Duna vízszintje.¹⁵ A víz 4088 házat öntött el, 2021 embert kellett kitelepíteni.¹⁶ Augusztus 17-én a honvédelmi miniszter helikopterrel végiglátogatta a védekezésben részt vevő katonákat.¹⁷ Az árvízvédelmi feladatok végrehajtásának elismeréseként „Budapestért” érdemérmet kapott az MH 89. Szolnok Vegyes Szállítórepülő Ezred a főpolgármestertől.¹⁸ 2003. január 6. és 10. között öt darab Mi-8-as helikopter vett részt Tiszalók térségében a Tisza jegének robbantásában.¹⁹ 2003. március 6. és 27. között a Felső-Tiszán alakult ki árvízi helyzet. A nyíregyházi repülőtérré települt katonai helikopterek részt vettek a védekezési és mentési munkálatokban.²⁰ 2004. augusztus 3-án és 4-én az MH 86. Szolnok Helikopter Ezred két Mi-8-as helikoptere Ócsalános térségében az átázott gát megerősítésében vett részt. A gátakat nem lehetett szállítógépjárművekkel megközelíteni, ezért a levegőből 129 homokzsákkal teli konténert emeltek be a gát koronájára. A két helikopter 23 óra 11 percet töltött a levegőben a védekezési munkálatok során.²¹ 2006. április 5-én a tatai laktanyába árvízvédelmi készenléti szolgálatra áttelepült egy Mi-17-es helikopter, melynek feladata szükség esetén a Komárom és Visegrád közötti szakaszon homokzsák szállítása és mentési feladatok ellátása.²² Április 15-én a Tiszán és a Körösön harmadfokú árvízvédelmi készülséget rendeltek el. Az MH 86. Szolnok Helikopter Ezred öt Mi-8-as helikoptere vett részt a védekezési munkála-

KATONAI HELIKOPTER ÁRVÍZI FELADATOT HAJT VÉGRE

tokban. Tiszasasnál és Szelevénynél helikopterekkel szállították a homokzsákokkal teli konténereket a veszélyeztetett területekre.²³ Április 21-én Csépa közelében 60 méter hossz-szon megcsúszott a gát, ezért másnap nyolc helikopter dolgozott a gát megerősítésén.²⁴ Június 7-én két Mi-17-es helikoptert vezényeltek Onga, Ócsalános, Alsódobsza térségébe a Hernád áradása miatt. A helikopterek a gátak megerősítésén dolgoztak.²⁵ 2010. június 4-én Edelénynél átszakadt a gát, és a Bódva patak elöntötte a települést.²⁶ Két nappal később, június 6-án a Hernád Gesztelynél tetőzött és Ócsalánost is elöntötte az árvíz.²⁷ Az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis helikopterei részt vettek a gátak megerősítésében és a mentési munkálatokban. *(A honvédség helikopterei 2013. nyarán – a kézirát lezárása után – is kivették a részüket az árvízi védekezésből – a szerk.)*

SPECIÁLIS MENTÉSEK

A katonai helikoptereket speciális mentőfeladatokra is felhasználták. A Mi-8-asra szerelt csőrőlberendezésnek köszönhetően legalább három esetben sikerült segíteni a bajba jutottakon. Az első volt a legbonyolultabb mentés, amikor 1970. szeptember 18-án a Zalaegerszegnél épülő tv-torony építése közben baleset történt. A Szentkirályszabadjáról felszálló Mi-8-as mentette ki a munkásokat.²⁸ Bakó János alezredes így emlékezett vissza a mentésre: „Késő délután érkeztünk a megadott körzetbe. Megtudtuk, hogy az épülő Tv torony tetején beemeléskor megcsúszott a több tonnás antenna, az ott dolgozó munkások közül ketten lezuhantak és szörnyethaltak, heten pedig fenn rekedtek a meggyengült állványon. A súlyos vasszerkezet a feljárt is letépte, így megszűnt az egyetlen menekülési lehetőség. A magas antenna miatt nem lehetett azonnal megközelíteni a tornyot, mert a csőrőlkötél rövidnek bizonyult. Ezt a problémát egy csaknem harminc méter hosszú kötél betoldásával oldottuk meg. Szerencsére sikerült hangszórók és rádiók segítségével kapcsolatot létesíteni a munkásokkal, ami jelentősen megkönnyítette a

mentésüket. Hét mentőövet juttattunk az inga-tag állványon várakozókhoz, melyet magukra erősítettek, így a soron következő gyorsan a helikopterről függő kötél horgára tudta kapcsolni magát. (...) Az embereket sorra emeltük le a torony tetejéről és a közeli tisztáson földre tettük őket. Az erősödő szél rettenetesen akadályozta az egyébként is lengő kötél célba juttatását. (...) Másfél óra múlva a hét ember végre biztonságban volt, s nagyon hálálkodtak a segítségért. Nekünk azonban sietni kellett hazafelé, mert erőteljesen sötétedett.”²⁹

1971. december 31-én Révfülöpnél egy pár a Balaton jegén sétált több száz méterre a parttól és egy letört jégtáblán ragadtak. A mentésükre a 87. Közepes Szállítóhelikopter Ezred Mi-8-as helikopterét riasztották. Miután a személyzetnek sikerült megtalálni a bajba jutottakat, csőrőlvel a fedélzetre emelték őket.³⁰ 2008. január 4-én egy katonai kutató-mentő helikopter vett részt a Balaton jegén eltűnt személy felkutatásában. Később kiderült, hogy téves volt a bejelentés.³¹

KATASZTRÓFA-ELHÁRÍTÁSI FELADATOK

A katonai helikoptereket a katasztrófhelyezetek elhárítására is felhasználták. Az első eset 1968. március 21-én volt, amikor egy vasúti vagon teteje leszakadt Szolnok és Abony között. Egy Mi-1-es helikopterrel Varga Ferenc őrnagy és Bolda János százados megkereste a roncsokat, ezzel megakadályozták a további baleseteket.³² A következő eset 1979. január 24-én történt. Hajnali három óraker körül a gáz a zsanai gázmező E-2 jelű kútjából, majd meggyulladt és huszonhárom napig égett. Ekkor a Mi-8-as helikopterek készenléti szolgálatot adtak, felkészülve a tűz tovább terjedése, vagy újabb robbanások esetén az emberélet mentésére.³³ 2002. június 19. és 20-án helikopteres tűzoltási gyakorlatot tartottak Szentkirályszabadján.³⁴ 2007. május 16-án új képességgel bővült a Mi-24-es flotta, mert begyakorolták a típussal a Bambi Bucket szállítást. Korábban a világon sehol sem repült Mi-24-es ilyen tűzoltó eszközzel, ezért

módszertani foglalkozás keretében lett kidolgozva az eljárás.³⁵ 2007. július 25-én az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis Mi-8-as típusú helikoptere részt vett a Kunfehértó környékén kialakult erdő- és aljnövényzettűz oltásában.³⁶ 2012. április 29-én a Bugac környéki erdőtüz oltásában az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis Mi-17-es helikoptere is részt vett.³⁷

KUTATÁS ÉS MENTÉS

1950. december 1-jén lépett hatályba a nemzetközi polgári repülésről szóló egyezmény, mely a kutatás-mentés nemzetközi alkalmazását szabályozza.³⁸ Ez az egyezmény szabályozza Magyarországon is a kutató-mentő feladatok végrehajtását. 1976. szeptember 1-jétől működik Magyarországon állandó kutató-mentő készségi szolgálat. Az MN 87. Szállítóhelikopter Ezred parancsnokának 0160. számú intézkedése alapján állították fel a szolgálatot, mely egy éles és egy tartalék Mi-8 típusú helikopterrel állt készenlétben.³⁹ 1977. január 18-án volt az első kutató-mentő riasztás az állandó szolgálat felállítására óta. A 9313-as oldalszámú MiG-21-es meghibásodása miatt Karsai Sándor alezredes sikeres katapultálást hajtott végre. A pilóta felkutatására a szentkirályszabadjai kutató-mentő szolgálat Mi-8-as helikopterét riasztották.⁴⁰ Jecs Lajos őrnagy visszaemlékezése az első légi kutató-mentő feladatra: „Szabadidőmben sokat foglalkoztam rádiókkal és készítettem egy kisméretű rádiót, mely arra szolgált, hogy hallgattam vele a gépek rádióforgalmazását. Azért volt ez hasznos számomra, mert tudtam követni a gépek rádiózását és a repüléseket. Ha az a gép jelentette, hogy leszállt, amelylyel nekem kellett repülni a következő feladatot, akkor tudtam, hogy mikor kell kiindulnom a helikopterhez. Január 18-án is nálam volt a rádióm, amikor a kutató-mentő szolgálatban voltam. Bekapcsoltam és hallgattam a rádiózást. Egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy az egyik gép pilótája katapultálásra kapott parancsot. Szóltam a szolgálatparancsnoknak, Kaveczi László (akkor) főhadnagynak, hogy hamarosan riasztani fognak minket, mert egy pápai pilóta katapultált. Néhány perc múlva már rohantunk a géphez. A rádiómnak köszönhetően mi már tudtuk, hogy nem gyakorló riasztásról van szó. Felszállás után megkaptuk a lezuhanás helyszínét, majd amikor a kijelölt terület fölé értünk, elkezdtük a terület átfésülését. Sikerült fogni a pilóta vészjeladóját, ezért hamar megtaláltuk. A mentést nem kellett megkezdennünk, mert Páparól elindult a földi részleg, és teherautóik fényszóróit hamarosan megláttuk az éjszakában. A helikopter fényszóróit a pilótára irányítottuk, így segítettünk a gépkocsiknak megtalálni a pontos helyszínt.”⁴¹

1985. február 10. A szentkirályszabadjai kutató-mentő Mi-8-ast egy súlyos égési sérülést szenvedett beteghez riasztották. Szentesről a győri honvéd kórházba szállították a sérültet.⁴² 1988. szeptember 14-én délelőtt 11 óraker lezuhant egy rendőrségi Mi-2-es helikopter Badacsonytördemic közelében. A szentkirályszabadjai kutató-mentő szolgálat helikoptere a riasztás után azonnal a helyszínre indult. A lezuhanás után kigyulladt helikopter roncsai teljesen kiégték.⁴³ Három fő meghalt, egy pedig könnyű sérülést szenvedett.⁴⁴ 1989.

március 14-én a 31. Honi Vadászrepülő Ezred két MiG–21-es vadászrepülőgépe kiképzési repülés közben összeütközött. 19 óra 17 perckor rendelték el a kutató-mentő szolgálatnak a felszállást. A kutatási körzetnek Bátaszék környékét jelölték ki. A megadott helyszín fölé érve 300 méteres magasságban egyre növekvő sugarú körben kezdték meg a terület átkutatását. A második kör során a földön autófényszórókat és egy kék villogóval felszerelt autót láttak, ezért fényszórót bekapcsolva megvilágították a helyszínt, majd leszálltak. Kiderült, hogy ez a roncs becsapódási helye volt, ezért tovább folytatták a kutatást a pilóta után. Sikerült befogni a pilóta vészjeladóját, melynek segítségével pontosították a helyszínt, majd a fényszóró segítségével megtalálták a pilótát, Gógös Ottó ezredest, és leszállás után vákuumágyra fektetve a fedélzetre vették.⁴⁵ A másik vadászgép pilótája, Sípos Kálmán alezredes az ütközés után igyekezett eljutni a taszári repülőtérré, de végül ő is katapultált.⁴⁶

1991. április 15-én az MH Légvédelmi és Repülő Főcsoportfőnökség elrendelte Börgöndön, az MH 90. Futárhelikopter Ezrednél állandó kutató-mentő szolgálat felállítását.⁴⁷ 1996. március 28-án a Magyar Műszaki Kontingensnél szolgáló Bera Imre őrzető súlyosan megsérült, amikor a műhelyben az egyik Kamaz teherautó nem volt rögzítve és a satupadhoz nyomta. Április 10-én a tábor orvosa úgy döntött, hogy hazaszállítják a Központi Honvédkórházba. A szállítást egy Szentkirályszabadjáról felszállt Mi–8-as helikopter hajtotta végre.⁴⁸ 1998. június 24-én a 30/1998 számú rendeletben szabályozták a kutató-mentő szolgálatot. Két bázison, Szolnokon és Pápán állandó készséget adtak egy-egy helikopterrel.⁴⁹ 2005. július 11-én tartották a kecskeméti kórház területén kialakított katonai helikopterek fogadására alkalmas leszállóhely hatósági berepülését az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis Mi–17-esével.⁵⁰ Ezzel a katonai kutató-mentő helikopterek számára is lehetővé vált, hogy közvetlenül a kórházba szállítsanak sérültet vagy beteget. 2006. január 10-én mutatták be Pápán azokat a helikoptereket, melyek a Honvédelmi Minisztérium és az Egészségügyi Minisztérium stratégiai együttműködési megállapodása alapján az Országos Mentőszolgálat munkáját segítik. Napkeltétől napnyugtáig 15 percen belül indulhatnak a katonai helikopterek az OMSZ által meghatározott helyszínre a mentési munkálatok támogatására.⁵¹ 2006. január 16-án hajtotta végre az első betegszállítást katonai helikopter az Országos Mentőszolgálattal kötött egyezmény alapján. Egy szívbeteg idős aszszonyt vittek Ferihegyről a pécsi repülőtérré.⁵² 2006. január 19-én lezuhant a szlovák légierő An–24-es szállító repülőgépe Hejčénél. Dajka Attila százados visszaemlékezése: „Azon a napon tartalék kutató-mentő szolgálatban voltam. Miután a szolnoki Légi Kutató Mentő Szolgálat magasabb készségi fokba lett emelve, az éles gépszemélyzet parancsnoka telefonon értesített a riasztásról, majd intézkedtek a beszállításunkról. Beérkezés után tájékoztattam a riasztás okáról és a bekövetkezett esemény körülményeiről, a baleset körzetében lévő légi forgalomról és a meteorológiai viszonyokról. Az adatok alapján megkezdtük az előzetes felké-

szülést a kirepüléshez és kutatáshoz. Ezt követően az ügyeletes parancsnoktól olyan utasítást kaptam, hogy Kassa repülőtérré történő átrepülésre készüljek fel a személyzetemmel és a tartalék szak személyzettel. Felkészülés után parancsot kaptam a feladat végrehajtására. A felszállást 23 óra 51 perckor hajtottuk végre; a tervezett repülési útvonal Szolnok – Sajóhídvég – Kassa volt. A parancs szerint segítenünk kellett a földi mentőerők munkáját. A helyszín felett jelentettem, hogy több helyen tüzet látunk, valamint a földi mentőerők megkülönböztető jelzéseit. A levegőből próbáltuk a lezuhanás pontos helyére irányítani a mentőegységeket. Ezután áttértünk műszaki radarcsatornájára, végrehajtottuk a megközelítést és a leszállást Kassa repülőtéren.”⁵³

2008. június 20-án Janicsek András alezredes és Ignác Zoltán főhadnagy a fehérgyarmati repülőter mellett repülőbalesetet szenvedett. Az alacsonyan manőverező repülőgép a földbe csapódott. A két pilóta katapultálása sikertelen volt, mindketten meghaltak. Szolnokról felszállt a kutató-mentő helikopter, de már nem tudott segíteni a pilótákon.⁵⁴ 2008. július 31-én a Légimentő Kht. EC–135 típusú helikoptere műszaki meghibásodás miatt Kiskunlacháza és Apajpuszta között lezuhant. A helikopter pilótája és a mentőápoló meghaltak. A túlélők mentésében az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis kutató-mentő helikoptere is részt vett.⁵⁵ 2010. október 4-én a MAL Zrt. vörösiszap-tárolójának fala átszakadt és a veszélyes anyag elárasztotta Kolontárt és Devecsert. A sötétség beállta után az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis hajózojai hajtották végre az első éles NVG-bevetést, mely során 17 sérültet szállítottak a budaörsi repülőtérré. Egy harci helikopter is éles riasztást kapott, mert a katasztrófa zárt légterébe egy osztrák helikopter akart berepülni engedély nélkül.⁵⁶ 2011. május 10-én a Honvédkórház – Állami Egészségügyi Központ, valamint az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis légi egészségügyi kiürítési gyakorlatot tartott, melynek keretében egy Mi–8-as helikopter leszállt a kórház tetejére.⁵⁷

BEMUTATÓK, GYAKORLATOK MAGYARORSZÁGON

A helikopterekben rejlő mentési lehetőségeket a vészhelyzetekben sikerült bizonyítani. A helikopterek nélkülözhetetlenné váltak a katasztrófaáknál, balesetknél. Hamar felismerték a hadsereg vezetői: meg kell mutatni a civil lakosságnak, hogy milyen képességekkel rendelkeznek a helikopteres alakulatok, ezért sok nyilvános bemutatót szerveztek. Mivel a helikopterek szinte mindig készenlében álltak, fontos volt fenntartani és ellenőrizni a szakmai felkészültséget, valamint a mentési eljárások új eljárásait begyakorolni, melyre a különböző gyakorlatok adtak lehetőséget.

1968. október 10-én a soroksári Duna-ágtassi szakaszán, szakmai bemutató keretében a 86. Önbálló Helikopter Ezred Mi–1-es helikoptere robbantási bemutatót tartott, mely során a jégtorlaszok közé robbanóanyagot eresztett le.⁵⁸ 1970. augusztus 20-án, nemzeti ünnepünk alkalmából Mi–8-assal mentési bemutatót tartottak a Dunán. Egy pontonra rögzített épületromból csörlővel emelték ki a „bajba jutott”

embereket.⁵⁹ 1971. január 29-én Dunakeszinél Mi–8-as helikopterrel torlaszrobbantási bemutatót tartottak vízügyi szakemberek számára. Az egyik leszállás során a 628-as oldalszámú helikopter a földhöz csapódott és olyan súlyosan megsérült, hogy selejtezni kellett.⁶⁰

1981. december 5-én számolt be a Néphadsereg újság arról, hogy a légi kutató-mentő szolgálat felkészültségét ellenőrző gyakorlatot hajtottak végre a Bakonyban. Egy sérült pilótát kellett kimenteniük, melyet a rossz időjárási körülmények és a leszállásra alkalmatlan terep nehezített. Az ejtőernyős ugrás és a csörlővel kiemelés az erős szél miatt lehetetlen volt, ezért a mentőhelikopter a helyszíntől távolabb leszállt és úgy vették fedélzetre a sérültet.⁶¹ 1995. július 16. és 23. között rendezték meg a Combined Rescue '95 elnevezésű amerikai–magyar kutató-mentő gyakorlatot Szentkirályszabadján. Amerikai részről két C–130 típusú és három MH–53 típusú repülőeszköz, magyar részről pedig Mi–8/17 kutató-mentő helikopterek és egy Mi–9 típusú légi harcvezetési pont vett részt. A gyakorlat során két mentési szituációt kellett végrehajtani. Az első feladat során a kenyeri repülőtérről kellett lezuhanat vadászrepülőgépet katapultált személyzetét a fedélzetre emelni, a második feladat során a várpalotai gyakorlótéren egy repülőgép-összeütközés sérültjeit kellett ellátni.⁶²

1996. július 19. és 22. között tartották a Cooperative Chance '96 elnevezésű nemzetközi hadgyakorlatot Szolnokon, 25 ország részvételével. A gyakorlat céljai között szerepelt a békepartneri nemzetek számára humanitárius segítségnyújtási missziók tervezése és begyakorlása, valamint a részt vevő országok repülőeszközeinek alkalmazása a kutatás-mentés területén. A gyakorlat alaphelyzete szerint 1996. július 18-án a Richter-skála szerinti 7,1-es erősségű földrengés volt, melynek Újdörög környékén volt az epicentruma. 3000 ember maradt fedél nélkül és több százan sérültek meg. A katasztrófa következményeinek felszámolására az ENSZ és a NATO erőit kérték fel.⁶³ 1998. július 24-én számolt be róla a Magyar Honvéd, hogy Bükkszentkereszt térségében légi katasztrófa után mentési gyakorlatot tartottak a Magyar Honvédség légi kutató-mentői, a polgári védelem speciális mentőcsoportjai, a tűzoltóság és a rendőrség.⁶⁴ 2000. július 28-án adott hírt a Magyar Honvéd, hogy a Légierő Vezérkar szervezésében Gyöngyös-Pipishegyen kutató-mentő gyakorlatot hajtottak végre az MH 87. Bakony Harcihelikopter Ezred, valamint az MH 89. Szolnok Vegyes Szállítórepülő Ezred bevonásával. A gyakorlat célja a helikopter- és deszantszemélyzetek felkészítése a kutató-mentő feladatok ellátására, valamint az informatikai rendszerek ellenőrzése volt. A végrehajtott feladat az volt, hogy egy L–39-es személyzete katapultált és egy nehezen megközelíthető hegygerincen értek földet. Innen kellett kimenteni a sérült pilótákat.⁶⁵ 2002. október 14. és 18. között rendezték meg a Lángoló Hegy 2002 kutató-mentő gyakorlatot a Bükben. A gyakorlaton négy helikopter vett részt.⁶⁶ 2003. június 24. és 27. között bonyolították le a Lángoló Domb 2003 elnevezésű kutató-mentő gyakorlatot, mely során a bajba jutott légi járművek felkutatását és a sérült személyzetek mentését gyako-

rolták. A legjelentősebb (imitált) vészhelyzet Törökszentmiklóstól északra történt, ahol két légi jármű összeütközött.⁶⁷ 2003. szeptember 24. és 26. között Szentkirályszabadján nemzetközi kutató-mentő gyakorlat volt magyar, szlovák és szlovén résztvevőkkel. A gyakorlat szerint egy Mi-24-es helikopter és egy An-26-os szállító repülőgép összeütközött, melyek sérültjeit kellett ellátnia a nemzetközi kutató-mentő csoportnak.⁶⁸ 2004. szeptember 19. és 25. között bonyolították le a Cooperative Sarex hadgyakorlatot Szolnokon.⁶⁹ A magyar forgószárnyasok mellett Románia, Szlovénia, Szerbia és Montenegró helikopterei vettek részt a feladatokban. Horvátország, Olaszország és Ukrajna megfigyelőként volt jelen a gyakorlaton.⁷⁰ A gyakorlat célja volt a katonai kutató-mentő feladatok gyakorlása, különös tekintettel az országhatárok közelében végrehajtandó mentésekre.⁷¹ 2005. május 30. és június 2. között bonyolították le a Lángoló Domb 2005 elnevezésű kutató-mentő gyakorlatot Pápa–Csesznek–Nagyvázsony–Devecser térségében. A gyakorlat során egy vadászgép és egy szállítógép összeütközött. A szállítógép kényszerleszállás során összetört és kigyulladt, a vadászgép pilótája katapultált. Két katonai és a civil mentőhelikopter vett részt a mentésben.⁷² 2008. augusztus 24. és 29. között rendezték meg a Cooperative Sarex 2008 elnevezésű hadgyakorlatot, melyen Törökország, Szlovákia, Szlovénia vett részt, továbbá megfigyelőket küldött Horvátország és Ausztria. Magyar részről a honvédség mellett az Országos Mentőszolgálat, a Légimentő Kht., az Országos Rendőrkapitányság és az Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság vett részt. A legfőbb célja a gyakorlatnak a bajba jutott repülőszemélyzetek felkutatása és mentése volt.⁷³ 2008. május 21-én Hajdúhadházon a KFOR katonái MEDEVAC-gyakorlatot hajtottak végre azzal a céllal, hogy begyakorolják a zavargásokban megsérült bajtársaik mentését.⁷⁴ 2008. október 27. és november 5. között rendezték meg a Cross Landing elnevezésű magyar–román kutató-mentő hadgyakorlatot. A gyakorlat szituációja szerint két helikopter a határ közelében összeütközött, és a személyzet felkutatását és kimentését gyakorolták. A „katasztrófa” Nyírcsaholy térségében történt, és 12 főt mentettek ki a magyar és román katonai helikopterek, valamint a Légimentő Kht. helikoptere.⁷⁵ 2010. szeptember elsején és másodikán a Cross Landing 2010. elnevezésű gyakorlat keretében a szolnoki kutató-mentő helikoptert riasztották. Elsején a hajdúhadházi lőtéren kellett menteni egy helikopterbaeset pilótáit, másodikán pedig a romániai Vinga környékén volt szükség helikopterszemélyzet mentésére.⁷⁶ 2011. május 30. és június 10. között tartották a „Vigorous Warrior 2011” elne-

vezésű többnemzeti egészségügyi bemutatót német, cseh, holland, francia és magyar katonavosok részvételével. A légi mentésben az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis helikopterei is részt vettek. A bemutató célja az újszerű eljárások, képességek bemutatása volt.⁷⁷ 2012. október 8. és 11. között rendezték meg a Cross Landing 2012 magyar–román kutató-mentő gyakorlatot. A gyakorlat során a szegedi repülőtéren és Dóc környékén kellett mentési gyakorlatot végrehajtani. Október 9-én Mindszent és Szeged között egy helikopter kényszerleszállás közben autókkal ütközött. Riasztották a szolnoki kutató-mentő helikoptert is. Vizuális látás után hajtották végre a helyszín átkutatását, majd elkezdődött a sebesültek ellátása és szállítása, melyben még egy magyar és egy román helikopter vett részt.⁷⁸

TÉL

A zord téli időjárás sokszor okozott komoly fennakadásokat a kis falvak lakóinak ellátásában. Mivel a helikopter könnyedén le tudott szállni szinte minden faluban, sok esetben a tél is adott munkát a forgószárnyasoknak.

1987. január 10-én rendkívüli hóhelyzet alakult ki Magyarországon. A hófúvásoknak és nagy mennyiségű hónak köszönhetően az ország közlekedése megbénult. A katonai helikoptereket légi felderítésre és mentési feladatokra használták.⁷⁹ 1999. február 10-én rendelték el a rendkívüli időjárási készüléket a légierőnek. 18 helikopter vett részt a feladatokban, főleg Nyíregyháza–Miskolc–Sátoraljaújhely körzetében. Február 13-án a celldömölki futballpályáról felszállva egy koraszülött csecsemőt szállított katonai helikopter a szombathelyi kórházba.⁸⁰ Bógyi Zolt órnagy visszaemlékezése: „1999–2000 telén történt, amikor Északkelet-Magyarországot rendkívüli hóhelyzet sújtotta. A nyíregyházi repülőtérről vezényeltek át bennünket jó néhány helikopterrel, hogy segíteni tudjunk a bajba jutottakon. Élelmiszert vittünk a hó miatt megközelíthetetlen településeken lakó embereknek, dialízises betegeket és szülői készülő anyát szállítottunk a nyíregyházi kórházba, eltűnt embereket kerestünk a levegőből, egyszóval mentettünk mindent és mindenkit, akinek csak szüksége volt a segítségre. A kihelyezés során minden este az eligazításon megkaptuk a másnapi települések listáját, ahol már nagyon várták az elcsigázott emberek az élelmiszerral megakott helikoptereinket vagy a betegek a kórházba jutás lehetőségét. Még aznap este telefonon felhívtuk az adott helység polgármesterét és kértük, hogy tisztíttasson le a falu foci pályáján egy akkora területet, ahova le tudunk szállni (mert ugye foci pálya minden faluban van). Az egyik napon – már nem emlékszem, melyik kis fa-

lucskába vezetett az első utunk – élelmet szállítottunk. Leszállás után a teherteréből elkezdődött a csomagok kirakodása, amit a helybéliek többnyire csatárláncba állva adtak kézről-kézbe, hogy gyorsan menjen a pakolás. Még javában serénykedtek a fiúk a teherterében, amikor észrevettem, hogy egy nagyon idős néni kopogtat a helikopterfülke ablakán. Nem tudtam, mit szeretne, elhúztam hát az ablakot, mire ő bal kezében a mellkasához szorított kenyérral és egy liter tejjel közelebb lépett a combközépig érő hóban és a jobb kezét felém nyújtotta. Pénz volt benne. Szerette volna kifizetni a kenyert és a tejet, de nem merte teljesen kinyitni a markát, nehogy a forgószárny szele elfújja a pénzét. Összecsuktam a néni markát és mondtam, hogy ezt ajándékba hoztuk, ezért nem kell fizetnie, fogyassza egészséggel! Erre összetette maga előtt mindkét kezét – mint ahogy imádkozni is szoktak – és azt mondta: »Az Isten áldja meg magukat vitéz urak!« Ezekre a szavakra mindig emlékezni fogok. Többet ért minden köszönömnél, bármilyen elismerésnél, amit valaha kaptam.»⁸¹ 2003. február 10. és 21. között a rendkívüli havazás és hóviharak miatt két Mi-8-as helikoptert vezényeltek Miskolc környékére a nehezen megközelíthető települések ellátására.⁸²

GYEREKKORI EMLÉK

Végül egy személyes visszaemlékezéssel zárom írásomat. A '80-as évek elejének egyik telén súlyos volt a hóhelyzet az ország déli részén. A békés megyei kis faluban, Kaszaperen laktam. Sok hó lehullott, és az erős szél miatt a falut elzárta a külvilágtól. Elfogyott a kenyér, egyik este, emlékszem, édesanyám kis zsemle félélt sütött, hogy tudjunk vacsorázni. Másnap hómaróval megnyitották az utat a faluba és kaptunk friss kenyeret. Napközben, amikor udvaron játszottunk egyszer csak rotorzajra letünk figyelmesek. Láttam, hogy a falutól nem messze egy Mi-8-as helikopter alacsonyan repült, mely valószínűleg élelmet vitt oda, ahol még járhatatlanok voltak az utak. Az adatgyűjtés során ugrott be ez a régi emlék, mellyel egy kicsit személyesen is érintett lettem a kutatásban.

¹ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 125.

² Uo. 126.

³ Uo. 149.

⁴ www.delmagyar.hu

⁵ Büki Péter főhadnagy: A helikopteres. Néphadsereg, 1975. május 24., 9.

⁶ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 173.

⁷ Uo. 192.

⁸ Uo. 196.

⁹ M. Tóth György, Papp Gyula, Tóth László, Zsalakó István: Árviadal. Magyar Honvéd. 1998. november 13. 4–8. és M. Tóth György: Legények a gáton. Magyar Honvéd. 1998. november 20. 4–8.

¹⁰ Hársasi István: Ár ellen. Magyar Honvéd. 1999. március 26. 22, 23.

¹¹ M. Tóth György: Ismét – küzdelem az árral. Magyar Honvéd. 2000. április 21. 4–8, és Kátóna M. István: Az árvízi legenda folytatódik. Magyar Honvéd. 2000. április 28. 4–8.

¹² www.hidrologia.hu/vandorgyules/29/dolgozatok/ambusz_laszlo.html

¹³ www.fmh.hu

¹⁴ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 342.

- ¹⁵ Uo. 351.
¹⁶ www.fmh.hu
¹⁷ Szita Róbert, Szűcs László, Zilahy Tamás: Dunai Árvíz 2002. Magyar Honvéd 2002. augusztus 30., 5–8.
¹⁸ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 351.
¹⁹ Uo. 356.
²⁰ Uo. 356.
²¹ Szűcs László: Segítség az égből. Magyar Honvéd. 2004. augusztus 13., 12.
²² Juhász László szakaszvezető, Kálmánfi Gábor, Kiss Zsuzsanna főhadnagy, Nagy János alezredes, Rácz Tünde, Szabó Béla, Szűcs László: Levonult a dunai ár – katonák a Tiszánál és Bodrognál is. Magyar Honvéd. 2006. április 14., 6.
²³ Szabó Béla: Katonák a Tiszán és a Körösön. Magyar Honvéd. 2006. április 21., 12–13.
²⁴ Rácz Tünde, Szabó Béla, Szurmay Zoltán őrnagy, Szűcs László, Tóth László: Több ezer katona a Tiszán és a Körösön. Magyar Honvéd. 2006. április 28., 10.
²⁵ Szabó Béla: Újra a gáton a katonák. Magyar Honvéd. 2006. június 16., 16.
²⁶ RTL Híradó 2010.06.04.
²⁷ <http://www.onga.hu/arvizvedelem>
²⁸ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 151.
²⁹ Büki Péter: A helikopteres. Néphadsereg, 1975. május 24., 9.
³⁰ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 156.
³¹ Rólunk írták, mondták. Magyar Honvéd 2008. január, 51.
³² Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 137.
³³ www.hirszerzo.hu/hirek/2010/10/18/20101018_tiz_katasztrofa_magyarorszagon és Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 194.
³⁴ V. Gy.: Lövészet helyett tűzoltás. Magyar Honvéd 2002. június 28., 5.
³⁵ Sz. Z.: Új szerepben a Mi–24-es helikopter. Magyar Honvéd 2007. május 1., 8.
³⁶ Szűcs László: Honvédségi helikopter is oltott. Magyar Honvéd 2007. augusztus 3., 23.
³⁷ Tűzoltás a levegőből. www.jetfly.hu
³⁸ Garai Ferenc: Légi kutató-mentő szolgálat szaksemélyzet továbbképzése, tansegédlet. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Szolnok, 2000, 17.
³⁹ Szabó Miklós alezredes szíves közlése
⁴⁰ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 184.
⁴¹ Jecs Lajos őrnagy visszaemlékezése, 2012. 11. 11.
⁴² Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 222.
⁴³ S. I.: Készültségben. Néphadsereg 1988. október 1., 10.
⁴⁴ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 239.
⁴⁵ Simon László: Éjszakai kutató-mentő repülés. Top Gun. 1995/5 szám, 10.
⁴⁶ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 258.
⁴⁷ Uo. 272.
⁴⁸ Katona M. István: Mielőbbi gyógyulást. Magyar Honvéd 1996/16., 14.
⁴⁹ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 325.
⁵⁰ Uo. 380.
⁵¹ Feith László: Katonai helikopterek is segítenek a mentésben. Magyar Honvéd 2006. január 20., 12.
⁵² Kenyeres Edina: Az első... Magyar Honvéd 2006. január 27., 9.
⁵³ Dajka Attila százados visszaemlékezése. 2012. november 20.
⁵⁴ www.honvedelem.hu/nyomtat/11680
⁵⁵ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 436.
⁵⁶ Kárpáti Endre: A sötétség logikája. Aranyas 2010/12., 36–39.
⁵⁷ lhsn.hu/tiztonnas-forgoszarnyas-a-korhaz-tetejen/
⁵⁸ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 142.
⁵⁹ Uo. 150.
⁶⁰ Uo. 153.
⁶¹ Büki Péter: Segítség a levegőből. Néphadsereg 1981/49., 16.
⁶² Combined Rescue '95. Top Gun. 1995/7, 2.
⁶³ Simon László: Cooperative Chance '96. Top Gun. 1996/9., 4–7.
⁶⁴ Zilahy Tamás: Mentési gyakorlat. Magyar Honvéd 1998. július 24., 9.
⁶⁵ Kidedi: Égimentők. Magyar Honvéd 1999. július 28., 16. és 17.
⁶⁶ V. Gy.: Légi kutató-mentő gyakorlat a Bükkben. Magyar Honvéd 2002. október 25., 1.
⁶⁷ Szűcs László: Törökszentmiklós észak öt kilométer: Katasztrófa. Magyar Honvéd 2002. július 11., 12–13.
⁶⁸ Szabó Béla: (L)égimentők. Magyar Honvéd 2003. október 10., 12–13.
⁶⁹ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 371.
⁷⁰ Törös István: Segíts a bombázótisztnek. Aranyas, 2004/11., 34.
⁷¹ Zord Gábor László: Mentsük, ami menthető. Aranyas 2004/12., 28.
⁷² Szabó Béla: Lángoló Domb 2005. Magyar Honvéd 2005. június 10., 12. és 13.
⁷³ Kárpáti Endre: Kutatunk és mentünk. Aranyas 2008/12., 36–39.
⁷⁴ Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 430.
⁷⁵ Szabó Béla: Egyenruhás életmentők. Magyar Honvéd 2008/11. 32. és 33.
⁷⁶ Felszállásokat nyilvántartó napló, 781-1/2010, 781-2/2010
⁷⁷ Kálmánfi Gábor: Kórház a harctér szélén. Magyar Honvéd 2011/7. 24–26. és <http://coemed.hu/coemed/gallery/77-vigorous-warrior-2011-30-may-10-june-2011-varpalotahungary>
⁷⁸ www.lhsn.hu/cross-landing-2012/ és Felszállást nyilvántartó napló
⁷⁹ G. Tóth Sándor, Hársasi István, Sinka István, Szabó Béla, Zilahy Tamás, Zsalakó István: Hóháború. Néphadsereg 1987. január 24. 3., 8. és 9.
⁸⁰ Egri Magdi, Hársasi István, Lakatos Attila, Nemes Dénes, Zalakó István: Hóból is megárt a sok. Magyar Honvéd 1999. február 19., 4–8.
⁸¹ Bógyi Zsolt őrnagy visszaemlékezése, 2011.05.12.
⁸² Győri János: A magyar katonai repülés története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 356.

A Zrínyi Kiadó könyvajánlata

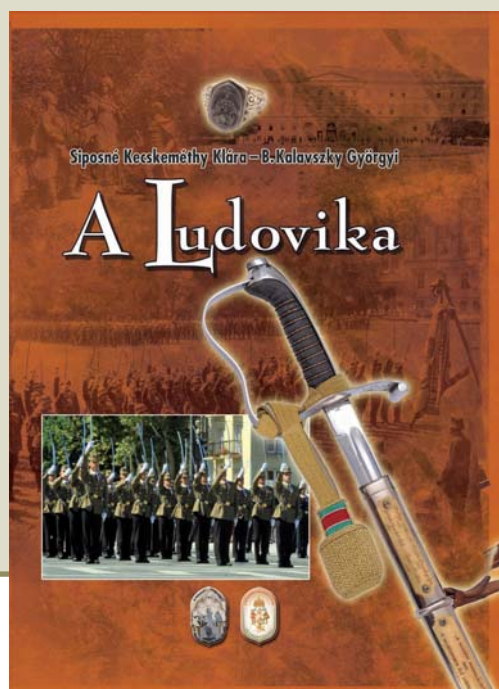
Siposné Kecskeméthy Klára–B. Kalavszky Györgyi

A Ludovika

A „ludovikás” kifejezés az idők folyamán a magyar köztudatban összeforrt a férfiasság, a hazaszeretet és az önfeláldozó bátorság fogalmával. Kik voltak ezek a bátor, fegyelmezett, nagy tudású és művelt, magasan képzett katonák, és kik az ő kései utódaik? Róluk, egykori és mai ludovikásokról szól ez a könyv.

Keménytáblás, 228 oldal, több mint 250 színes képpel

Ára: 5000 Ft

Nagy Norbert őrnagy:

A TÁVIRÁNYÍTOTT FEGYVERÁLLVÁNYOK ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

A szomszédos országok és a NATO-tagországok mindegyikében jelentős átalakítási programok indultak, illetve zajlanak a lövész (gyalogos) fegyvernem fejlesztése területén. A korszerű technológiáknak köszönhetően elsősorban a fegyverzeti eszközök és felszerelések modernizációjával, új eszközök beszerzésével kívánják hatékonyabbá tenni harcoló csapataikat. E folyamatok részeként – építve az utóbbi időben végbement technikai fejlődés eredményeire – megjelentek és egyre terjednek a távirányított fegyverállványok, melyek harcjárműre szerelve, vagy objektumok, terepszakaszok védelmére telepítve képesek megtöbbszörözni a csapatok harci lehetőségeit, védelmi képességét úgy, hogy lehetővé teszik a személyi veszteségek minimalizálását. Ez utóbbi szempont különösen a demokratikus berendezkedésű országok hadviselésére lehet nagy hatással. A távirányított fegyverek harci alkalmazása jelentősen átalakíthatja a korszerű hadseregek eszközparkját, valamint radikális hatást gyakorolhat az általuk alkalmazott harcéljárásokra.

MIRŐL IS VAN SZÓ PONTOSAN?

A távműködtetésű eszközök közé sorolhatóak a különböző távirányítású járművek, azon belül is a légi alkalmazású eszközök (UAV, UCAV, ballonokra szerelt kamerák, szenzorok), a földi járművek (tűzserész robotok, sebesült- és löszerszállító távirányítású vagy automata vezérlésű járművek), vízfelszíni távirányított hajók (felderítő- és járőr-csónakok). Másik nagy csoportjuk a távirányított fegyverállványok, melyek elsősorban járművek fegyverzeteként terjednek az utóbbi időben. Újabban ezek mobil, telepíthető változatait alkalmazzák objektumok, fontos terepszakaszok megfigyelésére, védelmére. Utóbbiak alkalmazási lehetősége új fejlesztési irányt jelölhet ki az MH szárazföldi csapatainak korszerűsítése területén.

A távirányított fegyverek, fegyverállványok, járművek közös jellemzője, hogy a kezelőszemélyzet biztonságosabb helyen, nagyobb távolságból irányítja az eszköz működését. Ezt lehetővé teszi a korszerű felderítő-, figyelő- és célzóberendezések alkalmazása (hőkamerák, elektrooptikai eszközök), a digitalizáció nyújtotta technikai lehetőség (adatátvitel), melyek társulva napjaink informatikai megoldásaival rendkívül hatékony harci eszközzé teszik ezen berendezéseket.

A nyugati szakajtóban RCW-ként (Remote Control Weapon, távirányított fegyver) emlegetett eszközökről általánosan elmondható, hogy univerzálisan kialakított, többféle fegyver hordozására képes, elektromotorokkal mozgatható fegyverállványok. Általában a gyalogság által alkalmazott fegyverekkel szerelik fel őket. Ma már korszerű harcjármű nem képzelhető el távirányított fegyverállvány nélkül. Döntően moduláris felépítésüknek köszönhetően minden járműre felszerelhetően alakítják ki a gyártók termékeiket, így a régi járművek is korszerűsíthetők velük. A fejlődés következő lépéscsofoka a járművektől független, telepíthető állványok megjelenése. Ez utóbbiak a járműre szerelhető eszközök erősebb és stabilabb lábazzal, saját áramforrással és a távirányításhoz vezetékekkel vagy rádióberendezéssel rendelkező változatai.

Ezen eszközökkel – a távolból történő vezérlésnek köszönhetően – a lövészegységek képesek a sebezhető pontjaikat (élőerő, kezelőszemélyzet) az ellenség hatásaitól (tűzétől) távolabb elhelyezni, ugyanakkor saját tüzerejükkel zavartalanul pusztíthatják az ellenfél harceszközzeit, élőerejét. Belátható, hogy a telepített állványok elsősorban a védelmi harc megvívására alkalmasak, a támadások során hatékonyan alkalmazható – önjáró – távirányítású eszközök megjelenése csak később várható.

A jelenleg gyártott állványokra különböző géppuskákat és automata gránátvetőket, illetve az állványra mereven ködgránátvető csöveket lehet rögzíteni, így a harcjárművek által használt köd- és füstgránátok az álcázási feladatokhoz is használhatók. Említésre méltó pozitívum, hogy a fegyverállványok mögöttes területen elhelyezett kijelzőinek képe valós időben továbbítható az előjáró vezetési pontjára, így a különböző szintű parancsnokok jobban áttekinthetik a helyzetet, gyorsabban hozhatnak döntéseket, illetve csökkenthető az információáramlás ideje.

Az állványok felépítése hasonló, általában erős acél állványszerkezetből – mely lehetővé teszi a vízszintes és függőleges fegyvermozgatást – és a fegyverek rögzítésére szolgáló univerzális befogóeszközökből, optikai berendezésekből, mozgató motorokból, valamint a tápegységből állnak. Ez utóbbi a járműre szerelt változatoknál a hordozó eszköz elektromos rendszeréről biztosítja az elektromotorok és az optikai eszközök energiaellátását. A telepíthető változat esetében az állvány alsó részén (talpszárain) vagy annak közelében helyezik el az akkumulátorokat. Az állvány mozgatásához, a tűzkiváltáshoz és az optikai eszközök képének továbbításához szükséges kábelek megfelelő hosszúsággal kell hogy rendelkezzenek, vagy ki kell alakítani a zavarvédett rádióirányítás technikai feltételeit.

A telepíthető fegyverállványok túlélőképessége fokozható fontos részeik páncélozásával! Így meg lehet övni őket az ellenség gyalogsági fegyvereinek tüzétől. Ha telepítésük során biztosítható megfelelően szilárd rögzí-

A LÖVÉSZCSAPATOK ÁLTAL KÖNNYEN TELEPÍTHETŐ ÉS SZÁLLÍTHATÓ FEGYVERÁLLVÁNY GÉPPUSKÁK SZÁMÁRA

tésük, akkor a tűzészeti gránátok robbanása, lökeshulláma kevésbé befolyásolja őket, illetve hatékonyabb lehet a tűzkiváltás.

Gondolatébresztő céllal megpróbálom megfogalmazni az általam vélt előnyöket, hátrányokat és egyéb észrevételeimet, melyek hatással lehetnek az alkalmazott harcéljárásokra.

Előnyök:

- Alacsony személyi veszteségek. Akár úgy is megvédhetünk egy épületet, hogy katonáink nem tartózkodnak benn, de biztonságos helyről távirányított tűzeszközökkel, kamerákkal, szenzorokkal képesek felfedni az ellenséget és ellene tevékenykedni tudnak.
- Kisebb létszámú kezelőszemélyzet szükséges, mivel egy katona több rendszert is felügyelhet (megfigyelés), illetve korszerű informatikai eszközökkel, valamint mozgásérzékelő szenzorokkal, kamerákkal a harcterület jobban áttekinthető.
- Páncéllal ellátva hatékonysága fokozható, védelmi műveleteknél képes kiváltani betonerődöket, ugyanakkor célfelülete töredéke, telepítési ideje pedig jelentéktelen a vasbeton erődítményekhez képest.
- Hatásos lőtávolsága valamivel magasabb, mint a gyalogsági (kollektív) fegyvereknek (géppuska, automata gránátvető), mivel az állvány jellemzően stabilabb, mint egy katona kezében vagy villaállványon lévő eszköz.
- Hatékony optikai berendezései segítségé-

vel valós idejű információkkal képes ellátni a harctéri parancsnokokat. Hálózatba integrálva fontos részét képezheti a felderítő, megfigyelő rendszereknek, és támogathatja a különböző szintű parancsnokokat a döntéshozatali folyamatokban.

Hátrányok:

- A lőszerutánpótlás nehézséget jelenthet, az utántöltés végrehajtása sebezhetővé teszi a tüzelőállást (rövid időre).
- Az akadályok, technikai problémák elhárítása miatt az üzembiztoság, alkalmazás megbízhatósága csökkenhet, ilyenkor ismételt az állvány közelébe kell mozogni a katonáknak.
- A biztonsági előírásokat és az együttműködés rendszabályait szigorítani szükséges, mivel a műszerek képernyőjén keresztül nehézkes lehet a célok azonosítása a harcterületen. A füst, rossz látási viszonyok különös körülményt igényelnek a fegyverek irányítótól, így a tüzelés szabályaira nagy hangsúlyt kell fektetni.
- Az állványok elektromotorjai és az optikai berendezések elektromos áramot igényelnek, így a telepek üzemideje, a hőmérsékletre való érzékenységük miatt korlátozhatják működésüket, sűrűbben kell az akkumulátorokat cserélni. Ezen feladatok a logisztikai támogatás rendszerével szemben támasztanak plusz követelményeket.

Néhány észrevétel, mely nem érinti közvetlenül az alkalmazás elméleti kérdéseit, de a gyakorlatban fontos lehet:

- Az MH kiképzési rendszerébe be kell építeni a távirányított fegyverekkel történő lövészeteket, harci kiképzést. Ehhez szükséges persze, hogy rendszeresítve legyenek ilyen eszközök. Véleményem szerint nem az a kérdés, hogy rendszeresítünk-e távirányított fegyvereket, hanem az, hogy mikor. A világ minden korszeri hadseregében megkezdődött ilyen fegyverek hadrendbe állítása, továbbá nincs olyan ideológia vagy pénztelenség, mely indokolná, hogy ne tegyünk meg mindent katonáink életének védelme érdekében.
- A hatékony alkalmazáshoz a lövészalegységek minden tagját ki kell képezni a távirányított fegyverek használatára.
- Az alkalmazás szempontjából fontos követelmények kidolgozását már most meg kell kezdeni annak érdekében, hogy megalapozott folyamat eredményeként lehessen rendszeresíteni a távirányított és telepíthető fegyverállványokat.
- Az új eszközök megjelenésével át kell gondolni azoknak az alkalmazott harceljárásokra gyakorolt hatását, illetve ki kell dolgozni a megfelelő eljárás módokat az ilyen eszközökkel felszerelt ellenféllel szembeni harcra.
- Egy új eszköz rendszeresítésekor számolni kell annak logisztikai követelményeivel. Mivel ez az eszköz alapvetően a lövészalegységeket kell, hogy erősítse, így a kihívásokkal az alegységeket támogató logisztikai szervezeteknek kell szembenézniük. A hőkamerák, elektromotorok technikai kiszolgálási feladataira fel kell készülni. Ez azt jelenti, hogy a lövészalegységek szervezetébe valószínűleg technikai szakembert és felszerelést kell biztosítani az eszközök üzemeltetési feltételeinek garan-

tálása érdekében. (Nem érdemes békében elhanyagolni a kiszolgálási, karbantartási folyamatokat, mert éles harc helyzetben nagyon megnehezítjük saját dolgunkat. Ez igaz az összes technikai eszköz üzemeltetésére.)

AZ ALKALMAZÁS LEHETŐSÉGE A MAGYAR HONVÉDSÉG CSAPATAINÁL

Napjainkban arra kell és lehet felkészülni, hogy a Magyar Honvédség jövőbeni harci feladatainak végrehajtása során képes legyen ilyen eszközöket alkalmazni, a parancsnokok ismerjék meg a berendezések, eszközök képességeit, előnyeit, hátrányait, a harctevékenységre gyakorolt hatásokat, illetve a kötelek legyenek képesek használni az említett eszközöket.

Ha a lövészalegységeket meg lehet erősíteni telepíthető távirányított fegyverállványokkal, akkor azokon a rendszeresített PKM, NSZVT, M2 géppuskákat, Minimi (M249) golyószórókat vagy automata gránátvetőket (Mk.19) lehet elhelyezni. A megfelelően telepített állványok segítségével a lövészalegységek támpontjainak, védőkörleteinek harcképessége, ellenálló képessége nagymértékben fokozható. A távirányított eszközökből a legvesélyesebb helyeken összefüggő tűzrendszert alkotó hálózat építhető ki, így ezek segítségével a támadó fél már akkor pusztítható és tűz alatt tartható, amikor még katonáink más terepszakaszon, védetebb helyen nincsenek kitéve az ellenség közvetlen tüzeinek. Ezen eszközök leküzdése nehéz feladat elé állíthatja a rohamozó ellenséget, így kénytelen lelassítani az előrehaladását, vagy megkerülő utakat keresve más irányba folytatni támadását. A telepíthető távirányított fegyverek kis méretükből adódóan jól álcázhatók, nehezen felderíthetők, mint egy ugyanilyen fegyverrel felszerelt PSZH, ugyanakkor legalább annyira nehezen leküzdhetők, ezáltal jelentős akadályt jelentenek a támadó ellenség szemszögéből.

A rendszeresítendő harcjárművek és fegyverek fajtájától függően elképzelhető, hogy a védelmi harcot az alegység a PSZH-k távirányítható és telepíthető fegyverállványai-

JÁRMŰRE ÉPÍTHETŐ ÁLLVÁNY A HASZNÁLATÁHOZ SZÜKSÉGES KÉPERNYŐVEL ÉS VEZÉRLŐEGYSÉGGEL

val, de a járművek nélkül vívja meg. Ilyen lehet a beépített területen vagy erdős, hegyes területen folytatott harc, amikor nincs lehetősége, vagy értelme a járművek harcbevetésének.

GONDOLATOK A HARC ALKALMAZÁSSAL KAPCSOLATOSAN

Szakaszonként eggyel számolva, (statikus) védelemben a 400 m széles és 300 m mély szakasz támpont² tűzrendszerébe kell az eszközt elhelyezni. A fegyver hatásos lőtávolsága 1000–1200 m lehet, így a peremvonalban vagy az előtt telepített állvány tüzelési szektora lefedi az egész szakasz tüzelési sávját, sőt a szomszéd szakaszok eszközeivel megfelelő átfedésekkel lehet egy összefüggő távirányított tűzrendszert kialakítani. Az állvány kezelőszemélyzete egy fő, de a huzamosabb figyelés biztosítása érdekében célszerű váltva két főt kijelölni erre a feladatra. Mivel a kezelő csak a képernyőre koncentrálhat, ezért közvetlen biztosítására legalább két katonát a közelébe kell elhelyezni, hogy fedezzék a támpont mélységében elhelyezett kezelőket. Az állványt úgy kell telepíteni, hogy tüzelési lehetőségei maximálisak legyenek, a tüzelőállás (TÁS) helye egy jó kilátással (figyelési és tüzelési lehetőséggel) bíró tereppont lehet, azonban a rejtett megközelítési utakat, illetve a lehetséges holtterek miatt a szakasz tűzrendszerét a fegyverállvány tüzelőállásához kell igazítani. Ez a gyakorlatban azt jelentheti, hogy további kettő-négy katona harcfeladata lesz a fegyverállvány védelme (közelbiztosítása). Mindezek mellett a fegyverállvány közelében, lehetőleg védett helyen szükséges elhelyezni egy vagy két katonát az állvány esetleges meghibásodásának (akadály) elhárítására, esetleg újratöltésére. A tartaléklőszer-javadalmazást célszerű az állvány közelében, a földbe ásott gödrökben tárolni. Az állvány telepítésekor törekedni kell a rejtett megközelítés lehetőségére a támpont hátsó részéből, ennek érdekében a TÁS kialakítása során rejtett útvonalat (futóárkot) javasolt kiépíteni. Magát a telepített állványt hatékony álcázással kell ellátni, hisz az ellenfél elsődleges célpontja lesz, így felfedésére, elpusztítására nagy erőket fog bevetni. A szakaszparancsnok elgondolása során a szakasz harctevékenységet ennek megfelelően tudja kialakítani. Amíg az ellenség nagy erővel igyekszik leküzdeni a támpont szélén vagy előterében beásott fegyverállványt mint fontos tűzeszközt, addig a szakasz – nem várt irányból – más eszközeivel, hatékony manőverekkel és tűzcsapásokkal lepheti meg.

Amennyiben több távirányított állvány is beilleszthető a szakasz tűzrendszerébe, akkor a szakaszparancsnok további lehetőségeket kap arra, hogy ezen eszközök rejtett elhelyezésével és a harc különböző fázisaiban történő harcbevetésével (tűzmegnyitásával) megragadja a kezdeményezést és meglepje a rohamozó ellenséget. Ugyanakkor fentiekből következően több erő szükséges az állványok alkalmazásának biztosítására.

Ha a támponton kívül, nagyobb távolságban (200-300 m) rejtett tűzfegyverként alkalmazzzák az állványt, az szintén előnyökkel jár. Előnynek tekinthető, hogy az ellenség a peremvonal és a fontosabb tűzeszközök felderítésekor nehezen tudja a támpont-

SZINTÉN JÁRMŰRE SZERELHETŐ ESZKŰZ, MELYEN AZ OPTIKAI BERENDEZÉSEKET PÁNCÉLOZÁSSAL VÉDETT MÓDON HELYEZTÉK EL

gi fegyverek tüzevel biztosított, előretolt támpontban lévő távirányított tűzfegyvercsoporttal váltanánk ki, az – a korábban elmondottakból adódóan – nagyon sok előnnyel járna. Hátrányként egyértelműen az állványok valószínűsíthető elvesztését lehet megemlíteni, azonban tűzükkel, tevékenységükkel nagyban képesek hozzájárulni a védelmi harc sikeréhez.

Hogy milyen befolyással van a védelem felépítésére, a különböző támpontok, védőkörletek méretének jelenleg alkalmazott normáira a távirányított fegyverek megjelenése, azt nehéz meghatározni, de véleményem szerint a szakasz- és század-támpontok mélysége és szélessége mindenféleképpen újragondolandó. Az állványon lévő fegyverek nagyobb hatásos lőtávolsága, a jobb felderítő- és célzóberendezések megjelenése hatékonyabb tűzlehetőségeket biztosít az alegységek számára. Mindez persze csak akkor igaz, ha a domborzat, növényzet és látási viszonyok lehetővé teszik a maximális hatásos lőtávolságok kihasználását. A hőkamerák, korszerű éjjellátó berendezések megjelenése szintén a tűzlehetőségek növelésének irányába mutat. A támpontok méreteinek meghatározásakor természetesen elsődlegesen az adott alegység harci lehetőségeit befolyásoló szervezeti felépítést (pl. három- vagy négyrajos a szakasz), a támogatók, megerősítők képességeit kell figyelembe venni. Ugyanakkor az alegységek között lévő hézagok zárása (műszaki zárrakkal), illetve tűzzel való biztosításának lehetősége szintén fontos tényező lehet. Erre a célra is kiválóan alkalmazhatóak a távirányított fegyverek, hisz maga az eszköz a támponttól messzebb is elhelyezhető, olyan területen, ahonnan jó tüzelési lehetőségei vannak, ugyanakkor kameráján keresztül irányozója, illetve az alegység parancsnoka más „szemszögből” is rálátással van a harcterületre. Ezen eszközökkel hatékonyan megakadályozható az ellenség felderítő, diverzánserőinek beszivárgása védelmi rendszerünk résein, a mögöttes területekre. Erre a célra még az akadály vagy lőszerhiány miatt harc képtelen állványok is megfelelnek, hisz optikai berendezéseik képét továbbítani lehet, ezáltal előretolt vagy rejtett figyelőként valós idejű információkkal segítik a parancsnokokat.

Másik fontos alkalmazási terület a békefenntartó műveletek során a különböző őrzés-védelmi tevékenységek ellátása. Gondoljunk csak el, milyen jó lenne, ha katonáink Afganisztánban úgy láthatnák el őrzés-védelmi feladataikat, hogy egy irodában, bunkerben kell képernyőket figyelve teljesíteniük szolgálatukat, nem pedig egy őrtoronyban vagy útszélmen állodgálva, kitéve az ellenség figyelő szemének, bombáinak és tűzfegyvereinek.

Békefenntartó, válságkezelő feladatok során a telepíthető fegyverállványok és telepíthető szenzorok, kamerák hálózatából fontos objektumok (táborok, alagutak, veszélyeztetett menetvonalak, vasutak) védelmére nagyobb

tól messzebb elhelyezett tűzeszközt felderíteni, így a harcban nem várt helyzetbe kerülhet. Az ilyen, a védelem peremvonalától messzebb elhelyezett géppuskák korábbi szétbontakozásra, a roham ütemének lassítására, a támadás irányának elterelésére kényszeríthetik a támadót, ezzel erőinek átcsoportosítására, tartalékok idő előtti harcbevételére szorulhat. További előnynek tekinthető, hogy a szakaszparancsnok valós idejű információkat kap a peremvonalától messzebb, esetleg be nem látható helyeken az ellenség előrenyomulásáról, erejéről. Hátrány lehet, hogy akadály esetén a fegyver nem képes folytatni a tüzelést, azonban a kamera miatt ilyenkor előretolt vagy rejtett figyelőként továbbra is képes információval szolgálni a szakaszparancsnok részére.

Ha nem szakaszszinten, hanem századszinten kívánjuk összevonni az ilyen eszközöket, akkor a nagyobb tűzerő (NSZVT, M2) géppuskákkal célszerű felszerelni az állványokat. Ilyenkor, ha a terep vagy a védendő objektum (híd, terepszakasz) lehetővé teszi, akkor a távirányított eszközökből összefüggő tűzrendszerrel rendelkező hálózat is kialakítható.

Kissé magasabb szinten gondolkodva: egy védelemben lévő zászlóalj a biztosítási övben előretolt állásban (EÁS) védelmi harcot folytató, szakasz erejű alegységet különíthet ki magából. Ezen erő alkalmazásának célja, hogy a támadó ellenséget idő előtti szétbontakozásra kényszerítse, erőinek előrevonását lassítsa, akadályozza felderítők, harcbiztosító erőinek tevékenységét. Az EÁS-ban lévő alegységet azonban a védelmi harc folyamán vissza kell vonni a saját peremvonalunk mögé, ez a mozgás nagyban veszélyezteti a szakaszt, mivel az ellenséggel harcérrintkezésben vagy annak közvetlen tüzhatala alatt kell hátrahozognia.³ Ha ezen erő feladatát egy távirányított fegyverekből álló, műszaki zárrakkal és gyalogsá-

AZ EGYIK LEGELTERJEDTEBB ÁLLVÁNY KISEBB JÁRMŰVEKHEZ

technikai őrző-biztosító hálózatok alakíthatóak ki. Ezek üzemeltetése során egy kezelő természetesen több állványt is felügyelhet, illetve minden kamera képét láthatja, így kevés emberrel, biztonságos körülmények között lehet nagy területeket ellenőrzés alatt tartani, a terroristatámadásokat megelőzni vagy idejében jelezni. Ha hozzávesszük, hogy ezen eszközök kiegészíthetők távirányított vagy automata repülő eszközök (UAV) üzemeltetésével, akkor meglehetősen nagy területek, menetvonalak tehetők biztonságosabbá. Arról nem is beszélve, hogy akár felfegyverzett légi eszközök (UCAV), akár a megfelelő helyen elhelyezett fegyverállványok segítségével azonnal vagy rövid időn belül meg is kezdődhet a hatásos ellentevékenység, az ellenség pusztítása, úgy, hogy magyar katona élete nem kerül veszélybe. Természetesen a kiépített rendszereket karban kell tartani és a harci sérüléseket ki kell javítani, tehát megfelelő védelmi képességekkel (készenléti erők) rendelkező alegységeknek továbbra is jelen kell lenniük, illetve meg kell jelenniük a veszélyeztetett helyeken, azonban tevékenységük, a harci események valós időben nyomon követhetőek a különböző vezetékes pontokon, így a lehető leggyorsabban nyújtható segítség a bajba jutott erőknek.

ÖSSZEGRZÉS

A technológia adott, az első példányok már megjelentek a nyugati és más korszerű hadseregekben (pl. kínai, izraeli).⁴ Fontos kérdés az anyagi eszközök rendelkezésre állása. Véleményem szerint ez relatív, hisz a fegyverállványok beszerzése nagyságrendekkel olcsóbb a bonyolult, drága harcjárműveknél vagy harci repülőeszközöknél, igaz nem is azok kiváltására, sokkal inkább képességeik kiegészítésére, hatékonyságuk növelésére használhatóak. Pontosan azért, mert viszonylag egyszerű felépítésűek, alkotórészeik a polgári ipar más területeiről olcsón hozzáférhető, illetve mert a haditechnikai eszközöknek egy viszonylag új területéről van szó, akár a hazai ipar bázisán is érdemes lehet fejlesztésbe fogni.

Véleményem szerint a telepített (telepíthető) állványok rendszerbe állítása jóval rövidebb időn belül és alacsonyabb költségvonzattal megvalósítható, mint azt sokan gondolnák. Egyrészt azért, mert már nagy sorozatban készülnek ilyen, harcjárművekre szerelhető állványok, másrészt azért, mert nincs szükség fegyverek vásárlására, a jelenleg rendszeresített PKM, M249, M2, NSZVT eszközök, esetleg Mk.19 gránátvetők alkalmasak az állványokhoz.

Hosszabb távon érdemes egy tervezett innovációs folyamat keretében⁵ telepíthető, majd később önjáró fegyverállványok létrehozásán dolgozni hazai és exportcélra, hisz viszonylag korán tudnánk megjelenni egy új termékkel a nemzetközi piacokon. A hazai gazdaságra gyakorolt hatását nem kell ecsetelnem, ugyanakkor, ha kezdetben a termék ára kissé magasabb is lenne, mint a nagyobb szériában gyártandó amerikai, kínai vagy más eszközöké, a hazai adóbevételeken, munkahelyeken keresztül a védelemre fordított pénzügyi erőforrások java része itthon maradna.

Az általam javasolt koncepció szerint első

lépésként meglévő korszerű külföldi technológiák megvásárlásával és átalakításával (telepíthetőség megerősítése, páncélozás, vezetékek és akkumulátorok beépítése) a harcoló kötelékeket fel lehetne szerelni egy olyan hatékony eszközzel, mely a nemzetközi békefenntartó műveletek során és a hagyományos védelmi harctevékenységekben egyaránt növelné a csapatok hatékonyságát és csökkentené a potenciális veszteségeket. Ha szakaszonként egy-három, vagy századonként (egy szakaszba szervezve) három-hat ilyen telepíthető fegyverállvánnyal szerelnék fel a lövészalegységeket, az MH-szinten sem jelentene többet 54–162 darab eszköznél. Ha már csak a felajánlott erőket (jelenleg 2 zászlóalj, a jövőben 3–4 szükséges) fel tudnánk szerelni, az 18–54 darabot jelentene, kiképzési célú és tartalék állványokkal együtt tehát már néhány tucat eszközzel komoly harciképesség-növekedést tudnánk produkálni.

(Köszönöm a cikk megalkotásához nyújtott segítségét Praveczi Zoltán nyugállományú ezredes úrnak – a szerző.)

¹ A páncélozásnak nem kell nagy jelentőséget tulajdonítani beszerzés, kialakítás szempontjából, hisz rendkívül kis felületekről van szó. Véleményem szerint, ha egy 10-12 mm vastag acéllemezről készített dobozt rögzítünk a fegyverállványon, mely képes befogadni és megóvni az optikai eszközöket és a géppuska fontosabb részeit, esetleg a mozgató motorokat, akkor elegendő egy 25 cm×25 cm×70 cm-es burkolatot készíteni, melynek tömege nagyságrendileg nem haladja meg a 60 kg-ot. Ez persze nem könnyű, a kezelőszemélyzetnek az állványt mindenféleképp részre szétzerelve kell tudni mozgatni, illetve képesnek kell lenni szét- és összeszerelni. Azonban, ha sikerül a gyalogsági fegyverek tűzétől valamelyest megóvni a tüzesszöket, az azt jelenti, hogy az ellenfélnek jóval nehezebb lesz leküzdeni, lényegében kénytelen lesz páncéltörő fegyvert alkalmazni ellene; azonban ne feledjük, hogy a páncéltörő irányzónak szemből ez egy 25x25 cm-es célfelület, melyet csupán az állvány középső része növelhet valamely mértékben, maximum két-háromszorosára. Persze lehet ellene lépni mesterlövész-fegyverekkel, ilyenkor az optikai eszközök rombolásával lehet hatékonyan semlegesíteni az állványt, de acél árnyékolókkal megnehezíthető az ellenséges mesterlövész dolga is.

² A korábbi harcászabályzatok és a kidolgozás alatt lévő MH Szárazföldi Haderőnének Harcászabályzata IV. kötet (raj, szakasz) 4. fejezetben (Védelem), (4.4, 77.) foglaltak szerint.

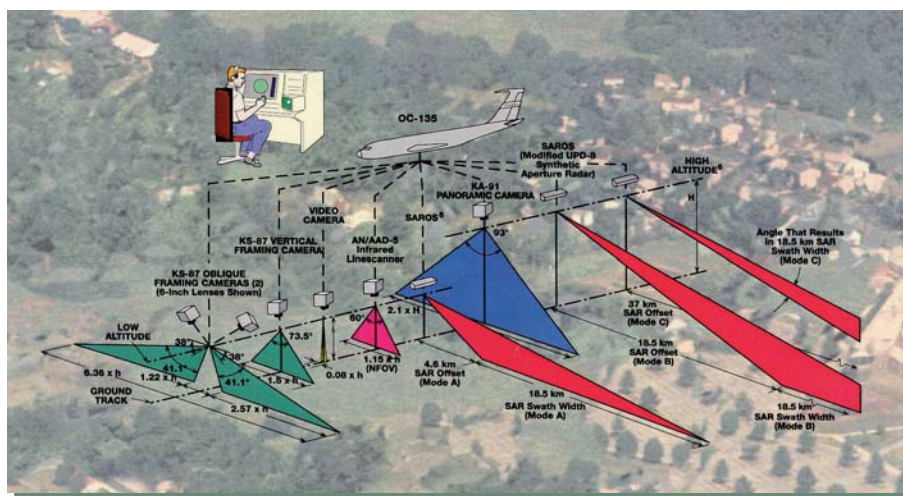
³ Mindezt úgy, hogy nemcsak az ellenség, de a saját csapatok tüze is veszélyezteti, tehát a zászlóaljparancsnoktól rendkívüli koordináló képességet, az aleggységektől, fegyverkezelőktől rendkívüli tűzfegyelmet követel.

⁴ Jane's International Defence Review, 2013. február, 11. o.: NORINCO rolls out enhanced RWS.

⁵ Akár a jelenleg támogatott HADIK- (Hadiipari korszerűsítési) terv keretében.

Molnár Otília:

DIGITÁLIS KAMERA ALKALMAZÁSA A NYITOTT ÉGBOLT SZERZŐDÉS SZERINTI MEGFIGYELŐ REPÜLÉSEKBE ÉS AZ ÁLLAMI FELADATOK SORÁN

AZ AMERIKAI OC-135-ÖS NYITOTT ÉGBOLT MEGFIGYELŐ REPÜLŐGÉP, VALAMINT MŰKÖDŐ ÉS TERVEZETT SZENZORRENDSZER

A Nyitott Égbolt Szerződést (továbbiakban: szerződés), melynek Magyarország az egyik letéteményese, a nyitottság és áttekinthetőség javítására, a bizalom- és biztonságerősítés érdekében hozták létre. Az 1992-ben aláírt szerződéshez napjainkig 34 ország csatlakozott, amelyek ezáltal jogosultságot szereztek és kötelezettséget vállaltak az egymás területe feletti megfigyelő repülések végrehajtására és fogadására.

A megfigyelő repülések során meghatározott szenzorok alkalmazhatók, így panoráma- és sorozatfelvétel fényképezőgépekkel és videokamerákkal készíthetők légi felvételek a részes államok érdekes területeiről. Az infravörös-vonalas letapogató eszközök (IRLS) és az oldalra néző szintetikus nyílású radarberendezések (SAR) alkalmazásáról a tagállamok konszenzusa jutottak, de a használat módját és feltételeit még nem dolgozták ki. A rendszerben levő analóg kamerák pankromatikus (fekete-fehér) filmre exponálnak, a videoeszközök mágnesszalagra rögzítik a légi felvételeket.

A digitális technológia térnyerése a légi

DIGITÁLIS SZENZOROK

fényképezésben is a digitális szenzorok alkalmazásának igényét hozta magával. A Nyitott Égbolt Szerződés részes államai szándékukat fejezték ki a digitális érzékelő eszközök adaptálásában, jelenleg a felvételezés kritériumainak és a digitális állományok kezelésének szabályai kialakítás alatt állnak.

Az alkalmazott eszközöket és az adattárolás és -feldolgozás berendezéseit a rendszerbe állítás előtt minden esetben hitelesítik, ami azt jelenti, hogy a szerződés által előírt maximális terepi felbontást (amely sorozatfelvétel,

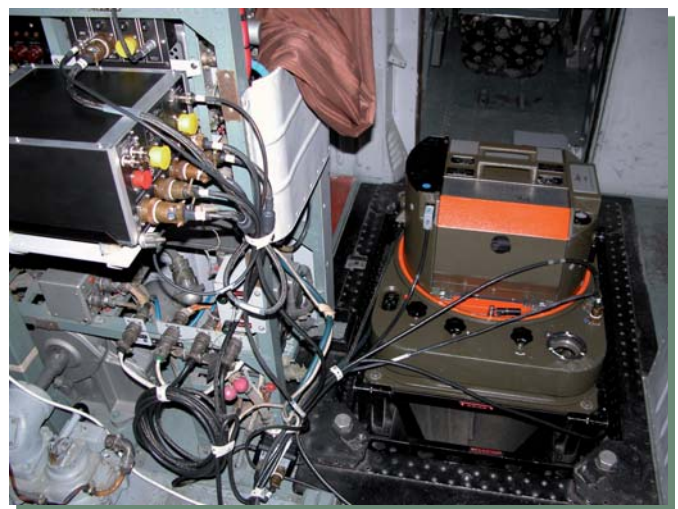
AZ OROSZ TU-214ON NYITOTT ÉGBOLT MEGFIGYELŐ REPÜLŐGÉP SZENZORJAI: ANALÓG ÉS DIGITÁLIS KAMERÁK...

...ÉS A SZENZOROK KEZELŐFELÜLETE

A JELENLEGI MAGYAR NYITOTT ÉGBOLT-SZENZORRENDSZER: AZ AN-26-OS REPÜLŐGÉP...

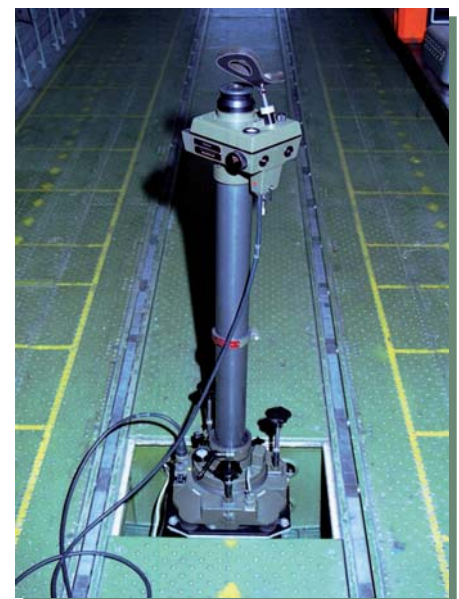
... A CCNS-4 KAMERAVEZÉRLŐ-RENDSZER...

panoráma- és videokameráknál 30 cm) és az ehhez kapcsolódó minimális repülési magasságot egy hitelesítő repüléssel igazolni kell a részes államok képviselői előtt. A digitális szenzorok hitelesítése az analóg kamerákéhoz képest összetettebb folyamatot jelent. A részes államok felől felmerül a technikai-bizalmi kérdés: hogyan garantálható ez a maximális terepi felbontás? Hogyan biztosítható az, hogy a repülések során nyert és rögzített digitális adatok egy speciális utófeldolgozás során nem módosíthatók olyan mértékben, hogy az eljárás a terepi felbontás megjavítását okozza a felvételeken? Ez az a felvetés, amely a legnagyobb bizonytalansági tényezőt hordozza, és különös körültekintésre sarkallja mind megfigyelőként, de legfőképpen megfigyelt félként a tagállamokat. A megoldás az alkalmazási eljárások szigorú szabályozásában van: a garanciát a digitális állományok előírás szerinti kezelése, tárolása, feldolgozása biztosítja (pl. szabványosított formátumok, feldolgozó programok).

Az új technológia melletti elkötelezettséget mi sem bizonyítja jobban, minthogy több részes állam is – Oroszország, Svédország, Norvégia és az Egyesült Államok, valamint a C-130 típusú repülőgépet alkalmazó POD-csoport három tagja: Kanada, Franciaország és Olaszország – a digitális

szenzorok hitelesítését tervezi az elkövetkező évek folyamán. Figyelemre méltó, hogy az Oroszországi Föderáció három repülőgéptípust is digitális érzékelőkkel kíván felszerelni, így az európai kontinensen használt AN-30 és az elsősorban az Egyesült Államok és Kanada felett alkalmazott TU-154 típusok mellett a teljesen újonnan rendszerbe állítandó két darab TU-214ON (TU-214 Открытое Небо, amely angolul TU-214OS, mint Open Skies) repülőgépet is. Ez utóbbiak egyike még analóg szenzorrendszerrel is rendelkezne, a másik repülőgépen azonban csak digitális érzékelőket alkalmaznának, közöttük a Z/I Imaging DCM II₁₄₀ típusú kamerákat, IRLS- és a SAR-berendezéseket.

Magyarország szándéka a szerződés részes államaként és letéteményeseként, hogy önállóságát és függetlenségét megőrizze saját megfigyelőrendszerének (AN-26 típusú repülőgép, RC-30-as légifényképező kamera, CCNS-4 kameravezérlő) és kidolgozó-laboratóriumának (Kodak légifilm-hívógép, Scanatron légifilm-másoló) megtartásával. A hosszú távú elgondolásokban, a műszaki színvonal megőrzése érdekében pedig a technológiaváltás kell hogy szerepeljen. A HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság (továbbiakban: HM

... VALAMINT A LEICA RC-30-AS LÉGIFÉNYKÉPEZŐ KAMERA ÉS A HOZZÁ TARTOZÓ NAVIGÁCIÓS TÁVCSŐ

Zrínyi Nonprofit Kft.) által üzemeltetett digitális légifényképező kamera alkalmazásával lehetőség nyílna nemcsak a Nyitott Égbolt megfigyelő repülések teljesítésére, de állami

Gál Csaba ny. mk. ezredes:

NEMZETKÖZI KATONAPOLITIKAI ÉS HADITECHNIKAI SZEMLE

A MAL Zrt. X. SZÁMÚ TÁROZÓJÁRÓL KÉSZÍTETT TÉRKIÉRTÉKELÉS

feladatok végrehajtására is – a térképészeti célú felhasználástól a környezetvédelmen át a katasztrófaelhárításig. Megfontolandó lenne egy olyan – minden eshetőségben bevethető, azonnali eredményt nyújtó – szenzorrendszer (repülőgép és kamera) kialakítása, amelynek rendeltetése az állami szervek kiszolgálása: a honvédség, rendőrség, katasztrófavédelem, földhivatal stb. mint felhasználók számára biztosítandó alapanyagok előállítására.

Az állami szervek együttműködésére jó példaként említhető a HM Zrínyi Nonprofit Kft. Légifényképész Alosztálya által – eredetileg egy honvédelmi célú adatbázis elkészítése érdekében – 2010. szeptember 20-án végrehajtott repülés, amely során a MAL Zrt. katasztrófát szenvedett X. számú vörösiszap-tározóját is felvételezték. Az már csupán a véletlen műve volt, hogy a légi fényképek a haváriához (2010. október 4.) időben legközelebb eső állapotot örökítették meg, a területről frissebb műholdkép sem állt rendelkezésre a katasztrófa okait feltáró vizsgálatok során. A HM Zrínyi Nonprofit Kft. Fotogrammetriai Alosztálya által végzett térkiértékelés eredményeként megállapíthatóvá vált a felhalmozott zagy magassága és térfogata, valamint a tározó falainak állapota; az adatokat a társaság átadta a Nemzeti Nyomozó Iroda számára, melyek kulcsfontosságú birtok a bizonyítási eljárás során.

A jövő tehát már elkezdődött, és a szakemberállomány készen áll az új technológia alkalmazására. A kérdés csupán annyi, hogy az adatgyűjtő- és tesztrepülések elemzése után a Nyitott Égbolt Szerződés részes államai mikor kezdik meg a hitelesítési eljárásokat és miderre Magyarország hogyan és milyen elkötelezettséggel reagál.

Hivatkozás:

Open Skies Informal Discussion on Certifications (12 June 2012 Vienna)
<http://www10.giscale.com/nbc/articles/1/1098897/Z-Imaging-DMC-II-first-aerial-digital-cameras-be-implemented-Open-Sky-Treaty>

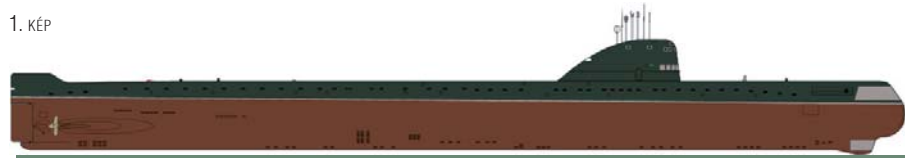
Forrás a képekhez:

http://dtirp.dtra.mil/pdfs/os_110307_tu214.pdf
<http://www.ruaviation.com/news/2012/4/4/903.jpg>
http://visualintell.com/whitepapers/Petrie_Visual_Intelligence_GEO-6-2012.pdf

ORSZORSZÁG ELSÜLLYESZTETT TENGERALATTJÁRÓ KIEMELÉSÉT TERVEZI

Szeverodvinszk hajógyárában 1958 nyarán kezdődött meg a Projekt 645 elnevezésű tengeralattjáró-osztály első, de végül utolsó hajójának, a K-27-nek az építése. A tengeralattjáró egy November-osztályú hajó kissé átalakított hajótestét kapta, hogy elférjen benne két új fejlesztésű, VT-1 típusú kísérleti nukleáris reaktor. A VT-1 sajátossága, hogy hűtőközege folyékony fém, pontosabban ólom és bizmut ötvöze (a bizmut a félfémekhez tartozik). A két anyag alkalmazása nem véletlen: mindkettőnek alacsony az olvadáspontja, egy meghatározott százaléku bizmuttartalom esetében pedig az ötvözet már 150 Celsius-fok alatt folyékony halmazállapotú lehet, miközben forráspontja 1000 fok felett van. Az alkalmazott ötvözet további pozitív tulajdonsága, hogy az olvadt ólom térfogata kisebb, a megolvadt bizmuté pedig nagyobb, mint szilárd állapotban, így a közös térfogat „munka közben” gyakorlatilag nem változik. (1. kép)

1. KÉP

A K-27 vízre bocsátása 1962 tavaszán történt, majd 1963 őszén szolgálatba állt az Északi Flottánál mint kísérleti támadó tengeralattjáró. A reaktorokkal a kezdetektől fogva voltak problémák, ennek ellenére a K-27 közel öt éven keresztül alkalmas volt különböző kísérletek végrehajtására. 1968. május 24-én azonban az egyik reaktor működésében komoly problémákat észleltek: radioaktív sugárzó gáz szivárgása következett be. A személyzet nagyrészt gamma-sugárzást és termikus neutronokat észlelt, valamint – kisebb mértékben – alfa- és béta-sugárzást. A műszakiak valószínűleg nem voltak eléggé képzettek ahhoz, hogy felismerjék a hiba okát (a fűtőelemek meghibásodását), és igyekeztek a reaktort megjavítani. Mire rájöttek, hogy a reaktor a tengeren nem javítható, addigra már az állomány kilenc tagját halálos sugárdózis érte. Kiderült, hogy a reaktormag mintegy ötödének nem volt elég hatékony a hűtése, a túlmelegedett felületek megrepedtek, a sugárzó anyag bejutott a hűtőfolyadékba, majd további repedéseken keresztül a levegőbe. A reaktorok 1973-ig különböző kísérleteket hajtottak végre, majd felhagytak a kísérletezéssel, mert időközben korszerűbb tengeralattjárókat rend-

szerezítettek a szovjet haditengerészetnél. A K-27 végül 1979 elején került ki a haditengerészet állományából, majd 1981 nyarán a reaktorteret furfúrl-alkohol és bitumen keverékével töltötték fel, amely egy idő után megszilárdult és elszigetelte a sugárzó anyagokat a környezettől.

A tengeralattjárót 1982 szeptemberében a Novaja Zemlja egyik öblében (fjordjában) elsüllyesztették. A művelet elsőre nem sikerült teljesen, mert a víz itt csak 33 m mély, a mintegy 110 m hosszú hajótest pedig ferdén süllyedt, és amikor az orra leért a tengerfenékre, a tat még kilátszott a vízből. Azt egy vontatóhajóval megrongálták, a ballaszttartály megsérült, így a hajó végül elsüllyedt. A művelet nem a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség előírásai szerint történt, mert ahhoz legalább 3000 méteres mélység kellett volna. Azóta az elsüllyesztett tengeralattjáró körzetét több alkalommal megvizsgálták, utoljára 2012-ben. Mintákat gyűjtöttek a tengervízből, a tengerfenékről és a környék élővilágából, majd elemezték őket. Az eredmények azt bizonyították,

hogy a sugárzási szint stabil, vagyis a reaktor szigetelése jól működik. 2013-ban búvárok mintát vesznek a hajótest burkolatából, így a szakemberek megvizsgálhatják, hogy a 30 év alatt a tengervíz milyen korrodáló hatással volt a hajótestre. Megvizsgálják a tengerfenék jellemzőit is, majd eldönthetik, hogy milyen módszerrel emelik felszínre a tengeralattjárót. A végső cél, hogy a reaktorok üzemanyagát biztonságba helyezték.

SZAUÍD-ARÁBIA TÖRÖK FEGYVERZET BESZERZÉSÉT FONTOLGATJA

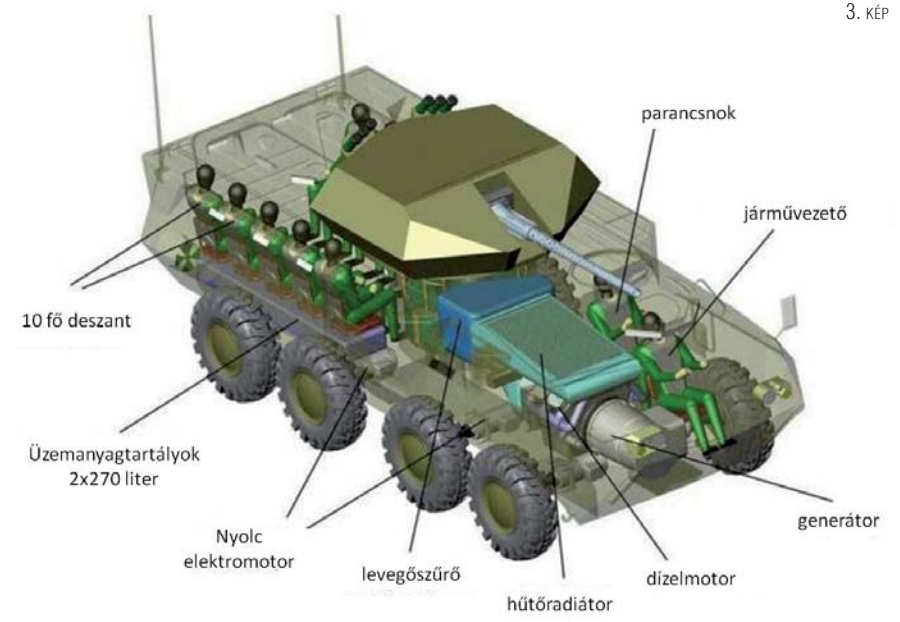
A szaúdi haderő vezérkari főnöke április közepén Törökországban tett hivatalos látogatást. Az állami és a katonai vezetőkkel folytatott megbeszélésein felvetette, hogy a szaúdi haderőt érdekli bizonyos török hadieszközök, különösen az Anka típusú pilóta nélküli felderítő repülőgép és az Altay harckocsi. Az Anka sorozatgyártása valószínűleg 2013-ban megkezdődik, míg az Altay első példányának összeszerelését 2012 végén fejezték be, sorozatgyártását 2015-ben szeretnék elkezdni. A török gyártó a harckocsival a nemzetközi piacon is megjelenne. Tervezett darabára 5,4 mil-

lió dollár, ami az amerikai Abrams harckocsi árának mintegy 60%-a. Szaúd-Arábia törökországi fegyverrendelése elérheti a 2 milliárd dollárt. (2. kép)

2. KÉP

UKRAJNÁBAN ELEKTROMOS HAJTÁSÚ HARCJÁRMŰ FEJLESZTÉSÉN DOLGOZNAK

Az ADCOM Military Industries cég (székhelye Abu-Dzabiban van) megbízásából az ukrán Nemzeti Műszaki Egyetem szakértői más cégek, köztük a Siemens szakembereinek bevonásával kidolgoztak egy olyan univerzális harcjárműtetet, amely elektromos meghajtású és a későbbiekben különböző rendeltetésű harcjárművek alapja lehet. A fejlesztés eredményeként megépítették a jármű járóképes makettjét, meghatározták szerkezeti elemeinek elhelyezkedését, elkészítették és szabadalmaztatták a D-80 típusú dízelmotort

3. KÉP

gyarázatot. A Morpheusz rendeltese katonai objektumok védelme lesz, amelyet 5 km hatótávolságú rakétaival lát majd el. (4. kép)

IDEIGLENES FELSZÁLLÁSI TILALOM A FINN LÉGIERŐ HORNETJEI SZÁMÁRA

2013 áprilisában a finn légielő F-18C Hornet típusú repülőgépei rövid időre földre kényszerültek. A gyártó Boeing cég a katapultülés-rendszerben gyártási hibát fedezett fel: az ülést kivétő pirotechnikai eszköz nem mindig indul be, illetve kihagyásokkal működik. A tilalom miatt egy betervezett háromnapos gyakorlat is el kellett halasztani. A felszállási tilalom nem vonatkozott a kétüléses F-18D változatra, ezért a pirotechnikai töltetek kicseréléséig a kétüléses gépekkel látták el a készségi szolgálatot. A finn légielő az első Horneteket 1995-ben kapta, az előregedett szovjet MiG-21 és a svéd Saab 35 Draken típusokat váltották fel velük. A légielő jelenleg 54 darab együléses és hét darab kétüléses változatot tart hadrendben. A gépeken jelenleg korszerűsítési munkálatokat hajtanak végre: új fedélzeti elektronikus berendezéseket kapnak, valamint alkalmassá teszik őket AGM-158 típusú robotrepülőgép hordozására. A 61 gép korszerűsítése 700 millió euróba kerül. (5. kép)

és az erőátviteli rendszert. A jelenlegi elképzelések szerint a harcjármű alapfegyverzete a Tájfún elnevezésű modul lesz. Fegyverzetébe tartozik egy 30 mm-es ZTM-1 (2A72) típusú géppágyú (500 löszerrel) és egy vele párhuzamosított 7,62 mm-es PKT golyószóró (2000 löszerrel). A géppágyú hatótávolsága 4000 m, tűzgyorsasága 330 lövés percenként. A golyószóróval az előerő 1500 m távolságig hatásosan támadható. A két párhuzamosított fegyver függőleges síkban -5 és +65 fok közötti tartományban alkalmazható, lassan repülő eszközök (helikopterek) ellen 2500 m távolságig hatásos. A csöves fegyverzetten kívül kettő vagy négy irányított páncéltörő rakétát is hordozhat. A jármű a kétfős személyzet mellett 10 fő lövészt egyéni fegyverzetel szállíthat. A járműről kiszivárogtatott hírek arról nem szólnak, hogy a dízelmotorral meghajtott generátor által előállított elektromos energia közvetlenül, vagy akkumulátor közbeiktatásával hajtja az elektromotorokat. A második változat a valószínűbb. Akkumulátor alkalmazása esetén a harcjármű mozgása sokkal kevesebb zajjal jár, ezért az ellenséges erők felderítésére, meglepetésszerű támadásra, esetleg az ellenséges

vonalak mögött deszant kirakására kiválóan alkalmas lehet. (3. kép)

KÉT ÉVET KÉSÍK AZ OROSZ MORPHEUSZ LÉGVÉDELMI KOMPLEXUM HADRENDBE ÁLLÍTÁSA

Az orosz védelmi minisztérium áprilisban bejelentette, hogy a 42Sz6 kódjelű, az ókori görög és római mitológiában az álom isteneként tisztelt Morpheuszról elnevezett kis hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumot 2013-ban nem rendszeresítik, csak két évvel később. A komplexum fejlesztését az Almaz-Anteusz vállalat (többek között az Sz-300 és az Sz-400 típusú légvédelmi rendszerek kifejlesztője) még 2007-ben elkezdte, a bejelentett kétéves csúszásra az illetékesek egyelőre nem adtak ma-

CHILE KATONAI KIADÁSAINAK NÖVELÉSÉT TERVEZI

A jelenlegi chilei vezetés a 2014 és 2025 közötti 12 éves időszakban 7-11 milliárd dollárt szeretne költeni védelmi célú eszközök beszerzésére, de az ún. réztörvény változásai, illetve az ország vezetésében esetleg bekövetkező változások ezt az elképzelést módosíthatják. A beszerzésre tervezett eszközök között vannak harckocsik, kiképző és szállító repülőgépek, fregattok, tengeralattjárók és más eszközök, mint pl. légi utántöltő repülőgépek és partraszállító hajók. Ez utóbbiakat az Amerikai Egyesült Államoktól és Franciaországtól vásárolnák. A chilei vezetés szándéka, a „chilei militarizmus” erősödése a szomszédok közül különösen Peru és Bolívia részéről váltott ki kritikát; a kialakult erőegyensúly megbomlásától félnek. A tervezett beszerzéseket részlegesen az ország egyik fontos exportcikke, a réz eladásából keletkező jövedelem 10%-ából

fedezik. Jelenleg ebből a forrásból mintegy 5 milliárd dollár áll rendelkezésre. Az elmúlt év-tizedben több kísérlet is történt a „réztörvény” visszavonására. A parlamentnek legutóbb 2012 nyarán beterjesztett törvényjavaslatot a képviselőház egyhangúan megszavazta, a javaslat jelenleg a szenátus előtt van. A 2014-ben választásokat nyerni akaró chilei baloldal azért kritizálja a javaslatot, mert az nem teszi lehetővé a katonai kiadások átláthatóságának növelését. A törvényjavaslatot azért is támadják, mert lehetővé tenné a védelmi beszerzésekre fordítható összeg növelését: a jelenlegi „réztörvény” alapján évente kb. 270 millió dollár jutna erre, a beterjesztett javaslat alapján pedig mintegy 480 millió. Az ellenzék értelmezése szerint a törvényjavaslat szövege nem kötelezi a következő kormányt a 12 évre tervezett beszerzések feltétel nélküli teljesítésére, hanem lehetősége és joga lesz akár azok teljes leállítására is. Az ellenzék számára dolgozó elemzők úgy vélik, hogy a térségben kicsi a valószínűsége katonai konfliktus kialakulásának, ezért csökkenteni kell a védelmi kiadásokat, viszont folytatni kell a korszerű eszközök beszerzését, de kisebb mértékben.

BRAZÍLIA GEPÁRD TÍPUSÚ LÉGVÉDELMI ESZKÖZÖKET VÁSÁROL NÉMETORSZÁGTÓL

Áprilisban bejelentették, hogy Brazília 34 darab Gepárd 1A2 típusú önjáró légvédelmi gépágyút vásárol Németországtól mintegy 30 millió euró értékben. Az eszköz kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy annak alváza megegyezik a brazil haderőben jelenleg is hadrendben lévő 120 db Leopárd 1 típusú harckocsijával, ezért a hadrendből majdan kivonásra kerülő harckocsik több elemét fel lehet használni a Gepárdokhoz tartalék alkatrész-

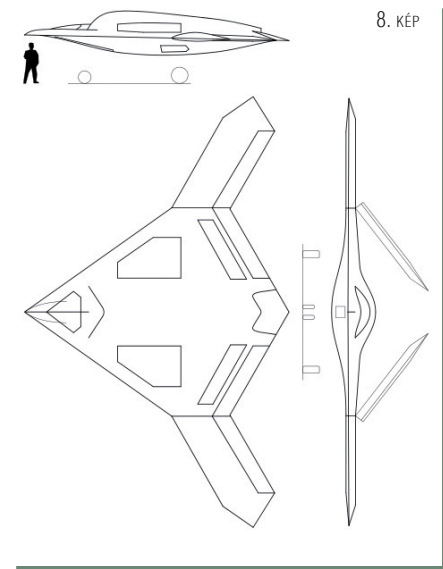
5. KÉP

6. KÉP

7. KÉP

8. KÉP

ként. A szerződés tárgyát képező Gepárdokat 2010-ben felújították és korszerűsítették (többek között új radarrendszert kaptott). A brazil fél ezeket az eszközöket elsősorban nagyobb tömegrendezvények idején légvédelmi biztosításra tervezi alkalmazni. Ilyen esemény lesz a labdarúgó-világbajnokság 2014-ben és a 2016-os olimpia. A megrendelt 34 eszközből nyolcat már idén májusban leszállították, hogy Ferenc pápa júliusra tervezett Rio de Janeiro-i látogatásának biztosításában már részt vehessenek. A többi eszköz leszállítása 2015-ig megtörténik. A brazil katonai vezetés a Gepárdokat 2030-ig tervezi hadrendben tartani. A 47,5 tonnás jármű fegyverzete 2 db 35 mm-es gépágyú, egyenként 320 db légvédelmi és 20 db páncéltörő lőszerrel. Elméleti tűzgyorsasága csövenként 550 lövés percenként, hatásos lőtávolsága 5500 m. Radarja 15 km távolságban derít fel egy átlagos légi célt. (6. kép)

HAJÓFEDÉLZETI KÍSÉRLETEK AZ X-47B TÍPUSÚ PILÓTA NÉLKÜLI REPÜLŐGÉPPAL

Az amerikai haditengerészet az X-47A Pegasus típusú pilóta nélküli repülőgép alapján jelenleg az X-47B UCAS-D (Unmanned Combat Air System Demonstrator) változatot fejleszti, amelyet alkalmassá kell tenni hajófedélzetről

történi működtetésre, azaz fel- és leszállásra. A végső cél az X-47C UCLASS (Unmanned Carrier Launched Airborne Surveillance and Strike System), vagyis felderítésre és csapás-mérésre is alkalmazható változat létrehozása, amelynek 2019-ben kell szolgálatba állnia. Az X-47B első szárazföldi felszállására 2011 februárjában, az Edwards légbázison került sor. A fejlesztési program keretében a repülőgépet 2012 végén a Harry S. Truman (CVN-75) fedélzetén tesztelték. Azt vizsgálták, hogy maga a gép, illetve rendszerei kompatibilisek-e a repülőgép-hordozó fedélzeti és kommunikációs rendszereivel. 2013. május 4-én a repülőgéppel sikeres fékezőhorgos leszállást hajtottak végre egy szimulált hajófedélzeten, amelyet a szárazföldön alakítottak ki, majd 10 nappal később az Atlanti-óceánon úszó George H. W. Bush (CVN-77) repülőgép-hordozó fedélzetről szállt fel. Ez volt az első alkalom, hogy egy pilóta nélküli repülőgép katapult segítségével szállt fel egy anyahajó fedélzetéről. Május 17-e egy újabb nevezetes dátum volt a programban, mert a repülőgép a felszállást követően több átstartolást hajtott végre a fedélzet érintésével. A tervek szerint a Northrop Grumman vállalat X-47B típusú pilóta nélküli repülőgépe először 2013 végén hajt végre tényleges leszállást egy repülőgép-hordozó fedélzetén. (7-8. kép)

Tudós katonák – katonatudósok

HARCKOCSI ÉS TÖLTŐTOLL

Dr. Resperger István ezredes, az NKE Nemzetbiztonsági Intézetének igazgatója

Az ötvenéves ezredes, ahogy mondani szokták, a leghatékonyabb korban van. Honnan vette az indítást? A válasz egyszerű és szinte magától értetődő. A családi környezet is inspirálta, terelgette a katonai pálya felé. Nagypapa a magyar királyi honvédség tisztlyettese volt, nagybátyja – édesanyja testvére – pedig a Magyar Néphadsereg főtisztjeként szolgált a hetvenes évek végén.

AZ INDÍTÁS

Még soproni gimnáziumi éveit kezdett foglalkozni a történelemmel, a nagy csatákkal. Az akkoriban szokásos diákvetélkedőn a jobbágyfelszabadításról írott dolgozatával vett részt. Kitűnő tanári felismerték tehetségét, tanulni akarását, és támogatták abban, hogy felvételizzen a katonai főiskolára. 1981-ben, még a sikeres érettségi előtt felvételizett, majd még ugyanebben az évben megkezdte tanulmányait a szentendrei Kossuth Lajos Katonai Főiskolán, harcokcsizó szakon.

A főiskolai tanulmányai ösztönözték egy új kérdés vizsgálatára, a katonai vezetőkkel szemben támasztott hármaskövetelmény kutatására. A katonai vezető egyik jellemzője, hogy folyamatosan bővíti azt a tudást, amely beosztásához szükséges; a másik, hogy megtalálja azokat a pedagógiai és oktatási módszereket, amelyekkel beosztottait motiválja; harmadiként pedig eleget kell tennie a fizikai követelményeknek. Ezeket a tényezőket mind a mai napig igen fontosnak tartja a pályáján. Egy tisztnek példát kell mutatnia a szolgálatban, az oktatásban és a fizikai állóképességben is.

E terület kutatására lehetőséget kapott a főiskolán. A nyolcvanas években már komoly saját kutatómunkára adott lehetőséget a tudományos diákkörök hálózata. 1983-ban készítette el „A hivatásos katonával szemben támasztott követelmények” című dolgozatát. Mindez azzal járt, hogy a napi tanuláson túl, meglehetősen sok energiát kellett a „saját kutatásokba” fektetni. Kitalálni a témát, a könyvtárban elmélyedni az ezekkel kapcsolatos szakirodalomban, és nem utolsósorban valamiféle emészthető és értékelhető tanulmányban összefoglalni mindezt.

A lehetséges témák közül azt választotta, ami legjobban izgatta (és ami egész pályafutásán végigkísérte): a katonai tevékenység „emberi oldala”, hogyan befolyásolja az alegységek munkáját azok szociometriája. Miként lehet a különböző környezetből érkező katonák együttműködését a leghatékonyabbá tenni, kiküszöbölve a „hozott szocializáció”

okozta különbözőségeket? Miként viselkednek a kisalegységekben az emberek, hogyan alakul a közösségek (formális és informális) hálózata? Miként érvényesül ebben a vezető és annak személyisége, miként függ ez össze a beosztottak motiválásának hatékonyságával, az elérni kívánt sikerekkel? (Barabás István – Resperger István: A szociometriai felmérés alkalmazása a csoport megismerésére. Szentendre, 1984.)

Az oktatás, a kutatás, a hadtudomány egyre jobban érdekelt, egyre többet foglalkozott e területekkel. Arra törekedett, hogy a kapott és a saját maga elé tűzött feladatokat a lehető legmagasabb szinten teljesítse. A főiskolát kiváló tanulmányi eredménye okán főhadnagyként fejezte be, és – amire kis termetű harcokcsizóként mindig büszke – ő volt a tisztifogadalom előmondója is.

PARANCSNOK ÉS KUTATÓ

1985-ben Pécssett kapta első beosztását: harcokcsiszázad-parancsnok lett, ám nem sokra rá zászlóaljtorzsfőnökké nevezték ki. E beosztásában is arra törekedett, hogy a szervezés, az irányítás tudományos háttérrel is megismerkedjen. Két évvel első beosztása után már továbbképzésen vett részt Kalocsán. A hat hónapos tanfolyam után a zászlóaljparancsnoki beosztás várta. Itt újra alkalmazni tudta és tovább kutatta azt a témát, amit még a főiskolán kezdett el: a katonai közösségek szociometriáját.

A zászlóaljparancsnoki tanfolyam egy más nézőpontot jelentett, mint amit a főiskolán elsajátított. A tanulni vágyás, az új ismeretek megszerzése tovább ösztönözte. A nyolcvanas évek vége már a rendszerváltás ideje volt. Nagy kihívás volt ez az akkori tiszt állománynak. A fiatal parancsnok – 27 éves volt ekkor – számára kiugrási lehetőséget jelentett a Magyar Néphadsereg átalakítása, a parancsnoki állomány „átképzése” egy másik irányba. A Varsói Szerződés felbomlott. A Magyar Honvédség számított a fiatal, jó képességű tisztekre.

1991-ben elhagyta Abasárt, ugyanis intenzív nyelvtanfolyamra vezényelték Budapestre, amelynek sikeres elvégzése után Svájcba küldték zászlóaljparancsnoki képzésre egy fél évre.

HADIKULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA

Lehetősége adódott, hogy megismerkedjen egy – a hazaitól gyökeresen eltérő – más rend-

szerral. Minden lehetséges információt összegyűjtve – naponta írt magának feljegyzéseket, valamiféle „tanulmányi naplót” – elhatározta, közléstesi mindazt, amivel megismerkedett. A következő év a kinti tapasztalatok rendszerezésével telt, és megszületett a „Hadsereg Svájcban” című kötet. Mág ezt tekintik első komolyabb hadtudományi munkájának.

A külföldi kiküldetés után új beosztásba került, előbb Tatán, majd Székesfehérvárott hadműveleti főtiszt. Ebben az időben Gyuricza Béla vezérőrnagy volt a parancsnoka, aki támogatja a fiatal tisztet a tudományos munka végzésében. Resperger István a válságkezelés témájával kezdett el foglalkozni. Nem szabad elfeledkezni arról, hogy ebben az időben dúlt a délszláv polgárháború. Az 1991-ben kirobbant fegyveres harc hatásai alól hazánk sem vonhatta ki magát. Emlékeztünk még a dél-dunántúli incidensekre, például arra, hogy egy jugoszláv vadászgép október 27-én kazetás bombát dobott Barcs városára. A Magyar Honvédség egységeit harcokcsízültségbe helyezték, és a kormány csapatokat rendelt a határhoz. E porré keretei között nincs módunk az akkori helyzet részletes ismertetésére, mindössze azt szemléltettük ezzel, hogy gyökeresen megváltozott hazánk geopolitikai és geostratégiai helyzete, amelyben mind a katonai vezetés, mind a politika új utakat keresett.

ÚT AZ OKTATÁS ÉS A TUDOMÁNY FELÉ

1994-ben előjárói javaslatra került a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiára – e döntés végleges megváltoztatta tudományos karrierjét. A törzstiszti tanfolyam után rögtön bekerült az egyetemi képzésbe. A válságkezelés mint égető, aktuális probléma megmaradt kutatási témájának. A készenléti harccsoportok szervezése kérdéskör kutatása egyfajta választ adhatott arra a kérdésre, hogy mit tehetnek a katonák az adott helyzetben. Az egyetemen kisebb szakcsoportokban dolgoztak, megvalósítható módszerekre kovácsolták a csapatok számára mindazt a tudást, amivel rendelkeztek. Ez lett a szakdolgozatának témája is, konkrétan a katonai elit szerepe a válságkezelésben. Mit tehet a katona és mit nem? Mit tehet hozzá a preventív politikai döntésekhez? Sorra születtek a témában a dolgozatok, publikációk. Nem maradtak el a tudományos elismerések sem. 1984-től 1997-ig számos

főiskolai és egyetemi TDK-pályázaton kapott második és harmadik díjat. 1997-ben pedig dolgozatával az OTDK-n nyert első helyet. Még ugyanebben az évben megkapta a Pro Scientia Aranyérem kitüntetését válságkezelési munkáiért (ezt a díjat két évente mindössze 45 egyetemi hallgatónak adományozzák). 1994-ben lett a Magyar Hadtudományi Társaság hadművelési szekciójának tagja.

A ZMNE elvégzése után szerencsésen vállalt a doktori képzésre. Az egyetem ajánlására 2000-ben a garmisch-partenkircheni Marshall Központ biztonságpolitikai képzésére iskolázták be. Ez már egy másik szintnek számított. Ebben a központban a biztonságpolitika reprezentánsait képezték szerte a világból, Kazahsztántól Kanadáig. Mind a mai napig sokat profitál az ott tanultakból.

2002-ben védte meg PhD fokozatát „A fegyveres erők megváltozott feladatai katonai jellegű fegyveres válságok kezelése során” címmel. Tanulmányaival és egyetemi munkájával megalapozta, hogy a továbbiakban az oktatással foglalkozhasson. A hadászati tanszéken kínáltak számára adjunktusi katedrát. Professzor dr. Szternák György ezredes, egyetemi tanár felismerte a fiatal tisztben a lehetőséget, szisztematikusan kezdte felépíteni tudományos és szakmai karrierjét. A hadászat annyiban tér el a válságkezeléstől, hogy az már inkább a biztonságpolitika részterületének számít. Öt-tíz évre előre megtervezték Resperger alezredes pályáját. A tudományos fokozat azt is jelentette, hogy az egyetemi ranglétrán is előlépett, egyetemi docensként dolgozott tovább. Még ebben az évben megkezdte tanulmányait Hamburgban a Bundeswehr felsővezetői, vezérkari tanfolyamán, amelyet 2004-ben fejezett be.

2005-től mentorától „átvette” a vezérkari tanfolyamot az egyetemen. Emellett a hadtudományi doktori iskolán a „hadtudomány általános elmélete” tantárgy felelőse és oktatója volt. Három végzettségi doktora, öt doktoranduszhallgatója van, akiknek tudományos témavezetője. Vezetése alatt megreformálták a katonai felsővezetők képzését. A frissen megszerzett külföldi tapasztalatok alapján nagy fába vágta a fejszéjüket: átalakították a képzés rendszerét. Ennek egyik leglényegesebb eleme volt, hogy „nyitottak” a civil szféra felé. Ez jelentős változás volt, hiszen az addig alkalmazottak szerint a felsővezetői kurzus tematikáját főleg a hadászati és hadművelési, harcászati kérdések megválaszolása, az alakulatok látogatása töltötte ki. Az új rendszerben a felsővezetői tanfolyam hallgatói már megismerkedtek a nagyvállalatok, multinacionális cégek vezetési kultúrájával is. Külön tanulmányozták a cégek humánpolitikáját, az értékelés és kiválasztás rendszerének működését, elveit és gyakorlatát. Erre nemcsak azért volt szükség, hogy átfogó képet kapjanak a területéről, hanem azért is, mert egy esetleges válsághelyzetben szükség lehet ezekre az ismeretekre; pontosan tisztában kell lenniük például a paksi erőmű biztonsági rendszerével. A képzés alatt megismerkedtek minden nagyobb város polgármesterével és azok feladataival védelmi helyzetben. Ez a módszer nagyon sokat segített abban, hogy a katonai vezetőknek „rálátása” legyen a civil válságokra. A tanfolyam hallgatói találkozhattak a

katasztrófaelhárítás vezetőivel is. A tananyagban természetesen megmaradtak az addigi katonai ismeretek is. Minden induló tanfolyam esetében ezeket a legújabb kutatási eredményekkel bővítették.

Dr. Resperger István ezredes hat évig állt a felsővezetői tanfolyam élén. Ebben az időben megfordult „keze alatt” a ma is szolgáló vezetői kar szinte minden tagja. Hatvanöt főt oktatott, akikből négyen már tábournoki rendfokozatot viselnek. A végzetek harmada került az elmúlt évek során nyugállományba. A ma is szolgáló „hallgatók” napjainkban a Magyar Honvédség felső- és középvezetői közé tartoznak.

2008-ban mint hadtudós Bolyai Kutatási Ösztöndíjat kapott. A feladat a vezérkari tanfolyam NATO-s és EU-s képzési anyagának korszerűsítése, illetve annak olyan formában való közreadása volt, hogy azt a Magyar Honvédség alakulatai gyakorlatokon „lejátsszassák”.

Az oktatás mellett nagy figyelmet fordított tudományos pályájára is. Egy pályázathoz készített legutóbbi összesítésében imponáló felsorolást olvashatunk. Főbb tanulmányainak témái felölelik szinte a teljes hadtudományi diszciplínát. Írt a válságkezelés stratégiájáról, megjelentek javaslatai a gyorsreagálású erőkre. 1999-ben jelentetett meg írást az öbölháborúról, majd érdeklődése az iszlám világgal kapcsolatos biztonságpolitikai témákra terelődött. E témakörben 2000-ben és 2002-ben jelent meg írása. Ez utóbbiból „nőtte ki magát” 2006-os tanulmánya a terrorizmus elleni küzdelem tapasztalatairól, és 2010-ben megjelentetett írása az aszimmetrikus hadviselés jellemzőiről. A kisebb írásokat, részvételét az egyetemi jegyzetek összeállításában meg sem emlíjük. Ez utóbbiakat magától értetődőnek tartja.

Munkája persze nem csak az oktatás volt az egyetemen. A tudományos konferenciákon való részvétel, az előadások tartása folyamatos feladatot, szellemi készenléteket jelentett. Ugyanakkor kihívásként kezelte ezeket, mert e tudományos programokon általában nem csak saját magát, hanem az egyetemet, a Magyar Honvédséget is képviselte.

2012-ben az MTA Hadtudományi Bizottságának tagjává választották. 2013-ban a Magyar Hadtudományi Társaság alelnöke lett.

Egy életút, egy katonaértelmiségi pályája. Tudományos sikerek és előmenetel a maga választotta pályán. Felületes felfogás szerint mindenki az értelmiséghez tartozik, aki elvág egy egyetemet. Ez „jogosítja” arra, hogy mások és maga szemében a szellem emberének számítson. A valóság azonban más. Az értelmiségit nem csak az jellemzi, hogy felsőfokú végzettséggel rendelkezik, hanem az az életfelfogás is, amelyben megköveteli saját magától, hogy szükebb szakmájának fejlődésén kívül figyelemmel kísérje az őt körülvevő világot, és ezeket az eseményeket – legyenek ezek szakmai, tudományos eredmények – alkotó módon legyen képes beilleszteni mindennapi gondolkodásába, munkájába. Dr. Resperger Istvánnak mindez sikerült, és ma is folyamatosan ezen munkálkodik. Ötvenéves, ereje és szellemi energiáinak teljében levő, hivatása iránt ízig-vérig elkötelezett katonatudós. Még feladatai vannak, és nem tér ki ezek elől.

Napjainkban az általa vezetett intézet élén újabb „konceptcióba” kezdett. A Nemzeti Közszolgálati Egyetemen egy merőben új képzési rendszer kidolgozásán (és elfogadtatásán) fáradozik. Komplex szemlélete inspirálja e feladatra. Ha az egyetemen egymással párhuzamosan oktatják a katonákat, rendőröket és közigazgatási szakembereket, akkor célszerű létrehozni egy olyan felsővezetői oktatási formát, ahová az egyetemen képzett minden szakág delegálhat hallgatókat. A terv szerint ebben a rendszerben komplex – de mégis különböző – ismereteket kaphatnak a hazánkban működő közszolgálati hivatásrendek (katona, rendőr, jogász). A „katonai oldal”, a különböző nemzetbiztonsági szervezetek támogatják az elképzelést. Ha a rendőri és civil oldal is jelzi szándékait, úgy megindulhat a képzési tematikák részletes kidolgozása. A cél persze nem csak az, hogy modern és egységes tudást kapjanak a hallgatók. A tanfolyam másik, nem titkolt eredménye lehet, hogy a perspektivikusan döntési helyzetbe kerülők „már az iskolapadból” ismerik egymást. (Itt köszön újra vissza dr. Resperger István munkásságában a már régen említett, de el nem felejtett kutatási téma: a szociometria, amely nemcsak a kisközösségekben, de magasabb szinten is érvényesül.)

Közben az NKE Nemzetbiztonsági Intézeténél alapfeladata annak a képzési rendszernek a kidolgozása, amely keretében e szolgálatoknál dolgozó vezetőket látják el a legidősebb tudományos municióval. A sok-sok aprólékos egyeztetés eredményeként ma ott tart, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok „elmozdultak” egy közös, integrált képzés felé. Az egyetemen jelenleg csak alap- és mesterfokozat oktatása folyik, az ennél magasabb szintű képzésre égető szükség van. Resperger ezredes feladatának tekinti a polgári és katonai szakirány kidolgozását. E képzés egyik „folyománya”, hogy a közszolgálati egyetem minden hallgatójában „tudatosítsák” a nemzetbiztonságával kapcsolatos elkötelezettséget. Ez ma a gyakorlatban úgy jelenik meg, hogy a hallgatók tanrendjébe e témák beépülnek, az előadásokat pedig az intézet tagjai tartják. Itt szó esik a nemzetbiztonsági szolgálatokról, azok feladatairól. A 2013 szeptemberében induló képzés felelőse az ezredes.

A napi szervezési feladatok és előkészítő műhelymunkák mellett dr. Resperger nagy súlyt fektet saját tudományos munkájára is. Publikációinak legutóbbi összesítése imponáns: 95 közleményt adott eddig ki keze közül, ezekből 6 könyv, egy elektronikus tananyag; 29 tanulmány, közülük két idegen nyelvű; 20 folyóirat és újságcikk (amelyek megtalálhatók a Nemzeti Közszolgálati Egyetem könyvtárában), továbbá 27 előadásanyag magyarul és németül. Tízegyes szakfordítása pedig a jobb tájékozódást segíti. Két egyetemi jegyzetét (tankönyvként) ma is használják a hallgatók.

Tagja volt a közelmúltban megjelent Katonai helyesírási szótárt kidolgozó munkacsoportnak. Szabadidejében mostanában Carl von Clausewitz: A háborúról című alapművének fordítását ellenőrzi katonai szaklektorként.

Középtávú tervei között szerepel a habilitálás és az akadémiai doktori cím megszerzése.

Haris T. Csaba

Horváth Gábor dandártábornok–Szép László ezredes:

AZ OLASZ ÖSSZHADERŐNEMI SZINTŰ KÉPZÉSBEN VALÓ RÉSZVÉTELÜNK LEHETŐSÉGEI

Hazánk már számos esetben kinyilvánította – mind védelempolitikai, mind katonai stratégiai és technikai szinten – hogy szövetségi, uniós és egyéb többnemzeti környezetben nagy jelentőséget tulajdonítunk a regionális együttműködésnek. Eme együttműködés megvalósulásának kiemelt példája a Magyarország és Olaszország képzési intézményeiben megvalósuló – a viszonyosság elvére épülő – képzés, oktatás és katonai szakmai továbbképzés. Olaszország kiemelt európai szövetségeseink. Haderő-fejlesztési célkitűzéseink iránya (affiliáció), az ott telepített harcászati-hadműveleti és stratégiai szintű parancsnokságokon és törzsekben (Udine, Milánó, Nápoly, Róma) megvalósuló jelenlétünk, valamint a műveleti környezetben végrehajtandó feladataink arra ösztönöznek bennünket, hogy keressük azokat a kapcsolódási pontokat, melyek elősegíthetik közös munkánk eredményességét. Szintén nagyon fontos, hogy az eddig közösen elért eredményeinket regionális keretek között, az azonos biztonságpolitikai érdekek mentén elkötelezett országokkal együtt hasznosíthassuk.

A fentieknek megfelelően érdekünk, hogy a magyar–olasz katonai kapcsolatrendszer alapját képező, 1991-ben, a védelmi miniszterek által aláírt megállapodásban foglaltak figyelembevételével továbbra is dolgozzunk azoknak a lehetőségeknek a feltárásán, amelyek célirányosan és költséghatékonyan biztosítják a két ország, valamint a régió fegyveres erői képességeinek, kompatibilitásának kialakítását, fejlesztését. Ezért is folyamatosan szükséges az együttműködés különböző területeinek pontosítása. Jelen keretek között – a fenti célkitűzések figyelembevételével – egyfajta áttekintést szeretnénk adni arról a munkáról, melynek során az oktatási-képzési együttműködés megújítása – az olasz–magyar vezérkarfőnöki találkozó (2011. 06. 01–03.) nyomán meghatározottak szerint – megkezdődött.

A római látogatás során az olasz fél számos területen kezdeményezett aktív lépéseket, többek között az általános nyelvi, haderőnemi, összhaderőnemi és a kiemelt vezetői szintű tisztképzés vonatkozásában. Ennek megfelelően, 2011. szeptember 21–23. között a HVK Személyzeti Csoportfőnökség szervezésében került sor a két nemzet oktatásért felelős vezérkari képviselőinek budapesti találkozására, melynek célja az együttműködés lehetséges területeinek behatárolása volt.

A találkozó előkészítése és lebonyolítása során magyar részről jelentkezett az igény: az együttműködés kereteit meghatározó dokumentum (technikai megállapodás) végleges kidolgozásához, a későbbi egyeztetések le-

bonyolításához fontos lenne egy olyan szakmai iránymutatás formába öntése, melynek bázisán, a kölcsönösség elvének betartásával, 2013-tól megvalósítható a közös vezérkari szintű tisztképzés.

A fentiek alapján az illetékes MH-szervezetek bevonásával elkészült egy olyan szakmai koncepció, melynek köszönhetően, nemzeti és szakmai igényeinknek megfelelően – a 2012. március közepén Rómában végrehajtott egyeztetések nyomán – megszületett a két ország közötti képzési megállapodás, melyet a vezérkarfőnökök budapesti találkozásának alkalmával (2012. július 5.) miniszteri felhatalmazással írtak alá. Kimunkálására azért volt szükség, mert az 1991-ben kezdődött kétoldalú oktatási-képzési folyamat a 2004-es évtől gyakorlatilag elakadt.

A dokumentum (technikai megállapodás) és kiegészítő melléklete – a viszonyosság elve szerint – lehetőséget biztosít a két ország közötti képzési, oktatási együttműködés megújítására (hallgatók, oktatók, tanulócsoporthoz cseréjére) a nyelvi felkészítés, a haderőnemi, összhaderőnemi és a kiemelt vezetői szintű tisztképzés területén, a két ország katonai felsőoktatási intézményeinek bevonásával.

A dokumentum tartalmazza:

– A képzésben részt vevő intézetek megnevezését és azok pontos beazonosítása alapján a lehetőségek meghatározását;

– A képzés szintjét, tartalmát illető katonai-szakmai követelményeket a hazánkban zajló

folyamatoknak és az elvárt eredményeknek megfelelően;

– A kiküldött (képzésben részt vevő személy) ellátásával kapcsolatos kérdéseket;

– A képzéshez szükséges feltételeket (rendfokozati, életkori, nyelvismereti, szakmai felkészültség alapján behatárolásra kerülő szempontok) a jelöltek számára;

– A NATO SOFA által meghatározott kritériumokat;

– A viselkedési, öltözködési és fegyelmi rendszabályokat;

– A pénzügyi biztosítás kérdéseit;

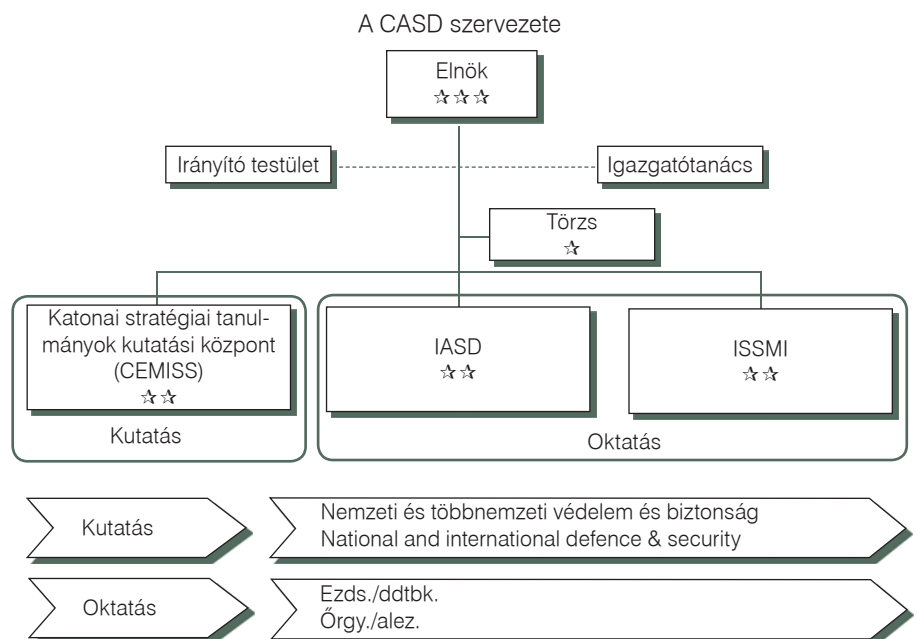
– A biztonsági (nemzetbiztonsági) előírásokat;

– Az egyezmény előkészítésével (tárgyalások, határidők), életbe léptetésével és annak érvényességével (hatályosságával) kapcsolatos kérdéseket;

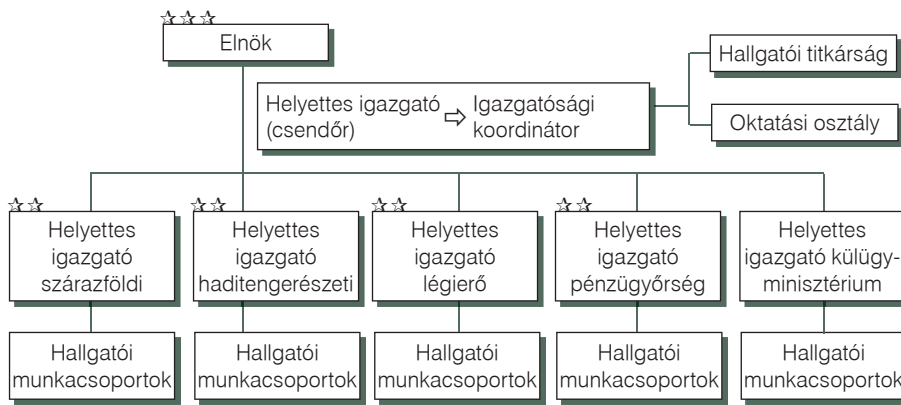
– Egyéb kiegészítő, a nemzetek szempontjából meghatározó jelentőséggel bíró szakmai irányelveket.

Írásunk keretei között szeretnénk néhány alapvető információt biztosítani azokról az intézményesített lehetőségekről is, melyek az olasz partner rendelkezésére állnak a közös, elsősorban összhaderőnemi („joint”) szintű képzés megvalósításához.

Magyar részről ennek azért van jelentősége, mert a még mindig átalakulás stádiumában lévő, a Nemzeti Közzolgálati Egyetemen megvalósuló katonai felsőoktatás eredményességének érdekében nemcsak a meglévő tapasztalatokat kell figyelembe

Az IASD szervezete

vennünk, hanem új kapcsolódási pontokat is kell keresnünk az európai és a szövetségi környezetben. Szükségünk van nemzetközi tapasztalatokra, folyamatos kapcsolattartásra, szakmai integrációra ahhoz, hogy a felkészítési rendszerünket fejlesszük és – többnemzeti, összhaderőnemi keretek között – a nemzeti sajátosságok (jogsabályi feltételek) figyelembevételével integráljuk.

AZ OLASZ ÖSSZHADERŐNEMI SZINTŰ KÉPZÉS SZERVEZETI ÉS FUNKCIONÁLIS KERETEI

Az olasz vezérkari képzés többszintű, követve több NATO-ország gyakorlatát. Rómában, a Felsőfokú Védelmi Tanulmányok Központjának (Centro Alti Studi per la Difesa – CASD) keretei között működik a Felsőfokú Védelmi Tanulmányok Intézete (Istituto Alti Studi della Difesa – IASD) és az Összhaderőnemi Felsőfokú Vezérkari Intézet (Istituto Superiore di Stato Maggiore Interforze – ISSMI). Előbbi ezredesi (OF-5) és dandártábornoki (OF-6) szinten készíti fel hallgatóit, míg az ISSMI keretein belül őrnagyi (OF-3), alezredesi (OF-4) és ezredesi (OF-5) rendfokozattal, illetve civil ekvivalenciával rendelkezők tanulnak.

A CASD a legmagasabb szintű védelem- és biztonságpolitikai képzést biztosító katonai-tudományos központ Olaszországban. Elnöke háromcsillagos (altábornagyi rendfokozatú) tábornok, aki a mindenkori vezérkarfőnök közvetlen alárendeltségében hajtja végre feladatait. Helyettesei, közvetlen támogatói a központba integrált szervezetek vezetői (kétcsillagos, vezérőrnagyi rendfokozatot viselő tábornokok), akik tanácsadói, tanácskozási joggal felruházva segítik a döntések előkészítését és végrehajtását.

Fontos feladatuk együttműködni és megfelelő összhangot találni a különböző képzési és kutatási tevékenységek között, analizálni és szintetizálni az elért eredményeket, és javaslatokat megfogalmazni a védelmi szféra különböző szintjein és területein (védelempolitika, védelmi ipar, stratégiai tervezés, tudományos kutatómunka). Fontos tudni, hogy a CASD-on teljes mértékben érvényesül az összhaderőnemi jelleg. Mindez azt jelenti, hogy a vezetésben, a hallgatói állomány összetételében egyaránt megvalósul a haderőnemek (szárazföld, légi, haditengerészet, csendőrség, valamint az olasz pénzügyőrség) és a civil szakterületekről (külügyi és biztonságpolitikai terület, politikai döntéshozatal, ha-

diipar, a vezető sajtó) delegált közép- és felső szintű vezetők rotációja.

A FELSŐFOKÚ VÉDELMI TANULMÁNYOK INTÉZETE (ISTITUTO ALTI STUDI DELLA DIFESA – IASD)

A IASD a legmagasabb szintű olasz képzési forma, amely felkészíti hallgatóit a stratégiai szintű, védelemmel kapcsolatban felmerült problémák beazonosítására, elemzésére és a megoldási javaslatok megfogalmazására. Iránymutatásokat ad a nemzetközi kapcsolatok fenntartásához szükséges ismeretek megszerzéséhez, a többnemzeti keretek között, vezetői szinten jelentkező feladatok végrehajtásához. Lehetőséget, felkészülést biztosít a nemzeti és globális biztonsággal kapcsolatos kihívások (politikai, gazdasági, társadalmi) értelmezésére és kezelésének elsajátítására. A tanfolyam vezetője vezérőrnagyi. A képzés nyelve alapvetően olasz, de az oktatás angol nyelvű modulokkal tarkított.

Az IASD-on tanulmányi évenként mintegy 60 hallgatót képeznek, melyből a külföldiek (NATO-országok, NATO-partnerek, az olasz érdekszférába tartozó afrikai országok, Dél-Amerika, Közel-Kelet országai) létszáma mintegy 20 fő. Fontos tudni, hogy az IASD elvégzése a tábornokká történő előléptetés szempontjából olasz részről nem követelmény. Ehhez elég az ISSMI által kiadott, vagy az azzal egyenértékű külföldi diploma. (Az IASD-ot magyar részről eddig két ezredes – jelenleg már mindkettő nyugállományú – végezte el.²)

AZ ÖSSZHADERŐNEMI FELSŐFOKÚ VEZÉRKARI INTÉZET (ISTITUTO SUPERIORE DI STATO MAGGIORE INTERFORZE – ISSMI)

A magyar szempontból leginkább beazonosítható olasz katonai felsőfokú oktatási intézmény az ISSMI (a továbbiakban: intézet). Keretei között mintegy 180-190 hallgató tanul évente. (Az olaszok száma 160, a baráti és szövetségi országokból mintegy 20-25 főt iskoláznak be, a civilek létszáma 4-5 fő minden tanulmányi évben.)

Az intézetet vezérőrnagyi irányítja négy dandártábornoki rendfokozattal rendelkező, a haderőnemekről delegált helyettesének támogatásával. Az oktatás nyelve az IASD-hoz hasonlóan „vegyes”: alapvetően olasz, ugyanakkor számos panelt és hallgatói gyakorlatot angol nyelven hajtanak végre. (Az ISSMI kép-

zésében eddig hét magyar főtiszt vett részt, akik között két aktív katona van.)

Az ISSMI fő feladata, hogy fejlessze és javítsa a négy alapvető haderőnemi³ hallgatói szintű (OF-3–OF-5) képviselőinek, valamint a Pénzügyőrség által és a civil szférából beiskolázottak szakmai és általános kulturális ismereteit, annak érdekében, hogy a későbbiekben alkalmasak legyenek haderőnemi, összhaderőnemi, nemzetközi vezérkari szintű középvezetői (ezredesi) törzsbeosztások ellátására és ekvivalens polgári munkakörök betöltésére.

A képzésre csak olyanok juthatnak be, akik saját haderőnemiük törzstiszti tanfolyamát már elvégezték és a szükséges rendfokozati követelményeknek (OF-3–OF-5) megfelelnek, valamint a korábbi minősítéseik a felvételt lehetővé teszik.

Az átjárhatóságot a civil szférával a római Tre egyetemmel 2000-ben megkötött együttműködési keretmegállapodás biztosítja.

Az ISSMI kettős diplomát ad a tanulmányi kötelezettségeiknek sikerrel eleget tevő főtisztek és civilek számára, ugyanis a hallgatók a vezérkari végzettséggel együtt Nemzetközi stratégiai katonai tanulmányok „Masters” diplomát is kapnak.

Ábráinkon azon fő területek megjelenítésére törekszünk, melyek kiemelt szerepet kapnak az ISSMI oktatási folyamatában.

A didaktikai célok elérésének érdekében irányított önképzéseket szerveznek. A tanulmányok során főszerepet kap az önálló kutatómunkára való ösztönzés, a hallgatók által korábban megszerzett ismeretek alkotó módon történő felhasználása.

A felkészítés komplex. A beiskolázottak az elméleti képzésen túl, egyéni és csoportos munkát végeznek, konferenciákon vesznek részt, gyakorlatok végrehajtásával, valamint hazai és külföldi tanulmányutak keretében tökéletesíthetik tudásukat.

A tanulmányi év elején 12-16 fős összhaderőnemi, többnemzeti munkacsoportok alakulnak, amelyekben általában kettő külföldi és egy civil hallgató is helyet kap. Minden csoportot egy-egy tutor koordinál. Ők 1-2 évfolyammal korábban és – általában – kiváló eredménnyel végeztek az ISSMI-n. Mintegy két évig maradnak az intézetnél beosztásban, tekintve, hogy az általuk elért eredmények és megszerzett tudásuk körülbelül ilyen intervallumban biztosítják „naprakészségüket”. Későbbi előmenetelükben az itt töltött időszak súlyozottan számít. Szerepük nagyon fontos, annál is inkább, mivel az ISSMI-n így jóval kisebb létszámú törzsalományra van szükség.

Az oktatás külső előadók (egyetemi tanárok, katonai szakértők, az ipar és a vállalkozói szektor bel- és külföldi képviselőinek) bevonásával zajlik. Számos esetben vonják be a képzésbe azon parancsnokságok és katonai szervezetek magas rangú képviselőit is, melyek az olasz katonai stratégiai koncepciók megvalósításának szempontjából főszerepet játszanak.

Az intézet legfontosabb küldetése, hogy az átfogó megközelítés jérében – a különböző haderőnemi és társadalmi környezetből érkező – hallgatóinak hazai, európai és szövetségi keretek közötti összhaderőnemi integrációját elősegítse. Ennek érdekében különböző kiegészítő tanfolyamokat (jogi-hadijogi, európai

biztonsággal és védelempolitikával – ESDP – összefüggő) és egyéb speciális kurzusokat is szerveznek a Véderő Vezérkar igényeinek megfelelően.

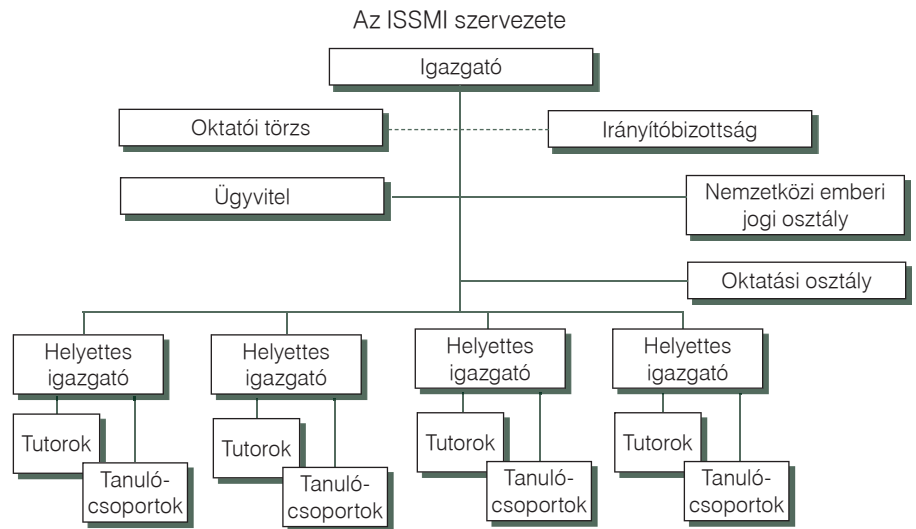
A mellékelt ábrák segítségével jól beazonosítható az olasz felsőfokú képzési rendszer és az ISSMI, valamint a korábbiakban bemutatott IASD helye, szerepe.

A 2012-es adatok szerint különböző, egyéb képzési (szaktanfolyami) formákkal együtt 2005-ig összességében 32 fő tanult Olaszországban.⁴

A Nemzeti Közszerződési Egyetem (a továbbiakban: NKE) jogelőd intézményében, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen 1999 és 2005 között öt olasz tiszt szerzett vezérkari végzettséget. Valamennyien jelenleg is aktív katonák. A tanfolyamot végzettek közül a 2006–2013 közötti időszakban az olasz vezérkar összekötőjeként ketten is töltöttek be beosztást hazánkban. (2003–2013 között két fő ISSMI-t végzett magyar főtiszt teljesített szolgálatot az olasz Véderő Vezérkar állományában összekötőként.)

A MEGÚJÍTOTT KÉTOLDALÚ KÉPZÉSBEN EDDIG ELÉRT EREDMÉNYEK ÉS KONKRÉT TAPASZTALATOK

A két ország részéről történt kötelezettségvállalásnak és a rendelkezésre álló erőforrások ésszerű felhasználásának eredményeként egy olasz főtiszt (OF-4) ez év februárjában megkezdte a magyar nyelvi előkészítő tanfolyamot az NKE-n annak érdekében, hogy a 2013/2014-es tanévben részt vehessen a Magyar Honvédség katonai felsővezetői tanfolyamán. A viszonyosság elve alapján magyar partnere (OF-4) jelenleg Perugiában tanul (olasz nyelv tanfolyam), hogy ösztönl folytat-hassa tanulmányait az ISSMI-n. Márciusban a HVK Személyzeti Csoportfőnökség szervezésében magyarországi tanulmányúton vett részt az ISSMI hallgatói csoportja. A magyar vezérkari tanfolyam olaszországi látogatása

2014-ben tervezett. Határozott elképzelések vannak az oktatók cseréjére, vendégelőadók kölcsönös meghívására vonatkozóan is.

A technikai megállapodásban korábban rögzítetteknek megfelelően 2013. 04. 08.–05. 03. között lehetőséget kaptunk a CASD által első alkalommal szervezett Nemzetközi Felsővezetői Tanfolyamon (1st International Capstone Course, a továbbiakban ICC) történő részvételre. A négyhetes kurzust az olasz fél első alkalommal a nemzetközi kapcsolatok bővítésének céljából szervezte annak érdekében, hogy a szövetséges és partnerországok felső szintű összhaderőnemi döntés-előkészítőit (jellemzően dandártábornoki és ezredesi szintű vezetőket) megismertesse az olasz katonai felsővezetői képzés egyes kiválasztott elemeivel.

AZ ICC KERETEI KÖZÖTT SZERZETT TAPASZTALATOK

Az ICC alapvetően az IASD folyamatban lévő tananyagrészeibe (szemináriumaiba) való be-

kapcsolódás révén valósul meg. Az első ICC az IASD két programelemének feldolgozásában vett részt: (1) Humanitárius szabályok fegyveres konfliktusok és fegyverzet-ellenőrzési kérdések (Humanitarian Law of Armed Conflicts and Arms Control), valamint (2) Műveletek (Operations). A tananyagot az ICC résztvevői előadásokon és a meghívott vendégelőadókkal folytatott interaktív párbeszéd- den keresztül sajátíthatták el.

A tanfolyam részeként egy hét időtartamban tanulmányútra is sor került Észak-Olaszországban (Milánó, Torinó, Velence), melynek során a csoport alapvetően a hadiiparban érdekelt olasz nagyvállalatokat, illetve high-tech létesítményeket látogatott meg. Ezenfelül a történelmi és kulturális szempontból lényeges nemzeti (világ-) örökség részét képező múzeumok, kolostorok, székesegyházak megtekintését is megszervezték.

Az ICC-re 20 országból egy-egy táborkot, illetve főtisztet iskoláztak be. A résztvevők közül 7 NATO-tagállam, 5 európai NATO-partner, 4 észak-afrikai partnerország, 3 közel-keleti és egy fekete-afrikai állam küldött hallgatókat. A résztvevők mintegy egyharmada (jellemzően a NATO-tagállamokból érkezettek) dandártábornoki, kétharmada (más államokból érkezettek) ezredesi (tengerészkapitányi) rendfokozatot viselt.

A tanfolyam résztvevői számára a magas szintű gyakorlati angol nyelvtudás alapkövetelmény, hiszen az oktatás nyelve angol. Más (elsősorban latin gyökerű) nyelv ismerete határozottan előnyt jelent az olasz nyelvi környezetben, alapvetően a mindennapi életvitel szempontjából.

Az iskolán az ICC-résztvevőket az IASD-hallgatók kiscsoportos tantermeiben (3-6 fős, kis alapterületű, 1-2 számítógéppel ellátva) helyezték el pótóltagosan, egy-két fő/terem elosztásban. Az ICC-hallgatók számára hozzáférést biztosítottak az iskola tanulmányi hálózatához, az előadások anyagainak letöltése és értékelése céljából.

Következtetések az ICC-tanfolyamon későbbiekben megvalósuló magyar részvétellel kapcsolatos elgondolás kialakításához

A tanfolyamot első alkalommal, mintegy kísérleti jelleggel szervezték. A megszerzett

Tanfolyami és tantárgystruktúra

Nemzetközi kapcsolatok és politikai tudományok	Politikatudomány Antropológia Nemzetközi kapcsolatok Nemzetközi biztonsági szervezetek
Közgazdasági ismeretek és szervezéstan	Közgazdaságtan Szervezés- és vezetéselmélet Szociológia
Nemzetközi és hadijog	Nemzetközi jog Közigazgatási – jogi ismeretek Nemzetközi emberi jogok Általános katonai jog és közigazgatás A fegyveres konfliktusok jogi keretei
Védelem és biztonság	Hadtörténelem és katonai stratégia Katonapolitika Többnemzeti, összhaderőnemi és egyéb civil-katonai műveletek
Művelettervezés	A művelettervezés folyamata/rendszere A művelettervezési alapelvek gyakorlati megvalósítása

tapasztalatok alapján az olasz fél vélhetően módosítja, finomítja majd a későbbi kurzusok rendjét, időtartamát és tartalmát is. A képzés jelen formájában nem helyettesíti sem a hazai, sem a hosszabb idejű (6–12 hónapos) külföldi felsővezetői szintű oktatási formát, azt csupán hasznosan kiegészítheti, amennyiben a jelölt már korábban szerzett ilyen képesítést.

A tanfolyamon való további részvételünk – amennyiben az ICC időtartama és tartalma változatlan marad – elsősorban az Olaszország irányába megfogalmazott stratégiai elkötelezettségünk demonstrálása, az olaszországi szolgálatra tervezett kiemelt beosztású személyi állomány felkészítése, továbbá a későbbiek során felhasználható regionális személyi kapcsolatrendszer kialakítása céljából indokolt, másodsorban az oktatásban részesülő felsővezető (-jelölt) európai és regionális látókörének szélesítését, a stratégiai összefüggések megértésének elmélyítését szolgálhatja.

Amennyiben a tanfolyamot hosszabb időtartamúvá, illetve tartalmasabbá alakítják át – melyre informálisan több utalás történt –, megfontolandó lehet teljes értékű felsővezetői/vezérkari szintű képzési formának tekinteni, és a személyügyi, előmeneteli rendszerben meghozandó döntések során ennek megfelelően kezelni.

A szervezőkkel való konzultáció eredményeképpen kijelenthető: mindenképpen eredménnyel kecsegtető és megfontolandó külföldi előadók „becsátolása” az oktatói háttér biztosításának érdekében. (Itt elsősorban az érintett nemzetek megfelelő beosztási szinttel, szakértői és angol nyelvtudással rendelkező képviselőinek bevonására gondolunk.)

HOGYAN TOVÁBB...

Az előbbiekből fakadóan természetesen nyilvánvaló, hogy az összhaderőnemi szintű képzés, annak hatékonysága számos más területen is kifejti hatását. Kiszolgálja a véde-

lempolitikai, stratégiai igényeket, ugyanakkor félreérthetetlen módon kell, hogy közvetítsen az elmélet és gyakorlat között. Szomszédaink és a nemzeti érdekeik mentén, a balkáni (mediterrán) környezetben elkötelezett szövetségeseink nélkül mindez nehezen elképzelhető.

Ennek alátámasztására cikkünk keretei között szeretnénk említést tenni azokról a lehetőségekről, melyek a multinacionális környezetben való eredményességet garantálhatják, és amelyek mentén célszerű a képzési lehetőségek további áttekintése és kiszélesítése, azaz elsősorban a balkáni érdekek mentén érintett szomszédos országok bevonása a különböző (bilaterális és többnemzeti) képzési-kiképzési programokba.

A regionális védelmi potenciál hatékonyságát célzó „Defence European Capability Initiative” program

A vezérkarfőnökök udinei tárgyalásai (2012. 06. 29.) során, ötnemzeti környezetben (Ausztria, Horvátország, Magyarország, Olaszország, Szlovénia), az olasz fél számos területen kezdeményezett aktív lépéseket az eredményes regionális együttműködés megvalósításának érdekében. A kezdeményezés a Defence European Capability Initiative (DECI) nevet kapta.⁵ A DECI gyakorlatilag a már meglévő katonai képességeken alapul, melyek tudatos koncentrációja és elosztása garantálhatja a közös érdekszféra folyamatos „ellenőrzés” alatt tartását. Négy együttműködési területet vázol fel: (1) a regionális biztonsághoz kapcsolódó politikai-katonai egyeztetés, (2) katonai képességek fejlesztése, (3) műveletek, kiképzés és képzés, illetve (4) védelmi ipari együttműködés. Az olaszok elképzelése szerint a DECI kezdeti státusában a Multinational Land Force (MLF–Magyar–Olasz–Szlovén Többnemzeti Szárazföldi Kötelék) bázisára és képességeire épülne, amelyben Ausztria megfigyelő, Horvátország pedig tagi státussal venne részt.

A DECI keretei közötti közös szerepvállalás

lehetősége Biagio Abrate vezérezredes, akkori olasz vezérkarfőnök budapesti látogatásán (2012. 07. 04–06.) is előtérbe került. A felek⁶ egyértelműen kifejezésre juttatták együttműködési szándékukat.

A fent említett tárgyalások következményeként hazánk 2012. november 19–21. között biztosított helyszínt annak a munkarendezvénynek, ahol elsősorban nemzeti (HU) részről bemutattuk a partnereknek a katonai képességeink fejlesztésében, a *képzés és kiképzés vonatkozásában*, a műveletek tekintetében és a modernizáció-hadiipari fejlesztés terén elért, valamint elérni kívánt eredményeinket.

A találkozó és az azt követő – Olaszország által szervezett – rendezvények nyomán egyértelműen kijelenthető, hogy a regionális együttműködésben, kiemelten a képzés-felkészítés vonatkozásában további, eddig kihasználatlan, ugyanakkor a jövőben jól kiaknázható lehetőségeink vannak.

ÖSSZEZÉS

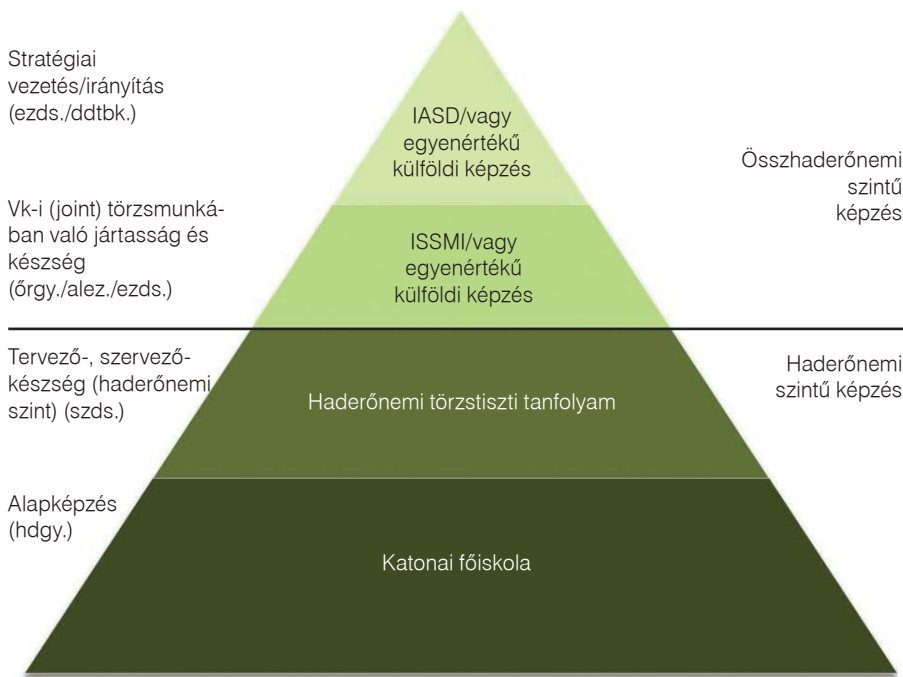
A DECI-kezdeményezésben érintett országok között a regionális együttműködésben az utóbbi években magyar részről jól értékelhető eredményeket értünk el (pl. MLF-kötelék létrehozása, alkalmazása, olasz–magyar képzési keretmegállapodás, magyar–szlovén bilaterális légtérvédelmi megállapodás, EU-harcsoportok [2006], majd -műveletek [2012] stb.). Számos sikert könyvelhetünk el a haderó átalakítása, a műveletekben történő részvételünk során, sokszor közösen a másik négy országgal.

A jövőbeni szakmai feladatok közül legfontosabbnak jelenleg az európai uniós harcsoportban (EUBG-ban), az MLF bázisán 2017-ben megvalósítandó közös szerepvállalás és a *képzési lehetőségek regionális szinten történő összehangolása tűnik*, hiszen a szellemi felkészültség a használhatóság és a cselekvőképesség alapja. Az összhaderőnemi szintű oktatás és képzés nem véletlenül kap megkülönböztetett figyelmet európai és szövetségi környezetben. Erre nagyon jó példa a már több mint egy évtizede ötnemzeti keretek között minden tanulmányi évben végrehajtott hallgatói gyakorlat, a Combined Joint European Exercise (FR, GE, IT, SP, UK), amely a felsorolt nemzetek – ISSMI-vel azonos szintű – testvér intézményeinek bevonásával, hallgatók cseréjével valósul meg.

Szerintünk célszerű követni a példát, hiszen a fenti országokban végzett hallgatóink, főtisztjeink révén számos közvetlen tapasztalatot szereztünk. Ha a megszerzett tudást regionális keretek között felhasználjuk, beépítjük a már órnagyi szinttől megvalósuló összhaderőnemi szintű vezérkari képzésbe, néhány éven belül még felkészültebb főtiszti karunk lehet, amely még inkább egyenértékű lehet a szövetséges országok főtisztjeivel, akár nemzetközi környezetben is. Ehhez szükséges a velünk szoros politikai, stratégiai, katonai-technikai szintű kapcsolatokat fenntartó, a regionális biztonság fenntartásában elkötelezett partnereinkkel való közös képzési lehetőségek beazonosítása és a viszonzosság elvének megfelelő kihasználása.

Ennek érdekében javasolható egy olyan munkacsoport megalakítása (az MH hatás-

Az összhaderőnemi tisztképzés folyamata

köri kompetenciával rendelkező, stratégiai szinten tevékenykedő humán és személyzeti munkában jártas, az összhaderőnemi szintű képzésben tapasztalatokat szerzett szervezeti szakértőink bevonásával), amely a nemzetközi példák alapján képes elemzések kialakítására és a DECI-ben érintett országokkal való közvetlen együttműködésre a katonai felsőoktatást érintő stratégiai szintű vezetői döntések eredményes előkészítése, a megfelelő nemzeti álláspontok képviselője érdekében.

Írásunkkal szeretnénk volna felhívni a figyelmet egy olyan eredményre (lehetőségre), melyet a magyar – olasz bilaterális kapcsolatrendszerben alig több mint egy év alatt értünk el, és amelynek bázisán regionális keretek között lehetünk egymás kölcsönösségi alapon való támogatói, hiszen „a közös munkát folytatni kívánjuk”.⁷

¹ A Szövetség részére történő erőfelajánlás egyik megvalósítási módja egy – önként vállalt – kölcsönös együttműködési irányultság kialakítását foglalja magába, elsősorban a doktrinális és a kiképzési együttműködés területén, de a felek szándéka esetén kiterjeszhető a közös műveleti alkalmazásra és a fejlesztések összehangolására. Célja a felajánlott erők beillesztése egy magasabb szintű szervezetbe, azon belül együttes készenlét elérése és fenntartása, továbbá felkérés esetén közös műveletekben való részvétel, a lehető leggazdaságosabb és leghatékonyabb módon.

² Ebben az évben az intézet alapképzéséhez illesztve, magyar tábormoki részvétellel zajlott le az 1. Nemzetközi Felsővezetői Tanfolyam (ICC 2013.), mellyel kapcsolatban a későbbiek során szeretnénk részletesebb tájékoztatást nyújtani.

³ A csendőrség („Carabinieri”) kettős jogállású. Rendőri erő, katonai státussal. A hagyományos értelemben vett haderőnemek (szárazföldi csapatok, légierő, haditengerészet) mellett 2001-től a mintegy 110 ezer főt számláló „Arma dei Carabinieri” szervezet teljesen egyenértékűvé vált a többi haderőnemmel a védelmi szférában. Ennek megfelelően – státusánál fogva – kap lehetőséget a legfelsőbb szintű katonai képzésben is érdekeinek érvényesítésére.

⁴ Az évszám és az adatok egyértelműen bizonyítják, hogy szükség volt a technikai megállapodásra a közös képzés területén.

⁵ Az olaszok védelempolitikai szinten már 2012 márciusában javaslatot tettek az Adria menti országok mélyebb katonai együttműködésének előmozdítására a régió stabilitása, biztonsága és prosperitása megerősítésének érdekében.

⁶ A szerzők megjegyzése: Az országok jelölése, a rövidítések típusa és alkalmazása nem véletlenül tér el írásunk keretei között. A NATO- és bilaterális kapcsolatok során a három betűs azonosítást alkalmazzák, míg az EU-kapcsolatok szintjén két karaktert használnak.

⁷ „A közös munkát folytatni kívánjuk”. Beszélgetés Biagio Abrate vezérezzredessel. Honvédségi Szemle, 2012/4. szám, 64.

Korcso László mk. alezredes:

AZ ALTISZTI TANFOLYAMOK, GÉLTANFOLYAMOK LEBONYOLÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAI

A Magyar Honvédségben 2011-ben elkezdődött az altisztképzés átalakítása. Ennek eredményeként szervezeten szétvált a képzés. Egyik szegmensként megmaradt a korábban is működő iskolarendszerű OKJ-s képzés, amely időtartama a 2012/13-as tanévtől 1 évről 2 évre növekedett. A másik szegmens pedig a már rendszerben lévő állomány képzéséről, továbbképzéséről szól.

A szakmai felelősök a képző intézmény oktatóinak bevonásával kidolgozták a képzési programokat, melyek jogszabályi hátterei a következők:

- 528/2011 (HK 12.) HVKF intézkedés a Magyar Honvédség belső tiszthelyettes- (altiszi) képzési rendszerének bevezetésére.
- 17/2003. (HK 7.) HM KÁT–HVKF együttes intézkedése a hivatásos és szerződéses katonák át- és továbbképzésének megszervezéséről és végrehajtásáról.
- 6/2012. (HK 2.) HVKF intézkedés a Magyar Honvédség használatában lévő műszaki gépek kezelőinek felkészítéséről.

A változtatás eredményeként létrejött új képzési formák a korábban működő programok pozitívumaira épültek, kiegészítve a csapatok által támasztott igényekkel.

TANFOLYAMRENDSZERŰ ALTISZTKÉPZÉS BEISKOLÁZÁSI FELTÉTELEI

A tanfolyamrendszerű altisztképzés beiskolázási feltételei a következők:

- megtervezett őrmesteri rendfokozattal rendszeresített beosztás,
- szakaszvezetői rendfokozat,
- érettségi,
- a katonai szervezet parancsnokának és vezénylőzászlósának javaslata,
- egészségügyi, pszichikai, fizikai alkalmaság a megtervezett beosztásra,
- érvényes „B” kategóriás gépjármű-vezetői engedély.

A tanfolyam részei:

- altiszi alaptanfolyam (időtartama: 3 hónap),
- szakmai tanfolyam (időtartama a programokban meghatározott óraszám szerint 2–6 hónap).

A képzést a tanfolyamrészek szerinti sorrendben és tartalommal hajtják végre az MH Altiszi Akadémián. A tanfolyamot vezényléssel, a két tanfolyamrészt egy ütemben, de hat-havonta legalább egy képzési rész teljesítésével kell végrehajtani. Sikertelen vizsga esetén a beiskolázott katona egy alkalommal, a követ-

kező tanfolyam vizsgáján megismételt vizsgát tehet az adott tananyagból. Az alap-, valamint a szakmai tanfolyamrészt sikeresen teljesítő altisztet lehet kinevezni őrmesteri beosztásba. Az alaptanfolyam sikeres teljesítését követően az altisztek jelenleg 22-féle szakmai tanfolyamon folytathatják a képzést.

Az eddig végrehajtott kurzusok tapasztalataként megállapítható, hogy a képzés mindenféleképpen sikeres. Nagy segítség a képző intézmény számára, hogy az állományt a képzés teljes időtartamára vezénylik az intézménybe, így az oktatás nappali munkarend szerint folyik, végrehajtása sokkal nagyobb hatékonyságú, mint a korábbi levelező munkarend szerinti képzés. A színvonal további emeléséhez megfontolás tárgyát képezheti, hogy a korábbi gyakorlatnak megfelelően a képzésre jelentkezők előzetes felvételi eljáráson vennemek részt, melynek eredményeként közel azonos felkészültségi szinttel rendelkező állomány kerülhetne be egy kurzusra. További megfontolást igényel az egyes szakmai tanfolyamok időtartamának egységesítése.

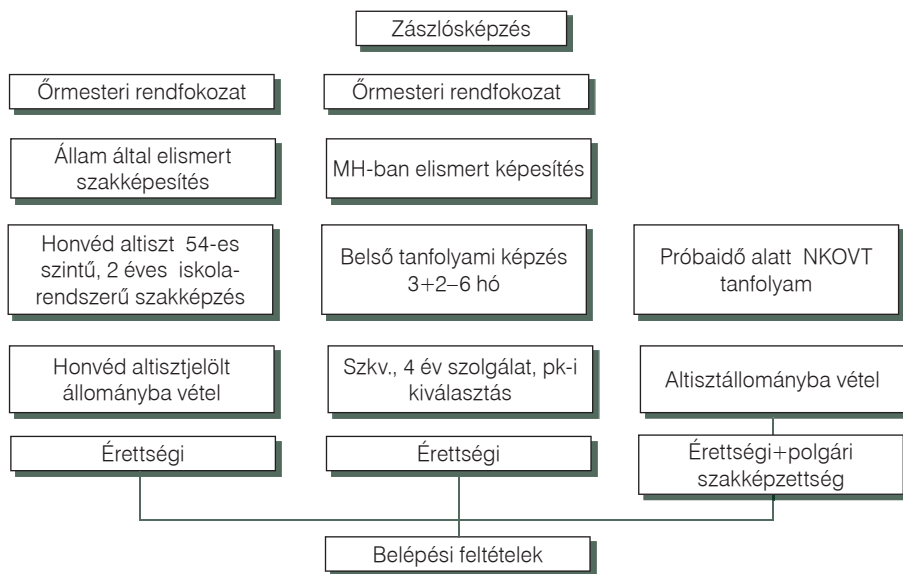
TANFOLYAMRENDSZERŰ ZÁSZLÓSKÉPZÉS

A tanfolyamrendszerű zászlósképzés beiskolázási feltételei az alábbiak:

- megtervezett zászlósi rendfokozattal rendszeresített beosztás,
- főtörzsőrmesteri rendfokozat,
- érettségi,
- a katonai szervezet parancsnokának és vezénylőzászlósának javaslata,
- a jelentkező szerepeljen a Zászlósi Előmeneteli Bizottság rangsorában,
- érvényes „B” kategóriás gépjármű-vezetői engedély,
- legalább alapfokú komplex, vagy STANAG 1.1.1.1 szintű nyelvvizsga,
- az adott szakterületen a szakmai felelős által a központi programban meghatározott szakmai képesítés és tapasztalat.

A zászlós szakirányú tanfolyami képzés időtartama a programokban meghatározott óraszám szerint 2–6 hónap, jelenleg 9 szak-

Új altiszti képzési rend 2011–2012-től

irányon folyik képzés. A zászlósképzés a korábbi képzési formához hasonlóan nagyon jól működő képzési forma. Véltudható, hogy a jelentkezők már nagy szakmai tapasztalattal rendelkeznek.

A belső tanfolyamokra az igényeknek megfelelően, de évente legalább két alkalommal kerül sor. Az igények alapján a végrehajtó szervezet a tanfolyamokat a költséghatékony-ság elve szerint szervezi, elsősorban saját oktatói állományára és technikai feltételeire alapozva. Azokat a gyakorlati oktatókat és azokat a gépeket, akikkel/amelyekkel a képzést végrehajtó szervezet nem rendelkezik, az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (a továbbiakban: MH ÖHP) vezényléssel biztosítja részére, vagy a tanfolyamot, illetve tanfolyam-részt az adott eszközzel rendelkező szervezet bázisán hajtják végre.

AZ MH HASZNÁLATÁBAN LÉVŐ MŰSZAKI GÉPEK KEZELŐINEK FELKÉSZÍTÉSE

Az egyes katonai szervezetek részére szükséges műszaki gépkezelők kiválasztását az állományilletékes katonai szervezetek parancsnokainak kell végrehajtani. Nem képezhető ki műszaki gépkezelőnek olyan katona, aki a vonatkozó szabályozókban foglalt követelményeknek nem felel meg.

A képzés személyi feltételeinek folyamatos biztosítása érdekében minden műszaki alegység-parancsnoki beosztásban szolgálatot teljesítő tisztnek, altisztnek rendelkeznie kell az adott alegységre jellemző géptípusokra érvényes gépkezelői igazolvánnyal. Az elméleti oktatási rész tananyagát irányított önképzés keretében kell elsajátítani, vizsgáztatása a tanfolyamot szervező intézménynél történik. A gyakorlati oktatást és a vizsgáztatást az adott géptípusra a tanfolyamot folytató intézmény szervezésében hajtják végre.

A vizsgák megszervezéséért és végrehajtásáért a képzést folytató katonai szervezet vezetője, a technikai feltételek biztosításáért az MH ÖHP parancsnoka a felelős.

A műszaki gépkezelői vizsga egyben 3. osztályú gépkezelő cím viselésére jogosít, külön vizsgát az osztályos fokozat megszer-

zésére nem szerveznek. Ez a képzési forma a csapatok és a képző intézmény közötti együttműködés kiváló példája.

MENTESÍTÉSEK

A szakmai felelős szervezetek kijelöléséről és hatáskörük meghatározásáról szóló 64/2012. (IX. 7.) HM utasítás alapján a HVK kijelölt szervei mentesíthetnek a tanfolyamok részei vagy egésze alól, a polgári életben megszerzett

képzettségek szintkódjainak beazonosítása alapján.

A BEISKOLÁZÁS FOLYAMATA

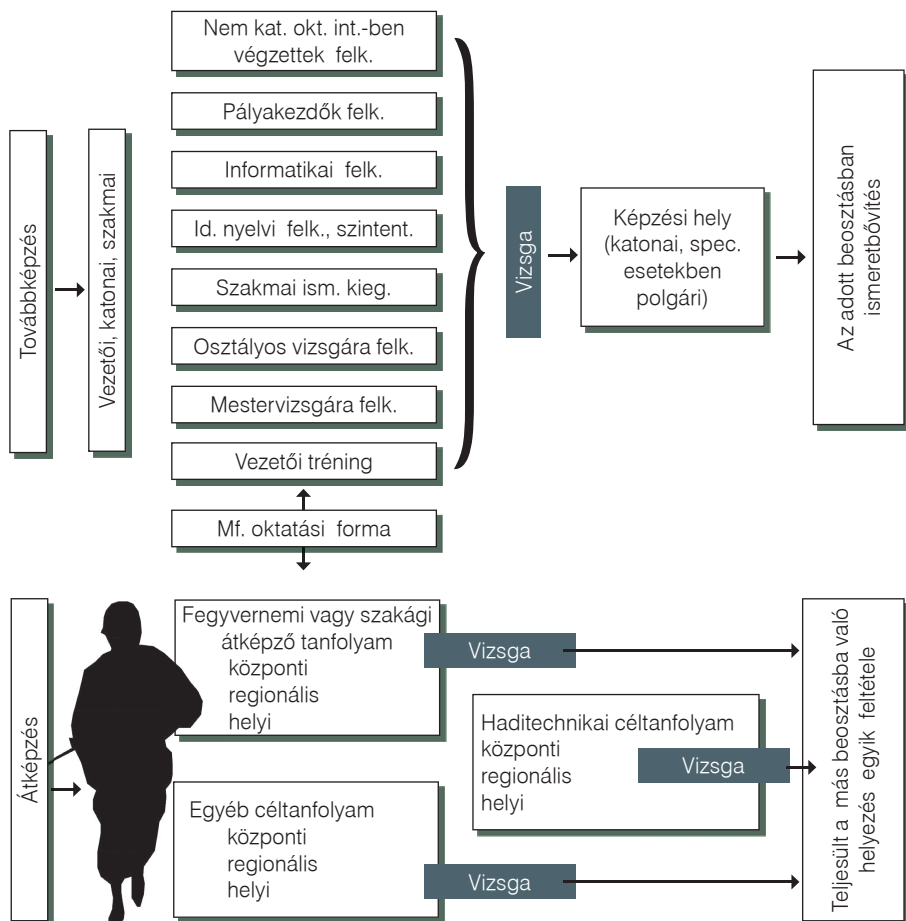
A belső tanfolyamokra a jelentkezők névsorát – a fenti kitételeknek megfelelően – az állományilletékes személyügynek felterjesztik az előjáró személyügynek, amely továbbküldi a HVK SZCSF-nek. A HVK SZCSF előkészíti és felterjeszti jóváhagyásra a honvédelmi miniszter részére *A Honvédelmi Minisztérium, a miniszter által irányított, felügyelt háttérintézmények és a Magyar Honvédség katonai szervezeteinek központi hazai beiskolázási tervét*. A jelentkezési határidőt az alakulatok felé a SAP-rendszeren keresztül hirdetik meg. Az alakulatok személyügyeivel, illetve a szakmai felelősökkel való egyeztetés után a beiskolázandók névsorát megküldik az MH ÖHP, a HVKF-közvetlenek és az Altiszti Akadémia részére.

ELŐMENETELI TANFOLYAMOK

Jelenleg évente két alkalommal tartanak („távoktatásos jelleggel”, 2 összevonás, plusz 1 nap a vizsganap) általános törzsrőrmesteri, főtrzsrőrmesteri és törzszászlósi előmeneteli tanfolyamokat, illetve az igényeknek megfelelő szakmai előmeneteli tanfolyamokat.

Az előmeneteli vizsgáztatási rendszer felülvizsgálat alatt áll, tervezik egy egységes előmeneteli vizsgaközpont létrehozását az NKE telephelyén.

Át- és továbbképzések

Simon Zsolt őrnagy:

A MAGYAR HONVÉDSÉG HELIKOPTERSZEMÉLYZETEINEK SZÁRAZFÖLDI TÚLÉLŐKIKÉPZÉSE

Ha katonai berkekben pilóták túléléséről beszélünk, a legtöbbünknek azonnal két „túlélős” klasszikus, John Moore-tól az Ellenséges terület,¹ vagy Ridley Scott-tól a Súlyom végveszélyben² című filmek jutnak eszünkbe. Mindkét mozi megtörtént eseményeket elevenít fel, és jól példázza a hadművelleti területen feladatot végrehajtó pilóták speciális felkészítésének szükségességét. Ez biztosíthatja számukra a sikeres túlélést akár extrém időjárás, vagy földrajzi körülmények között, továbbá az ellenség elől való rejtőzködést, menekülést, vagy akár a szökést és a sikeres visszatérést a saját csapatokhoz.

Az ilyen jellegű felkészítés nem idegen a Magyar Honvédség helikopterszemélyzetei számára sem. Az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis hét éve szervez vízi és szárazföldi túlélőgyakorlatokat a helikopterszemélyzetek részére, melyek fontossága a bázis helikopteres hajózó- és műszaki állománya részére az afganisztáni szerepvállalások³ kapcsán felértékelődött; e gyakorlatok évek óta a missziós felkészítés alapját képezik.

Írásomban – a fent említett túlélőgyakorlatok egyik oktatójaként – igyekszem bemutatni a helikoptervezetők szárazföldi túlélő-felkészítésének követelményeit, a hazai képzés felépítését és az eddig elért eredményeket.

A TÚLÉLŐKIKÉPZÉSEK KÖVETELMÉNSZINTJEI

A túlélőkiképzések jelentősége napjaink modern hadműveleteiben, a különböző békefenntartó műveletekben kiemelkedő fontosságú. Könnyen előfordulhat, hogy egyes katonák vagy kisebb csoportok, például egy kényszerleszállást végrehajtott légi jármű személyzete és utasai elszakadnak saját csapataiktól, és hosszú utat kell megtenniük, hogy visszatérjenek az alakulatukhoz, vagy akár napokat kell a bázisuktól távol, ellenséges területen elszigetelve eltölteniük, hogy végül kimentésük őket. Fontos, hogy az elszigetelt személyek el tudjanak rejtőzni, vagy menekülni az őket kereső, üldöző ellenséges erők elől, és elkerülni a fogságba esést. A megfelelő szintű túlélőkiképzésen részt vett személyek, katonák, civilek túlélőképessége megnő, képesek együttműködni a PR⁴-feladatban részt vevő mentőegységekkel, így visszatérésük vagy kimentésük esélye is magasabb.

A túlélő-kiképzési követelmények meghatározására a NATO-n belül egy kiképzési szint-rendszert alkalmaznak, az úgynevezett SERE⁵-szinteket.

A RÉSZTVEVŐK RÉSZÉRE KIOSZTOTT ÁLTALÁNOS TÚLÉLŐ-FELSZERELÉS

A SERE túlélőkiképzéseknek három szintje létezik:

„A” szint (Level Alpha). Alap, úgynevezett bevezető túlélőkursus. A legtöbb országban egyszerűen egy DVD-t kap a tanfolyamon részt vevő személy. A lemez tartalmazza a túlélés alapvető elveit, továbbá leírásokat, videókat menedékhelyépítésről, tűzgyújtásról, valamint élelemszerzési lehetőségekről. Ez a szint csak elméleti tudásanyagot ad át a tanfolyam résztvevőinek.

„B” szint (Level Bravo). Ez a szint tartalmazza a túléléshez szükséges alapvető tudásanyagot, amit az „A” szint is magában foglal, viszont minden elméletben leadott témakört gyakorlati foglalkozás követ. Az alap túlélő tananyag kibővül fizikai felkészítéssel, elméleti és gyakorlati navigációs, és elsősegély-nyújtási foglalkozásokkal. A képzés hossza körülbelül egy vagy két hét.

Alapvetően azok számára alakították ki ezt a túlélőkiképzést, akik a saját csapataiktól távol, hadművelleti területen teljesítenek szolgálatot, és fogságba esésüknek közepes kockázata van.

Ennek érdekében a „B” szintű képzés az alapvető túlélési eljárásokon túl a menekülésre, rejtőzködésre fókuszál, valamint foglalkozik a fogságba esés elkerülésével is.

„C” szint (Level Charlie). A „C” szint magában foglalja az előző szintek ismeretanyagát, de legfőképpen a menekülésre, a fogságba esésre és a fogolytáborokban a kihallgatási technikáknak való ellenállásra koncentrál. Ezen a szinten a képzés résztvevőinek minimum 72 órán keresztül kell elkerülniük az őket üldöző csapatokat, miközben a meghatározott kiemelési pont felé haladnak. A menekülés

ÉLELEMÉRŐL ÉS VÍZRŐL IS DÖNTŐEN MAGUKNAK KELLETT GONDOSKODNIUK

azonban minden esetben – a megfelelően előkészített forgatókönyv alapján – elfogással végződik. Ezt követően minimálisan 12 órát kell fogságban tölteni, ahol többszöri kihallgatásnak vetik alá a résztvevőket.

A SERE túlélőkiképzések végrehajtását, feltételrendszerét, a kiképzések időtartamát, tematikáját, a különböző szintek részletes követelményeit alapvetően a következő NATO-dokumentumok tartalmazzák:

- STANAG 7196⁶
- BI-SC JPR JOG⁷

A fenti dokumentumokban meghatározott irányelvek és képzési témakörök aján-

HEVENYÉSZETT MENEDÉK TERMÉSZETES ANYAGOKBÓL

A TÚLÉLÉS SORÁN AZ EGYIK LEGFONTOSABB KÉSZSÉG A SÉRÜLÉSEK ELLÁTÁSÁNAK KÉPESSÉGE

lásai alapján alakítják ki az MH 86. Szolnok Helikopter Bázison a helikopterszemélyzetek részére szervezett szárazföldi túlélőkiképzés tematikáját is.

„DEEP SURVIVAL” SZÁRAZFÖLDI TÚLÉLŐGYAKORLAT

A Magyar Honvédség helikopterszemélyze-
teinek túlélőkiképzése az évente végrehajtott
„Deep Survival” elnevezésű gyakorlat keretében
valósul meg. A túlélőgyakorlatot 2006 óta
rendezi meg az MH 86. Szolnok Helikopter
Bázis – az MH 34. Bercsényi László Különleges
Műveleti Zászlóalj és az MH 25/88. Könnyű
Vegyész Zászlóalj közreműködésével – a tábor-
falvai kiképzőbázison.

Az első szárazföldi túlélőkiképzésre 2006-
ban került sor Táborfalván. A kiképzésbe az
évek során folyamatosan beépültek az afga-
nisztáni missziók tapasztalatai, valamint a
NATO-ajánlásokat követve a tematika több-
ször átalakult, frissítésre került, és elérte je-
lenlegi, SERE B szintnek megfelelő tartalmát
(*mivel a gyakorlat foglalkozik fogságba eséssel
és kihallgatási szituációkkal is, így valójában
a „B” és „C” szint között helyezkedik el, tehát
a SERE B+ szint lenne a helyes elnevezés*).
Ennek eredményeként a gyakorlat az afganisztáni
AMT- és AAT-felkészítéseknek is alapvető
részévé vált.

A GYAKORLAT FELÉPÍTÉSE

A túlélőképzés egy folyamatos, 12 napos fel-
készítés, mely két fő blokkra bontható. Az első
hét az általános túlélési képességek fejleszté-
sére irányul, a második pedig a hadműveleti
területen történő rejtőzködésre, a saját csapa-
tokhoz történő visszatérésre helyezi a hang-
súlyt.

A gyakorlat kezdetekor a résztvevők részé-
re egy általános túlélő-felszerelést osztanak ki,
mely a következőket tartalmazza: 1 db „VIPER”
túlélőmellény, 1 db védőszemüveg, 1 pár védő-
dökesztyű, 1 db izofólia, 1 db magnéziumos
tűzgyújtó, 2 db öngyújtó, 1 db jelzőtűkör, 1 db
„pipalámpa”, 1 db sip, 1 db túlélőkés, 1 db drót-
fűrész, 2 m spárpa, 1 db kulacs, 1 készlet álca-
festék, 1 db tájoló, 1 db protraktor,⁸ 1 db térkép,
3 db Chemlight, 1 db egészségügyi csomag, 3
db gyorszáras zacskó és szemeteszsák, 1 db
gumi gépkarabély és 1 db pisztoly.

KIEMELT JELENTŐSÉGE VAN A FIZIKAI FELKÉSZÍTÉSNEK

AZ ELSŐ ALAPOZÓ HÉT

A SERE B gyakorlat első hetében a résztvevők
megtanulják túlélő-felszerelésük használatát,
megismerik a túlélés alapelveit, és elsajátít-
ják az alapvető túlélési praktikákat, egymásra
épülő elméleti és gyakorlati foglalkozások során.
A tanteremben leadott elméleti tananyagot a
résztvevők átbeszélik, majd képeket és
videókat tekintenek meg a rájuk váró feladat-
ról. Ezt követően a terepen, gyakorlatban sajtó-
tíjtják el a szükséges ismereteket.

Megtanulják például, hogyan gyűjthetnek
tüzet különböző körülmények között, hogyan
szerezhetnek táplálékot, vagy milyen módsze-
rekkel gyűjthetnek vizet és tehetik azt ichtóvá.
Fontos része a felkészítésnek a menedékepít-
és gyakorlása. A résztvevőknek képesnek kell
lenniük rövid idő alatt megfelelő hevenyészett
menedéket építeni természetes anyagok, vagy
akár az ejtőernyő felhasználásával.

A túlélés során az egyik legfontosabb készség
a sérülések ellátásának képessége. A tema-
tika alapján a résztvevők egy teljes napot
foglalkoznak elsősegélynyújtással, képzett,
hadműveleti területen tapasztalatot szerzett
különleges műveleti „MEDIC” állomány irányí-
tása mellett.

A sérülések ellátásán túl a másik kiemelten
fontos gyakorlati foglalkozás a terepen történő

navigáció. Természetes, hogy a repülőhajózó
állomány a levegőből jól navigál, azonban a te-
repen történő tájékozódás ettől eltérő eljárások-
kat igényel. Ezért kell nagy hangsúlyt fektetni
ennek gyakorlására. A résztvevők elsajátítják,
hogyan tájékozódjanak akár iránytű és GPS
nélkül, hogyan mérjenek távolságot, hogyan
határozzák meg a pozíciójukat, vagy hogyan
találjanak meg meghatározott pontokat.

Az első, általános képzési blokkot egy 24
órás kihelyezés zárja, ahol a résztvevőknek
egy helikopteres kirakást követően közel 24
óra alatt kell a meghatározott kiemelési hely-
re eljutniuk, lehetőleg rejtve. A gyakorlat so-
rán a valós körülmények imitálása érdekében
táplálékot egyáltalán nem, vizet is csak korlátozottan
kapnak a résztvevők. A kiemelési helyre
történő beérkezést követően, hogy a csoportok
számot adjanak tudásukról, tüzet gyűjtenak,
és menedéket építenek a tanult módszerekkel.

A MÁSODIK FÁZIS

A túlélőgyakorlat második hetének temati-
kája készíti fel a résztvevőket az ellenséges
területen történő túlélésre, rejtőzködésre és
menekülésre. Ennek a blokknak a célja, hogy
az állomány tagjai mint potenciális elszigetelt
személyek felkészültek legyenek a PR- műve-

FELKÉSZÍTÉS A KIEMELÉSI PONTON VÁRHATÓ ESEMÉNYEKRE

letekben részt vevő erővel történő együttműködésre.

A második hét tematikája tartalmazza a PR-eljárások koncepciójának és típusainak ismertetését. A résztvevők megismerik és gyakorolják az ISOPREP,⁹ EPA¹⁰ kitöltését és alkalmazását. Megtanulják leszűrni a túléléshez és sikeres kimentéshez szükséges információkat a hadművelleti dokumentációkból (SOP,¹¹ SPINS,¹² OPLAN,¹³ ANNEX V,¹⁴ COMPLAN¹⁵).

Ebben a fázisban ismerik meg a résztvevők a túlélési szituációban alkalmazható kommunikációs eszközöket, például az afganisztáni missziókban harci kutató-mentő rádióként alkalmazott PRC-112G típusú rádiót. Elsajátítják, hogy miként lépjenek kapcsolatba az őket kutató egységekkel, hogyan meneküljenek rejtve, hogyan maradjanak észrevétlenek, hogyan rejtsek el nyomaikat. Gyakorlati foglalkozások során sajátítják el a harci kutató-mentő azonosítási eljárásokat is.

Annak érdekében, hogy a kiképzendő állomány minél közelebb kerüljön egy valóságos túlélési szituációra jellemző stresszes állapothoz és kimerültséghez, a 12 nap során folyamatos fizikai terhelésnek vetik alá őket. Ez azt jelenti, hogy a „túlélők” az elméleti és gyakorlati foglalkozások között, naponta két alkalommal minimum egy-egy órás aerob és anaerob fizikai tréningen vesznek részt.

A SERE B túlélő-felkészítés zárógyakorlattal fejeződik be. A 12 napos folyamatos nappali és néha éjszakai elméleti és gyakorlati foglalkozások, valamint a megterhelő fizikai igénybevétel miatt a katonáknak a szellemi és fizikai kimerültséggel megküzdve – mint egy ellenséges területen kényszerleszállást végrehajtott állományok – másnap reggelre élelem nélkül és korlátozott mennyiségű vízzel, észrevétlenül kell eljutniuk a közel 35 kilométer távolságban lévő kiemelési zónába. A záró mozzanatot az MH 25/88 Könnyű Vegyes Zászlóalj mintegy 70 katonája biztosítja, akiknek a feladata a menekülő állomány felderítése, üldözése és elfogása.

Mivel a SERE B szintű túlélőképzésen alkalmazható rövid idejű fogság, így a felderített menekülő csoportokat elfogják. Elfogás után az oktatói állománnyal megbeszélik, elemzik, hogy mi vezetett a felderítéshez, majd néhány kilométeres hátrahelyezést követően folytatják a menekülést a kiemelési ponthoz.

A kiemelési ponton a menekülő csoportok felkészülnek az előre megadott forgatókönyv szerinti azonosítási eljárásra és a helikopteres kiemelésre. Gyakorlás céljából a résztvevők a kutató mentő személyzettel a PRC-112G rádión keresztül kommunikálnak. A kiemelés végrehajtásával a gyakorlat befejeződik. A túlélőgyakorlatot sikeresen végrehajtott résztvevők oklevelet kapnak a SERE B szintű túlélőképzés elvégzésének igazolására.

FRISSÍTŐ/HALADÓ KÉPZÉS

Annak érdekében, hogy azok a helikoptervezetők, akik több mint két éve estek át a 12 napos szárazföldi túlélőgyakorlaton, ne felejtsek el az ott tanultakat, 2011-ben – a hagyományos szárazföldi túlélőképzéssel párhuzamosan – egy frissítő kurzus indult. A tematika összeállítása során azonban arra a következtetésre jutott az oktatói csoport, hogy célszerű a képzést a SERE C szinthez közelíteni. Így megnövelték az elszakadás, a menekülés időtartamát, és a résztvevők egyénileg hajtják végre a visszatérést a kiemelési pontra.

Ennek eredményeként született meg a 9 napos frissítő, túlélőkurzus (haladó elemekkel), a „Deep Survival” gyakorlat ágaként.

A gyakorlati ág tematikája feleleveníti a korábban tanult túlélési eljárásokat, felfrissíti a korábbi túlélőképzésen oktatott túlélési praktikákat. Ismétli a hadművelleti területen alkalmazható PR-eljárásokat, és újra gyakorlatban foglalkozik az EPA és ISOPREP kitöltésével, felhasználásával. A fizikai terhelés továbbra is meghatározó része a képzésnek.

A lényegi különbséget az újonnan beépített foglalkozások jelentik:

– *Gyakorlati egészségügyi foglalkozás.* A gyakorlati foglalkozás során több harchelyeztetet, szituációt imitál az oktató, és e közben kell a sérülteket ellátni. Az egészségügyi foglalkozás egy teljes napot vesz igénybe.

– *Harcászati foglalkozás, gépkarabély-lövészet.* A résztvevők éleslövészet keretében, párbán gyakorolják az ellenségétől való elszakadást, biztosítást, előre haladást.

– *48 órás kihelyezés.* A résztvevőket egyseével helyezik ki, és 48 óra alatt kell eljutniuk a kiemelési pontra, korlátozott élelem- és vízmennyiség biztosítása mellett. A 48 órából a második 24 órában az „ellenséges” erők folyamatos üldözést hajtanak végre.

A frissítő kurzus befejezése ismét helikopteres kiemeléssel zárul, ahol egy meghatározott forgatókönyv alapján veszik fel a kapcsolatot a „túlélők” a mentőegységgel, és hajtják végre az azonosítási eljárást. A frissítő kurzus elvégzését ismét egy hivatalos oklevél igazolja.

TOVÁBBI LEHETŐSÉGEK

2006 óta több mint 250 fő (repülőhajózó és repülő-műszaki állomány) vett részt a túlélőképzéseinken. A hadművelleti területen szolgálatot teljesítő kollégák PR-tapasztalatait folyamatosan beépítjük a képzések tematikáiba, így azok naprakészen tarthatók.

A képzések sikerét igazolja, hogy a hadművelleti területen feladatokat végrehajtott helikopterszemélyzetek PR-felkészültsége a vizsgajelzések alapján megfelel az elvárásoknak, valamint külföldről már több nemzet érdeklődött a magyarországi túlélőképzés iránt.

Az oktatói állomány célja a közeljövőben az, hogy a csapat SERE C szintű képzést tudjon önállóan végrehajtani Magyarországon. Az ehhez szükséges feltételrendszer összeállítása nem kis feladat, de ennek megvalósulása esetén a repülőhajózó állomány túlélő- és PR-felkészítése nemzetközi szinten is a legmagasabb szintet érheti el.

¹ Behind Enemy Lines

² Black Hawk Down

³ MH Légi Kiképzés-támogató Csoport (AMT – Mi-35 Air Mentor Team) és MH Légi Tanácsadó Csoport (AAT – Mi-17 Air Advisory Team)

⁴ Személyi mentés – Personnel Recovery

⁵ Túlélés, elkerülés, ellenállás, szökés – Survival, Evasion, Resistance, and Escape (SERE)

⁶ NATO SERE kiképzési utasítás – NATO SERE Training Standard

⁷ Személyi mentési útmutató – BI-SC Joint Personnel Recovery Joint Operational Guidelines

⁸ Navigációs vonalzó

⁹ Isolated Personnel Report – Elszigetelt személy jelentőlap

¹⁰ Evasion Plan of Action – Menekülési terv

¹¹ Standard Operating Procedure – Hatályos művelési eljárás

¹² Special Instructions – Speciális utasítások

¹³ Operational Plan – Hadművelési terv

¹⁴ Az OPLAN PR fejezete

¹⁵ Communications Plan – Kommunikációs terv

Faludi Miklós – dr. Varga András:¹

A KATONAI ALAPISMERETEK TANTÁRGY OKTATÁSÁNAK TAPASZTALATAI

A Magyar Honvédség kiemelt figyelmet fordít a társadalommal folytatott párbeszéd aktivizálására, mélyítésére. Ennek egyik eleme a Katonasuli-program, amely lehetőséget biztosít a haderőnek a fiatal korosztályokkal történő kapcsolattartásra. Munkánk vázlatosan azt a folyamatot mutatja be, amely egy középiskola és egy katonai helyőrség közötti együttműködésen alapul, és lehetőséget teremt a civil-katonai párbeszéd szélesítésére.

Hazánk haderejének 21. századi kihívásokkal kell szembenéznie, ugyanakkor szem előtt kell tartania azokat a hagyományos értékeket, amelyeket a társadalom méltán feltételez és vár el a Magyar Honvédség egyenruháját felöltő munkavállalótól. A sorozott haderő megszűnésével a katonai szocializáció is háttérbe szorult, így a toborzóirodák jórészt olyan fiatalok közül kényszerülnek választani, akik nem vagy alig vannak tisztában a katonai életre jellemző sajátos értékrenddel, a fizikai és a pszichés követelményrendszerrel. Véleményünk szerint – többek között – ezt az űrt kellene kitöltenie a Katonasuli-programnak és legdinamikusabban terjeszkedő szegmensének, a középiskolában tanított katonai alapismeretek tantárgynak.

A tárgy képes arra, hogy olyan ismereteket, praktikus tudást adjon át a diákoknak, amit a civil életben is képesek hasznosítani. Ugyanakkor a tanórák megtartásának körülményei, a tanárok pedagógiai felkészültsége és a katonai értékrend következetes példamutatása lehetnek azok a szocializációs sémák, amelyek segítségével nemcsak ismeretterjesztés történik a foglalkozásokon, hanem egy pályaorientációs folyamat is kezdetét veszi. Ez vezethet el annak az attitűdnek a kialakulásához, amely már feltételezi a hazaszeretet, a bajtársiasság, a hazafiság érzését és büszke vállalását. Azt gondoljuk, hogy az időben elkezdett pályairányítási folyamat, és ennek eredményeként a valós hivatástudattal felvértezett fiatalok munkavállalása a megújuló Magyar Honvédség társadalmi presztízsének növekedését, a civil-katonai kapcsolatok további elmélyülését szolgálhatja.

E folyamatnak az elősegítése érdekében indult az a kezdeményezés, amely 2012 szeptemberében már 31 iskolát érintett, s a programhoz kapcsolódó intézmények száma azóta is folyamatosan nő.² A tantárgy dinamikus bővülése több okkal is magyarázható. Egyrészt az iskolák felismerték annak a jelentőségét, hogy a tananyag formális átadása mellett egy nagyon fontos látens mechanizmus is kialakulhat a fiatalok között. A fegyelem, a tisztelet, a csoportban való tenni akarás nem feltétlenül jellemzi a mai diákokat, inkább az individuális értékeket tartják szem előtt. A katonai tematikájú órák jellegükből és a tananyagból faka-

dóan magukban hordozzák azt a magatartási normát, amit más tanórák alatt is sikeresen lehet alkalmazni, így a csoportban, osztályban más tárgyakat tanító tanárok is profitálhatnak ebből. Másrészt a tantárgy egyfajta válasz arra a társadalmi igényre is, hogy a fiatalok valós képet kapjanak hazánk geopolitikai helyzetéről, a Magyar Honvédség külföldi, általában missziós tevékenységéről, hazai feladatairól, eszközrendszeréről, egyáltalán a katonaelet mindennapjairól.

A II. Rákóczi Ferenc Közgazdasági Szakiskola pedagógiai programja rögzíti: „Célunk az értékteremtés. Csak olyat érdemes létrehozni, mely időtálló, a múltban gyökerezik és a jövő nemzedékének ad biztos támaszt. Iskolánk közel évszázados múltja bizonyította, hogy a valós tudásnak mindig lesz létjogosultsága, és érvényre juttatja erejét. Intézményünk dolgozói elhivatottak egy olyan magas szintű pedagógia kultúra megteremtésére, melynek sarokkövei a tisztelet, az odaadás, a bizalom, a példamutatás és a segítőkészség.”³

Ebben a törekvésünkben méltó partner a Magyar Honvédség vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár és megfelelő keretként szolgál a Katonasuli-program. A szervezeteink között létrejött együttműködés kezdetének első évfordulóján elmondhatjuk, hogy az együttműködés mindkét fél számára sok örömet és tapasztalatot adott. A két szervezet munkakultúrájának, kommunikációs sajátosságainak összehangolását követően indulhatott el az a szisztematikus, eredményekre épülő munka, mely napjainkra is jellemző.

A képzés folyamán tudatosan törekedünk arra, hogy katonasulis diákjaink több szempontú megközelítésben lássák a honvédelem értékeit. Ennek érdekében a tantermi oktatási kereteken felül több időt és lehetőséget biztosítunk arra, hogy az iskolán kívüli tevékenységformákkal is közelebb hozzuk a katonai értékrendet. Ezeknek a programoknak kimondott pedagógiai célja, hogy egy olyan közösséget hozzunk létre, amely nemcsak az iskolai órákon képez egy egységet, hanem a fiatalok abból kilépve is képesek együttműködni. Bízunk továbbá abban is, hogy a sokféle programon való részvétel elősegítheti az értékrend átalakulását, amely hozzájárulhat a katonasággal kapcsolatos pozitív attitűdök elmélyüléséhez.

Katonasulis diákjaink honvédelmi értékek iránti elköteleződését szemléletesen példázza, hogy több, a katonai élethez szervesen kapcsolódó eseményen is megjelentek. A tavalyi érettségi vizsgákat követően eredményesen vettek részt a püspökszilágyi kiképzőbázis és lőtér területén – a helyőrségdandár által – megrendezett járőrbajnokságon és labdarúgó tornán. Koszorút helyeztek el az 1956-os forradalom hőseinek és áldozatainak emlékére. A katonák az iskolai nyílt napokon fegyverbemutatót tartottak és alaki gyakorlatot mutattak be a leendő diákjainknak. Tanulóink 2012. november 6-án, a Fiumei úti sírkertben részt vettek Barankay József rohamtüzér százados temetésén. A részt vevő fiatalok sok élménnyel gazdagodva érkeztek vissza a Magyar Honvédség Logisztikai Ellátó Központ által szervezett laktanyai nyílt napról. Több katonasulis diák is részt vett 2013. január 12-én a doni hőskörről történő megemlékezésen. Tanulóink meghívott vendégként részt vettek a dandár állománygyűlésén. A közös munka elismeréseként az MH BHD parancsnoka, Kun Szabó István dandártábornok csapatászlót adományozott a katonai alapismereteket tanuló diákoknak.⁴

Az iskolán kívüli tevékenységformák természetesen kiegészítik, magyarázzák, elmélyítik az órán megszerzett elméleti tudást. Ezzel kapcsolatban az elmúlt több mint fél év során számos tapasztalatra tettünk szert. A katonai alapismeretek tárgyat egy évfolyamban négy osztályból vették fel, összesen tizenötön, azaz gyakorlatilag a számba vehető osztályok közül mindegyikben megjelent az érdeklődés csírája.⁵ Az első naptól érezhető volt a fegyelméletesség, az odafigyelés és a nyitottság. Egy önmagában érdekes pedagógiai kérdéssel szembesültünk már a képzés elején, nevezetesen, hogy ez a fegyelméletesség az egyenruhának szól-e, az új pedagógusnak, vagy egyébként is ez a viselkedés jellemző ebben az életkorban, egy új tárgy esetében az iskolában.

A katonai alapismeretek tankönyvet megismerve megállapítható, hogy egy jól összeállított, tematikus és tanítható könyvről van szó. A szisztematikus felépítésnek köszönhetően az óratervezés folyamán a fejezetek sorrendjétől és a kialakított struktúrától csak kivételes esetben kell eltérni. Minden óra tananyaga kiegészül egy PowerPoint bemutatóval, amelyeket az iskola honlapjáról le is tudnak tölteni a diákok, így a felkészülés során újra áttekinthetik, újraértelmezhetik a tanultakat.⁶ Ezenfelül az óra anyagából összefoglalót is kapnak. A számonkérés általában írásban történik. Az iskolában megszokott módon az anyagrészek

utáni dolgozatírást helyeztük előtérbe. Az első félévben három dolgozatot írtunk, ezek mellett választható kiselőadásokra kaphattak még jegyet a diákok. A dolgozatok a tankönyvben található nagyobb témacsoportokat zárták le, lemérve a tanulók felkészültségét. Egy esetben történt feleltetés, betegség miatt elmaradt dolgozatírás pótlásaként. Az átlag 3,6 és 3,8 között változott, ami véleményünk szerint jónak mondható, nem marad el a többi érettségi tárgy tantárgyi átlagától. Meglátásunk szerint a diákok rendkívül motiváltak, annak ellenére, hogy nem kiemelkedő a tanulmányi átlaguk.

Mivel több különböző osztályból vették fel a katonai alapismeretek tárgyat, így az órarend összeállításánál figyelembe kellett venni a többi szaktárgyi órát, illetve az emelt szintű képzés óráit, így csak a tanítás végén, a 7. és 8. órában tudnak órára jönni. Fontos kiemelni, hogy a katonasulis órák akkor kezdődnek, amikor az osztálytársak hazaindulnak. A tanulmányi eredményeken túl ebből is látszik, hogy a fiatalok elkötelezettek az általuk választott

tárgy iránt. 2013. szeptembertől teljes honvédelmi osztályt indít az iskola, aminek az egyik nagy előnye az lehet, hogy az órák bárhová beilleszthetőek az órarendbe. Szükség is lesz rá, hiszen a jelenlegi csapatnak is van még egy éve, illetve felvehető tárgyként is választható lesz ismét, ami az órartatók leterheltségét növeli.

A katonai alapismeretek tantárgyat jelenleg heti három órában oktatjuk az iskolában.⁷ Év elején az egyik legelső és legfontosabb feladat a tankönyvhöz írt, javasolt óraelosztás, és a tárgyhöz biztosított óraszám összefésülése volt. Mind az iskola, mind a dandár megfelelő mozgásteret biztosított ehhez, így az óratervet sikerült optimális formába önteni. Szerdán egy elméleti órát, pénteken egy elméleti és egy gyakorlati órát tartottunk az első két hónapban. Ez az elosztás véleményünk szerint azért volt kiváló, mert pénteken, az egész heti és az egész napos tanulás után akkor mozgatta meg őket az alaki foglalkozás, amikor már lankadt a figyelem. Tavaly novembertől, a tornaterem

órarendi leterheltségének változása következtében, a gyakorlati órákat átterhelte szerdára, pénteken pedig két elméleti órára követi egymást. Azóta kiderült, hogy ezeket is fegyelmeztetett és érdeklődve ülik végig a diákok.

A gyakorlati órák szeptember és október hónapban kizárólag alaki foglalkozásra korlátozódtak, hiszen idő kellett ahhoz, hogy az alaki fogásokat, lépéseket, fordulatokat megfelelő szinten elsajátítsák. Miután ez megtörtént, bevezettük az iskolában a katonai önvédelem oktatását, Volent Csaba főtörzsőrmester, szakoktató irányításával. A főtörzsőrmester a díszzászlóalj tapasztalt katonájaként az alaki foglalkozásokban is részt vesz, elsősorban a szakmailag oly fontos, apró fortélyokra hívja fel a figyelmet. A gyerekek az alaki foglalkozások során és az önvédelmi órákon még inkább motiváltak, mint a tanteremben. Érdeklődők, kivétel nélkül aktívak és fegyelmeztettek.

Az általános honvédelmi ismeretek és a történelem tantárgy szinte elválaszthatatlanok egymástól, hiszen a legtöbb katonai esemény

A honvédelmi oktatás során végzett eddigi tevékenységek

Tevékenység típusa	Helyszín	Tevékenység fajtái	Végrehajtó személy	Feltételek	Pedagógiai cél
Elméleti óra	iskola: tanterem	ismeretátadó óra	állandó tanár vendégelőadó	számítógép, projektor, tábla	ismeretátadás, -elmélyítés ismeret felmérés, visszacsatolás
		ismeretfelmérő óra	állandó tanár		
Gyakorlati óra	iskola: terasz, tornaterem	alaki foglalkozás	állandó tanár állandó szakoktató	megfelelő ruházat, hangtechnika, hanghordozó	ismeretátadás, megfelelő szintű begyakorlás, fegyelem, csapatszellem kialakítása, tudatformálás
		önvédelmi foglalkozás	állandó szakoktató	megfelelő ruházat, gyakorló fegyverek, sisak, repeszálló mellény	
Egyéb	iskola: tornaterem	évnnyitó, évváró, karácsonyi ünnep, farsang, zászlóátadó ünnepség, projekthét	állandó tanár	esemény, helyszín és program kidolgozása	csapat- összekovácsolás, tudatformálás, hagyományok tisztelete
	laktanya	laktanya- látogatás	állandó tanár, kíséző tanár, katonák	szabad kapacitás	katonai és civil kapcsolatok szorosabbra fonása
	más külső helyszín	nyílt napok	állandó tanár	alakulat által meghirdetett nyílt napok	adott alakulat múltjának, felszereléseinek, tevékenységének megismertetése
		kirándulás	állandó tanár, kíséző tanár, túravezető	térképek, tájoló, tervezés	terepen való tájékozódás megtanulása, térkép és tájoló kezelése
		múzeumlátogatás (HIM)	állandó tanár, kíséző tanár, múzeumpedagógus	állandó vagy időszakos kiállítás, egyeztetett időpont	történelmi események, eszközök, felszerelések átfogó megismerése
		megemlékezések	állandó tanár, kíséző tanár	jelentkezés az eseményre, szabadidő biztosítása a diákok részére, adott esetben jármű	történelmi ismeretek és hazafias értékek elmélyítése
		koszorúzások	állandó tanár, kíséző tanár	jelentkezés az eseményre, szabadidő biztosítása a diákok részére, adott esetben jármű	történelmi ismeretek és hazafias értékek elmélyítése
		sportrendezvények	állandó tanár, kíséző tanár, szakoktató	jelentkezés az eseményre, szabadidő biztosítása a diákok részére, adott esetben jármű	csapat-összekovácsolás, csapatszellem kialakítása, tudatformálás, a „mi” tudat kialakítása
		táborozás	állandó tanár, kíséző tanár, katonák	szabad kapacitás Püspök-szilágyon, Budaörsön	csapat-összekovácsolás, csapatszellem kialakítása, tudatformálás, a „mi” tudat kialakítása

bizonyos idő távlatából történelmi eseménnyé változik. Ezért a két tantárgy számos kapcsolódási ponttal rendelkezik. A Magyar Honvédség magában hordozza azokat a történelmi folyamatokat, amelyek az elmúlt évszázadokban alakították Magyarország sorsát. A Honvéd Hagományörző Egyesületben ölt testet ez a fajta hagyományörzés, s a hagyományörzők nem csupán saját örömlükre foglalkoznak a történelemmel. Részt vesznek a legtöbb olyan eseményen, megemlékezésen, amelyekre a katonasulis diákokkal szívesen megyünk, például a korábban említett Barankay rohamtüzér százados újratemetésén, hagyományos világháborús egyenruhában, ágyútalpon vitték a hamvakat. Nagyon várt esemény a Forradalmi Forratag, amit a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum területén rendeznek minden év március közepén.

A katonai alapismeretek tárgyat tanulók csoportja nem osztály, hiszen a 12. évfolyamból négy osztály is képviselteti magát a honvédelmi oktatásban. Ezenfelül nem is kaphatna új osztályszámozást. Ezért az I. szakasz megnevezést kapta a csoport, amely nem csupán nevének megjelölésében követi a katonai hagyományokat. A tanítási órák minden esetben az ügyeletes rajparancsnok jelentésével kezdődnek, s a köszönés: „Erőt, egészséget!”. A rajparancsnokokat a szakaszparancsnok-helyettes fogja össze és irányítja. Az alaki foglalkozások és az önvédelmi órák is rajparancsnoki jelentéssel kezdődnek. A csapatszellemet erősítendő közös pólóval és saját alegységzászlóval is rendelkezünk. Az oktatás egyik jellemző sajátossága, hogy katonadalokat is tanulunk. Készülünk a tavaszi alaki és menetdalversenyre, ahol az elméleti felkészülésen és az alaki fogások ismeretén túl számot

kell adni két kötelező és két szabadon választható menetdal ismeretéről is. A menetdalok gyakorlása az elméleti órákon kezdődött és az alaki foglalkozásokon teljesedett ki, hiszen a menetelés sokkal könnyebb, gyorsabban válik rendezetté a menetdalok ütemének hatására.

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy az iskola vezetése nyitott az áthallgatásra, a honvédelmi órákat vendéglátók is látogatják, akik az oktatási napokon, másik iskolából, kizárólag a tárgy miatt jönnek. Rajtuk kívül van két olyan diák is a csoportban, akik már leérettségiztek, de a továbbtanulás érdekében felvették a katonai alapismereteket. Érettségizni azonban másik iskolában fognak belőle.

A katonai alapismeretek tantárgy lehetőséget biztosít arra is, hogy a hagyományos, mára talán megkövesedett vagy kiüresedett tanár-diák kapcsolatot újraértelmezve személyesebbé, közvetlenebbé váljon ismét az oktatási folyamat. Jól ismert közhely, hogy minden sikeres ember életében volt egy meghatározó tanárember. A tantárgy tematikájában hangsúlyozottan biztosítottak azok a kompetenciafejlesztési területek, amelyek a közös, együttes produktum meghozatalában a tanár-diák együttműködést feltételezik. Célunk a honvédelmi értékek átadása mellett az is, hogy sikeres, az életben is boldogulni tudó diákokat neveljünk. Úgy véljük, hogy ebben segítséget jelenthet a tárgy, melynek oktatása során az egyértelmű hierarchiális viszonyok mellett kialakulhat egy olyan munkakapcsolat, amelyben a pedagógus partnereként tekint a diákra és viszont, amit a legtöbb tanuló értékelt és viszonz. Ennek köszönhetően létrejön egy olyan viszony kettejük között, amely optimális közeget teremt az oktatás számára, és teret biztosít a legmélyebb tudás elsajátí-

tására. Másrésztől tanár és diák megtanulja tisztelni és kölcsönösen elfogadni egymást. Számunkra nagyon fontos, hogy ezek az elvek működjenek. Ahol ez nem így van, ott szinte képtelenség hosszú távú tudással felvértezni a hallgatókat; ott mindig is túlélés lesz minden egyes tanítási nap mind a diák, mind a tanár számára.

¹ A szerzők a budapesti II. Rákóczi Ferenc Közgazdasági Szakközépiskolában folyó munka tapasztalatait összegzik. Faludi Miklós főtörzsőrmester az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár kiképzési részlegének altisztje, a tantárgy oktatója, míg dr. Varga András a katonai alapismeretek tantárgy szakmai felelőse.

² www.katonasuli.hu

³ Részlet a II. Rákóczi Ferenc Közgazdasági Szakközépiskola pedagógiai hitvallásából.

⁴ http://www.honvedelem.hu/cikk/36255_zaszlo_ami_az_osszetartozast_is_jelkepezi

⁵ Az iskola Katonasuli-programjában részt vevő diákok száma kiegészül még két vendégtanulóval. A képzési feltételek sajátosságai miatt a 2012–13-as tanévben egy évfolyamnak nyílt lehetősége bekapcsolódni a képzésbe. Ez az évfolyam a következő években felmenő rendszerben ki fog egészülni az alsóbb évekkel.

⁶ Az oktatási anyagok letölthetőek az iskola honlapjáról: <http://www.rakoczif.hu/hu/katonasuli/oktatasisegedlet.html>

⁷ Az utolsó előtti és utolsó évfolyamon van lehetőség a tárgy tanulására összevont csoportként, fakultáció formájában.

A ZRÍNYI KIADÓ ÚJDONSÁGAI

DON-kanyar bend 1942-1943

A Magyar Királyság 2. Honvéd Hadseregének képei. Képek krónikája.

AN ILLUSTRATED CHRONICLE OF THE ROYAL HUNGARIAN 2ND HONVED ARMY

Don-kanyar 1942 –1943 (magyar–angol)

Keménykötés, 256 oldal

Bolti ár: 5000 Ft

BÉKE PORAIKRA... III.

Dokumentum- emlékkönyv a második világháború nyugati hadműveleti területén és a nyugati hadifogolyok meghalt magyar katonáiról.

„Ittem, ittemek látnak a látnak, azoké halottak bucsúját, a magyar sírját a földig...”

Béke poraikra...III.

Keménykötés, 471 oldal,

A/4-es formátum

Bolti ár: 7500 Ft

Zrínyi Kiadó – HM Zrínyi Nonprofit Kft. • Cím: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/B
 Győr Edina, tel. 06 1 459 5373; 06 30 578 1048 • e-mail: gyoredina@armedia.hu
 Bartha Cynthia, tel.: 06 1 459 4319; 06 30 633 0619 • e-mail: cinti@armedia.hu
 Könyveinket megtekintheti a www.honvedelem.hu/kiadvanyok oldalon.

Dr. Gulyás Géza alezredes:

A FEGYVERNEM MEGALKULÁSA ÉS A TŰZÉRTISZTKÉPZÉS BEINDÍTÁSA, A FEGYVERNEM RÉSZVÉTELE AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN¹

BEVEZETÉS

A tüzérség fejlődése több száz évre nyúlik vissza, azonban általánosságban elmondható, hogy az 1800-as évek közepéig a lövegek sima csövűek voltak, amelyek – a nem megfelelő tömítés miatt – gazdaságtalanul használtak ki a lövés pillanatában fellépő nyomást, így kevés kivételtől eltekintve mindössze pár száz méteres lőtávolsággal rendelkeztek. Ez mindaddig nem is jelentett komoly problémát, amíg a gyalogság számszerűjakkal és kezdetleges löfegyverekkel volt felszerelve, azonban ebben az időben kezdtek megjelenni a huzagolt csövű puskák, hátultöltő puskák, amelyek akár 1100 lépés távolságból is hatásosak voltak.

„Ily távolságra a tüzérség csakis kivételes esetekben, főképp az utóvéd harcoknál, a szorosoknak és fontos harcászati pontoknak macskas védelménél alkalmazható.”²

Európa-szerte keresték a megoldást, hiszen egy csapásra megváltoztak a korszerű löveg- és lőszeranyaggal szemben támasztott követelmények. Az 1866-os olaszokkal és poroszokkal vívott harcoknak, az 1870–71-es francia–német háborúnak a tapasztalatai számos – a tüzérségnél jelentkező – problémára irányították rá a figyelmet. Életbevágóan fontos volt a lőtávolság, a tűzgyorsaság és a tűzzel való manőverezés képességének a növelése, fejlesztése.³

A technikai változások harcászatra gyakorolt hatásait felismerve egy – névtelenségbe burkolózó – francia vezérkari tiszt „A jelenkori találmányok befolyása a hadművészetre” címmel megjelent röpiratában pedig egyenesen úgy fogalmaz, hogy:

„A gyalogság és lovasság tehát, melyek eddig elé a hadseregek alapszövedékét képezték, kénytelenek lesznek az elsőbbséget a tüzérségnek átengedni. A gyalogság szerepe másodrendűvé lesz, a lovasság pedig csaknem a részlet-háború működésére fog szorítkozni.”⁴

A fejlesztési folyamatokban az Osztrák–Magyar Monarchia sem kívánt lemaradni, így a német Krupp-művek által megalkotott 8,7 cm-es löveget 1873-ban lőkísérletekkel hasonlították össze az osztrák tüzérségben akkor rendszerben lévő és 1500–2000 lépésnél nem nagyobb lőtávolságú 1863M huzagolt csövű, de elöltöltő ágyúval.⁵ A 2000 lépés távolságra végrehajtott kísérleti lövészet kiábrándító eredményt hozott. Ez, illetve az ebben az időben megjelent nagyobb lőtávolságú gyalogsági fegyverek okozta harcászati változá-

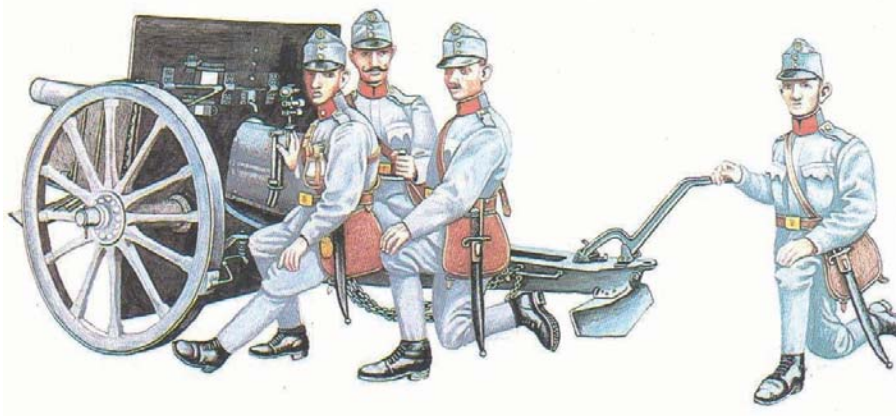
A tüzérség ugrásszerű fejlődését egy a lövegekénél – elméletileg – jóval kisebb pusztító erővel rendelkező fegyver, a puská képeiségeinek növekedése kényszerítette ki a XIX. század derekán. Ez a gyors fejlődés egy csapásra több száz év elméleti tudását, tapasztalatát és gyakorlati eljárásait tette elavulttá, száműzte a hadtörténelem könyveinek lapjaira. Mindez a modern kor addigi legnagyobb háborújának előestéjén történt. Nemzeti büszkeségünk számára mindig fájó pont volt, hogy – a kiegyezést követően – a magyar királyi honvédség nem rendelkezett tüzérséggel. Hosszas – több évtizedig tartó – politikai csatározásokat követően, végül siker koronázta a fegyvernem megalakítására tett erőfeszítéseket. Így 1913-tól elengedhetetlen képességgel gyarapodott a magyar haderő. Tanulmányomban azt a szinte példa nélkül való folyamatot mutatom be, amelynek eredményeképpen szinte a semmiből megalakultak a magyar királyi honvédség első ütegei, és ezzel egy időben megkezdődött hazánkban a tüzérisztképzés is. A kezdeteket követően végigkísérhetjük a fegyvernem hadrendje változásának, fejlődésének folyamatát az első világháború végéig.

sok egyértelműen meggyőzték a Monarchia vezetőit arról, hogy az 1863-ban rendszeresített négy- és nyolcfontos tábori ágyúk már nem képesek megfelelni a kor kihívásainak, így a tüzérség átfegyverzését nem lehet halogatni. Ekkor azonban a korszerű német lövegnek komoly, hazai vetélytársa akadt.

Vélhetőleg a kényszerűségnek és a fejlesztési folyamatnak köszönhetően 1861-től az első világháború kezdetéig igen nagyszámú löveget rendszeresítettek az Osztrák–Magyar Monarchia haderijében,⁶ ám egy típus mind közül kiemelkedett. Az 1874-re befejezett Uchatius-féle lövegek ugyanis már felvették a versenyt más hátultöltő ágyúkkal. Ennek a lövegnek a csöve igen tartós és rugalmas acélbronzból készült és ékzárral volt ellátva,

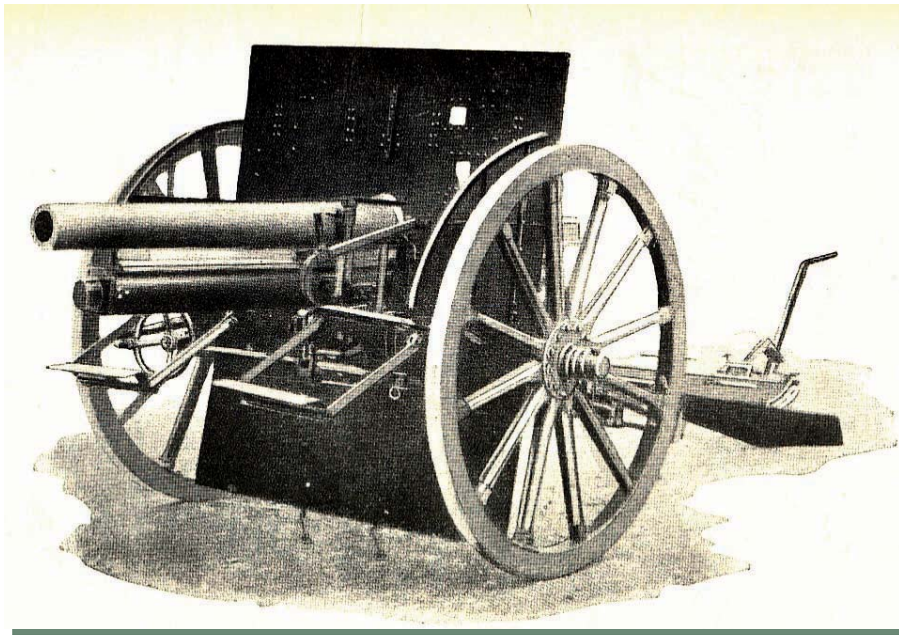
valamint fém lövegtalpának kialakítása és korszerű lőszerai is sok technikai újítást rejtettek magukban.

Ezek a lövegek alkalmasak voltak 400–6000 (~4500 m) lépésig gránátok, 600–3000 lépésig srapel-lövedékek célba juttatására,⁷ így képesek voltak pusztítani a szemben álló fél gyalogságát már a harcrend kialakításakor (~3000 lépés), illetve a második harcörletben (1800–2300 lépés). A hozzájuk rendszeresített optikai műszerek hozzávetőlegesen 3000 lépésig szintén biztosították a megbízható tűzvezetést, így az alkalmazhatóság és a gazdasági szempontok alapján a KTB⁸ szakemberei – 66 mm-es, 75 mm-es és 87 mm-es űrméretben⁹ – a hazai löveg rendszeresítése mellett döntöttek. Az ágyúknak a tüzét ekkor

5/8M TÁBORI ÁGYÚ TÜZELŐÁLLÁSBAN.

FORRÁS: BARCZY ZOLTÁN, SOMOGYI GYÓZÓ: KIRÁLYÉRT ÉS HAZÁÉRT, CORVINA KIADÓ (É. N.) 94.

5/8 M TÁBORI ÁGYÚ. (FORRÁS: DR. LUGOSI JÓZSEF ARCHIVUMÁBÓL)

még általában a tüzelőállásból vezették, így közvetlen irányzással oldották meg feladataikat. A fegyverrendszer alkalmazhatóságát mi sem bizonyítja jobban, minthogy – kisebb változtatással – egészen a századfordulóig rendszerben maradt.

A fejlesztés során – a huzagolt cső és a lövegzár mellett – világszerte megjelent az alsó és felső lövegtalp, a bölcső, a hátrasiklás és az azt fékező és helyretelő berendezések, valamint az ékzár. Az úrméret folyamatos növekedésével nőtt a különböző lövedékek tömege, kezdősebességük és pusztító hatásuk. A lövegcsövek emelkedési határai általában -10° – $+70^\circ$ -ig változtak, az oldalirányzás határa már $\pm 6^\circ$ volt, így a tüzzel való manőverezés lehetősége is nőtt. Ezek következtében például a monarchia hegyi és tábori tüzérsége – a háború kitörésekor – 4–7 km-re, míg a vartüzérség 6–10 km-re volt képes tüzelni.¹⁰

A XIX. század derekán a tüzérség ugrásszerű fejlődését tulajdonképpen a gyalogsági fegyverek lőtávolságának növekedése és – ebből következően – az alkalmazott harcéljárások változása kényszerítette ki.¹¹ Am a fentebb leírt folyamatnak köszönhetően a nagy háború előestéjére a tüzérség ismét visszakapta régi szerepét és újra a legnagyobb pusztító erővel bíró fegyvernem lett.

ELŐZMÉNYEK

Az 1848–49-es szabadságharc bukása után a kiegyezésig nem volt önálló, vagy legalább részben önálló magyar honvédség, így a fegyverek világában zajló folyamatokból hazánk kimaradt. Az 1850-es években szerveztek ugyan magyar kiegészítésű tüzéralakulatokat, ahol a „magyar származású egyének”: „... bátorság, találékonyság dolgában mindig legelsőek voltak. Igaz, hogy hőstetteiket, kiváló teljesítményeiket csak mi magyarok tartjuk nyilván; az idegenek bizony csupán „osztrák” tüzérségről tudtak.”¹²

A kiegyezést követően azonban az újjáalakuló magyar királyi honvédség számára még mindig csak két fegyvernem – a gyalogság és a

könnyűlovasság – volt engedélyezett. Am, mivel a tüzérség létrehozásának igénye mindig is jelen volt a magyar lelkekben, hol nyíltabban, hol burkoltabban, de mindig megfogalmazódott az igény. Vezetőink kezdettől fogva törekedtek arra, hogy a magyar királyi honvédség gyalogsághoz mind nagyobb számban kerüljenek át a közös hadseregben szolgált tüzérek. Majd ezek a tüzérek tartalékállományba is a honvédségünkbe kerültek. Így bár tüzéralegységeink és -tisztjeink nem lehettek, mégis legalább a tartalékállományban egyre nagyobb számban voltak kiképzett szakemberek.

Az 1871-ben folyó porosz–francia háborúba való lehetséges beavatkozás okán gróf Andrassy Gyula miniszterelnök és honvédelmi miniszter vetette fel *szórlövegek* rendszeresítésének igényét. A császári és királyi hadügyminiszter, Franz Kuhn báró tiltakozott a javaslat ellen, mondván, a szórlövegek már majdnem tüzérségi eszközök. I. Ferenc József azonban úgy döntött, hogy ezek az eszközök nem a tüzérség fegyverei, hanem a gyalogságé. Azok kiszolgálását is csak gyalogosok végezhetik, tehát nem is alkothatnak külön fegyvernemet.¹³

Így 1872 tavaszán minden honvéd gyalogdandár alárendeltségében egy 2 eszközös (17 fő és 12 lő)¹⁴ szórlöveg-osztag jelent meg, a gyalogsági tűz hatásának kiegészítésére. Bár a Gatling-szórlövegek szinte minden tekintetben (kevesebb kezelő, egyszerűbb kezelés, egyszerűbb konstrukció, nagyobb tűzhatás, kisebb szórással)¹⁵ felülmúlták a Montigny-rendszerű fegyvereket, a nagyobb tűzgyorsaság miatt mégis a belga fegyverből szereztek be többet (80 db Montigny- és mindössze 10 db Gatling-rendszerűt).¹⁶

1875. január 1-jével honvédkerületenként összevonták az osztagokat és szórlöveg-osztályokba egyesítették őket. Így mind a hét honvédkerület kapott egy-egy osztagot. Az újonnan létrehozott osztagok létszáma a százasos rendfokozatú osztagparancsnokkal és mesteremberekkel hozzávetőleg 20–28 főre nőtt. A továbbra is kis létszámú alegységek azonban drágán üzemeltethető szervezetek voltak. Harcászati értékük is csekély volt, így

nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Ennek okán rövid háromévi fennállás után feloszlatták őket.¹⁷ Az alegységek feloszlátása után a tiszteket eredeti fegyvernemükhöz, a legénységet pedig eredeti zászlóaljukhoz helyezték vissza. Először az összes szórlöveget összegyűjtötték Aradon, majd végül a honvéd központi raktárba szállították őket.¹⁸

Csakúgy, mint a magyar tüzérség korábbi megszüntetését, újbóli létrejöttét is politikai változások előzték meg. 1902-ben és 1904-ben – a véderőtörvény vitája közben – napirendre került a kérdés, de az osztrák és magyar honatyák hol a szükséges újoncállítás mértékében nem voltak képesek megegyezni, hol az osztrák miniszterelnök ellenkezésén (a közös hadügyminiszter ekkor már támogatta volna az ügyet...) halt el a folyamat.

1908-ban megalakult a Landwehr első tüzerütege. Az erre való hivatkozás egy újabb lehetőséget adott katonai vezetőink kezébe, ám az idő tájt – a belpolitikai csatározások miatt – lehetetlen vállalkozásnak tűnt bármilyen katonai kérdéssel a képviselőház elé lépni. Ám 1912-ben már valószínűsíthető volt egy, a közeljövőben kitörő – legalább európai méretű – háború is. Ezen előre jelzett háború hajnalán elfogadott honvédségi törvény értelmében az uralkodó engedélyezte a magyar királyi honvédség számára a tüzérség hadrendbe állítását. A törvény értelmében – a háború kitöréséig – nyolc tüzérdandárban 70 ágyús, tarackos és lovas üteget kell felállítani.¹⁹

A FEGYVERNEM MEGALKOTÁSA

A törvényben meghatározott alakulatok felállítását két időszakban tervezték. Az első 1913-tól 1916-ig tartott volna. Ez 8 tábori ágyús ezred, és 2 lovas tüzérosztály keretében 70 ágyús, tarackos és lovas üteg felállítását foglalta volna magába úgy, hogy minden évben 2 ágyús tüzérezred és minden második évben 1 lovas tüzérosztály alakult volna meg. A tarackos ütegek felállítását az 1916 utáni második fázisra tervezték. Az 1912. július 10-én kiadott honvédelmi miniszteri rendelet²⁰ általános alapelveként azt fogalmazta meg, hogy minden „felállítási év” januárjában a törzsek, februárjában a „csapatostestek” alakuljanak meg a közös hadsereg bázisán úgy, hogy március 1-jével – állománnyal és technikával – átkerülhessenek a honvédség alárendeltségébe.

Ugyanezen rendeletben – történelmünk során először, 1912. október 1-jei hatállyal – „Az egységes kiképzés és harckészség (sic) ellenőrzésére...” megjelenik a honvéd tüzérségi felügyelő beosztás, a szűk törzssével. Állománya a következő volt:

- „1 tábornok;
- 1 főtitkár;
- 1 további szolgáló altiszt;
- 1 küldöncz. (sic)”²¹

A rendelet megjelenése után kinevezték a magyar királyi honvédség első tüzérségi felügyelőjét is, Kárász Ernő vezérőrnagy személyében.

Az évenkénti szervezési fázisok március 1-jei sikeres lezárásához természetesen minden évben számos előkészületet kellett volna megtenni, illetve laktanyákat átalakítani vagy újakat építeni. Az 1914. március 1-jei határidőre Budapesten, Nagyváradon, Verseczen

1905M TÁBORI ÁGYÚ MENETBEN (FORRÁS: HUNGARIA.ORG/UPLOADED/IMAGES/20050118-162535_2.JPG 2013. JANUÁR 26. 20.47)

és Varsadon egy-egy tábori ágyús ezred – és Budapesten egy lovas tüzérsztyál – számára kellett kialakítani az elhelyezés feltételeit. A terv további részében 1915. március 1-jére Kolozsváron és Eperjesen, míg 1916. március 1-jére Sopronban és Veszprémben kellett azonos feltételeket teremteni.

Az 1912. évi 14835/eln. számú rendelettel összhangban még az év december 7-én Hazai Samu vezérezredes, honvédelmi miniszter kiadta 15061. számú, a honvéd tüzérség felállítására vonatkozó általános intézkedését, amely az előző bekezdésekben említett tervekől már eltért, mivel a felállítás idejét rövidíteni, ütemét pedig – a kialakult nemzetközi helyzet miatt – gyorsítani kellett. Az intézkedés előkészítettségét és komolyságát azonban mi sem bizonyítja jobban, mint a benne szereplő konkrét dátumok és pénzösszegek.

Az okmány a tisztek, tisztiszolgák és a lóápolók elhelyezésére december 15-i hatállyal,²² míg a gazdasági hivatalok felállítására²³ és pénzösszegek jogosultságára²⁴ december 16-tól intézkedik. A lovak²⁵ és a tüzérségi anyag²⁶ átvételének december 31-ig kell történnie a közös hadseregtől és a honvédségtől is. A személyi állomány áthelyezése a közös hadsereg magyarországi tüzérezredeitől 1913. január 1-jei hatállyal történik meg.²⁷

Első ütemben a Magyar Honvédség tüzérségéhez 92 főt helyeztek át (12 törzstisztet, 73 főtisztet, 7 zászlóst) a közös hadsereg állományából,²⁸ valamint a tartalékos tisztikar pótlására is átkerültek a honvédséghez úgynevezett „egyéves önkéntesek”, és beindult a tisztképzés is.

Az intézkedés meglehetősen részletességgel taglalja a tisztek és a legénységi állomány személyügyi kérdéseit; a lovak és a tüzérségi anyag átvételét (a közös hadseregtől, vagy más honvéd alakulattól) és beszerzését; az öltözet és személyi felszerelés kérdéseit; valamint az egészségügyi, élelmezési, gazdasági-közigazgatási ügyeket. Ezen okmányban természetesen lefektették az – eredeti tervekől eltérő módon – elsőnek felállítandó honvéd tüzér egységek, alegységek ideiglenes és tervezett végleges elhelyezési objektumait²⁹ is.

A miniszteri intézkedés nagy hangsúlyt fektet a szabályzatok kérdéseire is. Érezvén a közelgő háború szelét, megfogalmazta, hogy „... csupán harcserű kiképzés szorgalmazandó.”³⁰ A kiképzés beindításához – 1913. január 1-jei határidővel – négy szabályzatot adtak ki magyar nyelven. Ezek a: „Gyakorlati szabályzat a honvéd tüzérség számára; Tüzérismeretek; Lövő utmutatás; Utasítás a lovagló és hajtó oktatásra.”³¹

A fenti szabályzatkiadás szellemében a VII.

A magyar királyi honvédség tüzérségének szervezete a hadba lépéskor 1. TÁBLÁZAT

A tüzérdandárok		
száma (ho-ok száma)	alegységei	összesen
20	cs. és kir. 20. táb.á.e. 1. és 2. ütege; 8. honv. táb.á.e. 5 ütege	7 üteg
23	cs. és kir. 20. táb.á.e. 3., 4. és 5. ütege; 2. honv. táb.á.e. 3 ütege	6 üteg
37	cs. és kir. 13. táb.á.e. 5 ütege; 4. honv. táb.á.e. 4 ütege	9 üteg
38	cs. és kir. 34. táb.á.e. 5 ütege; 5. honv. táb.á.e. 4 ütege	9 üteg
39	cs. és kir. 18. táb.á.e. 5 ütege; 3. honv. táb.á.e. 3 ütege	8 üteg
40	cs. és kir. 12. táb.á.e. 1. és 2. ütege; 1. honv. táb.á.e. 4 ütege	6 üteg
41	cs. és kir. 12. táb.á.e. 3., 4. és 5. ütege; 7. honv. táb.á.e. 4 ütege	7 üteg
42	cs. és kir. 37. táb.á.e. 4 ütege; 6. honv. táb.á.e. 4 ütege	8 üteg

honvéd kerületparancsnokságot utasították: a 7. és 8. ágyús osztályok számára a német nyelvű szabályzatokban a vezényszavakat horvát nyelvre írják át, és mindkét osztálynak 10-10 ilyen okmányt juttassanak el. A további magyar kiadású szabályzatok megjelenéséig azonban még használatban maradtak a régi szabályzatok is.

Az intézkedés végrehajtását a közös hadsereg magyarországi kiegészítésű tüzéralakulataival kezdték. Ezekből 1913. január havában megalakultak a törzsek, februárban az ütegek és az egyéb elemek, majd március 1-jei hatállyal helyezték át a tiszteket és a legénységet a honvédség állományába.³² A felállítás megkezdése után az 1. és a 8. tábori ágyús ezred (520 fő és 225 ló) állt:

- ezredtörzsből (ezredes vezetésével 17 fő és 8 ló);
- 1. osztályból (osztálytörzs alezredes vezetésével 13 fő és 6 ló; a 2. üteg századosok vezetésével 104-104 fő és 48-48 ló);
- 2. osztályból (osztálytörzs őrnagy vezetésével 11 fő és 5 ló; a 2. üteg századosok vezetésével 104-104 fő és 48-48 ló);
- „lövőszertelep-keretből” (százados vezetésével 11 fő és 6 ló);
- pótkeretből (százados vezetésével 38 fő és 12 ló, 1 jármű);
- anyagkezelő-bizottságból (főhadnagy vezetésével 14 fő és 1 ló).³³

A tüzéralakulatok felállítását még szinte alig kezdték meg, amikor a honvédelmi miniszter intézkedése³⁴ – részletes személyi, ló- és fegyveranyag-szükséglettel, illetve annak biztosításának tervével – már az ezredek felállításának következő lépéséről rendelkezik. A 2. és 3. tábori ágyús ezredek és a lovas tüzérsztyál törzse későbbi helyükön, a 4. ezredé a 3. ágyús osztály, az 5. ezredé a 6. ágyús osztály, a 6. ezredé a 7. ágyús osztály, és a 7. ezredé pedig az 1. ágyús osztály bázisán 1913. szeptember 15-ével alakuljanak meg. A terveknel korábban felállított tüzérsztyályok, valamint új törzsek és alegységek összevonásával elérték, hogy április 1-jétől megalakulhasson a 8. tábori ágyús ezred, és 1 lovas tüzérsztyál a következő elhelyezés szerint:

1. honvéd tábori ágyús ezred 4 üteggel – Budapest
(pk.: tiszabeői Hellebronth Antal ezredes)
2. honvéd tábori ágyús ezred 3 üteggel – Versecz
(pk.: Thaisz László alezredes)

3. honvéd tábori ágyús ezred 3 üteggel – Kassa
(pk.: Loidin Henrik alezredes)
4. honvéd tábori ágyús ezred 4 üteggel – Nyitra
(pk.: Mattanovich Sándor alezredes)
5. honvéd tábori ágyús ezred 4 üteggel – Marosvásárhely
(pk.: Stráner Jenő alezredes)
6. honvéd tábori ágyús ezred 4 üteggel – Zágráb
(pk.: Sekulic Rezső alezredes)
7. honvéd tábori ágyús ezred 4 üteggel – Veszprém tábor
(pk.: Capp Gusztáv alezredes)
8. honvéd tábori ágyús ezred 5 üteggel – Lugos
(pk.: Wolf Henrik őrnagy)
1. honvéd lovas tüzérsztyál – Szeged
(pk.: Reschfellner Antal alezredes)

Az 1–6. tüzérezredek annak a honvédkerületnek a számát kapták, amely csapataiból alakuló hadosztály számára szánták (ahonnan a legénységüket is kapták); a 7. ezred az I. és IV. kerületből alakuló 41., míg a 8. ezred a II., a III. és az V. kerület csapataiból alakuló 20. gyaloghadosztály tüzérségét alkotta. A lovas tüzérsztyált pedig a közös hadsereg 6. miskolci és 7. kisszentmiklósi lovas tüzérsztyálaiból állították fel.

Az így megalakult ezredek mindegyike – a hadba lépést követően – felállított egy-egy pótüteget, amelyek a háború ideje alatt egyrészt folyamatosan pótolták a harctéren lévő veszteségeket, másrészt új ütegeket állítottak fel és indítottak útbá – rendszerint anyaezredükhöz.

A fejlesztés következő lépéseként, a háború kitörésekor már az összes gyaloghadosztály rendelkezett egy 6–9 üteges tüzérdandárral, amelyek mindegyike a hadosztály számát viselte, és a közös hadsereg, valamint a királyi honvédség valamelyik tüzérezredéből állították össze.

A korabeli állománytáblákban a béke-, valamint a hadilétszám között jelentős eltérés figyelhető meg. Mind emberek, mind lovak tekintetében nőtt a létszám, így egy ágyús ütegben 6 tiszt, 1 zászlós, 167 fő különböző rendfokozatú legénységi állományú katona és 137 ló szolgált. Azonban a legmarkásabbban jelentkező eltérés a lövegek számában figyelhető meg, hiszen a tábori ágyús ütegek állományában 4 helyett ekkor már 6 löveget szerveztek.

A fegyvernem fejlődése az I. világháború alatt

2. TÁBLÁZAT

Tüzérütegek fajtái	Eszköz szám	Mozgósítás alkalmával	1914	1915	1916	1917	1918	
			év végén					
Tábori	ágyús üteg	6	31	39	44	51	50	48
	nehéz ágyús üteg	2-4				9	12	13
	tarackos üteg	6			8	52	70	72
	nehéz tarackos üteg	4			1	25	33	38
Hegyi	ágyús üteg	4			4	21		14
	ágyús üteg (gyalogosági kísérelő lövegekkel)							11
	tarackos üteg	4				10		11
Lovas	ágyús üteg	4-6	3	4	4	6	6	4
	tarackos üteg	4-6					2	8
Aknavetőüteg	8-16					12		12
Légvédelmi üteg	4				5	11		12
Összesen			34	43	57	152	227	243

Végül soron a honvédtüzérség megjelenésével együtt indult meg a tüzérisztképzés is. A közös hadseregből átvezényelt tisztek mellé, az alantós tisztek zömét ugyanis az akadémiának kellett képeznie.

Az akadémia parkjában két lövegszint építettek fel. Az akadémikusok elhelyezése, tanterem, lovarda és egyéb létesítmények biztosítása nem okozott nehézséget az iskola számára. A tüzér szakfőiskola oktatására négy magyar származású tisztet, a lövegek karbantartására pedig két altisztet és négy tüzéret vezényeltek az iskolára. Munkájukat azonban nehezítette, hogy ekkor még – hosszú éveken keresztül – nem álltak rendelkezésre magyar nyelvű tankönyvek, jegyzetek.

A szervezési munkák gyors elvégzésének köszönhetően 1912-ben az első 40 fős tüzér tanosztály megkezdte tanulmányait. Ebből az évfolyamból 1914. október 15-én 35-en végeztek – és indultak a frontra... 1913 őszén pedig beindult a tartalékos tisztképzés is.

A FEGYVERNEM RÉSZVÉTELE AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN

1914 (új ütegek létrehozásának éve)

A hadba lépést követően, szinte azonnal⁴² felállt az 1., a 2. és a 3. tartalék osztályparancsnokság. Rövid szervezési munkák után szeptember 11-én a 3. tartalék honvéd ágyús osztályt⁴³ Lüttgendorf altábornagy csoportjához, szeptember 17-én a 2. tartalék honvéd ágyús osztályt⁴⁴ a kassai katonai parancsnoksághoz, majd később a Pflanzler-Baltin hadseregcsoporthoz, és végül szeptember 25-én az 1. tartalék honvéd ágyús osztályt⁴⁵ Potiorek hadseregpáncsnokhoz irányították.

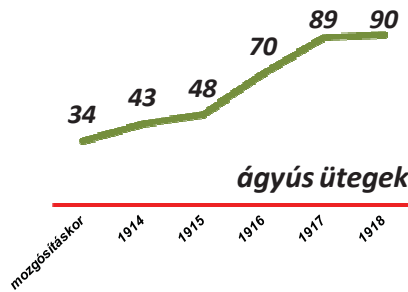
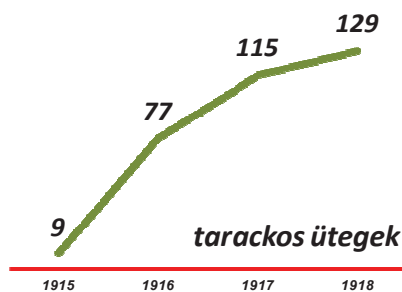
Októberre a 8 ezred és a lovas tüzérosztály pótütegei felállítottak és a frontra küldtek egy-egy ágyús üteget, így minden harcoló tüzérdandár létszáma egy-egy üteggel nőtt, a lovas tüzérosztály pedig – ezt követően – 4 ütegből állt.

A tüzérség szervezését a – rövid időn belül többször is változtatott – tervek alapján sikeresen hajtották végre, ám voltak komoly problémák is. Egyik ilyen a lőszerkérdés volt. A harcászati elveket figyelembe véve, a háborút megelőzően egy könnyű löveg számára 1000 db, egy közepes és nehézlövegre 300–600 lőszer számvetettek a tüzér és logisztikai szakemberek, azonban már a háború első pár hónapja után nyilvánvalóvá vált, hogy a fenti számokat nem tudjuk elérni. Megállapítható, hogy sajnos a háború első időszakától kezdve folyamatos volt a lőszer- és a pótanyaghiány.

1915 (a tarackok megjelenésének éve)

A második háborús év ismét komoly létszámgyarapodással kezdődött, ugyanis március 1-jén a császári és királyi 10–21., és a 34–39. tábori ágyús ezredek 5. ütegeit beosztották a honvéd tüzérséghez.

A frontokon zajló események – természetesen – komoly hatást gyakoroltak a tüzérségünkre is, így március 22-én a 23. honvéd tábori tüzérdandár – parancsnokságával és hat üteggel együtt – fogságba esett Przemyslben. Helyette azonban azonnal felállt az 51. honvéd tábori tüzérdandár-parancsnokság, majd később a teljes dandár.

ÁGYÚS ÉS TARACKOS ÜTEGEK MENNYISÉGÉNEK VÁLTOZÁSA A HÁBORÚ ALATT

Össességében tehát elmondható, hogy az I. világháború kitörésére a magyar királyi honvédség gyaloghadosztályaiban 60 tábori ágyús üteg – ebből 31 magyar – biztosította a tüzérségi támogatást.

A HAZAI TISZTKÉPZÉS ELŐZMÉNYEI ÉS A TŰZÉRTISZTKÉPZÉS BEINDÍTÁSA

A tisztek szervezett formában történő képzésének igénye időről-időre felmerült Európában, ám a XVIII. század első évtizedeiben a hadtudomány változásai Európa-szerte meggyorsították a szervezett tisztképzést biztosító oktatási intézmények megjelenését.³⁵ Ezen folyamat részeként 1752-ben Bécsűjhelyen is megalakítják a Theresianische Militärademie-t.

Az osztrák haderőben igen sok magyar katona szolgált, és különösen a könnyűlovasság keretében a magyar huszárezredek a birodalmi haderő díszei voltak. Ennek ellenére igen kevés magyar származású tisztet találunk a hadseregben és a tisztán magyar ezredekben³⁶ is a német volt a vezényleti nyelv. Ez a helyzet mind a tiszteket, mind a legénységet bántotta, és nem ritkán fel is háborította.

1802 nevezetes év volt. Ebben az esztendőben az országgyűlés törvényt hozott, miszerint amíg nincs, nem lehet magyar katonai felsőoktatás, addig „... a pesti egyetemen tanszék szerveztessék a katonai tudományok előadására.”³⁷ Több magyar főúr is komoly pénzekkel támogatta volna fiataljaink osztrák katonai akadémián történő kiképzését, valamint a hazai képzés beindítását, ám ezeket a kezdeményezése-

ket a császári helytartótanács nem fogadta el. Azonban az is tény, hogy ettől az évtől kezdve magyar nemzetiségű ifjak nagyobb számban kerültek a bécsűjhelyi akadémiára...

1808-ban a pozsonyi országgyűlésen már törvénybe iktatták³⁸ egy – a bécsűjhelyi akadémiaval egyenértékű – magyar katonai akadémia megalapítását. A nádor igazgatása alatt álló intézmény tervét ekkor már az uralkodó körök sem ellenezték és a magyarországi rendek 800 ezer forintot, Ludovika királyné pedig 50 ezer forintot³⁹ ajánlott fel az iskola javára. A király az iskolát a feleségéről nevezte el, aki e szavakkal adta beleegyezését:

„Örömet ráálltunk, mit felséges férjünk tesz; mert az övéhez akarjuk fűzni a mi igyekezetünket, hogy a nemzetnek használhassunk. Neveztesék tehát Ludovika Akadémiának. Nem azért, hogy adományunknak, hanem, hogy a nemzethez való vonzalmunknak tartsa fenn emlékezetét.”⁴⁰

Az 1869-től folyamatosan fejlődő magyar királyi honvédségben a tüzérség felállításának igénye mindig jelen volt, de a tisztképzés lehetősége először 1905-ben merült fel komolyabban. A honvédelmi minisztérium erről a következőt írta: „Technikai okokból akadályokba nem ütközik, hogy a Ludovika Akadémia I. évfolyamán, egyik párhuzamos osztályban a tüzérségi oktatás már a jövő 1906/7 tanévben megkezdődjék.”⁴¹ A terv megvalósítása azonban ismét – elsősorban – belpolitikai akadályokba ütközött. Ennek ellenére 1908-ra a honvédelmi minisztérium elkészített egy – az oktatás át-szervezésével foglalkozó – törvényjavaslatot.

Az 1914-ben létrehozott tartalék tüzérszázadok parancsnokságát július végén felszámolták és minden üteg az eredeti ezredéhez került, így azok ereje ismét egy-egy üteggel nőtt. Ám a harctéren szerzett tapasztalatok alapján ebben az évben még két komoly átszervezésre és fejlesztésre is sor került.

A magyar királyi honvédség addig nem rendelkezett tarackokkal, ám azok szükségessége az elmúlt egy évben bebizonyosodott. Ennek okán, szeptember 1-jétől minden ezred pótütege mellett megjelent egy táborig tarackos pótüteg is, majd szeptember 11-től elkezdtek felállítani az 1–8. és a 70. honvéd táborig tarackos osztagokat – ekkor még csak 2-2 üteggel. Novemberben pedig felállították a honvédség első nehéztarackos tüzéregét is.⁴⁶

1916 (a nehéztarackok elterjedésének éve)

A 23. honvéd táborig tüzérdandár részeként megsemmisült 2. honvéd ágyús ezred január 4-én – 4 üteggel – újjáalakult. Ezt követően január 16-án megalakult a 70. honvéd táborig ágyús ezred 3 üteggel, és februárban felállították a 70. honvéd tartalék táborig tüzérdandár parancsnokságát is.

Február 27-ére befejeződött az 1–8. és a 70. honvéd táborig tarackos osztagok – 1915 szeptemberében megkezdett – 2 üteges felállítása. A harctér igényei azonban már követelik az újabb szervezeti fejlesztéseket. Március 9-e és április 5-e között egy kivétellel⁴⁷ minden gyaloghadosztályban felállítanak egy-egy – 4 üteges – tarackos ezredet,⁴⁸ és februártól az év végéig megalakul 8 nehéz táborig tüzérezred is.⁴⁹

A háború kitörésekor rendszerben volt 1. honvéd lovas tüzérszázad a 11. lovashadosztály állományában szolgált. Április 29-én megalakult a 2. honvéd lovas tüzérszázad is, amelyet az 5. lovashadosztály kötelékébe osztottak be.

Októberben – a haderőfejlesztés egy érdekes momentumaként – felállt a magyar királyi honvédség 71. és 72. honvéd tartalék táborig ágyús ezrede – a császári és királyi hadsereg két ezredének 4-4 ágyús üteggel.⁵⁰ Még ugyanebben a hónapban, 1917 áprilisáig a császári és királyi hadsereg tüzérszázadának 61. táborig tüzérdandárát átadták a honvédség részére, így „honvéd tüzérdandárrá” vált.

Az év zárásaként pedig decemberben megkezdődött a hegyi tüzérszázadok szervezése.

1917 (a mérőszakaszok megjelenésének éve)

Az új év szervezési feladatai rögtön egy adig nem létező szervezeti elem megjelenésével vették kezdetüket. 1917 elejére a magyar királyi honvédségben is egyértelművé vált, hogy csak az ütegparancsnokok optikai figyelőpontjai, illetve a tüzérfelderítő járőrök nem képesek minden feladatnak megfelelni. Szükségét érezték hát annak, hogy olyan különleges tüzérszázadokat hozzanak létre, amelyek rendeltetése kifejezetten a tüzérfelderítés végzése. Az 1917. január 18-án kiadott 716. számú honvédelmi miniszteri rendelet⁵¹ értelmében minden tüzérdandár parancsnoksága mellett egy-egy tüzérszázad mérőszakaszt⁵² állítottak fel.

A magyar tüzérség szerepvállalásának mértéke

3. TÁBLÁZAT

Az Osztrák–Magyar Monarchia táborig tüzérsége					
haderők	ütegek száma				a növekedés mértéke
	a háború elején		a háború végén		
cs. és kir. hds.	404	86%	1084	71%	268%
Landwehr	32	7%	201	13%	628%
m. kir. honv.	34	7%	249	16%	732%
összesen	471		1534		

Ezen alegységek sikeres felállítása érdekében elrendelték, hogy 1917 első felétől kezdve folyamatosan, a dandárok a saját pótütegük⁵³ a közös hadsereg Bécsben működő Műszaki Katonai Bizottságához küldjenek kiképzésre magyar tüzéreket.

Márciusban mind a két lovas tüzérszázad szervezetében – mint 4. üteg – megjelent egy-egy lovas tarackos üteg.

Az előző évben látottakhoz hasonlóan ebben az évben is volt példa teljes alakulatok átvételére. Április 1-jén a császári és királyi 72., júniusban a 71., júliusban pedig a 74. táborig tüzérdandárok honvéd tüzérdandárokká váltak. Júliusban megalakult még a 74. honvéd tartalék tarackos ezred is.

Alig fél évvel később – a mérőalegységek felállításának befejeztével – június 2-án kiadott 10.091./eln.1.-1917. számú rendeletben meghatározták, hogy a tüzérdandárok alárendelt mérőszakaszok a dandárok számainál 500-zal nagyobb számot viseljenek, de az alegységek a hadsereg, esetleg önálló hadtest „rendelkezési egységeit” képezik. A mérőszakaszok létszámát július 25-én megnövelték és szakaszokká váltak.

Sajnos azonban az év végéig sem fejezték be a hegyi tüzérszázadok 1916-ban megkezdett szervezését.

1918 (a hegyi tüzérszázadok megjelenésének éve)

Az utolsó háborús év kezdetén a magyar királyi honvédségnek már 12 honvéd tüzérdandárparancsnoksága volt, melyek mindegyike a saját gyaloghadosztályának számát viselte.⁵⁴ Az 5. lovashadosztály szintén rendelkezett tüzérdandárparancsnoksággal.

Februárban a lovas tüzérezredeket „K” honvéd tüzérezrednek nevezték át és immáron 4 helyett 6 üteggel rendelkeztek. Az 1., 4. ütegek ágyús ütegek, míg a 2., 3., 5., 6. alegységek pedig tarackos ütegek voltak.

A hadrend könnyebb átláthatósága érdekében – február 1-jén – a honvéd ágyús és a honvéd tarackos ezredeket átszámolták úgy, hogy minden ágyús ezred a hadosztály számát és minden tarackos ezred hadosztályának 100-zal megnövelt számát kapta, és mindkét fajta alakulat megnevezése egységesen honvéd táborig tüzérezred lett.

A tüzér mérőrendszer rövid idő alatt végbenő és folyamatos fejlődésének következő állomása 1918. április 10., amikor is a tüzér mérőszakaszoknak a 20826/eln.1.sz. rendeletben előírt létszámát 120 főre emelték és az alegység megnevezése „honvéd tüzér mérőszakasz”⁵⁵ lett. A korábbi terv- és hangmérő rajok pedig szakaszokká alakultak.

Az 1916 decemberében kezdődött folya-

mat végeredményeként májusra minden gyaloghadosztálynak volt egy-egy 3 üteges hegyi tüzérszázad. Az alegységben az 1. és a 2. üteg hegyi ágyús, míg a 3. hegyi tarackos üteg volt. A hadosztályok nagy részében ezeknek az osztagoknak a 2. és 3. ütege gyalogságot kísérő üteg volt.⁵⁶

A harcoló tüzéregységeken felül az olasz fronton, Spilimbergóban felállított Tüzérségi Lőiskolában – kiképzési célra – volt 6 magyar királyi honvéd üteg.⁵⁷

A FEGYVERNEM FEJLŐDÉSE AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN

Mint arról már szóltam, a háború kitörésekor a magyar királyi honvédség alkalmazásában lévő 60 ágyús ütegből csak 31 volt magyar.⁵⁸ Tüzérségünk azonban – mint ahogy azt a 2. táblázatban⁵⁹ feltüntetett mennyiségi adatok is mutatják – az egész világháború alatt folyamatos fejlődésben volt.

Sokkal beszédesebb azonban a mellékelt grafikon (48. oldal) két görbéjének a meredeksége, melyekről ugyanis egyértelműen leolvasható, hogy az első tarackos ütegek megjelenése után számuk – a kedvező harci tapasztalatok hatására – sokkal meredekebben emelkedett, mint az ágyús ütegek.

Mint azt korábban bemutattam, hazánk alig másfél év alatt, tulajdonképpen a semmiből egy komoly képességekkel bíró tüzérséget hozott létre. A 3. táblázatból azonban jól látszik, hogy ez a tüzérség mindössze „arra volt elég”, hogy a háború elején a birodalom teljes tüzérségének 7%-át (34 üteg) adja. A fejlesztéseknek köszönhetően a háború végére viszont ez az arány már 16% (249 üteg) volt. És végezetül a három hadsereg számadatainak összehasonlításából az is kiderül, hogy a fejlődés mértéke a magyar királyi honvédségben volt a legmagasabb...

ÖSSZEZGÉS

A tüzérség fejlődése kezdetben egy igen lassú folyamat volt, azt is lehet mondani, hogy Európában az első 500 évben nem, vagy alig-alig történtek komoly változások. Szükség volt egy katalizátorra ahhoz, hogy korszakalkotó újítások születessenek, és a fejlődés felgyorsuljon. Érdekes módon ez a katalizátor egy, a lövegekénél – elméletileg – jóval kisebb pusztító erővel bíró fegyver, a puska képességeinek növekedése volt. Ennek a fegyvernek az újrasszerű fejlődése volt az, ami – új utak keresésével – a tüzérszázadok komoly fejlesztésére ösztönözte a világ vezető hatalmait. Történt mindez egy olyan korban, amikor – sok, egymástól különböző hadszíntéren – a modern kor

addigi legnagyobb háborúja zajlott. A lövegek lőtávolságának növekedése, a lövegek optikai irányzóberendezései és a híradó eszközök fejlődése pedig megteremtette annak a feltételeit, hogy már ne csak a tüzelőállásból is jól látható célokra tüzeljenek, azaz – a közvetlen irányítás mellett – lehetővé vált a megosztott irányítású tűz vezetése is.

A tüzérség fontosságát a magyar királyi honvédség szakemberei is felismerték és hosszas politikai csatározásokat követően, 1913-tól elengedhetetlen képességgel gyarapodott a magyar haderő.

Idén 100 éves a magyar tüzérség.⁶⁰ Egy centenárius mindig remek alkalom arra, hogy számot vessünk az eltelt időszak eredményeivel, kudarcaival és – ami a legnehezebb – a saját lelkiismeretünkkel. Az elmúlt 20 évben bizony nem sok örölnivalója volt a tüzér fegyvernem szerető katonáknak. Egy valaha működő rendszer mára már csak nyomokban hasonlít valaha volt énjére. Több nem túl látványos, ám működéséhez elengedhetetlenül szükséges részképességét elveszítette, melyek hiányában a még meglévő képességeinket sem tudjuk teljesen kihasználni.

Ezzel szemben viszont számtalan haderőtervezéssel és jövőkutatással foglalkozó szakember véli úgy a világban, hogy a tüzérség ma is igen fontos szerepet tölt be a harcmezőkön és a különböző béketámogató műveletek végrehajtása során egyaránt. Az orosz fegyveres erők rakéta- és tüzércsapatainak parancsnoka szerint a rakétacsapatok és a tüzérség egy haderőnemeken átívelő fegyvernem, amely egyaránt részét képezi a hadseregnek, a szövetségi határőrségnek, légi szállítású és partvédő csapatoknak is. Egyik cikkének főcímében pedig nem kevesebbet állít, minthogy: „*«A háború istene» még mindig az Olimposzon tartózkodik.*”⁶¹

A világ hadseregeiben pedig ma is komoly anyagi, technikai, szervezeti és elméleti erőforrások mozgósításával tartják fent és folyamatosan fejlesztik ezt a fegyvernemet.⁶² Hazánk haderejében viszont, bár a nemzeti büszkeségünk és – a valaha volt egyik legnagyobb és legpusztítóbb háborúban, rengeteg kiömlött vérrrel szerzett – harci tapasztalatok keltették életre és fejlesztették a tüzér fegyvernemet, mégis az elmúlt két évtizedben, a hosszan tartó békeidőszak és a biztonságpolitikai előrelépések okán majdnem lemondunk róla...

A Hítel című mű előszavában gróf Széchenyi István a magyar nemzet jövőbeni felemelkedéséről a következőképpen ír: „*S így ha bajunk nem is oly felette nagy, s ily zavarban s ily rövid idő alatt előmenetelink körülményinkhez képest gigásziak is, ne gondoljuk azért, hogy Visegrád poraiban és Buda régi falai közt már el van temetve nemzeti díszünk, mert a Nagyságnak ezen előjelei csak egy szebb hajnal viradóra batoríthatnak; hanem legyünk bizonyosak, hogy igazi felemelkedésünk még hátra van.*”⁶³

Bár az idézet 1830. január 28-án látott először napvilágot és egész nemzetünkre vonatkozik, szeretném hinni, hogy ma – 2013-ban a tüzérségünk vonatkozásában – is megállja, megállhatja a helyét, és igazi felemelkedésünk még hátravan! Meggyőződésem, hogy a hadtörténelem csak egy izgalmas és magával ragadó hobbi – abban az esetben, ha nem vizsgáljuk a történéseket a lehető legobjek-

tívabban és nem okulunk belőle. Konfucius azt mondta: „*Beszéld el nekem a múltat, s megismerem belőle a jövőt.*” A jövő és gróf Széchenyi István bölcséletének valóra váltása már a mi kezünkben van!

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ludovica Academia Közlönye (1875. júliusi füzet)
 Ludovica Academia Közlönye (1875. szeptemberi füzet)
 Ludovica Academia Közlönye (1875. októberi füzet)
 HM HIM Hadtörténelmi Levéltár, Honvéd Főparancsnokság 1912 tíf. 119 Általános intézkedések a m. kir. honvéd tüzérség felállítására
 HM HIM Hadtörténelmi Levéltár, Honvéd Főparancsnokság 1912 eln. 2132 A Magyar Királyi Honvéd Tábortüzérség szervezetének és felállításának tervezete 1912–1916-ig
 HM HIM Hadtörténelmi Levéltár, Honvéd Főparancsnokság 1917 eln. 2713 A 10. isonzoói csata tapasztalatai

Berkó István: A magyar királyi honvédség fejlődése 1868–1918-ig, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest (é. n.)

Magyar Katonai Közlöny 7. (1914), 10. (1922), 13. (1925), 14. (1926) évfolyamai, Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság és Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R.T. (Budapest)

A Magyar Tüzér, Reé László Könyvkiadó és Terjesztővállalat, Budapest (1938)

Hadtörténelmi Közlemények, Balla Tibor: A magyar királyi honvédség szórólövegalkulatainak története. Zrínyi Kiadó, Budapest (1992)

Barczy Zoltán, Somogyi Győző: Királyért és Hazáért, Corvina Kiadó (é. n.)

A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglaló története (1830–1945) I. kötet, Gálos-Nyomdász Kft. (1998)

Ian Hogg: Twentieth-century Artillery, Grange Books, Rochester (2007)

Military Parade 2008. július-augusztusi száma A hadtörténelmi múzeum értesítője 11, Hadtörténelmi Múzeum, Budapest (2010)

Gróf Széchenyi István: Hítel. Fapadoskönyvkiadó (2010)

¹ „A magyar tüzérség 1913-2013” című tudományos konferencián (2013. január 29.) elhangzott előadás szerkesztett változata.

² Csesznák Benő honvéd százados: Észleletek a tábori tüzérség leendő harcászataról, szervezéséről és a tábori lövegeknek legújabb kori fejlődéséről, Ludovica Academia Közlönye (1875. szeptemberi füzet), 606.

³ A Magyar Tüzér, Reé László Könyvkiadó és Terjesztővállalat, Budapest (é. n.), 102.

⁴ Báró Du Casse után közli Geőcze István honvéd főhadnagy: Tanulmány azon okok felett, melyek 1870–1871-ben vereségeinket előidézték, Ludovica Academia Közlönye (1875. októberi füzet), 695.

⁵ A hadtörténelmi múzeum értesítője 11, Kovács Vilmos: Az 1875M Uchatius-tüzérségi rendszer, Hadtörténelmi Múzeum, Budapest (2010), 105.

⁶ A Magyar Tüzér, Reé László Könyvkiadó és Terjesztővállalat, Budapest (é.n.) 106–107. oldal alapján 4 fajta ágyú, 5 fajta tábori ágyú, 3 fajta tábori tarack, 4 fajta hegyi ágyú, 4 fajta hegyi tarack, 12 fajta sánclöveg, 5 fajta mocsár, 8 fajta kazamata ágyú, 7 fajta „legkisebb lő-résű” ágyú, 11 fajta pánccelos löveg, 15 fajta partvédő löveg és 2 fajta légharító löveg.

⁷ A hadtörténelmi múzeum értesítője 11, Kovács Vilmos: Az 1875M Uchatius-tüzérségi rendszer, Hadtörténelmi Múzeum, Budapest (2010), 113.

⁸ Katonai Technikai Bizottság

⁹ A hadtörténelmi múzeum értesítője 11, Kovács Vilmos: Az 1875M Uchatius-tüzérségi rendszer, Hadtörténelmi Múzeum, Budapest (2010), 113.

¹⁰ A Magyar Tüzér, Reé László Könyvkiadó és Terjesztővállalat, Budapest (é.n.), 145.

¹¹ Dr. Gulyás Géza alezredes: A Magyar Honvédség tábori tüzér támogatásának tüzerfelderítési elvei, gyakorlati kérdései, jövője (doktori értekezés), Nemzeti Közszolgálati Egyetem (2011), 14.

¹² A Magyar Tüzér, Reé László Könyvkiadó és Terjesztővállalat, Budapest (é. n.), 91.

¹³ Berkó István: A Magyar Királyi Honvédség fejlődése 1868–1918-ig, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest (é. n.), 100.

¹⁴ Berkó István: A Magyar Királyi Honvédség fejlődése 1868–1918-ig, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest (é. n.), 446.

¹⁵ Hadtörténelmi Közlemények, Balla Tibor: A magyar királyi honvédség szórólövegalkulatainak története, Zrínyi Kiadó, Budapest (1992), 89.

¹⁶ A Magyar Tüzér, Reé László Könyvkiadó és Terjesztővállalat, Budapest (é. n.), 102.

¹⁷ Berkó István: A Magyar Királyi Honvédség fejlődése 1868–1918-ig, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest (é. n.), 103.

¹⁸ Hadtörténelmi Közlemények, Balla Tibor: A magyar királyi honvédség szórólövegalkulatainak története, Zrínyi Kiadó, Budapest (1992), 93.

¹⁹ Berkó István: A Magyar Királyi Honvédség fejlődése 1868–1918-ig, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest (é. n.), 98.

²⁰ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (Budapest; továbbiakban: HL) Honvéd Főparancsnokság (továbbiakban: HFP) 1912. eln. 2132 7984/el., 3.

²¹ HL HFP 1912. eln. 2132 7984/el., 5.

²² HL HFP 1912. tüzérségi felügyelő (továbbiakban: tíf). 119 15061. int., 19.

²³ HL HFP 1912. tíf. 119 15061. int., 14.

²⁴ HL HFP 1912. tíf. 119 15061. int., 17.

²⁵ HL HFP 1912. tíf. 119 15061. int., 5.

²⁶ HL HFP 1912. tíf. 119 15061. int., 7.

²⁷ HL HFP 1912. tíf. 122 14940. int., 1.

²⁸ Magyar Tüzér, Reé László Könyvkiadó és Terjesztővállalat, Budapest (é. n.), 111.

²⁹ HL HFP 1912. t.úf. 119 15061. int, 19.

³⁰ HL HFP 1912. t.úf. 119 – 15061. int, 20.

³¹ HL HFP 1912. t.úf. 119 – 15061. int, 20.

³² Berkó István: A Magyar Királyi Honvédség fejlődése 1868–1918-ig, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest (é. n.), 98.

³³ Berkó István: A Magyar Királyi Honvédség fejlődése 1868–1918-ig, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest (é. n.), 99. és 478–480.

³⁴ HL HFP 1913 kt. 660, 1.

³⁵ 1692-ben Drezdában, 1705-ben Berlinben, 1717-ben Brüsszelben, 1718-ban Bécsben, 1756-ban Münchenben és Stuttgartban stb. – A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglaló története (1830–1945) I. kötet, Gálos-Nyomdász Kft. (1998), 28. o. 11. lábjegyzete.

³⁶ Amelyek tisztikaraiban is túlsúlyban voltak az osztrákok...

³⁷ A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglaló története (1830–1945) I. kötet, Gálos-Nyomdász Kft. (1998), 26.

³⁸ A VII. törvénycikk.

³⁹ Melyet a magyar néptől kapott koronázási ajándékként – A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglaló története (1830–1945) I. kötet, Gálos-Nyomdász Kft. (1998), 28.

⁴⁰ A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglaló története (1830–1945) I. kötet, Gálos-Nyomdász Kft. (1998), 28.

⁴¹ A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglaló története (1830–1945) I. kötet, Gálos-Nyomdász Kft. (1998), 124.

⁴² 1914. szeptember 5-re.

⁴³ Amelyek az 1., a 2. és a 3. tartalék ágyús, valamint az 1. tartalék lovas ágyús ütegek voltak.

⁴⁴ Amelyek a 3., 4. és a 7. tartalék ágyús ütegek voltak.

⁴⁵ Amelyek az 5. és a 6. tartalék ágyús ütegek voltak.

⁴⁶ A 40. nehéz tarackos tüzérsztály 1. ütege.

⁴⁷ Ez a 71. gyaloghadosztály.

⁴⁸ Ezek a 40., 51., 39., 37., 38., 42., 41., 20., 70. gyaloghadosztályok.

⁴⁹ Ezek a 40., 51., 39., 37., 38., 42., 41., 20. nehéz tábortüezérezredek.

⁵⁰ A 71. honv.tart.táb.á.e. a cs. és kir. 16. tü.e. 9–12. üteget, míg a 72. honv.tart.táb.á.e. a cs. és kir. 35. tü.e. 9–12. üteget kapta.

⁵¹ HL HFP 1917. kt. 50. sz.

⁵² HL HFP 1917. kt. 50 – 14.922. sz.

⁵³ A magyar királyi honvédségben a tényleges szolgálati idő 3, illetve 2 év volt, amelyet 7, vagy 10 év tartalék szolgálat követett. A „kevésbé alkalmasok”, valamint a kedvezmények alapján a tényleges szolgálat alól felmentettek voltak a póttartalékosok, akiket csak háború idején képeztek ki.

⁵⁴ Ezek a következők voltak: 20., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 51., 64., 70., 74., 155.

⁵⁵ HL HFP 1918. kt. 603 8161/eln.1.-1918 1. oldal

⁵⁶ A 20., 37., 38., 41., 42., 51., 70., 74. hegyi tüzérsztagokban.

⁵⁷ 1 tábortüezérsztály üteg és 1 nehéz tábortüezérsztály üteg, 1 tábortüezérsztály tarackos és 1 nehéz tábortüezérsztály tarackos üteg, 1 hegyi ágyús üteg, valamint 1 aknavetőüteg.

⁵⁸ Ez az állapot 1915 végéig állt fenn. A magyar tábortüezérsztályok harctérre kerülésével egy időben ugyanis kivonták a cs. és kir. ütegeket.

⁵⁹ A 2. táblázat Berkó István: A Magyar Királyi Honvédség fejlődése 1868–1918-ig, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest (é. n.) 524. és 525. oldala alapján készült. Az 1918 oszlopában található plusz számok a fentiek túl az olasz fronton, Spilimbergóban létesített Tüzérségi Lőiskolában felállított ütegeket jelzik.

⁶⁰ Ez természetesen nem jelenti azt, hogy korábban nem voltak magyar tüzérek. Voltak. A teljesség igénye nélkül gondoljunk csak Orbán mesterre, akinek vezénylete alatt a török tüzérség lerombolta Bizánc falait és ezer év után elesett a város, vagy 1848–49 tüzéreire, akikről a győztes orosz parancsnokok azt hitték, hogy franciák, de legalábbis francia tanácsadók irányítása alatt állnak stb.

⁶¹ Vladimir Zaritsky vezérezredes cikkének címe. Military Parade, 2008. július–augusztus. 20.

⁶² Jelenleg is futó komoly fejlesztéseket találunk például Svédországban és Norvégiában, Dániában és Németországban vagy Kanadában és az Egyesült Királyságban, Indiában stb.

⁶³ Gróf Széchenyi István: Hítel. Fapadoskönyv Kiadó, 2010, 12.

A Zrínyi Kiadó újdonsága

Bernád Dénes–Magó Károly–Punka György

A NEMZET SZÁRNYAI

A magyar katonai repülés évszázados története

A pilóták, az égben szálló szuperhősök a mindennapok embereivé lettek, és mégis megmaradtak a vágyva vágyott távoli kékség jelképeinek. Tudjuk, hogy a hangnál sebesebben száguldó gépekkel egy immár több mint hatvan esztendeje békében élő országot őriznek. Látjuk, hogy ott vannak mindenütt, ahol segíteni kell a természeti katasztrófák áldozatainak, az ellenséges indulatok közt békét teremteni kívánó, józanul gondolkodó országoknak, a humanitárius segítséget váróknak. Büszkék vagyunk, amikor repülőtudásuk előtt fejet hajtanak a legkiválóbb szakemberek és bajtársak. Egy egész világ ismeri a magyar repülőket.

Ez a könyv a köszönet könyve. Tiszteletadás a hajdanvolt és a mai mindennapok magyar katonai repülő embereinek. Három olyan szerző írta, akik közül egyik sem volt harci pilóta, csak a kék égbe vágyó kisgyerek. Olyan szemmel látják a repülőket, ahogyan az olvasók többsége, de éppen ezért azt is észreveszik, amit a repülők talán maguk sem. A gépek mellett, a gépekben – az embert. A repülők sorsában egy ország sorsát. A pilóták szélesre tárt sasszárnyaiban egy nemzet örökké vágyott, oly sokszor megcsönkített szárnyait.

magyar/angol

260 oldal, 360 képpel

cérnafűzött, keménytablás, DVD-melléklettel, poszterrel

242x280 mm

7000 Ft

Dr. Helgert Imre¹ ny. ezredes:

165 ÉV KRÓNIKÁJA – A BUDAPESTI HONVÉD HELYŐRSÉG PARANCSNOKSÁGAI 1848-TÓL NAPJAINKIG (1.) (1848–1918)

2013-ban ünnepeljük a Magyar Honvédség születésének 165. évfordulóját. Honvédségünknek sajnos alig van olyan szervezete, melynek működése nyomon követhető 1848/49-től – a honvédség megalakulásától – napjainkig. Ezen kevesek egyike a mindenkor budapesti helyőrségi feladatokat összefogó parancsnokság, melyet az elmúlt több mint másfél száz év alatt többféleképpen neveztek, de folyamatosan működött és – alapvető feladatrendszere mentén – a jövőben is működni fog. E következtetés megalapozottsága azon tényből fakad, hogy mindazon településeken, ahol katonák elhelyezése történt, történik, elkerülhetetlen a katonáélet fontos elemeinek szabályozása és ellenőrzése. Mindez az ország fővárosában számos, máshol nem jelentkező feladattal kiegészülve a múltban, a jelenben és a jövőben is fennálló kötelezettség. Ezen feladatokat Budapesten – napjainkban – a Magyar Honvédség vitéz Szurmay Sándor Budapesti Helyőrség Dandár (MH BHD) parancsnoka, parancsnoksága és szervezetei végzik.

HELYŐRSÉGI FELADATOKAT² IRÁNYÍTÓ SZERVEZETEK KIALAKULÁSA

A katonai szervezetek állomáshelyén szabályozandó katonai feladatok rendszere az állandó haderő létrejöttével alakult ki, melynek megszervezését a Habsburg Birodalomban az 1715. évi VIII. törvénycikk szabályozta.³ A békében is meglévő – állandó – alakulatok megszervezésével azok helyőrségében, korabeli megnevezésben állomáshelyén, szükségessé vált a katonák mindennapi életének és a polgári személyekkel történő kapcsolattartásának szabályozása és ellenőrzése.⁴ Mivel a Birodalom területén még a XVIII. század közepén is csak kettő kaszánya (laktanya) volt (Bécsben és Ennsben), a katonákat erődökben, illetve azok hiányában úgynevezett nyílt helyeken lévő állomáshelyen, a települések épületeiben, házaiban szállásolták el.

Erődökben az erődparancsnok, településeken lévő szálláshelyen az állomásparancsnok – a beosztásban lévő legmagasabb rendfokozatú parancsnok – feladata volt a katonák napi tevékenységének szabályozása. Ilyen feladatként jelentkezett többek között a szolgálatok – őrség, ellenőrző őrző – szervezése, a riadóztatás, az ünnepélyes kivonulások elrendelése, a vételezések szabályozása, az ellátás felügyelete. Feladatkörébe tartozott a kapcsolattartás az állomáshely polgári szerveivel, de például a katonai fürdőhelyek kijelölése és a fürdés ellenőrzése is. Ez utóbbi napjainkban ugyan meglepőnek tűnik, ugyanakkor éppen a járványok megelőzése érdekében kellett kiemelten foglalkozni a fürdésről és fürdőhelyek megszervezésével. Ezen – csak néhány elemében ismertetett – feladatok irányítására

előbb a parancsnok mellé egy-két tisztet, később kisebb törzssel rendelkező parancsnokságot, úgynevezett Platz Commando-t, azaz térparancsnokságot szerveztek.

A helyőrségi feladatok szabályozásának tartalma, katonai szervei hosszabb fejlődés eredményeként jöttek létre. A Habsburg Birodalomban az első állomás- (helyőrség-) ügyek irányítására hivatott parancsnokságot, vagyis térparancsnokságot 1791-ben, Bécsben állították fel. Ekkor a Bécsi Főhadparancsnokságon a parancsnok mellé egy altábornagyi rendfokozatú beosztást rendszeresítettek a speciális állomás- (helyőrség-) ügyek intézésére. A beosztás betöltője lett az állomásparancsnok, ez esetben a főhadparancsnok állomáshelyekben illetékes parancsnokságának, a térparancsnokságnak a parancsnoka, az állomáshelyek felelős irányítója.

A térparancsnokok az állomásparancsnok alárendeltségében irányították az állomás (helyőrség) napi életét. Ezen általános szervezési elv alól kivételt képezett az, amikor a térparancsnok egyidejűleg az állomásparancsnoki feladatok ellátására is felhatalmazást kapott.

A feladatok birodalmi szinten 1803-ig nem voltak szabályozva, ekkor Károly főherceg⁵ osztrák hadvezér, az Udvari Haditanács⁶ elnöke rendeletileg az összes erődítményt és állomáshelyet (helyőrséget) nagyságuk alapján öt osztályba sorolta be, és irányításukhoz megfelelő létszámot rendszeresített, egyidejűleg egységes követelményeket határozott meg. Az 1816-ban megjelent Általános Szabályzat mindezt már részletesen tartalmazta.

A birodalom haderejét az Udvari

Haditanács alárendeltségében lévő főhadparancsnokságok irányították. Közülük a Budai Főhadparancsnokság 1784-ben kezdte meg működését.⁷ A magyar fővárosban állomásozott 1848-ban a Magyarországon lévő császári haderő együtöde,⁸ s a haderőépítés eredményeként mindkét városban volt az állomáshelyek irányítására térparancsnokság.

A HELYŐRSÉGI FELADATOK IRÁNYÍTÁSA AZ 1848/49. ÉVI SZABADSÁGHARC ALATT

Mielőtt témánknak megfelelően ismertetném a helyőrségi feladatokat irányító szervezeteknek a független magyar haderőben történt kiépülését, röviden át kell tekinteni a honvéd haderő megszervezésének néhány lényegi elemét.

Az 1848. március 15-i forradalom hatására az uralkodó, V. Ferdinánd, április 11-én szentesítette mindazon törvényeket, melyeket az utolsó rendi országgyűlés elfogadott. Ezek biztosították Magyarország polgári fejlődését. E törvények között volt a XXII. törvénycikk, mely a márciusi 12 pontban is követelt Nemzeti Őrsereg, azaz a Nemzetőrség felállítására intézkedett. A törvény alapján a Nemzetőrség olyan önvédelmi szervezet volt, amit helyhez kötöttek, vagyis egy-egy településen, körzetben a közcsend, a belső béke biztosítására szerveztek. Nemzetőri szolgálatra köteleztek minden férfit 20 és 50 év között, amennyiben városban 200 forint értékű ingatlannal, vidéken fél telekkel (minőségtől függően 12–30 hold) vagy 100 forint évi tiszta jövedelemmel rendelkezett.⁹ A Nemzetőrség szervezését gróf Batthyány Lajos miniszterelnök irányította az Országos Nemzetőr Haditanács közreműködésével. Az összeírt nemzetőrök létszáma 1848 őszére ugyan megközelítette a 400 ezer főt, de a Nemzetőrség fegyverzete és felkészültsége alapján – kiképzést általában heti egy alkalommal, vasárnap folytattak – komolyabb katonai feladat ellátására alkalmatlan volt.

Az 1848/49. évi magyar függetlenségi harc honvéd hadereje az ország területét átfogó szervezés ellenére sem a Nemzetőrségből jött létre. Az önálló nemzeti haderő kiépítésére a kezdő lépést gróf Batthyány miniszterelnök 1848. május 16-án kelt rendelete adta, melyben elrendelte mobilis (mozgó) nemzetőrzászlóaljak felállítását. Az intézkedés kiváltója az ország déli részein jelentkező nemzetiségi

zavargások, s annak kapcsán a péterváradí főhadparancsnok jelentése volt, melyben arról tájékoztatta a kormányt, hogy „... a Szerb fejedelemiség Magyarország elleni támadása küszöbön áll...”¹⁰ A kormány elvileg ugyan rendelkezett a Magyarország területén állomásozó császári királyi haderővel, de a magyar királyság területén lévő öt főhadparancsnokság és alakulataik magyar hadügyminiszter alá történő rendelkezésére az uralkodó csak május 7-én intézkedett. Tényleges alkalmazhatóságuk azonban a császárhű szellemiség miatt kérdéses volt, amit azután a későbbi események igazoltak is. Megemlítendő, hogy a független magyar kormány hadügyminisztere, Mészáros Lázár huszár ezredes – később vezérőrnagy – is csak május 23-án érkezett meg az itáliai hadszíntérről, ahol a császári királyi haderő egyik ezredének parancsnoka volt.

A kormány így nem rendelkezett olyan katonai erővel, amellyel érdemben tudta volna biztosítani az ország biztonságát, a kivívott jogok megtartását. A miniszterelnöknek tehát nem maradt más lehetősége, mint az uralkodó által is szentesített XXII. törvénycikk alkalmazásával olyan nemzetőr-alakulatok szervezésére intézkedni, amelyek érdemi katonai feladat ellátására is alkalmasak voltak. A május 16-án kiadott miniszterelnöki intézkedés tíz, úgynevezett mobilis, azaz mozgó nemzetőrzászlóalj felállításával 10 000 fő hadrendbe állítását rendelte el. Tartalmát tekintve ez olyan alakulatok megszervezését jelentette, amelyek már nem csak egy adott körzet (terület) érdekében léptek fel, hanem elvonulhattak az ország veszélyeztetett részeire. A tíz zászlóalj kiállítása toborzással történt, a belépőkkel szemben vagyoni követelményt már nem támasztottak, a szolgálati idő három évre szült,¹¹ a felkészítés, kiképzés a sorkatonákra vonatkozó szabályok alapján történt. E rövid összegzés is tükrözi, bár a rendelet megnevezésében a nemzetőr kifejezés szerepelt, a szolgálatot vállalók lényegében már a hon védelmére hadba álló katonák voltak. A későbbiek során e tíz zászlóalj be is épült az ősz végére felállt honvéd haderőbe.

A haderő kiépítésének másik forrását a magyar kormány hadügyminisztere alá rendelt császári királyi alakulatok adták. Az ország területén lévő alakulatokat, mint utaltam rá, az uralkodó rendeletileg május 7-én kelt leiratával a magyar kormány alárendeltségébe adta. Ezek egy része a későbbiek során vállalta a harcot a magyar függetlenség ügye mellett, míg más része távozott az országból.

Végül szólni kell arról, hogy az 1848/49. évi szabadságharc honvéd haderejének döntő része a júliusban összeült népképviseleti országgyűlés döntései alapján állt fegyverbe. Ekkor a képviselők az egyre fenyegetőbb kül- és belpolitikai helyzetben Kossuth nagy hatású beszéde nyomán megszavazták a magyar haderő létszámának 200 ezer főre történő emelését. Az ugyanakkor elfogadott katonai állítási törvényt az uralkodó már nem írta alá,¹² azt Jellasics cs. kir. altábornagy szeptember 11-én megindult inváziójának hatására gróf Batthyány miniszterelnök léptette életbe. „... Az ekként kiálló sereg [...] új honvéd zászlóaljakká alakítandó, melynél az ügyvezetési és vezénylési nyelv, zászló, ruha és jel magyar leendő...”¹³ – tartalmazta a miniszterelnöki rendelet.

A nemzet függetlenségét veszélyeztető helyzetben, a májusban indult haderőépítés eredményeként november végére felállt a honvédsereg. „... honvédseregeink minden osztálya letévén az esküt az alkotmányra, s felvévén a törvény értelmében a magyar színeket, a hajdani seregredek s újonnan állított honvéd zászlóaljak közötti különbség ezennel megszüntetnek, s a magyar hadsereg osztatlan egységűnek jelentetik ki, melynek minden osztályát a magyar honvédsereg dicső nevezet megillet...”¹⁴ – rögzítette határozatában az Országos Honvédelmi Bizottmány.

A haderő kiépülésének megismerése után térjünk rá az állomás- (helyőrségi) ügyek áttekintésére. A helyőrségi feladatok irányítását végző térparancsnokságokat a császári királyi haderőben az állandó haderő létrejöttének folyamatában szervezték meg. Így a magyar területeken állomásozó alakulatok helyőrségi életének irányítására e szervezetek rendelkezésre álltak.

A magyar honvédsereg alig pár hónap alatt jött létre, vezető állományában ott találjuk a császári királyi haderő egykori tisztjeit, katonáit. Ők ismerték a császári királyi haderő szabályzatait, melyeknek tartalmát – amennyiben volt idő a fordításra – magyarul alkalmazták. Már 1848. június 20-án megjelent a Közlönyben¹⁵ az Országos Nemzetőrségi Haditanács intézkedése, mely szerint „... Olly városokban hol egynél több nemzetőrségi zászlóaljak vannak, az őr vagy más szolgálat összpontosításául [...] következők rendeltetnek. Terveztessék egy nemzetőrségi térparancsnokság, főnöke legyen ennek valamely zászlóalj parancsnoka. E térparancsnokság rendel meg naponként a térszolgálatot (ami napjaink szóhasználatában a helyőrségi szolgálatot jelenti – H. I.), adja ki minden őrszolgálatra vonatkozó rendeleteket, ide folynak be az őrtanyákról (mai fogalmaink szerint: őrszobák – H. I.) minden jelentések. Hol hadi térparancsnokság létezik ott a nemzeti őrseregi térparancsnok azzal magát hivatalos érintkezésbe tegeye.”

Bontsuk ki az intézkedés tartalmát. Láthatjuk belőle: alig egy hónappal a hon védelmére rendelt nemzetőrségi zászlóaljak toborzásának elrendelése után intézkedtek a helyőrségi (állomás-) feladatok irányítására hivatott térparancsnokságok felállítására. Az „... őr vagy más szolgálatok...” összpontosítása nem jelent mást, mint a szolgálatok szervezését; a „térszolgálat rendelése” pedig a (helyőrségi) szolgálat vezénylése, s bizony mindkettő tipikus helyőrségi feladat napjainkban is.

A rendelet meghatározta a térparancsnokság irányításának a rendjét, mely szerint „főnöke legyen ennek valamely zászlóalj parancsnoka”. Értelmezve a leírtakat: a térparancsnokság főnöke az egyik zászlóaljparancsnok, és nem a parancsnoka, vagyis eszerint ő az illetékes, irányító előljáró. A zászlóaljparancsnok őrnagy rendfokozatú volt, ami azt is jelentette, hogy az adott állomáshelyen – ebben az időben – a legmagasabb rendfokozatú parancsnok. Ezért tehát a térparancsnokság felett rendelkező zászlóaljparancsnok volt az állomásparancsnok, aki felelősséggel tartozott az állomáshely (helyőrség) szolgálatáért, vagyis a rendjéért. E munkában volt a katonai szakközvege a megalkotandó térparancsnokság.

Az is kiolvashatjuk a rendeletből, hogy a

nemzetőr térparancsnokságok kötelezve lettek „a hadi”, vagyis a császári királyi haderő magyar kormány alá rendelt alakulatai térparancsnokságaival történő együttműködésre. Mindezekből láthatjuk, hogy a haderőépítés folyamatát leképezi az állomás- (helyőrségi) feladatokat irányító szervezetek kiépülése.

Pesten és Budán a május 16-i rendelettel megszervezett mobilis nemzetőrzászlóaljak közül kettő – az 1. és 2. – lett felállítva. A július 24-én megjelent Közlöny, ami a kormány hivatalos lapja volt, már kihirdette a fővárosok térparancsnokságainak parancsnokait, Pesten Ballender János főhadnagy, Budán Vosztri Gyula hadnagy lett a térparancsnok.¹⁶ E rendelet bizonyítja az előbbi összegzésem megalapozottságát, miszerint a zászlóaljparancsnok az irányítója volt a térparancsnokságnak, ami az állomásparancsnoki feladatokból következett. A rendfokozatból láthatjuk, e két tiszt nem lehetett a zászlóaljak parancsnoka.

A kormány hivatalos lapjában számos térparancsnokságokra vonatkozó intézkedést találunk. Ezek tartalmát már csak terjedelmi okok miatt sem lehet végigelemezni. Azért, hogy lássuk mennyire egybecseng a korabeli helyőrségfeladatok irányítása napjainkkal, ismeretemen az 1848 augusztusában, a Közlönyben megjelent „Körlevél” részletét: „... Minden állomásban egy, nagyobbakban több, naponként felügyelő tisztet rendeltessenek napi szolgálatba, kiknek szigorú kötelességökké tétessék éjjel nappal az őrtanyákat, magános őrüket szorgalmas megtekinteni 's minden észrevett hanyagságot azonnal a térparancsnoknak feljelenteni, kiknek meghagyatott a 'fegyszabályok szoros megtartása mellett' a bűnöst megfenyíteni.”¹⁷

A szöveg tartalma világos: az Országos Nemzetőrségi Haditanács arról intézkedett, hogy minden helyőrségben („állomásban”) ügyeletes tisztet kell naponta vezényelni („felügyelő tisztet rendeltessenek”), s ők kötelesek éjjel-nappal az őrszobákat („őrtanyákat”) és felállított őrüket („magános őrüket”) ellenőrizni („megtekinteni”), a hiányosságokat a térparancsnoknak jelenteni, akiknek kötelessége a fegyelmi szabályok alapján („szoros megtartása mellett”) a bűnöst megfenyíteni. Mindez napjainkban is lényegében így történik, nyilván térparancsnok helyett a szolgálatot szervező parancsnok az illetékes előljáró.

A november végén megjelent Közlönyből megtudhatjuk, a Pesten lévő seregredek térparancsnokságot összevonták a honvéd térparancsnoksággal, s így a honvédseregtől mindenki, aki akár hivatalos, akár magán dolgai elintézése végett Pesten tartózkodott, kötelezve lett a Károly-laktanyában, a térparancsnokságon bejelentkezni.¹⁸ Mindez összevág az Országos Honvédelmi Bizottmány korábban idézett megállapításával: „... a hajdani seregredek s újonnan állított honvéd zászlóaljak közötti különbség ezennel megszüntetnek, s a magyar hadsereg osztatlan egységűnek jelentetik ki...”

Az 1848-as év végére Batthyány Lajos miniszterelnök (aki 1848 szeptemberében lemondott miniszterelnöki tisztéről) és Kossuth Lajos, valamint az irányításuk alatt álló Országos Nemzetőrségi Haditanács és az Országos Honvédelmi Bizottmány szervező munkája eredményeként kiépült az egységes honvéd haderő és ezzel párhuzamosan feláll-

tak a helyőrség (állomás) rendjének felügyeletére hivatott tényleges parancsnokságok.

1848. év december közepén Windisch-Grätz tábornagy, főparancsnok irányításával hat irányból megindult a császári királyi haderő intervenciója a magyar függetlenség felszámolására. A harci tapasztalatokkal alig rendelkező fiatal honvédsereg a császári királyi hadakat nem tudta megállítani, s december végére Windisch-Grätz erői Pest-Buda előtt álltak. E veszélyes helyzetben az országgyűlés és a katonai vezetés a kormányzati szervek Debrecenbe történő áttelepülését látta célszerűnek.

A válságos katonai helyzetben a kormányzati szervek áttelepítése és működésének biztosítása nem volt egyszerű feladat. A kijelölt új kormányzék hely, „főváros”, Debrecen, ebben az időben tipikus alföldi város volt, földszintes házakkal, ami a nagy tömegű betelepülő civil és a jelentős létszámú átvonuló – időlegesen ott-tartózkodó – katonák fogadására alig tette alkalmassá.¹⁹ A város lakossága ekkor elérte az ötvenezeres lélekszámot, amihez viszonyítva a betelepülő és megszálló katonák száma, amely gyakran elérte a 9–10 ezer főt, meglehetősen magas volt. Ebben a kaotikus állapotokkal veszélyeztetett helyzetben kiemelt fontosságú volt a rend biztosítása, a kormányzati szervek biztonságának megteremtése.

Bizonyára ezért intézkedtek már január 15-én a hadügyminisztert helyettesítő Vetter Antal vezérőrnagy²⁰ Asbóth Lajos alezredekessé történő előléptetésére, s egyidejűleg Debrecen tényleges parancsnokává, s azonos dátummal, de külön parancsban a város hadi parancsnokává történő kinevezésére. Íme a két határozat: „... Asbóth Lajos alezredekessé, és helybéli tényleges parancsnokul, ezen kívül ezen tényleges parancsnoksághoz Csillagszeghy Alajos százados, Pikker János előbbi minőségében kinevezetik.²¹ [...] Asbóth Lajos alezredek debreczeni tényleges parancsnok Debreczen hadi parancsnokául ezennel kineveztetik. Kelt, Debreczen, január 15-én, 1849²² – olvashatjuk a Közlönyben.

Mit is tükröz a fenti parancs? Ez esetben Asbóth mint tényleges parancsnok, a korabeli megfogalmazásban hadi parancsnokként megkapta az állomásparancsnoki jogkört is. Vagyis a kormány székhelyén, helyőrségi ügyekben, a rend és a fegyelem fenntartásában, teljes körű hatalommal rendelkezett. E téren más illetékes parancsnok nem állt felette. Ez a korábbi – pest-budai – szabályozáshoz képest a helyőrségi feladatok irányítását végző szervezet és parancsnoka hatáskörének megerősödését tükrözi.

A politikailag és katonailag kritikus helyzetben látható a helyőrségi ügyek kézben tartásának fontossága. Asbóth alezredek január végén már a tartalék erők parancsnoka volt. Január 24-ei dátummal pedig megjelent a hadügyminiszter rendelete, mely szerint „Répássy Mihály tábornok úr a hadügyminisztérium részéről Debreczen főhadparancsnokának nevezetik ki”.²³

Láthatjuk, a katonai kinevezések nem egyszerűes terminológia alapján készültek, ami érthető, hisz az alig pár hónapos magyar haderőnek nem is lehetett egységes magyar szakmai nyelve, világosan körülhatárolt fogalmakkal. A debreceni főhadparancsnoki beosztás ugyanakkor csak az állomásparancsnoki jogkört takarja,

s így tartalmában ugyanúgy a felelősséget a kormányzék helyi katonai rendjéért.

A szervezeti fejlődés áttekintése után nézzük, milyen állomásügyi (helyőrségi) feladatokat kellett irányítani az új fővárosban, Debrecenben. E vonatkozásban – a későbbi korokban fellelhető szervezeti működési szabályzatok hiánya miatt – a fennmaradt iratok adnak eligazítást. Ezek tartalmát teljes körűen felidézni – már csak terjedelmi okok miatt is – lehetetlen. Így csak néhány parancsot emelek ki, s összegzem az iratok alapján azonosítható feladatokat.

A kormány áttelepülése és a nagyszámú betelepülő személy megjelenése zűrzavaros helyzetet teremtett Debrecenben. Számos olyan tiszt is érkezett a városba, aki csapatát engedély nélkül hagyta ott. Így már január 14-én megjelent a tényleges parancsnokság hirdetménye, amely arról tudósított, hogy a városban jogtalanul tartózkodókat haditörvényszék elé állítják. A településre érkező katonáknak irattal a tényleges parancsnokságon kellett bejelentkezniük, ahol a nyilvántartást vezették, s azt, ki milyen okból jött a kormány székhelyére.

Kossuth mint az Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke, személyében is intézkedett a tényleges parancsnokság felé: „... Megkaptam a parancsnokság mai napon kelt, az ide érkezett s innen elutazottakról szóló jelentését. Érdekemben áll tudni, hogy kik vannak itt az elmúlt napoktól is jelen, s tudni mikor érkeztek ide, s azt, miért maradtak itt. Kérem tehát az itt tartózkodó tisztjek jegyzékét, s ezen túl minden nap az ide érkezőkről és elutazásról a jelentést rendszeresen elvárom.”²⁴

Biztosítani kellett a rendet más okból is, amit tükröz a következő tényleges parancsnoki parancs: „A korcsmákban és kávéházakban történő rendetlenségek és dorbézolások meggátolására ezennel felszólítatnak az őrnagy urak, hogy máttól fogva esti 9 órán kezdve egy tiszt s egy néhány köztársasági álló csapatot szíveskedjenek a városba küldeni, úgy szintén arra is, hogy a Tényleges parancsnoksághoz naponta egy hírvivőt küldjenek”.²⁵

Ugyanakkor fellelhető temetésre intézkedő parancs is. „Felhívom őrnagy urat, hogy néhai százados ünnepélyes eltemetésére a szükségeseket tegyete. A temetéshez illő tisztelgésre katonát, valamint tábort elvezető kirendelni és megjelenésre a helyben lévő 35. zászlóalj parancsnokságát felszólítani szíveskedjék.”²⁶

Adódtak ünnepi események is, melyek megszervezésében közreműködött a tényleges parancsnokság. Így március 15-én díszszemle volt Debrecenben, mely parancs bevezetőjét érdemes felidézni: „Az alkotmány ünnepének díszítésére kiállítandó holnap a helyben lévő összes felszerelt katonaság lehető nagy számmal és a helybéli összes nemzetőrség és pedig 8 1/2 órák felállítva lesznek a katolikus nagytemplom előtt Végh nemzetőr őrnagy úr parancs alatt...”²⁷

Ugyancsak ünnepi kirendelésre adott alkalmat Kossuth kormányzó-elnöki eskütetele, melyen meg kellett jelenni a városban lévő összes tisztnek.

A fellelhető parancsok alapján az ekkor végzett helyőrségi feladatok rendszerét az alábbiakban tudtam összegezni:

– úti okmányok ellenőrzése, a tartózkodás jogosságának nyilvántartása,

- gyanús személyek felderítése, előállítás,
- katonai átvonulások segítése, elszállások megszervezése,
- katonák által elkövetett fegyelemsértések, rendbontások kivizsgálása,
- a város katonai rendjének ellenőrzése őrszolgálatok szervezésével,
- őrség szervezése kormányhivatalok, katonai raktárak, létesítmények előtt,
- őrtanyák és őrség ellátásának ellenőrzése,
- intézkedés hadifoglyok őrzésére,
- kórház, egészségügyi ellátás felügyelete,
- díszkivonulások szervezése,
- közreműködés katonák temetésében,
- polgári hatóságok munkájának segítése,
- együttműködés a város polgári hatóságaival, a rendőrséggel.

A szabadságharc alatt lényegében Debrecen volt az ország fővárosa, hiszen öt hónapig itt tartózkodott az országgyűlés és a kormány. A katonai sikerek nyomán – Budavár 1849. május 21-i visszavételét követően – a kormányzati szervek visszatértek Pest-Budára.

A harcok közepette a kormány a főváros fejlesztésére is gondolt. Kevésbé ismert, de már ekkor elrendelték Pest-Buda egyesítését Budapest néven.²⁸

A hadi események alakulása azonban a kormányzati szerveket hamarosan a főváros újabb elhagyására kényszerítették. 1849. július 8-án a kormány és a hivatalok már a haderő részére kijelölt összpontosítási körletben Szegeden voltak, ahonnan augusztus 1-jén Aradra távoztak.

E két hónap így, lényegében folytonos változást hozott. A mindenkorai kormányzék helyi katonai ellenőrzését azonban biztosítani kellett. A győzelmes tavaszi hadjárat sikerei nyomán már május elején döntés született a főváros állomásügyeit érintően, melyet tükröz az alábbi parancs:

„Schweidel József Tábornok Úrnak!
Tábornok urat ezennel Pest hadi parancsnokává kinevezem. Miről azon hozzáadással értesítem, miszerint új állomását rendeletem vételével rögtön elfoglalni szíveskedjék.
Kelt Debreczen Május hó 9-én 1849
Helyettes hadügyminiszter
Klapka tábornok²⁹

A következő irat, mely szintén Schweidelt rendeli szolgálatra, tükrözi a hadi események alakulását, s a kormány mozgását:

„139 sz. országos hadi fő parancsnokság
Schweidel Tábornok Úrnak
Tábornok úr ezennel értesítetik, hogy mint városparancsnok (a „mint városparancsnok” megnevezés a szöveg fölé utólag lett beszúrva – H. I.) mai naptól fogva Ó Arad városában a katonai parancsnokság hivatalos működését megkezdendi.
Ó Arad Auguszt 9-én 1849
országos hadi fő parancsnok
Kiss Ernő”

Két parancs, mely ugyanazon személynek szól, s őt a kormány székhelyére rendeli mint parancsnokot, két különböző beosztás megnevezést tartalmaz. A Pestre szóló még hadi parancsnoki, míg az „Ó Arad”-i a várospa-

rancsnoki megnevezést alkalmazza. Mindez azonban a korábban is többször nevesített, egységes katonai terminológia hiányából adódik. Ezt bizonyítja az is, hogy a városparancsnoki beosztás már vélhetőleg a kész parancsnokhoz, utólag, a szöveg fölé lett beírva.

A parancsnok valós tartalma az állomásparancsnoki (helyőrségi) feladatok ellátását takarja. Így Schweidel tábornoknak mint a mindenkor kormányzóhely területén illetékes parancsnoknak a kinevezéséről tudósít (napjaink fogalma szerint helyőrségi feladatok irányítására, amit azonban háborús [had] körülmények között kellett ellátni!). Ebben az esetben ugyanazt látjuk, mint Debrecenben. Nem valamely katonai egység parancsnoka lett az állomásparancsnok, hanem egy magas rendfokozatú, ezért kellő tekintéllyel rendelkező katona. Ennek is adott a magyarázata. A dandár-, hadosztályparancsnokok feladata a harc szervezése és vezetése volt, így kellő figyelmet aligha tudtak volna fordítani az állomás (helyőrség) életének szabályozására, belső rendjének megteremtésére.

A korábban idézett 1848. júniusi rendelet még úgy szól: „... tervezettség egy nemzetőrségi térparancsnokság, főnöke legyen ennek valamely zászlóalj parancsnoka...”. Debrecenben és immár Pest-Budán, majd Ó Aradon – a kormány mindenkor székhelyén – az „állomás” életének irányításában lényegi tartalmi változás történt. Ezért kimondhatjuk: a független magyar honvédsereg első kinevezett pest-budai fővárosi helyőrségparancsnoka Schweidel József honvéd tábornok, a későbbi aradi vértanú volt.

Néhány mondatban ismerjük meg a tábornok életét. Zombor szülőtte (1796), tizenhét évesen állt be katonának a 4. Sándor huszárezredbe. Ezredével részt vett a Napóleon elleni háborúban. 1848 augusztusában Magyarországra vezényelték, ezredét mint megbízott parancsnok ő vezette haza. Ezredparancsnokként részt vett a pákozdsukorói, majd dandárparancsnokként a schwechati ütközetben. November 1-től tábornok és hadosztályparancsnok a Görgei vezetete feldunai hadtestben. „(...) Kossuth, aki igen megszerette az egyeneslelkű derűs tábornokot, rábízta a kormányt és a törvényhozás védelmét, Pest város katonai parancsnokává nevezte ki és feldíszítette a harmad oszdtályú katonai érdemrenddel...”³⁰ – írták róla a kiegyezés után. 1849. május 9-től Pest város (had) parancsnoka, s a továbbiakban is a mindenkor kormányzóhely parancsnoka volt, melynek kinevezési iratai ismertettek. A feldunai hadtest katonáival Világosnál tette le a fegyvert. Perbe fogták, 1849. október 6-án tábornok társaival együtt kivégezték. A fogságban írt visszaemlékezése fontos kordokumentum, melyben a következőt írta „Én a bécsi főhaditanács parancsára jöttem ide ezredemmel. Ők parancsolták, hogy jöjjenk Budára, hogy esküdjünk hűséget a magyar kormánynak [...] s aztán mint igaz magyar ember és hű hazafi harcoltam az ügy mellett, eskühöz és nemzethez hű maradvam...”³¹

A helyőrségi feladatok irányítására rendelt parancsnokságok szabadságharc alatti kiépülését egyértelműen tükrözik a kormány hivatalos lapjában, a Közlönyben megjelent parancsok, utasítások. A helyőrségi feladatok

korabeli tartalmi elemei, a Debrecenben készült iratok alapján a leírtak szerint összegezhettek. A ránk maradt dokumentumokból az is megállapítható, hogy Debrecenben és később Pesten, majd a kormány későbbi székhelyein, a város belső rendjének (az „állomásnak”) a biztosítása túlmutatott a korabeli térparancsnokságok hatáskörén. E „fővárosokban” magas rendfokozatú és nagy tekintéllyel bíró vezető került az „állomás élére” (napjaink terminológiájában a helyőrség élére – H. I.), akinek beosztását az akkor készült iratok hadi, illetve városparancsnokként rögzítik. Mindez olyan öröksége napjaink honvédségének, melyre büszkék lehetünk, s a hősök emlékének megőrzése erkölcsi kötelességünk.

A BUDAPESTI MAGYAR KIRÁLYI HONVÉD TÉRPARANCNSOKSÁG AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA ALATT

A helyőrségi szervek és feladatok e korszak alatti áttekintésében lényegesen könnyebb helyzetben vagyunk, mint 1848–49 kapcsán. Rendelkezésre állnak a korabeli szabályzatok, szervei határozatok és jelentős mennyiségű levéltári anyag, ami segíti az eligazodást.

Néhány mondatban idézzük fel a történelmi hátteret. Az 1848/49. évi szabadságharc leverése után Magyarország Habsburg Birodalmon belüli önállósága megszűnt, a megtorlás, s erre válaszként a passzív nemzeti ellenállás éveit követték. Az olvadás, a császári ház politikájának változása csak lassan következett be, melyben meghatározó szerepe volt a külpolitikai, katonai helyzet – a birodalom számára – kedvezőtlen alakulásának. A császári haderő két ízben is vereséggel végződő hadjáratba vett részt. Először 1859-ben az olasz–francia–osztrák összecsapás Solferinónál, majd 1866-ban Königrätznél a poroszokkal szemben vívott ütközet végződött csúfos vereséggel. Mindezek hatására előtérbe került a Magyarországgal való kiegyezés gondolata, melyre a magyar uralkodó körök is hajlottak. A meginduló tárgyalások eredményre vezettek, s 1867. február végén az országgyűlés megszavazta az Osztrák–Magyar Monarchiát életre hívó XII. törvénycíkket.

A kiegyezési tárgyalások sarkalatos kérdése volt az önálló magyar haderő megteremtése. A magyar uralkodó körök ragaszkodtak a nemzet szuverenitását kifejező haderő megteremtéséhez, s így jött létre az 1868. évi XLI. törvénycíkkal a magyar királyi honvédség (m. kir. honvédség).

A birodalom fegyveres ereje ezt követően több részből állt. Volt az úgynevezett „közös” császári királyi (később császári és királyi) haderő, amely szárazföldi erőkre és haditengerészetre tagozódott, továbbá a magyar királyi honvédség, s osztrák részről annak megfelelője, a császári királyi honvédség (k. k. Landwehr). Továbbá a birodalom mindkét felén megszervezték az általában negyven év feletti hadkötelesekből álló népfelkelő alakulatokat, amelyek feladata az elvonuló harcos alakulatok hátszói szolgálatának átvétele volt.

Az első lépcsőt a „közös” császári és királyi haderő alkotta. E német vezényleti nyelvű haderő az állományát az Osztrák–Magyar Monarchia egész területéről toborozta.

A Magyar Szent Korona országainak terü-

letéről származó legénységből felállított m. kir. honvédség rendeltetését a XLI. törvénycíkk így határozta meg: „A honvédség a fegyveres erőnek kiegészítő része, háború idején a hadsereg támogatására és belvédelemre, békében kivételesen a belrend és biztonság fenntartására van hivatva.”³² Anélkül, hogy teljes körűen értelmeznék a törvényi előírást, látható, a honvédség feladata háború idején a közös haderő támogatása volt, ami egyet jelentett a birodalom érdekében történő felhasználásával. Erre már sor is került 1878-ban, Bosznia-Hercegovina okkupációja alkalmával. A honvédség békében a magyar területek belső rendjének, békéjének a fenntartására szolgált, mely feladat tartalmát a Szolgálati Szabályzat a karhatalmi feladatrendszerben egyértelműen körülhatárolta. Erre nézve a későbbiek során idézem a szabályzat előírását.

A honvédségnél a megalakulását követő időkben csak a törzsek és a századkeretek álltak fenn. Ezek feladata a behívott állomány kiképzése, a katonai bel- és helyőrségi szolgálat ellátása és a hadi készletek gondozása volt. A szervezet fokozatos kiépülése mellett az első időkben csak keretzászlóaljak voltak, majd 1886-ban féldandárokat, 1890-ben ezredekkel állítottak fel.³³ A honvéd hadosztályokat mozgósítás során alakították meg, olyan formában, hogy minden kerületparancsnokság területén egy hadosztály alakult. Háború esetén a honvéd alakulatok betagozódtak a közös haderő magasabb egységeibe.³⁴

Az 1869-ben megszervezett 82 gyalogzászlóalj mindegyikében, béke idején, a törzs mellett csak egy úgynevezett állandósított század alakult, melynek létszáma 103 fő volt. A gyalogszázadokhoz hasonlóan szervezték a lovasszázadokat is, amelyek keretszáma századonként 40 fő és 35 ló volt. 1869-ben 32 önálló lovasszázadot állítottak fel.³⁵ Mindez tehát együtt sem jelentett nagy létszámot.

A honvédség megalakítása feletti örömtűkrözi az alábbi összegzés: „Mindenütt az országban nagy ünnepségekkel szentelték fel a honvédzászlókat, még pedig részben 1870-ben, részben 1871-ben. A zászlóanyai tisztet a magyar közélet előkelőségeinek hölgyei töltötték be. Sőt a pesti 1. honvédzászlóaljat Erzsébet királyné Ő Felseje azzal tisztelte meg, hogy zászlójának felszentelésénél Ő volt a zászlóanya, a zászlóra értékes díszes szalagot kötött.”³⁶

A Monarchia évtizedeiben a m. kir. honvédségnek nem volt vezérkara, irányítása a honvédelmi miniszter hatáskörébe tartozott, a katonai rendelkezések intézése céljából élen a honvéd főparancsnok állt. Szervezetileg a honvédség a minisztériumi főhatóság után kerületparancsnokságokra és a csapatokra tagozódott. A kerületparancsnokságok 1869 áprilisában álltak fel, s a megalakításukat elrendelő törvénycíkk a magyar területeket hat honvédkerületre osztotta.

A honvéd főparancsnok feladatai közé tartozott a katonai kiképzés irányítása és ellenőrzése, illetve gyakorolta a katonák felett a fegyelmi, fenytől jogokat. Véleményezte a miniszternek szóló előterjesztéseket, javaslatokat készített elő a miniszternek a honvédség kiképzésére, fegyelmi állapotára, harcképességre vonatkozóan, továbbá javaslatot tett a tisztek előléptetésére, szolgálati beosztására.

A kerületparancsnokság a csapatok katonai-közigazgatási, egészségügyi és gazdasági irányítását végezte, továbbá hatáskörébe tartozott a fegyelmi fenyítő hatalom ellenőrzése.

A csapatok állomáshelyén (helyőrségében) a katonai rend betartatása az állomásparancsnok hatáskörébe tartozott, a szabályzat megfogalmazásában: „A honvéd állomásparancsnokra van bízva a parancsnoklás az állomás szolgálati körébe tartozó alantosabb honvéd parancsnokságok és hatóságok, valamint honvéd csapatok és intézetek fölött általában: különösen pedig őt illeti a rend, a fegyelem és az élelmezés fölötti őrködés, nem különben az állomás szolgálati körletének biztonságáról való gondoskodás”.³⁷ Az állomásparancsnok feladatához tartozott tehát a rendfenntartás, az, hogy a helyőrségben lévő katonaság a kormány szilárd támasza legyen. A struktúra megismertetéséhez idézzük a korabeli – akkori megnevezést alkalmazva – szervezeti határozványt:

„A honvéd helyi hatóságokhoz tartoznak:

a) Minden nyílt honvéd állomáson az ott lévő honvéd állomásparancsnokság és

b) a magyar királyi honvéd térparancsnokság Budapesten [...]”

Minden nyílt honvéd állomáson az ott ténylegesen alkalmazott legfőbbvaló (rangban legidősebb), katona állományú honvédtiszt a honvéd állomásparancsnok.

A honvédkerületi parancsnokságok állomáshelyein mindig a kerületi parancsnok, esetleg ennek helyettese a honvéd állomásparancsnok.

A budapesti honvéd térparancsnokság élén az ő felsége által kinevezett térparancsnok áll.³⁸

Úgy vélem, az idézett rész világosan szól jelen tanulmány témájáról. A helyőrségekben a békeműködést az állomásparancsnokok irányították. Ugyanakkor a fővárosban, de csakis a fővárosban a magyar királyi honvédségben az állomásügyek irányítására, összefogására térparancsnokság volt rendszeresítve. Egyéb helyen a legmagasabb rendfokozatú katona volt az állomásparancsnok, s ez irányú munkájában a törzse (egy-két tisztje) volt a közreműködő, segítő. A budapesti térparancsnokság súlyát tükrözi az a tény, hogy annak parancsnokát maga az uralkodó nevezte ki.

A budapesti magyar királyi Honvéd Térparancsnokság³⁹ megalakítására vonatkozó intézkedés 1869. június 30-án kelt.⁴⁰ A térparancsnokság a m. kir. I. budapesti Honvéd Kerületparancsnokság mint Budapest állomásparancsnoksága alárendeltségébe tartozott, s állomásügyekben annak végrehajtó közegeként látta el feladatait. Így, mint önálló hatóság, jogosult volt a feladatkörébe tartozó ügyekben közvetlenül intézkedni a fővárosban lévő csapatok és parancsnokságok felé.

Megalakulása után a térparancsnokság állománytábla szerinti létszáma a következő volt: 1 fő ezredes, mint honvéd térparancsnok, 1 fő százados mint segédtsiszt, 1 fő altiszt írnok, 2 fő honvéd mint küldönc. Ez mai szemmel kevésnek tűnik, ugyanakkor látni kell: a Honvéd Főparancsnokság is mindössze 25 fő volt ezekben az időkben, s a honvédség sem rendelkezett jelentős létszámmal (amire fent már rámutattam).

A térparancsnokság első parancsnoká-

nak Somody József századost neveztek ki, aki 1876-ig látta el a beosztást, s ezredesként vonult nyugállományba. Somody a gimnázium elvégzése után jelentkezett katonai szolgálatra, s szolgálatát a császári és királyi 7. huszárezredben kezdte. Az 1848-as forradalom alatt ezredével Olaszországban harcolt (tehát nem vett részt a hazai küzdelmekben). 1856-tól az egri császári és királyi térparancsnokságon teljesített szolgálatot.⁴¹ A honvédség megalakulása után átkerült ennek állományába, s lett a fővárosi térparancsnok.

Ugyanakkor a császári és királyi (közös) haderőnek is voltak szervezetei Budapest területén, ezért a közös haderőnek is működött térparancsnoksága a városban, melynek élén altábornagyi rendfokozatú tábornok állt. Ebből következően a két szervezetnek együtt kellett működni a hatáskörükbe tartozó kérdésekben.

A budapesti m. kir. Honvéd Térparancsnokság főbb feladatait az alábbiakban lehet összegezni a Szolgálati Szabályzat és a m. kir. helyi hatóságok számára készült szervezeti határozványok alapján:

– a helyőrségi szolgálat meghatározása, vezénylése, vezetése és felügyelete,

– a helyőrségi őrségek és készültségek megvizsgálása és az észlelt hiányosságok megszüntetése, illetőleg jelentése, közlése a csapatparancsnokságokkal,

– a helyőrségi szolgálatra vonatkozó ór- és ügyeleti utasítások kidolgozása és nyilvántartása,

– a helyőrségi őrhelyiségek bérbevétele, – elszállásolási ügyek intézése, a helyőrségben lévő és az átvonuló csapatokra vonatkozóan,

– nyilvántartás vezetése a helyőrségben lakó tartalékos, nyugállományú vagy szolgálaton kívüli viszonyban álló honvéd egyénéről,

– nyilvántartás vezetése a honvédségi és katonai alapítványok ellátásában álló vagy ezekre előjegyzett egyénéről, a honvéd nyugdíjasokról,

– nyilvántartás vezetése a honvéd személyek után visszamaradt özvegyekről, árvákról, azokról, akik nevelési és ellátási járadékra jogosultak,

– jelentkezési könyv vezetése a helyőrségben szabadságra bocsátott honvédekről,

– a honvéd és csendőri állomány öltözetének, fegyelmi magatartásának ellenőrzése a város területén,

– a rend fenntartásáról való gondoskodás kivonulásoknál, ünnepélyeknél, gyászkiáltásoknál,

– együttműködés a város közigazgatási és egyházi hatóságaival,

– kivonulások elrendelése ünnepélyes alkalmakra.

Az alábbi feladatok irányítása közvetlenül az állomásparancsnok hatáskörében maradt:

– helyőrségi riadóintézkedés elrendelése,

– karhatalom kirendelése,

– gyakorlóterek, fürdőhelyek kijelölése, előkészítése, valamint azok használatának szabályozása,

– élelmezés fölötti őrködés.

Az 1894-ben kiadott „Szervi határozványok a m. kir. honvéd helyi hatóságok számára”⁴² már tükrözi a Budapesti m. kir. Honvéd Térparancsnokság létszámának növekedését. Ez a parancsnokság állományát a következők

szerint rögzíti: 1 törzstiszt mint térparancsnok, 2 százados, 1 ezredorvos, 1 rapidíjas írnok, 1 altiszt mint írnok és 3 honvéd mint küldönc. A létszám lassú emelkedése a honvédség fokozatos felfejlődésének a következménye. A „határozvány” a feladatok személyenkénti meghatározását a térparancsnokra bízta. A „Szervi határozvány” felhatalmazta a térparancsnokot arra is, hogy a parancsnokság hatáskörébe tartozó ügyekben az állomásparancsnok nevében intézkedjen. Ez másképpen megfogalmazva az állomás- (helyőrség-) parancsnoki jogkörök meghatározott területeken történő átadását jelentette.

Korábban szóltam arról, hogy a m. kir. honvédség szervezete fokozatosan épült ki, s bizony a haderő létszáma még az első világháború kitérőse előtt is alig érte el a 30 ezer főt.⁴³ E létszám annak ismeretében igazán alacsony, ha tudjuk, hazánk területe ugyanakkor háromszorosa volt a mostaninak. Mindezen tények ismeretében az 1910-es évek idejéből tekintjük át a honvédség Budapesten állomásozó kötelekeit, melyek a következők voltak: Honvédelmi Minisztérium, Honvéd Főparancsnokság, budapesti I. Honvéd Kerületparancsnokság, 40. honvéd gyaloghadosztály-parancsnokság, a szervezetébe tartozó 79. honvéd gyalogdandár-parancsnoksággal, 41. honvéd gyaloghadosztály-parancsnokság, a szervezetébe tartozó 81. honvéd gyalogdandár-parancsnoksággal, az 1. honvéd gyalogezred, 29. honvéd gyalogezred, 1. honvéd huszárezred 1. osztálya, Honvéd Központi Fegyvertár, Honvéd Helyőrségi Kórház, Honvéd Élelmező Raktár, Honvéd Központi Ruhatár, Honvéd Ludovika Akadémia, Honvéd Központi Lovasiskola, Honvéd Központi Távíró Iskola.

A felsorolás tükrözi, hogy a fővárosi helyőrségben a honvédségnek idővel jelentős számú szervezete települt, s ez, valamint az itt jelentkező helyőrségi feladatok indokolták a térparancsnokság – mint a helyőrség életét összefogó parancsnokság – működtetését.

A száraz tények megismerése után ejtsünk szót – röviden – néhány területről. A tárgyalt korszak Budapest (és az ország) lendületes fejlődésének ideje volt. Ekkor lett a főváros igazi világváros. Nagyarányú építkezések (Országház, Szent István-bazilika, Operaház, budavári királyi palota stb.), emlékművek sorának készítése (ekkor állítottak szobrot Petőfi Sándornak, gróf Széchenyi Istvánnak, Deák Ferencnek és másoknak, s készült a Millenniumi Emlékmű stb.), erőteljes gazdasági fellendülés jellemezte e – későbbiekben – boldog békeidőknek nevezett korszakot. Ne feledjük azt sem, 1896-ban volt – a fél évig nyitva tartó – Országos Kiállítás a Városliget területén, mellyel a magyar nemzet a honfoglalás ezeréves évfordulójára emlékezett (ahol külön pavilonban mutatkozott be a fiatal magyar királyi honvédség).

E pezsgő, világvárosi életben már megtaláljuk az államélet protokolláris elemeihez kapcsolódó katonai feladatokat. Az uralkodót érkezők katonai tiszteletadás fogadta. Ekkor szervezték először az úgynevezett udvarlakai őrseget a Várban, a királyi palota előtt. (Ez volt, mint szolgálati forma, az elődje a mai Honvéd Palotaőrseggnek, mely a Sándor-palota előtt napjainkban újra látható. Az őrség akkor 33 fővel teljesített szolgálatot.) Állandóan honvéd

díszőrség állt József főherceg palotája előtt is. Figyelemre méltó, hogy ez időben nem volt külön e feladatokra szervezett kötelék, a szolgálatok ellátására a városban állomásozó alakulatok állományát vezényelte a térparancsnokság.

A Vérmezőn – honvédsereg kíséretében – rendszeresen felsorakoztak a helyőrség honvédalakulatai. Ilyenkor katonazenétől volt hangos a város, hiszen gyalogmenetben vonultak a katonák a díszkivonulás helyszínére. A Vérmezőn tartották a helyőrség honvédcsapatainak szemléjét, de rendszeresen voltak ott a tábori istentiszteletek is.

Látványos külsőségeket biztosított a katonák tisztelgése egy-egy tábornok temetésén is. Az akkor hatályos szabályozás szerint tábornoknak díszkíséretül 1 zászlóalj, 1 lovas század, 4 löveg járt, míg koporsóját ágyútalpra helyezve vitték végső nyughelyére.

Meneteltek a magyar honvédek egy-egy egyházi ünnep alkalmából is, a Várban lévő – a Kapisztrán téren akkor még álló, de a II. világháború alatt nagyrészt elpusztult – helyőrségi templomba, istentiszteletre.

Rendszeresen voltak – a budapesti polgárokat is megszólító – ünnepélyek a Ludovika Akadémia parkjában, és már e korban is volt számos katonai sportesemény (a későbbiekben – nem véletlenül – a lovaglásban, a vívásban olimpiikonjaink főleg a katonák közül kerültek ki).

Végül, ne feledjük, a gyakorlótérre is gyalog (lőháton) mentek a katonák, mely alkalmakkor a polgárok büszkén csillogó szeme kísérte őket.

Mint a rövid áttekintés alapján láthatjuk, volt bőven szervezési, ellenőrzési feladatok a budapesti m. kir. Honvéd Térparancsnokságnak.⁴⁴ A magyar királyi honvédség – mely a nemzeti szuverenitás kifejezőjeként született, s tisztjei között ott találjuk az 1848/49. évi szabadságharc résztvevőit – ezekben az évtizedekben a nemzeti identitás erősítője volt. A katonák jelenléte hozzátartozott a főváros napi életéhez; egyenruhát viselni megbecsülést jelentett.⁴⁵ E reménytelen korszakot a katonazenével, nótaszóval hadba vonuló katonák búcsúztatása, majd a háborúba belefáradt katonatömegek hazaözlése, s ennek nyomán a térparancsnokság átalakulása zárta.

(Folytatjuk)

IRODALOMJEGYZÉK

- Berkó István (szerk.): *A magyar királyi honvédség története 1868–1918*. Bp., 1928.
- Bonhardt Attila: *A budapesti helyőrségparancsnokság története 1918–1945*, Hadtörténelmi Levéltár Tgy. 3722. sz.
- Helgert Imre–Vass Jenő (szerk.): *„A Hazáért”. A Magyar Honvédség múltja és jelene, 1848–2004*. Szaktudás Kiadó, Bp., 2006.
- Helgert Imre–Négyesi Lajos–B. Kalavszky Györgyi: *Nemzeti emlékhely a Hősök terén*. Szaktudás Kiadó, Bp., 2002.
- Sziji Jolán: *A budapesti helyőrségparancsnokság története 1869–1919*, Hadtörténelmi Levéltár Tgy. 3721. sz.
- Urbán Aladár: *A nemzetőrség és honvédség szervezése 1848 nyarán*. Akadémiai Kiadó Bp., 1973.

¹ A szerző 1994. nov. 1 és 1997. szept. 1. között az MH Budapesti Helyőrség-parancsnokság parancsnoka volt.

² A helyőrségi feladat a katonai terminológiában napjainkban alkalmazott kifejezés, amit 1951-től használunk e formában, amikor a szovjet szabályzatok fordításával átvettük a szovjet katonai terminológia kifejezéseit. Korábban – a szabályzatok – állomásfeladatok, térigyegek, térszolgálat megnevezést használták, ugyanezen tartalomra. Az 1951-ben érvénybe lépett Szolgálati Szabályzat tartalmazza először a helyőrségparancsnok és helyőrségkomendáns – mint a parancsnokság végrehajtó szerve – kifejezéseket. Ezért – az értelmezés segítése érdekében – ahol a történelmi tényanyag nem követeli meg a korabeli megnevezés alkalmazását, a helyőrség kifejezést használom.

³ Liptai Ervin (főszerkesztő) Magyarország Hadtörténete 2. kötet, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984. (Továbbiakban: Hadtörténet, i. m.) 407.

⁴ Az áttekintés dr. Bonhardt Attila alezredes, a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Bécsi Kirendeltsége vezetőhelyettesének 1999-ben, részemre összegzett és átadott anyagai felhasználásával készült. Nyt. sz: 82/1999/LBK

⁵ Habsburg Lotaringiai Károly Lajos főherceg, Teschen hercege (1771–1847), tábornagy, hadszervező, katonai szakíró, a napóleoni háborúk tekintélyes hadvezére. 1809. május 21–22-én a Bécs közeli asperni csatában megállította Napóleon előrevonulását. Katonai tárgyi szakkönyvei alapján a XIX. század legnagyobb tekintélyű szakírói között tartják számon.

⁶ Az Udvari Haditanács a haderő irányításának legfőbb szerve volt – 1556-tól – a Habsburg Birodalomban. Az állandó haderő kiépülésével alárendeltségébe tartoztak a főhadparancsnokságok, melyek békében közvetlenül irányították a katonai alakulatokat (hadosztályokat és dandárokat).

⁷ A magyar királyság területén öt főhadparancsnokság volt, Buda, Nagyszében, Zágráb, Pétervárad és Temesvár székhellyel.

⁸ Böhm Jakab: A magyarországi főhadparancsnokság 1848 tavaszán. Közli: Hadtörténelmi Közlemények 1983/1, 48.

⁹ Urbán Aladár: A nemzetőrség és honvédség szervezése 1848 nyarán. Akadémiai Kiadó Bp., 1973 (továbbiakban: Urbán i. m.) 14.

¹⁰ Urbán i. m. 82.

¹¹ Urbán i. m. 7. számú melléklet. Honvéd toborzási felhívás.

¹² A kialakított alkotmányos rendszerben a magyar országgyűlés által megszavazott törvények csak akkor léptek életbe, ha azt az uralkodó ellenjegyezte. E jogot általában a magyarországi képviselője, a nádor gyakorolta.

¹³ Hermann Róbert (szerk.) 1848/1849 – A szabadságharc és forradalom története. Videopont Kiadó, Budapest, 1996, 139.

¹⁴ Kossuth Lajos összes munkái, XIII. kötet. Sajtó alá rendezte Berta István. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1951, 182.

¹⁵ Közlöny, 1848. 14. szám, 53.

¹⁶ Közlöny, 1848. 43. szám, 203.

¹⁷ Közlöny, 1848. 60. szám 285.

¹⁸ Közlöny, 1848. 167. szám, 793.

¹⁹ Mándy György: A menekültek. In: A szabadságharc fővárosa Debrecen – Tanulmánykötet, Debrecen város és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvnyomdavidállalata, Debrecen, 1948, 61.

²⁰ Vetter Antal altábornagy (1803–1882), 1848/49 honvédseregének tábornoki főnöke. Szabadságharc alatti működéséről átfogó összefoglalást tartalmaz a következő munka: Herman Róbert: Kossuth hadserege, Kossuth fővezérei. Argumentum Kiadó, 2007.

²¹ Közlöny, 1849. 2. szám, 5.

²² Közlöny, 1849. 3. szám, 9.

²³ Közlöny, 1849. 6. szám, 18.

²⁴ Hadtörténelmi Levéltár, (továbbiakban: HL, 1848/49-es szabadságharc iratai) 13/467 sz.

²⁵ HL 1848/49-es szabadságharc iratai, 12/247 sz.

²⁶ HL 1848/49-es szabadságharc iratai, 15/377 sz.

²⁷ HL 1848/49-es szabadságharc iratai, 17/181 sz.

²⁸ Közlöny, 1849. 141. szám, 521.

²⁹ Közlöny, 1849. 102. szám, 449.

³⁰ Az aradi vértanúk és ereklyéik. Arad, é. n. 34.

³¹ Uo. 22.

³² 1868. évi XLI. törvények. Rendeleti Közlöny, 1869. évi 1. szám, 5.

³³ Hadtörténet, i. m. 25.

³⁴ A szervezés úgy épült fel, hogy egy császári királyi hadtest állományába 2 közös és 1 honvéd, vagy 1 Landwehr hadosztály tartozott.

³⁵ Hadtörténet, i. m. 24.

³⁶ Berkó István: A honvédszászló. In: Berkó István (szerk.): A magyar királyi honvédség története 1868–1918, Budapest, 1928, 10.

³⁷ A-32 – a, Szolgálati Szabályzat a magyar királyi Honvédség számára, 441. pont.

³⁸ Szervi határozványok a m. kir. honvéd helyi hatóságok számára. Rendeleti Közlöny 1875. 6. szám, 42.

³⁹ A szervezet nevét többféle formában írták, így jelen tanulmányban a napjainkban alkalmazott szabályok szerint szerepeltettük.

⁴⁰ HL HFP 244/fp.-1869.

⁴¹ Sziji Jolán: A budapesti helyőrségparancsnokság története 1869–1919. HL Tgy. 3721. sz.

⁴² HL HFP 2570/ eln.-1894.

⁴³ Hadtörténet, i. m. 24.

⁴⁴ A szervezet parancsnokai, Somody József ezredes (1869–1876), vecsegtői Soffer József ezredes (1876–1892), Graenzenstein Artúr ezredes (1892–1895), senterzsébeti Forster Béla vezérőrnagy (1906–1910), berthóti Berthóty Pál vezérőrnagy (1906–1910), kónyai Kiss Antal ezredes (1910–1912), Kralowanszky Gyula ezredes (1912–1914), Fisher Dezső ezredes (1914), Bacinszky László ezredes (1916–1918), Marton Aladár ezredes (1918), Alszegehy Adalbert ezredes (1918).

⁴⁵ A korszelemet, a hatalmas tenni akarást tükrözi az a tény is, hogy a Váci utcai egykori Országos Tiszti Kaszinó épületét 1897 és 1899 között közadakozásból, az akkori tisztek úgynevezett teglajegyiből építették, ami összeadott pénzeiket jelenti.

Magó Károly zászlós: EGY HŐS NYOMÁBAN

Az első világháború légi csatái hasonlatosak voltak a középkori lovagi tornákhoz. A híres pilótákat a gépükre festett egyéni jelek, jelzések alapján mindenki azonosítani tudta, ezért esetekben név szerint ismerték egymást az ellenfelek. A „levegő lovagjai” közül egy pilóta kiemelkedett, mert legendás harcmódozóra halhatatlanná tette! A háború véres valóságában a leglovagiasabb harcos lett mindenki között ittebei Kiss József posztumusz hadnagy, a Monarchia egyik legjobban „dekorált” tiszt-helyettese, a legeredményesebb magyar vadászpilóta.

„SZOLNOK-LAMON 1918–2013”

2013. január elején kezdődött az emléktúra szervezése. Első lépésként tájékoztattam az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis parancsnokát, Lamos Imre dandártábornokot a terveimről. A szolnoki repülőter névadójának tiszteltére szeretnék ellátogatni az olaszországi Lamona, ahol véget ért a legendás pilóta utolsó bevetése. Legfontosabb céljaink: kutatás Kiss József lezuhanási helyén (hátha sikerül roncsdarabot találni a gépéből), meglatogatni azokat a helyszíneket, melyek fontos állomásai voltak katonai szolgálatának és az utolsó bevetésének, múzeumlátogatás, és végül a legfontosabb, közös megemlékezés az olaszokkal a lezuhanás helyszínén. Eredetileg Kiss József hősi halálának 95. évfordulójára terveztük az utazást, de a helyiek tájékoztatása szerint májusban sokszor több méteres hó borítja a hegyeket. Javaslatukra tettük át június 30-ra az indulás időpontját, mert ekkor még gyér az aljnövényzet, de már nincs hó és általában jó az idő.

UTAZÁS ÉS MEGÉRKEZÉS

2013. június 30-án 10 órakor indultunk el a szolnoki repülőtérről Lamona. A mikrobuszt az utazáshoz a Zrínyi Média biztosította számunkra, hasonlóan a tavalyi oroszországi úthoz. Most annyival könnyebb volt a helyzetünk, hogy hárman (Légrády Lajos, a Magyar Roncskutató Egyesület elnöke, Rozsos Ákos és Magó Károly zászlós) utaztunk a tavalyi hét fővel szemben, ezért igen komfortosnak tűnt a Vivaro. Az útvonal tervét úgy állítottuk össze, hogy lehetőség szerint érintsen valamilyen történelmi szempontból számunkra fontos helyszínt. Ennek keretében jártunk Feltrében, ahol egykor a Monarchia egyik katonai repülőtere feküdt. Itt állomásozott a 60. J vadászazad, melynek parancsnoka a 27 légi győzelmes Frank Linke-Crawford főhadnagy volt. Este kilenc óra előtt érkezünk meg a Dolomitokban fekvő Lamona, mely igazi olasz hegyi kisváros keskeny utcáival, régi stílusú, takaros épületeivel. A település főterén

Marcello Giacomini fogadott bennünket. Ő volt a kutatás és az emléktúra olasz szervezője. Rabi Ilona kolléganőm kiválóan beszél olaszul, ezért az előkészületek során interneten keresztül az ő segítségével tartottam a kapcsolatot Marcellóval.

Az érkezés után egy szűk serpentin elindultunk a szállásunkra, mely a hegy oldalában, mintegy 1282 méter magasan fekvő szép faház volt. A szállás elfoglalása előtt egy rövid megbeszélést tartottunk, pontosítottunk minden részletet. Elmondták, hogy a szállástól 45 percnyi kaptató után lehet eljutni ahhoz az erdőhöz, ahol Kiss József posztumusz hadnagy utolsó bevetése véget ért. Megnéztük az összes rendelkezésre álló fotót és a térképeket a helyszínről, majd kijelöltük a következő napra a kutatási területet. Marcello tájékoztatása szerint az a terület, ahol a gép lezuhant, jól behatárolható, de a becsapódás pontos helyszínét már senki sem ismeri. Giovanni Daruna lamoni lakos, aki járt fenn a helyszínen a lezuhanási helyre kiérkező katonákkal, tíz évvel ezelőtt elhunyt. Két darabot elhozott a roncsokból, az egyik valószínűleg egy bekötési csomópont, a másik pedig a futómű része, mely vízelvezetőként szolgált tovább Daruna úr udvarán. Jelenleg ezeket az alkatrészeket a borgói múzeumban őrzik. Elmondta továbbá, hogy Kiss posztumusz hadnagy holttestét (valószínűleg a Fonzasóban települt) osztrák katonák hozták le a hegyről, majd két napig Lamona templomában volt felravatalozva, majd továbbvitték Perginébe, ahol végső nyugalomra helyezték. Annak ellenére, hogy Kiss József emlékét nagy tisztelet veszi körül Olaszországban, a lezuhanás helyszínén Daruna úr után nem jártak fenn a helyi lakosok, és a borgói múzeum kutatói is csak az érkezésünk előtt, június 12-én és 19-én jártak a hegygerincen.

KUTATÁS A LEZUHANÁSI HELYEN

A szállásunk felett húzódik a Monte Coppolo 2066 méter magas csúcsa, ahol Kiss József utolsó légi csatáját vívta. Július elsején reggel 9 órakor indultunk el a csúcs felé vezető kis ösvényen a helyi kutatók négyfős csoportjával (Marcello Giacomini, Carlo Ferrai, Daniele Bottegali, Guido Bettini) kiegészülve. Mintegy 45 percesre saccolták az utat a helyszíniig, azonban az 500 méteres szintkülönbség leküzdését a 3,3 kilométer hosszú ösvényen csak a hegyivadások tudják ennyi idő alatt teljesíteni. 1707 méter magasra kellett felmászni, és a ferde hegygerincen közelítettük meg a lezuhanási helyszínét. A hegytetőn végignézve, a gyönyörű látvány mellett önkéntelenül az egykori csata jutott az eszünkbe, melyben három magyar pilóta küzdött a kanadai pilóták tízgépes köteléke ellen. A gerinc

kicsit szélesebb, füves területén jelöltük ki a tábort, ahol Marcello megmutatta a borgói múzeum egyik fotójának másolatát, mely Kiss gépének becsapódása után készült a hegyoldalról. A fényképet egy osztrák katonára készíthette, és pontosításként egy nyílal bejelölte a lezuhanás helyét. Ez alapján GPS segítségével körülhatároltuk a kutatási területet, majd elkezdődött a hegygerincről lefelé a 45-50 fokos hegyoldal detektorozása, mely nem éppen ideális ehhez a munkához. Az erózió miatt néhol méternyi szintkülönbség, égig érő fenyőfák gyökerestől kifordulva, helyenként laza, köves talaj várt bennünket. Néhol csak úgy lehetett detektorozni, hogy a kövekbe vagy a fűcsomókba kapaszkodtunk. A kutatás során a hegyoldalban viszonylag kevés fémhulladékot találtunk, a gerinc közelében szinte semmit. Délután egy kis tisztáson sok fémdarabra bukkantunk, de ezeknek sajnos semmi közük sincs a gép becsapódási helyéhez. Három óra körül Légrády Lajos a hegyoldal egy meredekebb részén talált egy Schwarzlose géppuskából származó lövedékmagot. Carlo Ferrai, a borgói múzeummal szoros kapcsolatban álló fegyverszakértő szerint Lamona környékén nem voltak földi harcok, főleg nem ezen a meredek hegyoldalon, viszont Kiss József utolsó légi harca ezen a részen volt, mert a kanadai pilóták négy légi győzelmet igényeltek a Monte Coppolo csúcs környékére, ezért valószínű, hogy ezt a lövedéket a levegőből lőtték ki.

Másnap korán reggel Carlo összegyűjtötte a borgói múzeum fényképanyagának másolatát, és amikor megérkezett a szállásra, megmutatta azt a fotót, mely Kiss József gépének lezuhanási helyén készült. Ez egy közeli fénykép a roncsokról és környékéről, és különbözik attól, melyet a Magyar Szárnyak című újságban publikáltak. A fotók elemzése után ismét nekivágtunk a Monte Coppolo ösvénynek. Lepakoltuk a táborban és folytattuk a fényképen nyílal jelölt terület másik felének átkutatását. Délután a hegygerinc közelében találtunk egy jól behatárolható fémszennyezett területet. A „jelek” ásása közben egy 1917-ben gyártott Mannlicher löszernüvely került elő. Ez volt a lezuhanás helyszínének legigéretesebb pontja, ahol a teljes átdetektorozás során sok – nagyon apró – fémdarabot találtunk. A terület alacsonyabban fekvő része az erózió miatt leszakadt és körülbelül 70 centi szintkülönbség maradt. A megtalált löszernüvely alapján biztosra vehető, hogy a lezuhanás helyén (ahogy Daruna úr visszaemlékezése is megerősíti) jártak a Monarchia katonái. A kiemelt darabokat ugyan nem tudtuk beazonosítani, de kizárni sem lehetett, hogy repülőgépből származnak, mert egy olasz szakértő, aki megnézte a kiemelt fémdarabokat, jelezte, hogy véleménye szerint van olyan, ami nem alpinista-, túrázó- vagy katonai felszerelés roncsolódott darabja. A nap végére a nyíl által megjelölt terület átvizsgálását befejeztük.

Július 3-án reggel ébredés után a várható időjárás felmérése keretében szokás szerint megnéztük a Monte Coppolo-csúcsot. Mivel a hegy csúcsát eltakarták a felhők, úgy döntöttünk, hogy várunk egy kicsit, hátha jobb idő lesz. A kényes várakozást a csütörtöki emléktúra és a hivatalos találkozók helyszíneinek és időpontjainak egyeztetésével töltöttük.

A felhők nem vonultak el, de 11 órakor ismét nekivágtunk a kaptatónak a csúcs felé. Abban a reményben folytattuk a kutatást, hogy az erózió által lemosott talajban maradhettek apró fémdarabok. A roncsról készült közeli fotókat alaposan kielemeztük előző este, igyekeztünk támpontokat keresni, melyeket meg lehet keresni a hegyoldalon. Sajnos a terep sokat változott az erózió miatt, ezért a fényképeken lévő vizuális támpontok keresése lehetetlen volt. Az a rész, ahol a sok fémdarab előkerült a lőszerrel, csak félig van meg, mert az alsó része eltűnt. Az előző este kidolgozott tervek szerint kezdtük el a kutatást, a heggyerintől 100 méterrel lejjebb. A kijelölt területet 300 méter hosszon, a két detektorral 10-10 méter szélesen néztük át. A meredek hegyoldalon ez körülbelül másfél óras feladat volt. Amint végeztünk az első pástázással, elkezdett cseperegni az eső. Először a sűrű fenyőágak alatt húzódtunk meg, hátha eláll, de hamarosan menydörgés és villámlás közepette elkezdett szakadni az eső. Ezzel a kutatást befejeztük és elindultunk a szállásra. Este elkészült a leltár a talált darabokról, majd átadtuk Marcellónak. Ezeket Lamonban és Borgóban fogják őrizni.

EMLEKTÚRA

Elérkezett az utolsó nap. Csütörtökön reggel egy kicsit ránk ijesztett a Vivaro, mert három napig a lejtőn állt és a gázolaj szép lassan visszafolyt a tartályba. Gyorsan átnéztük a motorteret és megtaláltuk a szűrő előtti kis pumpát, amivel sikerült megoldani a problémát, majd elindultunk az emléktúra első állomására, Borgo Valsuganába, a Nagy Háború Múzeumba. Megtisztelő gesztusként Minati Valerio, az intézmény igazgatója fogadott minket, majd körbevezetett a kiállításon. Egy külön sarok mutatja be fényképek segítségével a legeredményesebb magyar pilóta katonai pályájának legfontosabb eseményeit. Itt őrzik azt a két alkatrészt, melyet Giovanni Daruna lamoni lakos mentett meg az utókornak a lezuhanás után. Körbefényképeztük a két repülődarabot és a kiállított fotókat, majd megköszöntük, hogy vártak minket, és mindenkinek adtam az emléktúra felvarrójából emléke.

Kiss József az utolsó bevetésre a perginei repülőtérről szállt fel. Útban az egykori repülőtér helyszínére láttuk azt a kastélyt, ahol hajdan a századparancsnokság települt. A vadászrepülőgépek hangárjai helyén jelenleg parkoló van, és a kifutópálya helyén fut az egyik forgalmas országút. De még áll a repülőtér egyik épülete, ahol jelenleg egy étterem üzemel. Annak ellenére, hogy a helyszín teljesen megváltozott, a hajdani repülőtér körülölelő hegyek jellegzetes alakja alapján nem nehéz megtalálni, hol települt egykor az 55. vadászrepülő-század. Ezután Fonzaso következett, mert itt állomásozott az az alegység, amely jelentette a perginei repülőtérre, hogy egy saját repülőgép zuhant le az egyik hegyoldal fái közé. A pilóta arca szétroncsolódott, ezért felsorolták a holttesten talált kitüntéseket. Ebből tudták meg a bajtársak, hogy a „Levegő Lovagja” hősi halált halt. A Lamon felé vezető út során Kiss József utolsó bevetésének útvonalát több helyen is érintettük. (Pergine – Caldonazzo-tó – Levico-tó – Borgo

– Val Sugana – Lamon.) Először a városházához mentünk, ahol Vania Malacarne polgármester asszony fogadott minket. Elmondta, hogy nagyon fontosnak tartják, hogy emléktúrát szerveztünk a magyar pilóta tiszteletére. Örült a közös kutatásnak és reményét fejezte ki, hogy szoros kapcsolat alakul ki a két ország kutatói és történészei között. Ezután a helyi templomot látogattuk meg, ahol felravalozták a halott pilótát, mielőtt továbbszállították Perginébe, majd visszatértünk a szállásra, ahol az olasz kutatók, hagyományörzők és a város azon képviselői gyülekeztek, akik felmászta a heggyerincen tartandó megemlékezésre.

MEGEMLEKÉZÉS

Délután az olasz kutatókkal utoljára vágtunk neki a Monte Coppelónak. Már a készülődés során látszott, hogy az egykori ellenfélnek milyen nagy tisztelete van a vendéglátóinknál. Csináltattak egy szép fakeresztet és egy kis táblát Kiss József emlékére, hoztak eredeti első világháborús határvadász zászlót, mely még meghatóbbá tette a megemlékezést. Miután felértünk, az egyik szikla tövébe leásták a keresztet, majd kövekkel szépen körbebástyázták és egy lapos szikladarabra ráragasztották a táblát. Ezután olasz, német és angol nyelven, közösen megemlékeztünk a „Legendás Vasmadárról”. Marcello és én mondtunk rövid beszédet, mely egy momentumban megegyezett: tisztelet a levegő leglovagiasabb pilótája iránt! Ezután elhelyeztük a kereszt tövében a koszorúkat. (Kiss József tiszteletére, halála után az angol pilóták Levico repülőterére ledobtak egy koszorút, mi pedig fotó alapján készítettünk egy ahhoz hasonló.) Az olaszok virágot helyeztek el, majd némán emlékeztünk a hősi halált halt pilótára. Ezután mindenkinek ajándékoztam az emléktúra felvarrójából, és visszatértünk a szállásra. Az olasz kutatók és hagyományörzők meghívtak egy búcsúvacsorára, mely az ittebei Kiss József posztumusz hadnagy emléktúra utolsó momentuma volt Olaszországban. (Az olasz konyhával végig elégedettek voltunk, de erre az alkalomra különösen kitett magáért a szakács.) A záróesemények kötetlen hangulathoz méltóan beszélgettünk sok mindenről, és kiértékeljük a kutatások szakmai részét. Éjfél előtt fél órával búcsút intettünk vendéglátóinknak, majd elindultunk Szolokra, az ittebei Kiss József Helikopter Bázisra. A 10 óras út végén, 9 óra 30 perckor fogadott minket Lamos Imre dandártábornok, bázisparancsnok és az alakulat személyi állománya.

KIÉRTÉKELÉS

Nehéz leírni az Olaszországban tapasztalt tiszteletet és figyelmességet az egykori ellenfél pilótája iránt. Mindkét fél kiemelt jelentőségűnek tartja a kapcsolatfelvételt és a közös kutatást. Végigjártuk azokat a helyszíneket, ahol egykor a magyar pilóták éltek-haltak. Azokat a helyszíneket, amelyekről eddig csak a könyvekben olvashattunk, most megnézhettük. Leróttuk a tiszteletünket az utolsó bevetés helyén, a kis ösvényen, ahol a holttestet lehozták Lamonba és a lezuhanás helyszínén. 2014-ben lesz az első világháború kitörésének

100. évfordulója, melyre méltóképpen kívánunk megemlékezni Lamonban. A rendezvényt május 24-én Kiss József halálának évfordulóján fogják megrendezni, és bíznak benne, hogy nemzetközi szintű főhajtás lesz az első világháború hőseinek emléke előtt, az egykor szemben álló felek megbékélésének jegyében. Vania Malacarne polgármester asszony kihangsúlyozta, hogy a megbékélés legnagyobb hírnöke Kiss József, akinek a személye iránti tisztelet már közös munkára hozta össze az olasz és a magyar kutatókat. Utolsó este, a kiértékelés során elmondtam, hogy mind az olasz, mind a magyar kutatók szerettek volna darabot találni a gépből, annak ellenére, hogy a motoron kívül a Phoenix DII. szinte teljesen faépítésű, és az erózió miatt a helyszín jelentősen megváltozott. A lezuhanás után készült fotón megjelölt helyszínen találtunk két olyan területet, ami erősen fémszennyezett volt. Az egyikben egyértelműen civilektől származó hulladéokra, a másikon osztrák katonákhoz köthető fémdarabokra bukkantunk. Egy biztos, jó helyen jártunk és talán egyszer sikerül fényt deríteni a darabok eredetére. Marcello Giacomini hasonlóan értékelte a kutatást, és hangot adott annak, hogy egy év múlva ismét találkozunk kell Lamonban a centenáriumi megemlékezésen és az emlékmű felavatásán. Annak az ösvénynek, ahol naponta felmászunk a lezuhanás helyszínére, még nincs neve, azonban a közös kutatásnak, valamint az olaszok hagyománytiszteletének köszönhetően Kiss Józsefről lesz elnevezve. Jövőre elkészül egy emlékmű, mely a Monte Coppolo csúcsa alatt fogja hirdetni minden tüzárnak, hogy itt hunyt el a hősi magyar pilóta. Egy idegen országban szerintem ennél többet nem lehet elérni! Egyáltalán, van ennél több?

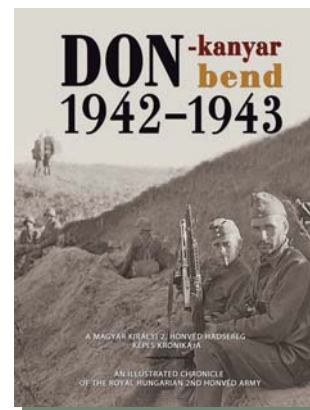
ZÁRSZÓ

1918. május 24-én egy magyar vadászrepülőgép nem tért vissza a perginei repülőtérre, mert győzött a túlerő! Gerald Alfred Birks hadnagy Lamon környékéről győztesen tért vissza, miután lelőtt egy repülőgépet. Legyőzte Kiss József tiszthelyettesét, de a személyét övező legenda leggyőzhetetlen és örök! Egy barátja írta róla: „Este pedig fenn az égen, egy új csillag fényelt szépen: elszállt a mennyországba, az ő méltó hazájába.” Ittebei Kiss József posztumusz hadnagy az egyik legzseniálisabb és leglovagiasabb pilótája volt a háborús égboltnak. Bajtársai felnéztek rá, az ellenfelei tisztelték! A „Szolnok–Lamon 1918–2013” emléktúra legfontosabb mondanivalója, hogy az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis katonái büszkék névadójukra, a „Levegő Lovagjára”!

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Hálásak vagyunk olasz kollégáinknak, akik megoldották az engedélyeztetést, szervezték a túrát és részt vettek a kutatásban és a megemlékezésen. Mindenben segítőkészek és barátságosak voltak. Köszönettel tartozunk az MH 86. Szolnok Helikopter Bázisnak, a Zrínyi Médianak, a Repart Stúdióknak és a Magyar Repülő Bajtársi Egyesületének a támogatásért. Nélkülük nem jöhett volna létre az olaszországi kutatás és emléktúra!

ILLESSE HÓDOLAT A HŐSÖKET

Megjelent egy kétnyelvű kötet „Don-kanyar (Don Bend) 1942–1943. A Magyar Királyi 2. Honvéd Hadsereg Képes Krónikája/An Illustrated Chronicle of the Royal Hungarian 2nd Honvéd Army címmel, amely emelkedett, méltó emléket állít katonahőseinknek. Az emelkedettség a léleké. Ezt akkor is érzem, amikor anyai nagybátyámra, Fehér Lajosra gondolok, akit csak fényképről ismerhettem, mert katonaként a doni harcokban elesett. Amatőr fotósként is tudom, hogy képeket sokféle szempont alapján lehet válogatni, csoportosítani, képaláírással ellátni, nézni és értékelni, de a közölt képek – függetlenül a felsoroltaktól – hitelesek, dokumentumértékűek azoktól a fényképészeketől, akiket a 6. vkf. osztálya hívott be haditudósítónak. A kitűnő válogatás végigköveti a hét évtizeddel ezelőtti időszakot a tartalékos katonák bevonulásától, felszerelésétől a be- és kivagonórozáson, a kemény harcokon, a hídfőcsatákon, a hősiesség helytállásokon keresztül a visszavonulásig, az elesettek temetéséig, illetve az életben maradtak hazatelepítéséig.

A történelem érzékenyebbé tesz bennünket a személyiségekre, a célokra, szándékokra, a súlyos szenvedések árán megszerzett tapasztalatokra. E képek hatása, katonáink tekintete alól nehezen tud szabadulni az ember, de a fotókon elgondolkodva néhány következtetés levonható.

A propagandaképeket – amelyeken az állam és a honvédség vezetőit láthatjuk a fronton a katonák körében, amikor kitűntetnek, tájékoztatót hallgatnak, beszédet mondanak – nem szokták hosszasan méltatni, de ezúttal mégis helyénvaló a kommentár. A társadalomban mindig létezik egy összetett gondolati mező a kiemelkedő személyiségek körül. Tapasztaljuk, hogy a magyar psziché történelmi szövegmények lenyomata is. Amennyiben kimondjuk a nevet: Horthy, az idősebb generációk gondolataiban megjelennek azok a sztereotípiák, amelyek a szuggesztív szocialista nevelés hatására épültek be a tudatba; továbbá az élmények, emlékek azokéban, akik éltek abban az időszakban. A történelmi tények értékelése – egyes könyvkiadók és az elektronikus média néhány csatornája részéről – erősen eklektikus, esetenként provokatív. Sajnálatos módon vannak olyan „szakértők” és „történészek”, akik ha lehetőséget kapnak a szereplésre, egyből belevágnak a katolikus egyházba, a hadseregbe, a parasztságra, azaz a magyar tradíciók forrásaiiba. Elgondolkodtat, hogy jelenkorunk más haderőinek súlyosabb túlkapásai, népiattitűdje irányában nem tapasztaljuk tőlük ezt a megkülönböztetett érzékenységet, pedig a helyi háborúk drámai illusztrációkkal szolgálták az elmúlt hat évtizedben és szolgálnak napjainkban is.

A harci körülmények közötti önfegyelm és a megkövetelt fegyelm a nagy fáradtság ellenére is tükröződik a képeken. Elég megnézünk azt a fényképet, amelyen Szombathelyi

Ferenc vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke kitünteti az ellenséggel szemben bátran helytállt honvédeket a Don menti hadszíntéren. A katona vigyázzállásban összezárt nyitott tenyerének középső ujját a harcokban elnyűtt, kitérdelt gyakorlónadrágja már nem létező varrásának vonalára szorítja, 1942. szeptember 15-én – ezt nem lehet beállítani. Egy másik képen a parancsnoki felelősség tükröződik a parancsnokok arcán: Jány Gusztáv vezérezredes szemléje a magyar királyi VII. honvéd hadtestnél; rajta kívül Gyimesy Ernő altábornagy, hadtestparancsnok és Szász Ferenc vezérkari ezredes, hadtest vezérkarfőnök látható, 1942. november 20-án. A három komoly katonarc, mintha egymás tükörképei lennének, energiát sugároznak.

Szép képek mutatják katonáink bajtársiasságát is. A bajtársiasság *elsősorban* a saját csapaton belüli, a parancsnokok és a beosztottak, valamint a katonák egymás közötti összetartozásának legmélyebb érzése, amely emberfeletti erőt ad ahhoz, hogy sebesült katonatársunk fájdalmát enyhítsük, a segélyhelyre vigyük, akkor is, ha három napja nem aludtunk. Vagy ha meghalt, könnyes szemmel tisztelve álljunk sírja mellett, és kegyeletből feleségének vagy szüleinek átadjuk megmaradt személyes tárgyait és utolsó szavait. Kanadában dr. Mihály Ferenc unitárius eseprestől tudtam meg – akinek felesége nővérként szolgált a kórházvonaton –, hogy a szerelvény a jelzett időszakban Kijev és Debrecen között tizenegyszer fordult súlyosan sérült katonáinkkal. Azért hangsúlyoztam, hogy elsősorban a saját csapaton belüli összetartozás a meghatározó, mert a harc kimenetelétől függően a szövetségesek közötti összetartozás lazulhat, esetenként megszűnhet.

A képek nyomán észre kell vennünk a hadviselő felek és az akkori szövetségesek közötti különbségeket is. Egy felvételen feltűnik a megépített hármás halomra állított kettős kereszt, és alatta kirakva a magyar államíságot jelképező címer. Kell hogy legyen egy metszéspontja a világnak, meg annak, ami nem a világ. Ez a metszéspont a kereszt – írta jegyzetfüzetébe Simone Weil francia filozófus (Jelenits István fordításában). *„Szent István kultusza már önmagában is mutatja azokat a mélyreható különbségeket, melyek a nemzetiszocialista Németország politikai gondolkodását a magyar tradícióktól elválasztják. A keresztváni eszme lényegében humanista és keresztény, s ebből kifolyólag igen távol áll a fajelmélet szűk, materialista gondolkodásától”* – írta a francia követ egyik levelében.¹ Mondhatnánk, hogy háborús időkben ezek kis különbségek. Igen, de ezek a kis különbségek százezrek életben maradását is jelentették a hadműveletekben! Antropológiai tény, hogy a szolidaritásérzés sokfelé ágazik el háborús időkben a hadban álló népek, népcsoportok és emberek között, mindegy, hogy melyik oldalon állnak. Ennek a következménye az is, hogy a fagyban vissza-

vonuló magyar katonáknak orosz asszonyok enni adtak, sebeket kötöztek; vagy amikor egyik falu szélén magyar katonát temettek, akkor a háttérben lévő parasztház elé kiálltak a vallásos orosz asszonyok is, akik tudhattak valamit az alázatról és a kegyelemről. Nem volt ez sem képbeállítási kérdés.

A háború nem a morál piknikje – szölt a humanizmusra érzékeny angolok mondása ebben az időszakban. Valóban nem az, de a magyar katona bizalmat is tudott kelteni maga iránt a megszállt területen. „Vérszomjasnak” kikiáltott katonáink földből épített fedezékének homlokzatára mésszel volt felfestve: „Bár már itt hagyná – LAK 1942. X.” Másik képen Bán Jenő, a magyar királyi 17. honvéd gyalogezred tartalékos tábori református lelkesze helyi parasztsággyermekét kereszteli 1942 júniusában (a képet Péchy György készítette). A körben álló magyar katonáinknál még fegyver sincs. Háborúban a halál „kéznél-lévségének” tudatában mondatják, hogy ez a szertartás így természetes. Igen, ilyen természetesen, emberül vették ezt a szertartást katonáink is, ezért nem látunk a fehér fejkendőss asszonyok szemében rettegést. Egy másik képen katonáink, vállukon kaszával segítenek a betakarításban a parasztcsaládoknak, mert a helybéli férfiak vagy a vörös hadseregben szolgáltak, vagy „rosszindulatú” partizánnak álltak aratásidőben. Katonáinknak nem volt idegen ez a munka, nyáron aratási szabadságot is kaptak – mint ahogyan erről még Kodály Zoltán is megemlékezett, járva a magyar vidéket. Egy másik képen fogolytáborban lévő parasztsággyermekét látunk a földön ülve – megint csak rettegés nélkül –, mellettük gyermekeik, és esznek. A magyaroknál nem volt szokás elválasztani a gyerekeket a szüleiktől, és nem csak azért, mert másik táborba adott körülmények között nem is tudott volna működtetni a kijelölt egység, hanem mert nem volt ilyen embertelen szándék.

A második világháborúban jelen voltak a magyar hadiipar – műszaki paramétereiben a kor színvonalán álló – páncélozott szállító járművei, fegyverei. A kötetben közreadott fotókon láthatók 1,5 tonnás 1938 M Rába-Botond terepjáró rajgépkocsik; 1940 M Nimród típusú páncélozott légvédelmi gépágyúk; 1938 M Toldi II könnyű harckocsik; 1939 M Csaba típusú felderítő páncélgépkocsik; MÁVAG Re-2000 Héja típusú vadászgépek; 1932 M Csepel típusú kerékpárok és még sorolhatnám. Nagy Kálmán egykori huszár ezredes (1909–2010) – aki szintén végigharcolta a világháborút a hadtest önálló huszárszázadánál – visszaem-

lékezéseit megerősítik a kötetbe felvett képek. Láthatjuk, hogy a háború nemcsak az ember és a gép, de a ló hősi eposza is volt: a fogatolt járművek és a huszár felderítő-alegység lovaitól az 1936 M 37 mm-es páncéltörő ágyú mozdonyát a Don közelében lévő patakon átvontató lovakig. A paraszt katona értett a lóhoz és az hűségesen szolgálta, ezt mondja el az „Abrakoltató honvéd” című kép.

Néhány felvétel megjeleníti a magyar katonai győzelemlágyát; ezt szimbolizálta a nagy V betű a személy- és teherautók hűtőjére festve, vagy kartonpapírból kivágva és ráerősítve, vagy a frontról hazaküldött dísz tárgyakra vésvé. Ez a vágy azonban nem szorította háttérbe a szolidaritás érzését katonáinknál. Jól jellemzi a kor lelkiismereti problémáit Márai Sándor: „... a kérdés már nem az, ki ártatlan, mint inkább, ki az, aki bevallja, hogy nincs ártatlan”.

Kádár Gyula vezérkari ezredes 1943. március 31-én a rádióban „A 2. magyar hadsereg harcainak méltatása” címmel tartott előadásában² a gépesített szovjet erők áttörésének öt időpontját említette, így 1943. január 12-ét, 13-át, 14-ét, 15-ét, valamint 17-ét. A szovjet erőknek a január 12-i erős tüzéségi előkészítés utáni áttörési kísérlete a magyar erők ellenállásának következtében összeomlott. Január 13-án a szovjetek tömeges harcokcsi-támadásokkal áttörték a magyar hadsereggel szomszédos arcvonalat. Január 14-én a korábban foglalt hídfőállásból is támadást indítottak, áttörték a magyar védőállásokat és mintegy 8-10 kilométeres mélységbe nyomultak előre, miközben a magyar katonák védőállásaik egyes részeit még megtartották. Január 17-én rendelt csak el a német arcvonal-parancsnokság általános visszavonulást, amelynek ellenére az egyik magyar hadosztály részei csak január 26-án hagyták el állásaikat.

A háború sajátja a szenvedés, a gyakori temetés. Részletes jelentést közölt a Kecskeméti Közlöny 1943. februári számának első oldalain csapataink doni helyzetéről, amelyben

– szembeszállva a hátszágai propaganda hazugságaival – nem tagadták, hogy voltak veszteségek, „... amelyeket senki sem akar letagadni, sem kisebbiteni. [...] A mi jelenlegi veszteségeink is éppen a hősi helytállás következményei – ha elszaladtunk volna, kevesebb lett volna a veszteség!” – idézték a könyvben a szerkesztők.³ Az amerikai filmekben felnőtt fiatalok azt gondolhatják, hogy a nemzeti zászlóval letakart koporsó amerikai hagyomány. Magyar katonákat, parancsnokokat is temettek így a fronton (a kötetben nincs ilyen felvétel). Zilahy Lajos „Katonatemetés” című versében emlékezett meg erről, még az első világháború időszakában: „Nem egyszerű a sorja annak, / Ha egy halottra ráakadnak, ... / Előbb vigyázva szépen megmosdatták / S hogy meglegyen a végtisztesség, / A szegény vitéz árva testét / Nemzeti zászlók selymébe csavarták...” Ilyen a tiszta és lírai kegyelet.

Mi, katonák, az eltelt 70 év után is úgy véljük, joggal zárta idézett beszédét Kádár Gyula vezérkari ezredes a következő szavakkal: „A magyar 2. Hadsereget tehát ne vádolja senki, hanem illesse hódolat azokat a hősokeket, akik a hű kötelességteljesítés hősi mezején becsülettel harcoltak és áldozták életüket miertünk... Semmi ok sincs arra, hogy a magyarság küzdeni tudásába, erejébe vetett hitünk a legkevésbé is alább szálljon, mert olyan fegyvertények láttak napvilágot a Don mentén, amelyek méltóak a magyar katona ezeréves hírnevéhez és amelyekből a jövőre is hitet és bizalmat méríthetünk.”

Ezen a hiten és bizalmon 21. századi életeseleink múlnak, mert a világ alapszerkezete, logikája még nem változott meg, a történelemben a szervezett, fegyveres harcok, a hadseregek meghatározó jelentősége van. A magyar katonának ne legyen kisebbségi érzése – e kötet tanúsága szerint is voltak a magyar hadtörténelemben katonahősök, kiemelkedő katonák az elmúlt évszázadban is. A történelmi kataklizmákban csak az egyedi emberek

hősiessége volt állandó. Emlékezzünk katonahőseink helytállására.

A kiemelkedően nívós kötet szerzője dr. Szabó Péter alezredes, hadtörténész; lektora dr. Szakály Sándor történész. Az utolsó fejezet szerzője: Maruzs Roland őrnagy. A fotókat B. Kalavszky Györgyi, Pócz Péter, Gáspár Katalin, Békefi Róbert Ramon és a szerző válogatta. Az akkori haditudósítók egyike, Szentpéteri Tibor doni fronton készült harctéri felvételeiből összeállított kiállítása megnyitóján (1992. június 3-án) Sára Sándor azt mondta: „fényképei természetesen, hitelesek, kendőzetlenek”. A recenzius megerősíthető: ilyenek a kötetben szereplő többi haditudósító képei is. Meglepetésként hatnak abból az időszakból Mestrits Jenő színes felvételei, valamint igazi kuriózum a Don-kanyarról orosz térkép alapján (M-37-44-N) készült – szintén korabeli – Swoboda 1:50 000 méretű térképszelvény. A szép kiállítású albumot a HM Zrínyi Nonprofit Kft. adta ki.

Ajánlom a kötetet az érdeklődő olvasók figyelmébe.

Harai Dénes ny. ezredes

¹ Idézi Ránki György: A német–magyar kapcsolatok néhány problémája 1933–1944 című munkájában. Valóság 1981/9.

² Kádár Gyula vezérkari ezredes: Büszkék lehetünk arra, hogy a Donról a magyar honvéd vájt le utolsókat! A magyar 2. Hadsereg hősei a kötelességteljesítés mezején becsülettel harcoltak. Magyar Katonaújság, 1943. április 10. 4-5.

³ A idézetet lásd: Don-kanyar (Don Bend) 1942–1943. A Magyar Királyi 2. Honvéd Hadsereg Képes Krónikája. HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft. – Zrínyi Kiadó és a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, 2013.

A Zrínyi Kiadó újdonsága

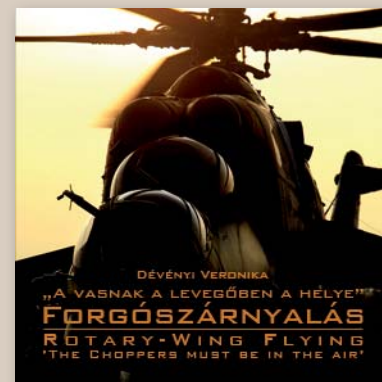
Dévényi Veronika Forgószárnyalás – „A vasnak a levegőben a helye”

Az ember először hőlégballonnal emelkedett sikeresen a levegőbe, 1783-ban. A ballonrepülés, majd a vitorlázórepülés korszaka után, 1903-tól kezdetét vette az ember géprepülése. A helikopterek színre lépésével új lehetőségek nyíltak. A függőleges fel- és leszállás képességének köszönhetően a futár- és összekötő feladatokat s a sebesültszállítást olyan helyeken is meg lehetett oldani, ahol nem volt kiépített repülőter.

A katonai helikoptereink sok esetben az utolsó lehetőséget jelentik katasztrófa helyzetek mentési munkálataiban, árvíznel, tűzoltásnál, ipari, közlekedési és természeti katasztrófáknál. Fő feladataik egyike a bajba jutott légi járművek felkutatása és a túlélők mentése.

A nemzetközi békeműveletekben katonáink számíthatnak forgószárnyasainkra, mint ahogy ez történt a Magyar Műszaki Kontingens híd-helyreállítási munkái során a boszniai IFOR/SFOR-műveletekben is. A NATO-vezetésű afganisztáni műveletek során az ISAF-erők részeként helikoptereseink légi tanácsadó csoporttal és légikiképzést támogató csoporttal is aktív résztvevői az afgán légierő képességei kialakításának.

magyar/angol
214 oldal, több száz kép
ragasztókött
224x240 mm
500 Ft

MEGÚJULT A KATONAI HELYESÍRÁSI SZÓTÁR

Harminchárom év múltán második, bővített, átdolgozott kiadásként megjelent az 1980-ban napvilágot látott Katonai helyesírási tanácsadó szótár korszerű utóda, a Katonai helyesírási szótár.

Sokan és régóta vártuk már, hiszen egyre zavaróbb volt, hogy hivatalos kiadványokban és levelekben, de ami még „fájóbb”, tudományos publikációkban, értekezésekben is rengeteg – annak minőségét ugyancsak lerontó – helyesírási hibával találkozhattunk. Eme – amúgy is siralmas – helyzetet tovább bonyolította NATO-csatlakozásunk, aminek következtében új szavak, kifejezések, terminológiák ezrei árasztották el az érintetteket, akik úgy alkalmazták, írták le ezeket, ahogy éppen helyesnek vélték. S ha a szerencsétlen, éppen érintett véltelenek, akiknek fogalmazványát visszaadták az igényesebb előljárók, hiába lebegtették a „fentről” jött okmányt/levelet, miszerint „De hát ők írták így!”, akkor a nem túl hízelgő ríposzt úgy szól: „Ez csak azt bizonyítja, hogy sem a gépiró/szerkesztő, sem az aláíró nem tud helyesen írni!”

S még egy személyes vallomás – bár ezt hadtörténelési „munkaértalomként” kezelem, de szerencsére többen szintén vannak így más területekről is: amint kezembe veszek egy irattári anyagot, óhatatlanul képet alkotok a fogalmazás, a stílus, a helyesírás és az aláírás alapján egyrészt az anyag elkészítőjéről, másrészt a legépelőjéről/szerkesztőjéről, de mindenképp az aláírójáról.

Nos, az új Katonai helyesírási szótár segíthet abban, hogy akik nem szeretnék effajta kellemetlen „inget” magukra venni, elkerülhessék azt. (Nota bene: hallottam olyan esetről is, hogy amikor az egyik katonai főiskola újonnan kinevezett parancsnoka újragépelésre visszazaadta a „sokadik” levelet/iratot, akkor az illetékes beszerző felvásárolta a Zrínyi Kiadó raktárában még fellelhető néhány tíz helyesírási szótárt – remélem, mostanság is lesznek ennek követői!)

A fent jelzett problémát érezte és megértette dr. Orosz Zoltán altábornagy, vezérkarfőnök-helyettes, aki megteremtette annak feltételeit, hogy tizennégy hónap alatt elkészülhessen ez a fontos kiadvány. A szótárban is szereplő felkért szakértők – a különböző szakterületek aktív közreműködésével – nagy szorgalommal gyűjtötték a szerintük fontos szavakat, majd a Zrínyi Kiadó munkatársaival és a vezérkar informatikusával alkotó együttműködésben kezdett összeállni az anyag.

Természetesen a közös tevékenység nem volt mentes parázs vitáktól sem, ami különösen két területen csúcsosodott ki. Egyrészt, mivel az új kiadvány alapjául az 1980-as szótár szolgált, óhatatlanul felmerült: mit vegyünk át belőle s mit ne. Mely szavak, kifejezések tekinthetők/tekintendők ezek közül „elavultaknak”? Sokat közülük, természetesen, a mai napi gyakorlatban nem használunk már. De – lehet, hogy ez ismét „tevékenységi árta-

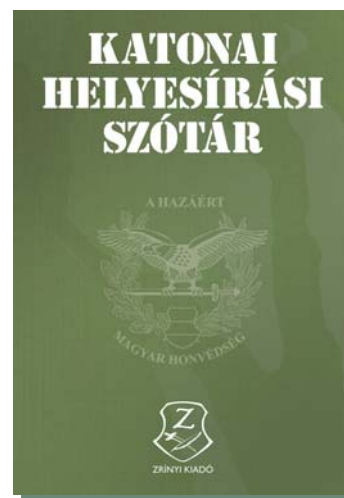
lom”! – reményeim szerint a szótár használatának egyik meghatározó „körét” a publikálók és a PhD-hallgatók képezik majd, akiknek többsége „visszanyúl” korábbi korokra, így szüksége lehet a m. kir. Honvédség, a Magyar Néphadsereg, s – urambocsá! – bizonyos „pártállami” kifejezésekre is!

Másrészt: a hatalmas tömegben folyamatosan beáramló NATO-terminológiából – főleg rövidítésekből – melyeknek *kell* bekerülniük a helyesírási szótárba, s melyeknek majd a most készülő Katonai értelmező szótárba.

Az új – és reményeim szerint – korszerű katonai helyesírási szótár nem készülhetett volna el a – a kiadvány elején ugyancsak név szerint szereplő – nagyon felkészült és kooperatív nyelvész kollégák aktív közreműködése nélkül. Ők vigyáztak az ugyancsak mostanság megjelenő legújabb magyar helyesírási szabványok e kiadványban való tükröződésére, a nyelvi hagyományok megőrzésére, ugyanakkor – némi viták árán – sikerült bizonyos régi problémákat megszüntetni. Például az előző kiadásban „repülő alezredes” szerepelt. Hova is repült az illető? A mostani – helyes – írásmódot talán úgy érzékeltethetem, hogy (mert az újban repülőőrnagy szerepel): a Gripenen *repülő őrnagy*, a Magyar Honvédség *repülő-őrnagya*. Sokan nagyra értékelték a „Repülő Műszaki Főiskolát”, ami sajnos „elrepült” a történelem viharában, de nem adjuk fel: egyszer talán lesz pl. *Repülő-műszaki* Karunk is! Hasonlóan egyértelműsíteniünk kellett, hogy a most távozó *bombázókötélék*, a várost az előbb *bombázó kötéllékel* azonos.

Természetesen, ha a most közreadott, mintegy 54 000 szót megdupláztuk volna, akkor sem kaphatnának a keresők választ minden kérdésükre, de 2-3 tipikus kifejezéssel igyekeztünk érzékeltetni, hogy a *hasonlóakat* miképpen kell írniuk. Reméljük, megkönnyítettük a publikálók munkáját azzal, hogy *orientációs ígérennyel* igyekeztünk nehezebb összetett kifejezéseket is közreadni, mint pl. – sok más mellett – helikopterkülönítmény, helikopterirányító központ, rádiólokátor-mozgócéllkiválasztó, rádiólokátor-vevőberendezés, rádiópropaganda-szakasz, rakéta-sorozatvető osztály, rakétaszállító-átrakó jármű, rakéta-távirányító rendszer, páncélos- és gépjármű-technikai anyagi szolgálat stb. Igyekeztünk felhívni a felhasználók figyelmét a jelentésmódosító írásmódra is: páncélos cirkáló (páncélzattal védett), de: páncéloscsapat (páncélozott harcjárművekből, vagy harcokocsiból álló kötelék); üzemanyag-mennyiség (amennyi a tartályban van), de: üzemanyagmennyiség-mérő (ami megmondja, hogy mennyi); a rakéta-robbanófejet a rakétarobbanófej-tárolóhelyen raktározózzák, a háborús bűnöst pedig a háborús bűnös-perben ítélik el stb. Mindezzel a néhány kiragadott példával nem elriasztani szándékoztam a publikálni vágyókat, hanem éppen felkelteni érdeklődésüket a szótár nyújtotta segítség iránt!

S hogy még vonzóbbat említsek: az 1980-

as kiadás felhasználása során szerzett tapasztalataink alapján ebben a szótárban nem alkalmaztuk a kifejezések „bokrosítását”, így nem több helyen kell keresni az adott szót (pl. a lövészetredet a lövésznél, vagy az ezrednél), hanem egyetlen helyen, az ábécébeli helyen.

Azt is nagyon sokan észrevételezték, hogy a különböző intézmények, szervezetek, alakulatok írásmódja – tudom: „Így szerepel az alapító okiratban/ parancsban!”, „Így szoktuk meg!” stb. – *nem felel meg sem a magyar, sem a katonai helyesírás szabályainak!* Tisztában vagyok vele, ez nem változtatható meg az egyik napról a másikra, de az *illetékesek*, az előljárók, a parancsnokok és a vezetőik odafigyelésével – a fejrészes levélpapírok elfogytával, a bélyegzők elkopásával, a kihelyezett fémtáblák rozsdásodásával párhuzamosan – *fokozatosan, szinte észrevétlenül* e vonatkozásban is át lehetne térni az érvényes helyesírás szerinti írásra, mert ugye, Önök is tudják, hogy – némi parafrázissal – „A valaki által jóváhagyott írásmód *magá a jóváhagyó!*”

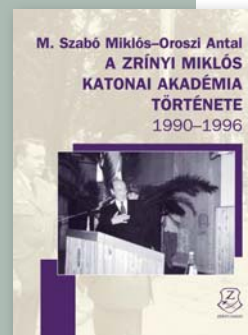
M. Szabó Miklós ny. altábornagy,
az MTA rendes tagja,
a szótár főszerkesztője

A Zrínyi Kiadó könyvajánlata

M. Szabó Miklós–Oroszi Antal:

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története (1990–1996)

A sorozat hatodik kötete a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemé válásának folyamatát mutatja be az olvasónak az időszak biztonságpolitikai és katonadiplomáciai eseményeinek tükrében.

HADIFOGLYOK, EMIGRÁNSOK

Petrák Katalin: Emberi sorsok a 20. században. Magyar hadifoglyok és emigránsok orosz földön, 1914–1941

Az első világháború emberek millióit ragadta el szülőföldjükről, amit egy részük soha nem látott többé. Magyarok százezrei kerültek Oroszország távoli vidékeire, sokan ott is telepedtek le, családot alapítva szovjet állampolgárok lettek, később politikai és gazdasági emigránsok is növelték számukat. Viszontagságos, gyakran tragédiába forduló életükről ad képet Petrák Katalin *Emberi sorsok a 20. században. Magyar hadifoglyok és emigránsok a Szovjetunióban a két világháború között* című könyvében.

A szerző munkája elején Przemysl védelméről és eleséről számol be, mintegy bevezetve az olvasót a hadifogságba kerülés módjaiba, majd bemutatja a krasznójarszki „mintatábor”, az évek során nagy leleményességgel és igyekezettel kialakított „plenni” létforma típusaként. Nagy a különbség tiszték és legénység között, az előbbieket pl. egy orosz szakmunkás fizetésének többszörösét kapják cári rubelben, míg alárendeltjeiket a hideg és a tífusz tizedeli. Markovits Rodion, Fábián Béla és Lévai Jenő a szerző által gyakran hivatkozott műveiből jól ismerjük ezt a világot. De Petrák Katalin nemcsak elemez, hanem új vonatkozásokat is feltár.

Ír Gyóni Gézáról, akinek krasznójarszki halála nagy vesztesége irodalmunknak. A győztes forradalom véget vet a tábori életnek, a szovjet egyszerűen szabadnak nyilvánítja a hadifoglyokat, nem törődve hazajutásukkal. Még az elnevezést is megváltoztatták, csak „azelőtti hadifoglyokat” volt szabad emlegetni, főleg írásban.

Belekeveredve a polgárháborúba újabb szenvedések várnak rájuk, az ún. Csehszlovák Légio (a könyv Cseh Légióként említi, pedig szlovák tagjai is voltak) vérfürdő rendezte a magyarok között. A rendszerváltás előtt kihangsúlyozták a Vörös Hadseregbe lépettek szerepét, ők lettek a „rendíthetetlen százezer”, pedig többségük választásához az ellátási nehézségek és a hazautazás kilátástalansága is hozzájárult. Sokan ott is maradnak, eleinte megbecsülik szaktudásukat, de további sorukat a „Gulagok a Jenyiszeji kormányzó-ságban” alfejezet vetíti előre. A külföldiekkel szembeni bizalmatlanság véres következményekhez vezetett.

És mit tettek itthon hazatérésük érdekében? Úgy tűnik, nem sokat! A könyv terjedelmes része foglalkozik a „hadifogolyügy” hazai fejleményeivel, de a kép eléggé nyomasztó. Pedig a férfilakosság jelentős hányada megízlelte a fogságot, amely az irodalomban és filmekben is tükröződött (még olyan szerzők is szívesen írtak róla, mint Zilahy Lajos és Móra Ferenc, akik maguk nem voltak hadifoglyok). Szinte gúnynak hat a nemzetközi egyezmé-

nyek ismertetése a hadifoglyok jogállásáról – összehasonlítva a hazatértek emlékeivel. Meg kell jegyeznünk, hogy az első világháborúban még mindig jobb volt a hadifogság, mint a másodikban, legalábbis a keleti fronton.

A háborút és területet veszített Magyarország katasztrofális helyzetében nem tudta hazahozni fiait, akik ezért kalandos utakon évek múlva szivárogtak vissza otthonukba, gyakran saját költségen (a Sanghaj–Marseille hajút 1000 pengőbe került!) vagy külföldi segélyszervek útján. Itthon a csóti, zalaegerszegi és más leszerelőtáborokban sokszor gyanakodva fogadták őket; még a parlamentben is szóvá tették a „négy szemközti kihallgatások” durvaságát. Szállóigévé vált: „A keletről hazajött hadifogoly tífusz-, kolera- és bolsevizmus-gyanús”.

Rengeteg problémájuk merülhetett fel, pl. az orosz feleségek vagy az optálás ügye (választás az állampolgárság tekintetében), és ezekben nem mindig segítettek nekik az elérhető legnagyobb jóindulattal.

A szerző könyve második felében az emigránsok világával foglalkozik. Valamilyen okból a murmanszki vasút építésén dolgozó hadifoglyok szenvedéseivel kezdődik ez a rész, pedig a „pokolvonat” még 1916-ban elkészült, az ott robotoló foglyok vöröskatonaként átvették a vasúti őrséget. Akik erre nem voltak hajlandók a Szoloveckij-szigeteken, a volt kolostorban berendezett első „mintatábor” foglyai lettek. Magyar családok esnek az egyre kiszámíthatatlanabb önkény áldozatául. Ráébredve a valóságra egyre többen hazakarnak jönni, de már 1925-től kezdve egyre több a törvénytelen vádak alapján történő kivégzés. Sok az áldozatok közt a hivatásos katona, többen Stromfeld Auréllal álltak kapcsolatban. A szerző részletesen leírja a mai szemmel teljesen értelmetlen szovjet pereket, néha meglepő fordulatokkal. Magas pozíciókból lehetett a Gulagra vagy a kivégzőosztag elé kerülni, de ha szükség volt az emigráns munkájára, tudására, vissza is juthatott. Szinte humoros Szerényi Sándor pártmunkás esetének említése. Halálra ítélik, de ezt „elszánt tiltakozása hatására” 10 év munkatáborra enyhítik. (Aki nem egyezik bele, nem lövik agyon. Sajátságos...) Később mégis közigazdászként dolgozik Leningrádban.

Történelmi alakok is feltűnnek a könyv lapjain, leggyakrabban Gerő, Rákosi és Kun Béla; utóbbi szép számmal juttatja lágerbe emigráns elvtársait, míg aztán őt is utoléri a sztálini végzet. A letöltött büntetések után sincs szabadulás, „felülvizsgálják” az ügyet és újabb éveket szabnak ki. Gyanús körülmény lehet még az eszperantó mozgalomban való részvétel is. Tömegekről van szó, hiszen

1930-ban 70 000 magyar él a Szovjetunióban, a legnagyobb emigráció Európában. Magyar szövetkezetek, kommunák működnek, más országokból jöttekkel együtt valóságos nyugati „műszaki segítséget” nyújtva a szovjet gazdaságnak. Üldözésük, félreállításuk komoly nehézségeket okoz a szakemberhiánnyal küzdő hatalmas birodalomnak.

Amikor kitör a háború, a magyar férfiak a frontra kerülnek, természetesen igyekeznek felhasználni nyelvtudásukat. Nagyon jól használhatók a könyv végén közreadott életrajzi jegyzetek. A felvonultatott imponáló forrásanyag jelzi, hogy bár a hadifoglyokkérdéssel sokat foglalkoztak a két háború között, de a szerző tud újat mondani. A háború utáni emigrációról kevesebb dokumentum áll rendelkezésre, itt nagy szerepe van a memoároknak és visszaemlékezéseknek.

Petrák Katalin könyve nemcsak érdekes olvasmány, hanem értékes segítség a magyar történelem kevésbé ismert szeletének megismeréséhez.

(Napvilág Kiadó – Politikátörténeti Intézet)

Dr. Róbert Péter

A Zrínyi Kiadó újdonsága Katonadalok Szerkesztette: Jósza Iván

Jósza Iván Nagy-Magyarország területén a legváltozatosabb katonanótákat gyűjtötte egy csokorba, a lehető legtöbb korszakból. Az első dal 1553-ból, Tinódi Lantos Sebestyéntől származik. A kötetet mindazonk ajánljuk, akik azonosulni tudnak szeretettel a katonák dalaival, szívesen dúdolják, éneklük a katonanótákat.

KATONADALOK

Jósza Iván

Kiadó

Kiadó

Kiadó

Kiadó

Kiadó

Kiadó

Kiadó

Kiadó

Kiadó

Tisztelt Szerzőink, tisztelt Olvasóink!

A Honvéd Vezérkar főnök helyettese – az MTA Hadtudományi Bizottsága tudományos publikációkkal kapcsolatos állásfoglalásának figyelembevételével – számos, a folyóirattal kapcsolatos változtatásról döntött. A legfontosabb ezek között, hogy – a 2013/5. számtól kezdődően – a Honvédségi Szemle a tudományos folyóiratok formátumát követve, ismét – a korábban megszokott – B-s formátumban, fekete-fehér nyomású belívvel jelenik meg.

A megváltozott követelményeknek megfelelően módosult a szerkesztőbizottság összetétele, illetve megkezdte munkáját a folyóirat tanácsadó testülete.

Szerkesztőbizottság

Elnök (főszerkesztő): Dr. Orosz Zoltán altábornagy

Tagok:

Dr. Besenyő János alezredes

Dr. Földesi Ferenc ny. ezredes

Dr. Harai Dénes ny. ezredes

Dr. Koller József ezredes

Dr. Lippai Péter ezredes

Dr. Nagy László ny. mk. ezredes

Dr. Ruszin Romulusz ezredes

Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes

Dr. Szakály Sándor

Tanácsadó testület:

Birinyi István ezredes

Bozó Tibor dandártábornok

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok

Horváth Gábor dandártábornok

Lamos Imre dandártábornok

Szabó István dandártábornok

Szpisják József mk. dandártábornok

Szűcs András Péter dandártábornok

Tamási Béla ezredes

Felelős szerkesztő: Kiss Zoltán ny. alezredes

A szerkesztőbizottság titkára: Matetits László mk. alezredes

Tájékoztatjuk Önöket arról, hogy a Honvédségi Szemlében megjelenő tanulmányokat két lektorral lektoráltatjuk. A tervezett megjelenésről igazolást a szerkesztőség csak abban az esetben ad ki, ha elkészültek a dolgozat megjelenését támogató lektori vélemények, illetve a szerkesztőbizottság a megjelenés mellett döntött.

Folyóiratunk zökkenőmentes szerkesztése, megjelentetése érdekében kérjük, hogy:

- a közleményeket elektronikus levél mellékleteként, Microsoft Word DOC- vagy RTF-formátumban szíveskedjenek eljuttatni szerkesztőségünkbe (hsz@hm.gov.hu)
- a küldeményben tüntessék fel a nevüket, rendfokozatukat, beosztásukat (foglalkozásukat), tudományos fokozatukat, elérhetőségeiket;
- a kézirat teljes terjedelme ne haladja meg a 40 ezer karaktert;
- a tanulmányt lássák el jegyzetekkel, illetve ahhoz csatoljanak (legfeljebb 15 elemet tartalmazó) irodalomjegyzéket;
- amennyiben mondandójukat ábrákkal (térképrészletekkel, grafikonokkal stb.) kívánják szemléltetni, azt magyar nyelvű illusztrációkkal tegyék – az illusztrációkat *ne illesszék be* a szövegbe (DOC- vagy RTF-dokumentumba), azokat külön csatolva küldjék el (jpg-, bmp- vagy tiff-formátumban);
- az ábraszövegekben akkor is tüntessék fel az illusztráció forrását (interneten való elérhetőségét, letöltésének időpontját stb.), ha azok a szerző saját alkotásai;
- az illusztrációk színdinamikájának megválasztásánál (kialakításánál) vegyék figyelembe, hogy a folyóirat fekete-fehér nyomású;
- a publikációhoz csatolják a közlemény legfeljebb 300 karakter terjedelmű tartalmi kivonatát magyar és angol nyelven.

A Honvédségi Szemle szerkesztőbizottsága és szerkesztősége

H o n v é d s é g i S z e m l e